

VÝCHODNÍ ČECHY V RANÉM ENEOLITU: LENGYELSKÁ A JORDANOVSKÁ KULTURA

Vít Vokolek – Milan Zápotocký

1. ÚVOD

Naším původním záměrem bylo zpracovat raně eneolitické nálezy získané na území východních Čech během dlouholeté výzkumné činnosti V. Vokolka. Jde především o čtyři lokality, dvě na Hradecku (Ploštiště n. L., Předměřice n. L.) a dvě na Chrudimsku (Chrudim-Pumberky, Úhřetice), zkoumané v 60.–80. letech minulého století. Už předběžné hodnocení naznačilo, že mohou podstatně doplnit obraz, jaký dnes o raném eneolitu této části Čech máme – také proto, že ani během následujících let se na území Hradeckého a Pardubického kraje materiály podobného rozsahu a kvality neobjevily. Výjimečné je v tomto ohledu jordanovské sídliště z úhřetické cihelny, jehož výzkum poskytl zatím nejpočetnější soubor této kultury z Čech a zároveň reprezentuje fázi, s níž jsme se zde, ani v ostatních českých sídelních regionech v této plnosti dosud nesetkali. Vyhodnocení těchto materiálů ovšem vyžaduje porovnání se soudobým nálezovým stavem. Zpracovali jsme proto některé významnější soubory z muzejních sbírek a z údajů z literatury a z archivu pražského Archeologického ústavu sestavili databázi lokalit hlásících se ke dvěma následným formacím lengyelského kulturního okruhu, které na území východních Čech vyplňují období raného eneolitu: ke kultuře s moravskou malovanou keramikou (MMK) a kultuře jordanovské (JORD). V rámci lengyelského okruhu je první z nich, tradičně dělená do stupňů MMK Ia, b a IIa, b, řazena do období vlastní lengyelské kultury a kultura jordanovská do chronologicky i kulturně méně vyhraněného epilengyelského období.¹

2. SOUPIS NÁLEZŮ²

1. Bohdaneč, okr. Pardubice

X. Bez údajů. **Ojedinělý nález; LGK.**

Blíže neurčený předmět „kultury jordanovské“.

ULOŽ: M Pardubice. – LIT: *Preidel, rkp.*, 9.

¹ Práce byla dokončena s finanční podporou Grantové agentury ČR v rámci grantového projektu č. 404/08/1176 (Raně eneolitická jordanovská skupina / ca 42.–40. stol. před n. l. /: sídelní areály, periodizace). – Práci věnujeme památce předčasně zesnulého kolegy a přítele doc. dr. Jana Fridricha, DrSc.

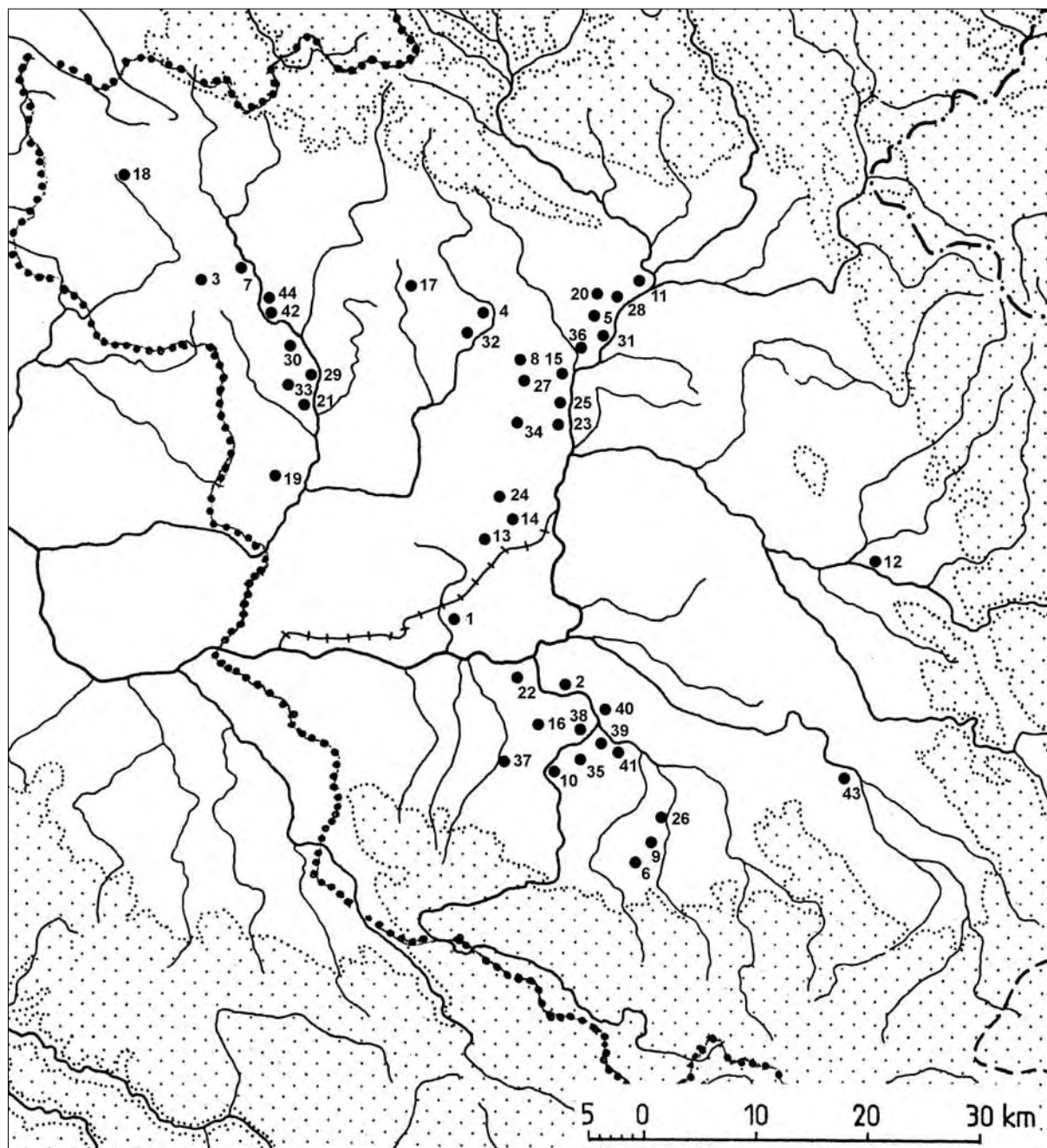
² Forma zápisu, zkratky:

1. **Katastrální obec, okres** (číslování jako na mapě obr. 1).

2. **A. Poloha**, parcelní číslo, u známých poloh lokalizace na Základní mapě ČR (ZM 1 : 10 000, měřena vzdálenost od Z a J sekční čáry), nadmořská výška. X – neznámá poloha. – **Druh osídlení** (sídlíště, hrob, pohřebiště, ojedinělý nález), **kulturní určení**: MMK I = starší stupeň k. moravské malované keramiky; MMK II = mladší stupeň k. moravské malované keramiky; LGK = lengyelská k., neutrální označení použité v případech, kdy jde o keramiku lengyelského rázu bez možnosti určit, zda tato náleží k mladší MMK či JORD, nebo když nález je nejistý, nekontrolovatelný; JORD = k. jordanovská. Zkratky dalších kultur: LNK – kultura s lineární keramikou; VK – kultura s vypíchanou keramikou; KNP – kultura nálevkovitých pohárů. – **OKOL**: Nálezové okolnosti, druh akce, náleze či vedoucí výzkumu, instituce.

3. **Objekty** (popis), **nálezový inventář**.

Keramika. Kresebná dokumentace je u větších souborů zvolena tak, aby podchytila všechny v nich přítomné tvary, typy a varianty. *Tvary – řazení*: 1 poháry; 2 džbány; 3 koflíky; 4 mísy; 5 mísy na nožce; 6 amfory, putny; 7 hrnce; 8 zvl. tvary: vaničky, miniaturní nádoby, gynekomorfní nádoby a d.; 9 tvar ? *Popis* je omezen na uvedení tvaru, úpravu povrchu, rozměr a odkaz na obrázek, s typy a variantami pracujeme až při rozboru a datování. *Zkratky*: zl. – zlomek, střep; ORN – výzdoba; ř. – řádek; o – okraj; h – hrdlo; t – tělo nádoby; pl – plece; vd – výduť; sp – spodek; d – dno. Od nich odvozeny zkratky složené, udávající stupeň dochování nádob či částí (fragmentů), kupř.: 1 zl. o-sp = zlomek, jehož profil sahá od okraje po spodek nádoby. *Rozměry*: v. – výška, d. – délka, š. – šířka, dm. – průměr, vše v mm. *Povrch, úprava (p)*: p1 leštěný; 2 hlazený; 21 jemně

Obr. 1. Raně eneolitické osídlení (lengyelská kultura, jordanovská kultura a nálezy lengyelského rázu kulturně neurčené) ve východních Čechách (číslování shodné jako v soupisu lokalit): 1 Bohdaneč, 2 Černá za Bory, 3 Češov, 4 Hněvčev, 5 Holohlavy, 6 Horka, 7 Hradištko, o. Žeretice, 8 Chlum, 9 Chrast, 10 Chrudim, 11 Jaroměř-okolí, 12 Kostelec nad Orlicí, 13 Krásnice-Žižkov, 14 Libišany, 15 Ločenice, 16 Mikulovice, 17 Milovice, 18 Nadslav, 19 Nepolisy, 20 Neznášov, 21 Nový Bydžov, 22 Pardubice, 23 Plotišť, 24 Praskačka, 25 Předměřice, 26 Rosice, 27 Rosnice, 28 Semonice, 29 Skřivany, 30 Smidary, 31 Smiřice, 32 Sovětice, 33 Starý Bydžov, 34 Stěžírky, 35 Topol, 36 Trotina, 37 Třebřichy, 38 Tuněchody, 39 Úhřetice, 40 Úhřetická Lhota, 41 Vejvanovice, 42 Velešice, 43 Vysoké Mýto, 44 Vysoké Veselí. Tečkovaná linie – hranice krajů Hradec Králové a Pardubice

hlazený se stopami přeleštění, či otřelý leštění; 25 ledabyle, nerovně hlazený; 20 otřelý, korodovaný; 3 drsný; 31 jemně blátitý; 4 blátitý; 5 dto prstovaný; 6 dto špachtlovaný; 7 slámovaný, 8 voštinovaný; kupř. p1-4 = hrdlo leštěné, tělo blátitě zdrsněné.

Nekeramické nálezy: BI, ŠI, KoI, KA – kamenná broušená a štípaná industrie, kostěná industrie, ostatní kamenná industrie); KO – kosti, osteologický materiál; U – uhlíky; MA – mazanice; s. – sáčky (počet).

ULOŽ: M – muzeum; sb. – sbírka; NM Praha – Národní muzeum v Praze; ARÚ – Archeologický ústav AV ČR v Praze.

LIT: Literatura, archivní zprávy.

20	Neznašov (NA)	A	s							x						x
21	Nový Bydžov (HK)	A	s							x						x
22	Pardubice (PA)	X														x
23	Plotiště (HK)	A	s	kh												obr. 18-21
		B														x
		C	s													x
24	Praskačka (HK)	A	s													x
25	Předměřice (HK)	A	s	zh												obr. 22:3,14; 23:1-4
		B														obr. 22:7-9
		C	s	kh?												obr. 23:57; 24-26,
		D														obr. 22:4-6
		E		h												obr. 22:10,11
		F	s	sh												obr. 27
		X		zh?												obr. 22:1,2
26	Rosice (PA)	A	s													obr. 31:1-4
		X		h?												obr. 31:5
27	Rosnice (HK)	A	s													x
28	Sermonice (NA)	A	s													x
29	Skřivany (HK)	A	s													x
30	Smidary (HK)	A	s													x
31	Smiřice (HK)	A	s													obr. 28
32	Sovětice (HK)	A	s	vs												obr. 29:1-7
33	Starý Bydžov (HK)	A	s													x
34	Stěžírky (HK)	X	s													x
35	Topol (CR)	A	s	vs												obr. 30:1-17
36	Trojitka (HK)	A	s													obr. 29:8-14
37	Třebířky (CR)	A	s													obr. 30:18-20
38	Tuněchody (CR)	A	s													x
39	Uhřetice (CR)	A	s	sh												obr. 32:52, foto 3-9
40	Uhřetická Lhota (PA)	A	s													x
41	Vejvanovice (CR)	X														obr. 31:6,7
42	Velešice, o. Sběř (JC)	X	s													obr. 31:8
43	Vysoké Mýto (ÚO)	A	s													x
		B	s													x
44	Vysoké Veselí (JC)	X	s													x

č.	obec (okres)	poloha	sidliště (s)	výšinné sidliště (vs)	hroby kostr. (kh), žár. (zh), sídl. (sh)	o jediné nález (o)	datování			obr., foto						
							MMK I (starší lengyelská k.)	MMK II (mladší lengyelská k.)	JORD (jordanovská k.)		L GK (MMK / JORD: neurčeno, nejisté)					
1	Bohdaneč (PA)	X							x							
2	Černá za Bory (PA)	A							x							
3	Češov (JC)	X							x							
4	Hněvčoves (HK)	A	s						x							
5	Holohlavý (HK)	B	s						x							obr. 2
		A	s						x							x
		B	s?						x							x
		C	s?						x							x
		D							x							x
6	Horka (CR)	X		zh					x							
7	Hradištko/Zeretic (JC)	A							x							obr. 3:6
8	Chlum (HK)	X							x							obr. 3:1, foto 1
9	Chrast (CR)	A	s	vs?					x							obr. 3:5
10	Chrudim (CR)	X	s	vs					x							obr. 15:1-3
		A		vs					x							obr. 5-7, 8:1-19
		B							x							obr. 8:20
		C							x							x
		D	s?		kh?				x							x
11	Jaroměř - okolí (NA)	X	s						x							obr. 9-12, foto 2
12	Kostelec n. Orlicí (RK)	A	s						x							obr. 9-12, foto 2
13	Krásnice/Zizkoves (HK)	X							x							obr. 13:1-4
14	Libišany (PA)	A		zh					x							obr. 14
15	Lochenice (HK)	A	s						x							obr. 13:5-21
		B	s	vs					x							obr. 15:4-15
		C							x							obr. 16, 17
		D	s						x							obr. 3:2-4
16	Mikulovice (PA)	A	s						x							x
17	Milovice (JC)	A	s						x							x
18	Nadslav (JC)	X	s						x							x
19	Nepolisy (HK)	X	s						x							x

Tab. 1. Lengyelská a jordanovská kultura ve východních Čechách. – Sloupce: pořadové číslo katastrální obce (shodně jako na mapě obr. 1); katastrální obec, okres: CR – Chrudim, HK – Hradec Králové, JC – Jičín, NA – Náchod, PA – Pardubice, RK – Rychnov nad Kněžnou, ÚO – Ústí nad Orlicí; poloha (A–D, X); sidliště – s; výšinné sidliště – vs; pohřební aktivity, hroby kostravé – kh, žárové – zh, v sídlištních objektech – sh; o jediné nález – o; datování: MMK I – starší lengyelská k., MMK II – mladší lengyelská k., JORD – jordanovská k., LGK – lengyelská či jordanovská, neurčeno; obrázek, foto

2. Černá za Bory, okr. Pardubice

A. Osada Žižín, od čp. 18: ZM 10:13-42-03, 380:056 mm, 231 m n. m. **Sídliště?; LGK.** – OKOL: Sběr v r. 1991. Keramika, „lengyel“.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 729/01. – LIT: *Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 9.

3. Češov, okr. Jičín

X. Bez údajů. **Ojedinelý nález; LGK.**

Nádoba „kultury jordanovské“.

ULOŽ: Škola Kopidlno. – LIT: *Preidel, rkp.*, 4.

4. Hněvčeves, okr. Hradec Králové

A. Poloha „Pod kostelem“, rozhraní parc. č. 94, 95; 273 m n. m. **Sídliště; LGK.** – OKOL: Záchranný výzkum v r. 1987 (J. Kalferst).

Objekt č. 1/87: část hliníku s „lengyelskou“ keramikou.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 19/2000. – LIT: *Kalferst 1988*, 3, mapa tab. 1, č. 17, tab. 2; *Výzkumy v Čechách 1986/87*, 47 (J. Kalferst); *Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 21.

B. Poloha „U březiny“, ppč. 348/31; mírná výšina S nad nivou Bystřice, J od žel. stanice Hněvčeves. Polykulturní lokalita. **Sídliště; LGK.** – OKOL: Sběr v r. 1984.

Střepy „lengyelské“, broušené a štípané nástroje.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 7/85. – LIT: *Kalferst 1988*, mapa tab.1, č.22; *Kalferst – Sigl 1985*, 9; *Výzkumy v Čechách 1984/85*, 49 (J. Urban – M. Vávra).

5. Holohlavy, okr. Hradec Králové

A. Poloha „Na výsluní“, ppč. 448/8, 9, 16, 17, 37–39. Polykulturní lokalita, na které odkryt též kruhový příkop – rondel o průměru 36 m, náležející mladší k. vypíchané (*obr. 2:1,2*). **Sídliště; MMK I?, MMK II.** – OKOL: Výzkum v l. 1982–83 (J. Kalferst).

Starší lengyelské osídlení je zde reprezentováno především zásobní **jámou č. 5** válcového tvaru, zahloubenou poblíž středu rondelu. Keramika z ní (horní část *poháru* s hrdlem odsazeným rýhou, tělo další *pohárovité nádoby* se zbytky ryté výzdoby a fragmenty dalších nádob: *hrnce* esovitého profilu s pupky na výduti, kónické *mísy* na *plášťové nožce*, též s nepravidelnými stopami svislého porýsování na povrchu, kónické *mísy* měkce esovitě profilované a sedlovitě prohnutý svisle provrtaný pupek z výdutě *putny*, *obr. 2:3, č. 1–6*; podle *Kalfersta – Vávry 1998*, 76 náleží staršímu stupni MMK, snad už fázi MMK Ia. Vzhledem k poloze objektu není vyloučeno, že tento spadal ještě do doby funkce kruhového příkopu. *Střep se stopami červené barvy* na vnitřní straně se našel spolu se zdobenými střepy VK též ve střední úrovni příkopu. Holohlavský rondel je proto interpretován jako další příklad vzájemné komunikace a symbiózy mladší k. vypíchané (stupně VK IV) s nejstarší vlnou k. lengyelské z doby stupně MMK I.

Ve svrchní vrstvě rondelu a v sondách IV a VII/82 nalezena keramika, určená jako „mladší lengyel“ (MMK II): zlomky *mís* s rozevřenými zesílenými i nezesílenými plecemi a *hrnců*, *obr. 2:4–12*); náleží mladší sídelní fázi, následující po zániku rondelu.

ULOŽ: M Hradec Králové sine. – LIT: *Kalferst 1984*; *Výzkumy v Čechách 1982/83*, 36 (J. Boček – J. Kalferst); *Kalferst – Vávra 1998*.

B. SV okraj obce, ppč. 259/1, 268/1, při Z straně silnice Hradec Králové–Jaroměř; sprašové návrší svažující se na SV straně prudce k rybníku a na V straně poznenáhlu do nivy Labe; 260 m n. m. Polykulturní lokalita. **Sídliště?; LGK.** – OKOL: Sběr a výzkum na průkopu pro vodovod v r. 1976.

Při sběru nalezen též „lengyelský“ střep. – ULOŽ: M Hradec Králové č. 51160.

LIT: *Vokolek 1985*, tab.1 (mapa), *obr. 8:18* (ker.).

C. Pole severně od křižovatky silnic E14 a Holohlavy–Smiřice. **Sídliště?; LGK.** – OKOL: Sběr v r. 1980.

„Lengyelský“ střep.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 90/81. – LIT: *Výzkumy v Čechách 1980/81*, 32 (J. Sigl – V. Vokolek).

D. Severní okraj obce, východně od silnice do Jaroměře, ppč. 253, 255; 252 m n. m. Polykulturní lokalita. **Žárový hrob; MMK II.** – OKOL: Výzkum na skryté ploše plánované (a nerealizované) stavby zemědělských objektů v r. 1990.

Objekt 7, sídlištní jáma se žárovým hrobem. Nepravidelně oválná jáma s delší osou Z–V o délce 230 cm, jejíž Z část tvořil oblý úzký výběžek se šikmými stěnami a plochým dnem hl. 18 cm a š. 104 cm s hnědošedou, promíšenou výplní, kde uložen hrob; ten je zároveň jediným zde zachyceným objektem MMK.

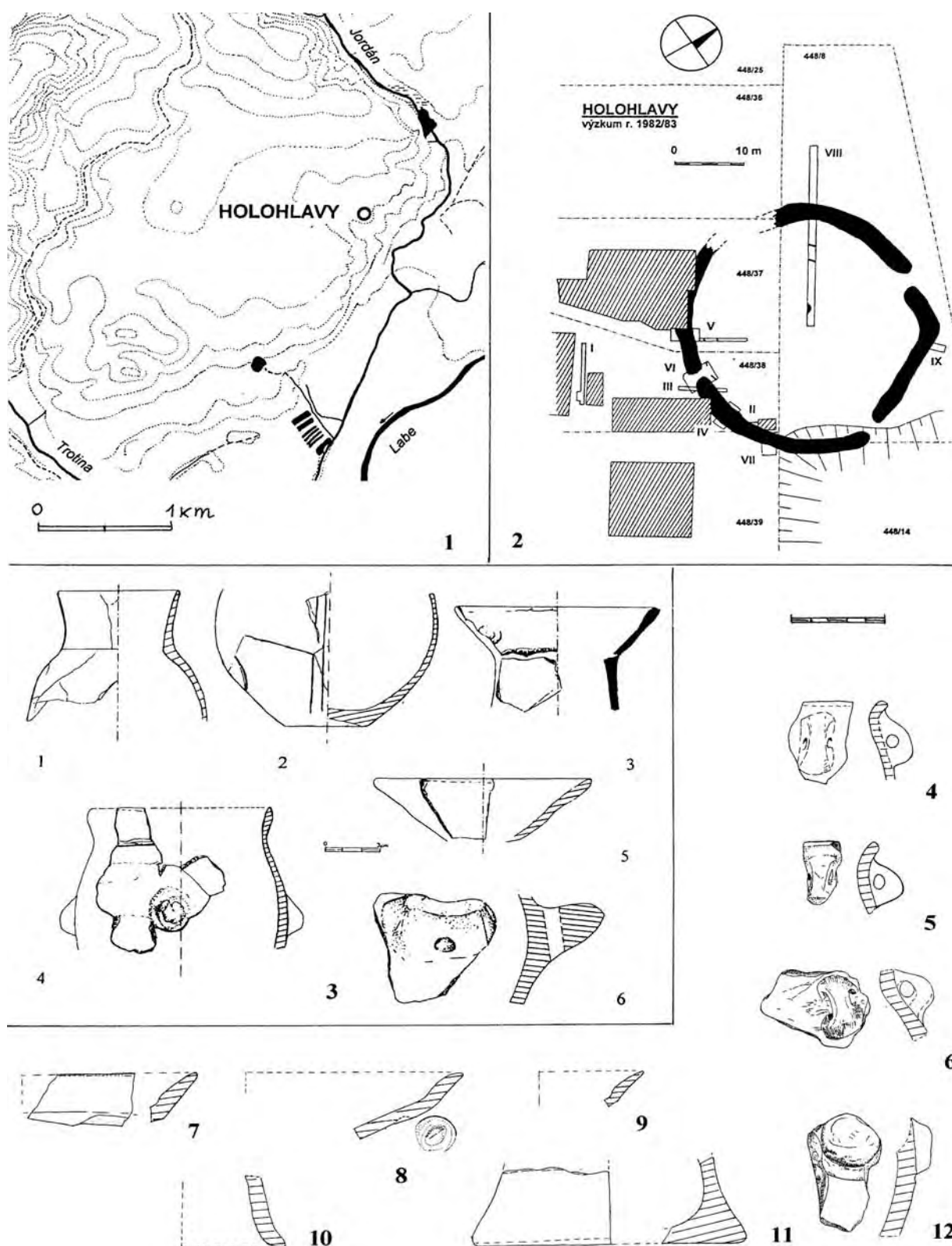
Žárový hrob. Při J stěně jámy střepy z nádoby s plochým dnem, silně poškozené buldozerem, na nich kusy slídnatého rozpadavého kamene a hojně spálené kosti. Střepy z dalších ca 6 nádob neurč. tvaru (též 1 zl. prohnutého hrdla *poháru* ??, ucho válečkovitého profilu *džbánu* ??, střepy z plochých den) a četné hrudky mazanice ve výplni jámy.

Při Z stěně ležel spodní díl drtidla obrácený třecí plochou ke dnu. Další kameny, kosti a propálená hlína rozvezeny. ULOŽ.: M Hradec Králové př. č. 157–168/90. – LIT: *Kalferst – Sigl – Vokolek 1992*, 11; *Výzkumy v Čechách 1990–92*, 85 (J. Kalferst – V. Vokolek); *Zápotočká 1998a*, 229, Taf. 125:1–8, datuje hrob do stupně MMK IIb.

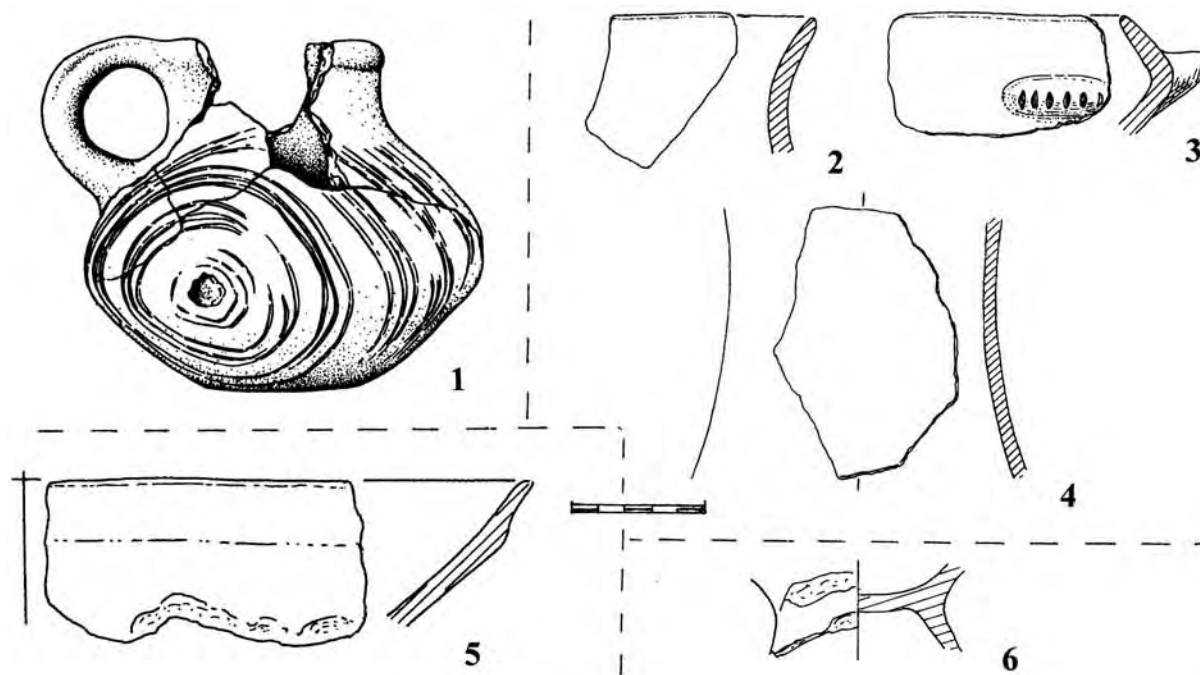
X. LOK: Holohlavy – okolí. Bez údajů. **Ojedinelý nález; LGK.**

„Lengyelský“ střep s pupkem.

ULOŽ: Sběrka školy. – LIT: *Vávra 1981*, 15, tab. 47:2.

Obr. 2. Holohlavy A. Poloha „Na výsluní“. 1. Situační plán sídliště s kruhovým příkopem – rondelem mladší k. vypíchané. – 2. Půdorys rondelu, rekonstruovaný na základě sondáže (sondy I–IX) a vrtů. – 3. Keramika staršího lengyelského stupně (MMK I) z jámy č. 5 v sondě VIII/83. – 4–12. Mladší lengyelská keramika (MMK II) z povrchu a výplně příkopu rondelu. Podle Kalferst – Vávra 1998, obr. 1, 2, 4–6

Obr. 3. 1 Hradištko, o. Žeretice; 2–4 Nadslav; 5 Chrast A; 6 Horka. Č. 5 podle Vokolek 2007, t. 50:14

Foto 1. Hradištko, o. Žeretice: džbán (v. 95 mm);
fotoarchiv ARÚ

6. Horka, okr. Chrudim

A. Na kopci u kapličky. **Ojedinělý nález; LGK.** – OKOL: V r. 1903, dar p. Řeháka z Horky.

Mísa na nožce: 1 zl. dna a horní část duté plášťové nožky, obr. 3:6.

ULOŽ: M Chrast č. A 319. – LIT: Frolík 1989, 31, obr. 39:3.

7. Hradištko, o. Žeretice, okr. Jičín

X. Bez údajů. **Ojedinělý nález; JORD.**

Džbánek jednouchý: okraj místy slabě zduřelý, dno ploché, ucho úzce válečkovité š. 19 mm, orn. na těle: soustředné kruhy z trojlinkových pásů, uprostřed důlek, p21 tmavě šedý, v. 95 mm; obr. 3:1; foto 1.

ULOŽ: M Jičín 309.

8. Chlum, okr. Hradec Králové

A. Poloha „Na vrších“ (ca 330 m n. m., převýšení ca 30 m). Široké návrší rázu nepravé ostrožny na JV od obce (ppč. 273, 278/1,2, 281/1). Výšinná poloha, fortifikace nezjištěna. Polykulturní lokalita. **Sídliště ve strategické poloze; MMK II.** – OKOL: Sběry v r. 1974.

Střepy sídlištní keramiky, tvary: *mísy* dvojkónické se šikmo rozevřenými plecemi; *mísy na nožce* (typ?); *hrnce* s válcovitým, kónickým či rozevřeným hrdlem a s pupky na okraji, pod okrajem, na plecích a na výdutí. – Nekeramické nálezy. BI: zlomky neo/eneolitické, ŠI. Patrně z této polohy pocházejí četné starší nálezy kamenných nástrojů z Chlumu.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 118–122/74. – LIT: Výzkumy v Čechách 1974, 60 (V. Vokolek); Vávra 1981, 15, tab. 83–85 datuje do stupně MMK II; týž 1990, obr. 2:3 (mapa); Zápotocký 2000, 174.

9. Chrast, okr. Chrudim

A. Pole ppč. 605 (srv. Vokolek 2007, obr. 6 – mapa). **Sídliště; MMK II.** – OKOL: Výzkum před r. 1903 (J. L. Pič, NM). V početné kolekci zlomků LNK též LGK: *mísa* s rozevřenými plecemi: 1zl. o-t, p25, o-dm. 320 mm, obr. 3:5.

ULOŽ: NM Praha č. 294. – LIT: Pič 1903; Vencl 1963, 23; Vokolek 2007, 36, tab. 50:14.

X. Bez údajů (z polohy A?). **Sídliště; MMK II.**

Z jámy. *Pohárek* tenkostěnný s prohnutým válcovitým hrdlem: 1 zl. o-t. – *Mísa* s rozevřenými zesílenými plecemi: 1 zl. o-t, polokulovitý pupek, o-dm. 240 mm, obr. 15:1. – *Mísa na nožce*: 1 zl. h-horní nasazení nožky, zach. 2 polokulovité pupíky, obr. 15:2. – *Hrnc* s prohnutým hrdlem: 1 zl. o-pl, okraj prstovaný, na okraji pupek, o-dm. 120 mm, obr. 15:3.

ULOŽ: NM Praha č. 46153–57 ze sbírky J. Axamita. – LIT: *Axamit* 1919, 58; *Stocký* 1926, 171 viděl „střepey podobné moravské pomalované keramice“ v místní škole; *Vávra* 1981, 15, tab. 47:4–7 (datuje do stupně MMK II).

10. Chrudim, okr. týž

A. Staré město, 264–274 m n. m. Ostrožna v meandru říčky Chrudimky, plocha ca 3,5 ha., převýšení ca 20 m. Pravěké výšinné sídliště/hradiště s polykulturním osídlením, akropole slovanského hradiště, středověké město. Zjištěná fortifikace je až raně středověkého stáří. Výzkumy (MVČ, AÚ) a geologické sondy od r. 1986. **Výšinné sídliště; LGK.** – OKOL: Štěpánkova ul. č. 83–85, 90 (při J straně ostrožny).

Ojedinelé „lengyelské“ střepey. Při výzkumu v r. 1986 ze šachtice 15, 5. vrstvy: *hrnec* s trojčlenným profilem, šikmo přesekávaným okrajem a pupky pod okrajem i na výdutí, zach. v. 165 mm; dat.: pozdní VK/LGK.

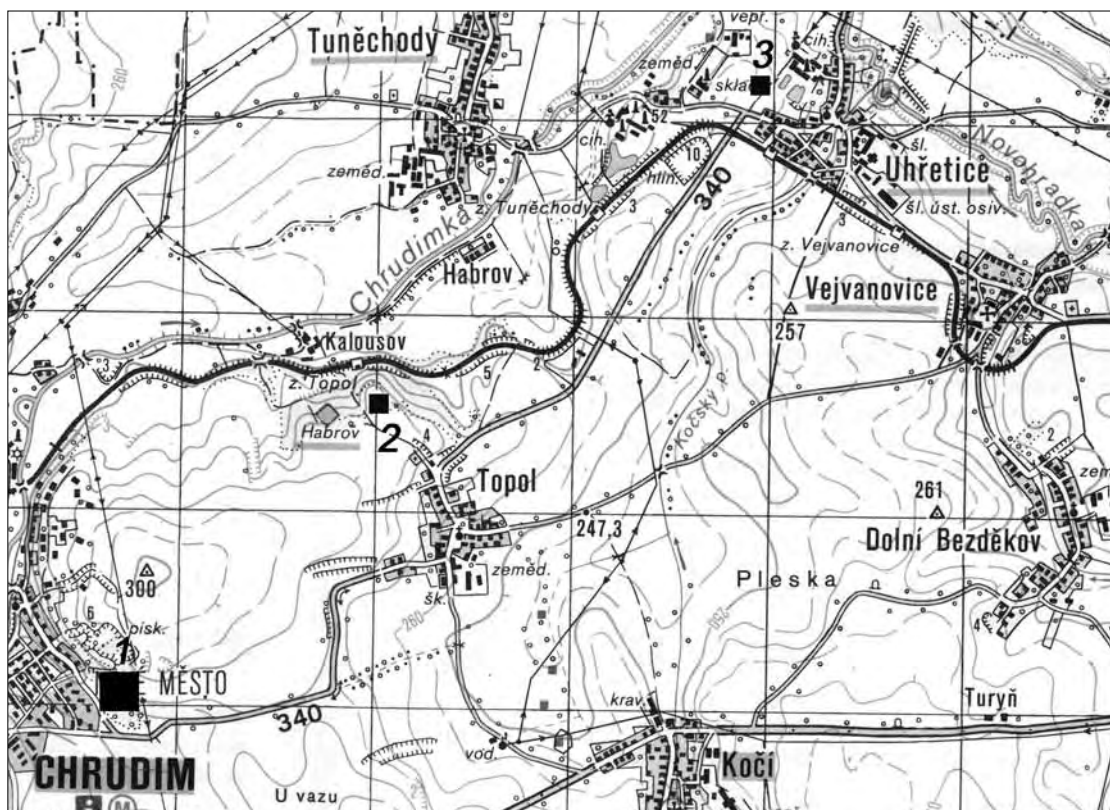
ULOŽ: M Hradec Králové sine. – LIT: *Piř* 1909, 373; *Frolík* 1983, obr. 7 (mapa); Výzkumy v Čechách 1986–87, 64 (J. Sigl); *Vávra* 1990, 184; *Frolík – Sigl* 1998, 57, obr. 11 (rekonstrukce terénu chrudimské ostrožny), 15; *Zápotocký* 2000, 174, Abb. 54 (mapa).

B. Návrší Pumberka, poloha na JV od Švédských šancí, hradiště zničeného již na počátku 20. stol. (k jeho pův. vzhledu srv. *Vokolek* 1986, 50). Svažitý výběžek jazykovitého tvaru („nepravá ostrožna“) svažující se k jihu; ppč. 2451/1; 270–290 m n. m., převýšení ca 25 m. Pravěké výšinné sídliště/hradiště s polykulturním osídlením (kromě eneolitu zde též k. lužická a slezskoplatěnická); plocha vymezená příkopem měří ca 100 × 130 m (obr. 7; 8). **Výšinné sídliště; MMK II.** – OKOL: Výzkum v l. 1985–86 (V. *Vokolek*). Obr. 4; 5.

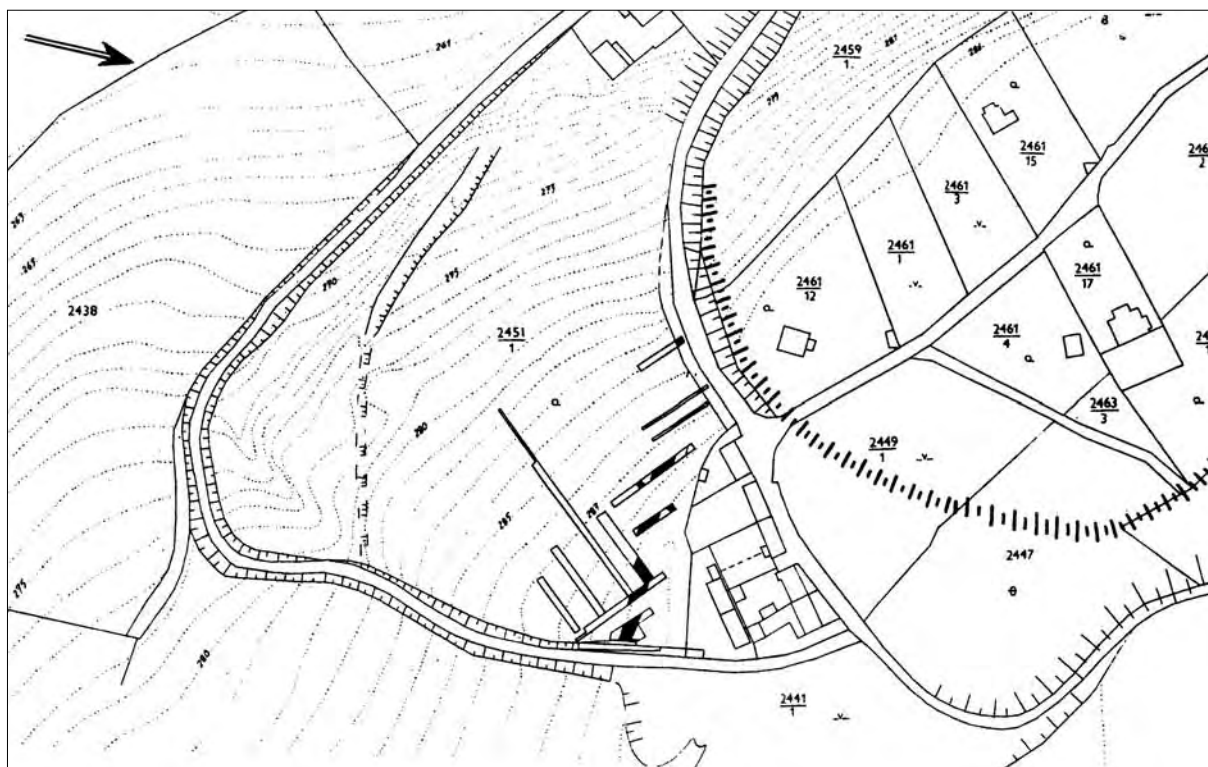
Zkoumaná poloha se dlouhodobě využívala jako sad a ve středověku jako vinice, čímž zanikly zbytky pravěkého opevnění a došlo též ke značnému porušení povrchu pravěkých objektů. Tehdy byly zaneseny i poslední stopy příkopů, do jejichž výplně pak byly zahlubovány objekty pozdně středověké a novověké. Z geologického a pedologického hlediska je temeno návrší tvořeno šterkopiskovou terasou. Na jejím povrchu se místy dochovaly zbytky kersprašové půdy, které tvoří podloží objektů z různých období.

Výzkum v l. 1985, 1986 se zaměřil na prozkoumání posledních zbytků tohoto opevněného areálu bezprostředně před jeho zástavbou. V první etapě, v r. 1985, vedeny zjišťovací sondy I–IV. Po zjištění stop pravěké fortifikace pokračováno ve druhé etapě s odkryvem opět pomocí sond (V–XIII), protože plošný výzkum zde s ohledem na sad nebyl možný. Celkově zde byla sondáží prozkoumána plocha 578 m² (obr. 5; 6).

Sonda I (d. 34 m, š. 1–2 m) zachytila příkop obj. 1 (srv. níže) a menší objekty č. 2–15. Z nich podle nevýrazného střepeu jako „lengyelský“ určen objekt 8 (oválná mělká jáma 92 × 87 cm, hl. 56 cm, s kúlovou jámou uprostřed), zbývající objekty byly prakticky bez nálezů. Tři souběžné mělké žlábků obj. 11–13 (š. 30 cm) na JV konci sondy mohou představovat základy staveb.

Obr. 4. Poloha výšinných sídlišť Chrudim-Pumberka (1), Topol-Na hradě (2) a sídliště v úhřetické cihelně (3) na mapě 1:50 000 (s kilometrovou sítí)

Obr. 5. Chrudim B. Návrší Pumberka. Vrstevnicový plán pseudoostrožny s polykulturním výšinným sídlištěm, s vyznačením sond z výzkumu v l. 1985–6 (černě: průběh lengyelského příkopu). Kresba V. Vokolek

Sonda II (50 × 2 m) s objekty č. 16–44 soustředěnými v SV polovině. Jako „lengyelský“ zde označen obj. 42 (oválná mělká jáma 155 × 75 cm, hl. 50 cm se 2 atyp. zlomky LGK rázu a 1 zl. novověkým). Také zde tři souběžné žlábků obj. 16, 22, 27, jdoucí v š. 6 m SZ–JV směrem a doprovázené četnými kúlovými jamkami, naznačují existenci nadzemní zástavby; byly narušeny několika recentními vkopy, přičemž rozhodně nejde o stopy orby.

Sonda III (15 × 2 m) zachytila šikmo příkop obj. 1 (srv. níže) a objekty č. 45–55, většinou kúlové jamky bez datovacího materiálu.

Sonda IV (13,5 × 1,2–2,4 m) odkryla objekty č. 56–59 – zčásti kúly, zčásti žlaby.

Sonda V (14 × 2–6 m) s příkopem obj. 1 (srv. níže) a objekty č. 60–62 (středověké a nedat.).

Sonda VI (30 × 2 m) sledovala další průběh příkopu obj. 1 (srv. níže). Kromě něj zde zjištěny objekty č. 63 (patrně novověký vojenský příkop) až 79. Z nich objekt 76 (úzký žlábek Z–V směru souběžný s příkopem obj. 1) obsahoval 1 atyp. střepe lengyelského rázu.

Sonda VII (25 × 3 m). Na jejím SV konci zachycen příkop obj. 1 (pouze začátek povrch) a dále jen nedatované žlaby, jámy a kúly – objekty č. 80–95.

Sonda VIII (24 × 2 m) s objekty č. 96–107 soustředěnými do SV části; z nich objekty č. 100 (oválná jáma 120 × 55 cm, hl. 45 cm) a 103 (čtvercová či obdélníková jáma zabíhající do SZ stěny sondy, zach. d. 93 cm, š. 68 cm) obsahovaly po 1 zl. lengyelského rázu, zbývající objekty středověké, novověké a neurč. stáří.

Sonda IX (20 × 2 m) s objekty č. 108–117 – žlaby, kúly a menšími jamkami, vesměs bez nálezů.

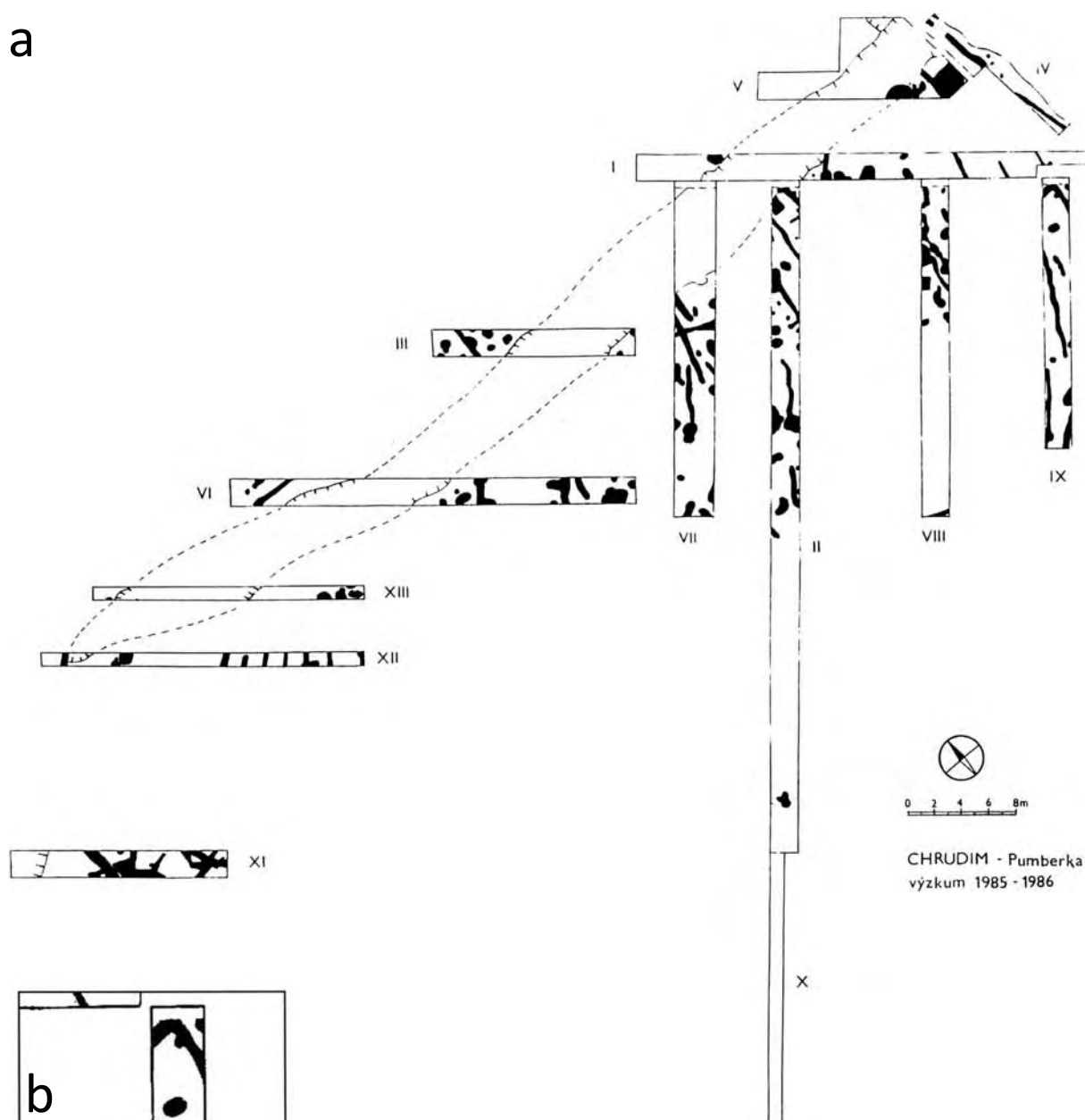
Sonda X (20 × 1 m) bez zahloubených objektů.

Sonda XI (16 × 2 m). Při SZ okraji zachytila okraj příkopu, patrně navazujícího na úvoz dnešní přístupové cesty (vybrán v š. 1 m, na dně nalezen hradištní střepe); lze předpokládat, že jde o nejjižnější ohyb příkopu původního hradiště „Švédské šance“. Podložní šterkopisek na středním a JV úseku sondy byl narušen různě se křížícími žlábků, které nevybírány (na jejich povrchu nacházeny středověké až novověké střepe).

Sonda XII (24 × 1 m). V SZ části se po skrytí recentních navážek objevil ve hl. 87 cm koncový úsek žlábků JZ–SV směru d. 60 a š. 48 cm (obj. 118) s pravidelně zešikmenými stěnami a plochým dnem hl. 106 cm, v jehož šedočerné výplni nalezeny pravěké střepe. Po odstranění žlábků se objevil stratigraficky starší palisádový (?) žlábek obj. 119, též JZ–SV směru, pravidelného tvaru s poměrně strmými stěnami a plochým dnem ve hl. 110 cm, š. 48–50 cm; v jeho výplni střepe zčásti lužické, zčásti lengyelského rázu. Dále k JV odkryto ukončení příkopu obj. 1 (označené jako obj. 120, srv. níže). Další objekty – jáma, kúly a žlábků č. 121–129 – byly středověké.

Sonda XIII (20 × 1 m) vyplňoval v SZ části příkop obj. 1 (srv. níže). V JV části ji překrývala mocná vrstva navážek o síle až 80 cm. Několik objektů (č. 130–135) na JV konci sondy bylo novověkého stáří.

a

b

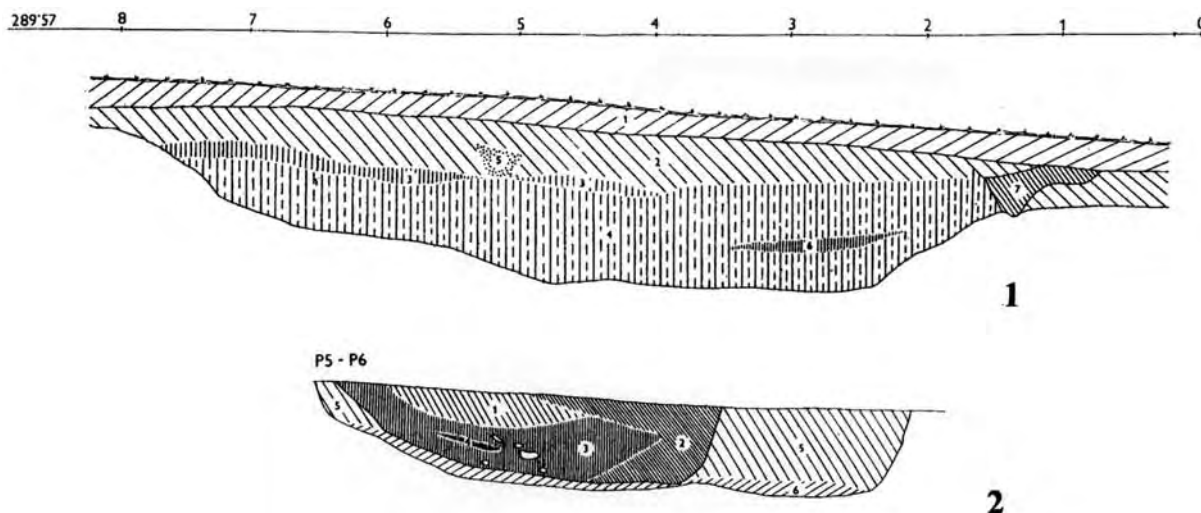

Obr. 6. Chrudim B. Návrší Pumberka. a. Plán výzkumu v I. 1985–6. Sondy I–XIII, čárkovaně: průběh lengyelského příkopu; plně: žlaby a jámové objekty. – b. Sonda IX s částí půdorysu trapezovitého domu. Kresba V. Vokolek

Příkop (objekt č. 1)

Jeho průběh zachytily ve směru od V k Z sondy č. V, I, VII, III, VI, XIII a XII.

V sondě V vybrán úsek příkopu v délce 9,7 m. Stěny příkopu zde pravidelně šikmé, dno ploché, š. 3,35 m, hl. v Z části 1,25 m, ve V části jen 95 cm. Na profilech (obr. 7) bylo zřetelně patrné, že do původního širšího lengyelského příkopu byl zapuštěn příkop mladší, datovaný do k. slezskoplatěnické. Tento mladší příkop byl při ústí široký 2,7 m, měl šikmé stěny a ploché dno š. 130 cm, které se slabě zahlubovalo do dna staršího příkopu a při jeho J stěně ležela ve hl. 50–70 cm souvislá vrstva říčních oblázků – patrně z destrukce hradby nebo její zpevnění. Při V konci vybíhala k S mělká příkopovitá zahloubenina, kterou jsme mohli sledovat v š. 172 cm (Z–V) a d. 1,5 m; stěny měla na Z straně šikmé a dno ploché, hl. 56 cm. Stěna hlavního příkopu (staršího, lengyelského) byla v tomto úseku téměř kolmá. Stratigraficky i nálezově je tento výběžek současný se starším příkopem a snad před-

Obr. 7. Chrudim B. Návrší Pumberka. Profily příkopu v sondách I (č.1) a V (č.2); popis a interpretace v textu.
Kresba V. Vokolek

stavuje součást vchodu nebo zpevnění ohybu hradby. Na opačném, jižním konci vybíhaly z příkopu dva souběžné žlábkové překrývající obj. 60, které též mohly být součástí vchodu. Plocha dále na V odtud byla zničena pískovnou.

Sonda I přešla příkop šikmo. Jeho stěna na S straně byla pozvolná, na J (vnitřní) straně strmější, dno ve hl. 115 cm od povrchu ploché. Šíře příkopu tu dosahovala ca 5 m. Srv. profil obr. 7: vrstvy č. 1–3 recentní, vrstva č. 6 je částí výplně slezskoplatěnického příkopu, vrstva č. 4 s nálezy střepů lengyelského rázu, přičemž v JV části ve vrstvách č. 3 a 4 byly též střepy slezskoplatěnické. Do výplně příkopu byl zapuštěn středověký objekt 1A, překrytý vrstvou č. 2.

V sondě VII byl příkop pouze začistěn, ale nevybírán; jeho šíře v S–J směru zde dosahovala 595 cm.

Sonda III přešla příkop opět šikmo ve směru JZ–SV. Široký zde byl ca 6 m, stěny měl poměrně strmé, na JV straně schodovitě, na SZ téměř kolmé, dno ploché, hl. 125–130 cm. Vybírán byl podle přirozených vrstev, jejichž stratigrafie opět doložila dvě fáze. Mladší, slezskoplatěnický příkop tu byl široký pouze 3,6 m a vyplňovala jej tmavší hlína s více střepů a mazanicí. Uprostřed jeho dna se vyrýsovala tmavší vrstva ca 1 m široká, budící dojem žlabu, která však nezasahovala do podloží.

V sondě VI byl příkop široký 4,8 m, přičemž stěny měl opět šikmé, na SZ konci příkré. V JV části, při vnitřní stěně, ležely šikmo se svažující vrstvy šedé tvrdé hlíny proložené vrstvičkami štěrku – patrně destrukce vrstev valu. Do hl. 60 cm jej zde narušily novodobé zásahy. Za příkopem zjištěn navíc mělký žlábkový obj. 76, lemující jeho vnější, SZ stranu, který s ním mohl souviset (palisáda?). Mladší příkop (slezskoplatěnický) nebyl na tomto úseku znatelný, ale nálezy z výplně svědčí i zde o jeho existenci. Střep obr. 8:12, nalezený při dně v JV části, patří KNP a naznačuje funkci příkopu ještě v tomto časovém úseku.

Sonda XIII zachytila mírný ohyb příkopu směrem k jeho JZ konci; stěny měl na SZ straně téměř kolmé, na JV straně zešikmené, dno ploché v hl. 145 cm.

V sondě XII při SZ straně odkryt v délce 2,4 m zaoblený konec příkopu š. 75 cm, s množstvím kamenů ve výplni, šikmými stěnami a plochým dnem ve hl. 1 m.

Nálezy

Jako výrazně lengyelské či obecně eneolitické byly určeny a kresebně dokumentovány následující nálezy. Pocházejí jednak z příkopu obj. 1, jednak z podbrázdí sond a několika dalších situací. Kromě toho se v povrchových vrstvách, ve výplni příkopu i objektů našel větší počet atypických střepů, jejichž materiál ukazuje též na příslušnost k lengyelskému, event. i mladšímu eneolitickému osídlení zdejší polohy.

Objekt č. 1 – příkop

Úsek v sondě I:

Vrstva 2. *Mísa*?: 1 zl. h–sp, p21, vd–dm. ca 140 mm.

Vrstva 4, hl. 70–122 cm. *Pohár*?: 1 zl. vd, na výdutí oblý kruhovitý pupek, p2, obr. 8:7. – *Miska* s lehce zataženým ústím: 1 zl. o, p2, obr. 8:8.

Úsek v sondě V – SZ část:

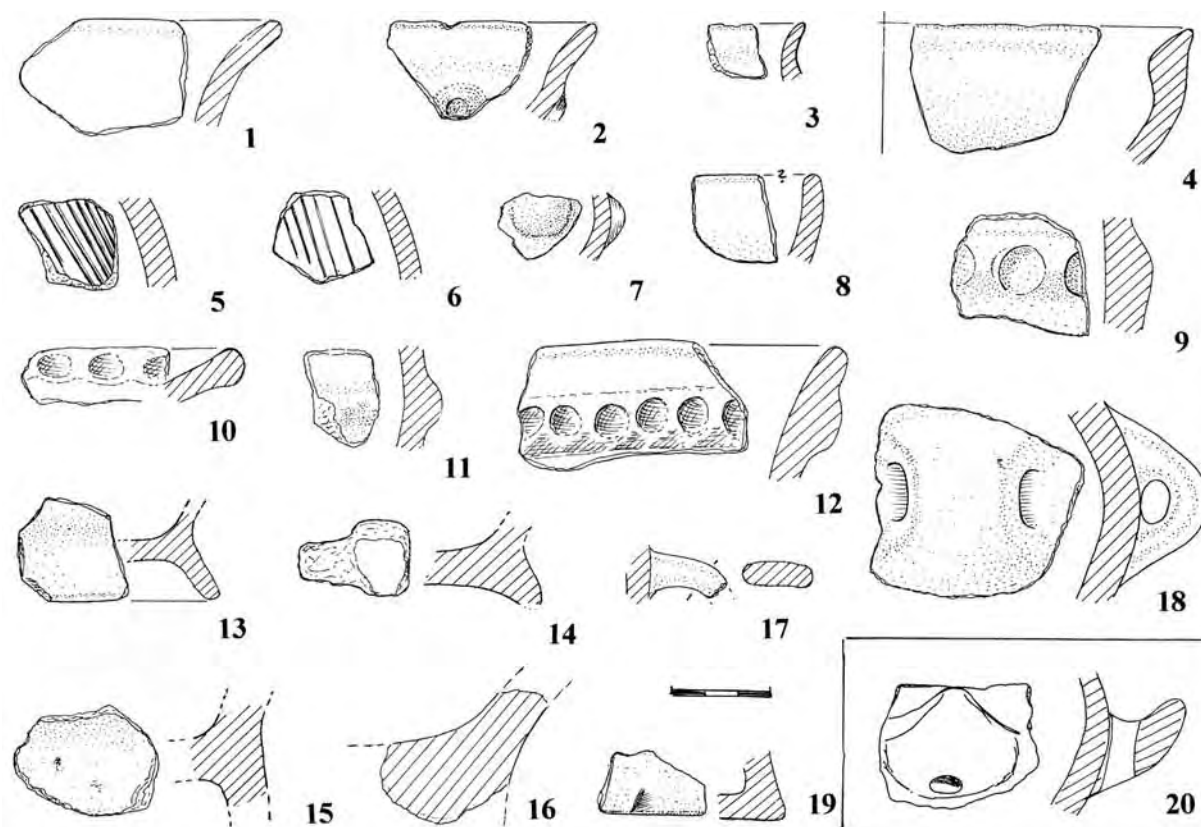
Vrstva 1. *Mísa na nízké prstencové nožce*: 1 zl. sp–d, p2, obr. 8:14. – *Amfory/džbány*?: 2 zl. t, orn. šikmé úzce žlábkovité rýhy, p2, obr. 8:5,6.

Vrstva 3, „lengyelský příkop“. *Mísa* se šikmo seříznutým, oboustranně zesíleným okrajem: 1 zl. o–sp, p2, obr. 8:4. – Dto, „slezskoplatěnický příkop“. *Amfóra* s uchy na výdutí: 1 zl. vd, ucho š. 32 mm, p2, obr. 8:18.

Vrstva 4. *Mísa na nožce*: 1 zl. d–horní část plášťové nožky, p25, obr. 8:15.

Úsek v sondě V – JV část:

Vrstva 2, „lengyelský příkop“. *Mísa na nožce*: 1 zl. d, silnostěnný, p25, obr. 8:16.

Obr. 8. Chrudim B. Návrší Pumberka. Lengyelská a mladší eneolitická keramika z výzkumu 1985–6 (č. 1–19); střep se zobákovitým pupkem z hlíníku p. Veselého (kresba M. Zápotocký, č. 20 podle Frolík – Sigl 1998, obr. 3)

Vrstva 2, „slezskoplatěnický příkop“. *Hrnec?*: 1 zl. o-h, o.1, okraj silně rozevřený, p2, obr. 8:1.

Rameno příkopu, vrstva 1. *Mísa* se široce rozevřenými plecemi a esovitým profilem, pod výdutí pupek: 1 zl. o-sp, p2, obr. 8:2.

Úsek v sondě VI:

Hl. 105–120 cm. *Zásobní hrnec* s prstovanou lištou pod okrajem: 1 zl. o, p2, obr. 8:12.

Úsek v sondě VI. Povrch. *Džbán/koflík*: 1 zl. h, horní část páskového ucha, p2, obr. 8:17.

Sonda II

Podbrázdí. *Zásobní hrnec* s prstovanou lištou: 1 zl. t, p25, obr. 8:9. – Typ?: 1 zl. o-h, o.2, hrdlo krátce vyhnuté, p2, obr. 7:3. – Hl. 50–80 cm. Typ?: 1 zl. t, hladká lišta, p25, obr. 8:11.

Sonda III

Objekt č. 25 (novověký příkop), vrstva 1. Typ?: 1 zl. o, okraj ven vyhnutý, prstovaný, p2, obr. 8:10.

Sonda IV

Vrstva nad žlabu obj. 56, 59. *Mísa na nízké kónické nožce*: 1 zl. d, p2, obr. 8:13.

Sonda V

Skrývka. Typ?: 1 zl. t-d, p2, obr. 8:19.

Výzkum v l. 1985–86 tedy prokázal, že zdejší výšinná poloha – jazykovitý výběžek východního konce návrší Pumberka – byla prvně ohrazena v době lengyelské kultury. S ohledem na porušenost terénu, omezený rozsah sondáže, polykulturní osídlení i nečetnou a vcelku atypickou keramiku jsou závěry, pokud jde o datování, způsob ohrazení i zástavby, do značné míry nejisté:

1. Datování. Počet výše popsaných, tvarově výrazných nálezů eneolitického stáří – jde vesměs o silně fragmentární a korodovaný střepový materiál – je zde překvapivě malý. Je tomu tak zřejmě především z důvodu pravěkých, středověkých i novověkých zásahů a kultivace, které zdejší terén silně porušily a vedly k silné fragmentarizaci keramiky. Důvodem nízkého počtu nálezů může ale být i krátkodobost osídlení. Výrazněji je tu zachycena jen přítomnost mladšího lengyelského stupně, zatímco následné eneolitické skupiny (KNP a snad i k. zvoncovitých pohárů) jsou zde zastoupené jen stopově.

2. Fortifikace. Příkop, chránící lokalitu na přístupné severní straně, měl tvar širokého, relativně mělkého žlabu typu „Sohlgraben“, s plochým dnem a stěnou na vnější straně šikmou, na vnitřní straně příkřejší, š. 5–6 m, hl. ca 150 cm. Na sondami sledovaném úseku, dlouhém ca 80 m, byl jeho průběh vcelku přímý v Z-V směru; jeho další průběh v linii dnešní úvozové cesty se zdá pravděpodobný. Vstupy do vnitřního prostoru možno předpokládat jednak na

Z straně, kde byl příkop přerušen, event. také na V straně (srv. situaci v sondě V). Existenci palisády před příkopem nelze vyloučit (srv. žlab zachycený v sondách VI a XII), ale následné využití v době halštatské, spojené s vyhloubením mladšího příkopu, jakož i současný stav porušeného terénu už přesnější rekonstrukci fortifikační linie – včetně polohy valu – nedovoluje. Spadá-li vybudování této linie do doby k. lengyelské, pak stěp ze dna příkopu v sondě VI naznačuje, že mohla být funkční ještě později, v době k. nálevkovitých pohárů.

3. Otázka vnitřní zástavby. Kratší či delší úseky žlabů v sondách II a VI–IX dovolují předpokládat, že podél vnitřní strany příkopu stály domy, jejichž základy tyto žlaby tvořily. Sondáž zároveň ukázala, že uvedená zástavba se soustřeďovala do pásu podél vnitřní strany příkopu, zatímco zbývající plocha ohrazeného areálu zůstala neosídlena. Výzkum ovšem zachytil jen spodky základových žlabů. Jejich horní partie zanikly zřejmě při kultivaci během zakládání vinic. Proto i nálezy inventář je, jak už řečeno, chudý, a do zásypu žlabů se dostaly i nálezy středověké a novověké. Při datování jsme proto odkázáni jen na půdorysný tvar základů (srv. kap. 3.4).

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: *Hájek* 1968, 29; *Vokolek* 1987; *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 66 a 1986–7, 64 (*V. Vokolek*); *Vávra* 1990; *Zápotocký* 2000, 174, Abb. 54; *Čtverák – Holodniák – Sigl* 2007, 321.

C. Pumberka. Hliník p. Veselého. Bez údajů. **Sídlště (výšinné?); LGK.**

Putna?: 1 zl. t. se zobákovitým, svíse provrtaným pupkem, *obr.* 8:20.

ULOŽ: M Chrudim č. A 419. – LIT: *Frolík* 1981, 20; *Frolík – Sigl* 1998, 58, *obr.* 3.

D. Poloha „Pod požární zbrojnicí“, mírný svah JZ od města; podloží zde je písčité spraš. **Pohřebiště: VK/LGK; sídlště: VK, MMK Ib.** – OKOL: Výstavba sídlště, výzkum v l. 1979–1980 (J. Nováková-Kanyiturová). Kromě sedmi kostrových hrobů zde částečně prozkoumáno a testováno na 50 neolitických sídlštních objektů.

Pohřebiště. Obdélné hrobové jámy s orientací SZ–JZ, jedna neidentifikovatelná, protože narušena objektem s keramikou vypíchanou. V pardubickém muzeu mezi nálezy z tohoto výzkumu však z těchto hrobů nenalezen žádný datovací materiál, pouze zbytky tří koster označené jako hroby č. 4, 5 a 6. Podle vedoucí výzkumu měly hroby náležet třem kulturám – lineární, vypíchané a lengyelské, přesnější údaje k nim se však bohužel nepodařilo zjistit.

Sídlště. Na této lokalitě bylo zachyceno rovněž sídlště k. vypíchané, přičemž v některých z objektů se našla též červeně malovaná keramika stupně MMK Ib.

ULOŽ: M Pardubice př. č. 4–6/80. – LIT: *Zápotocká* 1998, 183; *táž* 2004.

11. Jaroměř – okolí, okr. Náchod

X. Bez údajů. **Sídlště; MMK II.**

Soubor stěpů, tvary: *hrnce/putny* (5 zl. s horizontálními uchy), *mísa na nožce* (1 vyšší prohnutá plášťová nožka), tvar? (1 zl. t. s kónickým pupkem).

ULOŽ: M Jaroměř, převzato z M Josefov č. 2575. – LIT: *Vávra* 1981, 15, tab. 80:2–10 datuje do stupně MMK II.

12. Kostelec nad Orlicí, okr. Rychnov nad Kněžnou

A. Cihelna na severním okraji města, S část (ppč. 1210, 1277), u terénní hrany nad údolím Štědrého potoka, západní úpatí návrší Tabulka, 306–308 m n. m. ZM 10 14-13-14; koor. 209:127; *obr.* 10:15. Polykulturní lokalita. **Sídlště; JORD.**

1. Záchraná akce na ploše skrývky v těžebním poli cihelny (část objektů byla již zničena postupující těžbou), plošný odkryv 31. V.–1. VI. 1988 (J. Militký).

Jordanovské kultuře zde patřily objekty č. 1, 3, 50/1988, přičemž větší kolekce nálezů získána jen z objektu č. 3. **Objekt 1/88:** jáma, dle kruhového půdorysu asi zbytek síla, s rovným dnem; výplň: 1 šedočerná, hlinitá, 2 šedookrová, jílovitá; rozm. 138 × 121, hl. ca 20.

Nálezy: *Džbánek* s uchem oválného profilu: 7 zl., p2; *obr.* 9:1–3.

Objekt 3/88: jáma (předpeční?) nepravidelně obdélníkového půdorysu, 330 × 225 cm, v Z části šikmé stěny a ploché dno, ve V části kotlovitá jáma s oblým dnem; max. hl. 120 cm. Výplň tvořilo souvrství hlín šedohnědých až okrových šedých, pouze vrstva 3 hnědočerná, u Z stěny mazanicová destrukce, vrstva 7 promíšená spraš, 9 žlutookrová, písčité, přepálená a 8, 10 šedobílá, jílovitopísčité, přepálená. Zlomky keramiky ve vrstvách 1, 3 a 6.

Nálezy: Keramika – ca 350 zl. (včetně stěpů z vyhozené hlíny), z tvarů identifikovány: *džbány* s výzdobou složenou ze svazků rýh a úzkých žlábků; *mísy* se zataženým okrajem; *mísy na plášťové nožce*; *hrnce* s kónickým hrdlem; dto s oblou výdutí a pupkem; ze *zoomorfni (?) nádoby* fragment výdutě se dvěma stylizovanými tlapami. BI: Sekeromlat – bříťová polovina se symetrickým ostřím, zach. d. 60 mm. – Mazanice (ca 70 zl.). *Obr.* 9:4–18; 10:1–14.

2. Zábor cihelny postupující proti mírně k JZ skloněnému svahu kopce Tabulka, ppč. 2303/1–3, 2370/1. ZM 10 14-13-14; koor. 212:123, 231:126, 228:115. Předstihový průzkum v předpolí těžby, X.–XI.1990, IV.–V. 1991 (M. Beková, J. Militký). Na ploše zkoumané v r. 1990, vzdálené ca 200 m od výzkumu z r. 1988, se rýsovalo asi 20 objektů a 2 úzké žlábků, snad středověké. Jediný z objektů byl datován nálezy:

Objekt 85/90 – jáma s pecí (?), *obr.* 11. Jáma nepravidelně kruhovitého půdorysu o průměru ca 3,5 m, stěny příkré, dno nepravidelně kotlovité, max. hl. 1 m. V JZ části objektu stál džbán, jinak takřka bez nálezů, jen v SZ sektoru při dně několik atypických stěpů. Výplň při okraji sytá černá, uprostřed sprašová. V SZ sektoru spočívala na zešíkmené stěně jedné z prohlubní mazanicová kra o rozměrech ca 80 × 50 cm, ca 10 cm silná, do červena vypálená, „bez otisků stavební konstrukce“ – zřejmě spodek pece.

Džbán dvojuchý (části): ucha široce válečkovitá, hrdlo měkce odsazené, na výdutí 4 nevýrazné oblé pupíky; orn. pole z trojlinkových meandrových pásů (linky jsou jemně ryté, úzké, žlábkovité); dno d4 (se zaobleným obvodem), slabě zatažené; stav zachování: ca 3 zl. o–h, 1 ucho, ca 24 zl. h–pl, vd–sp včetně 1 zl. pl s kořenem druhého ucha, 6 zl. sp–d silně doplněný; p21 šedočerný, v. 175, o–dm. 120, d–dm. 85 cm, *obr.* 12; *foto* 2.

S jordanovským osídlením souvisí patrně i nález *měděné sekerky* ze staré cihelny (bez bližších údajů, zmiňuje ji už *Domečka 1935*: měděná sekerka plochá, oble obdélníkového tvaru se slabě asymetrickým ostřím, d. 119 mm; *Kalferst 2002*, 67, tab. 3B:1 se starší lit.).

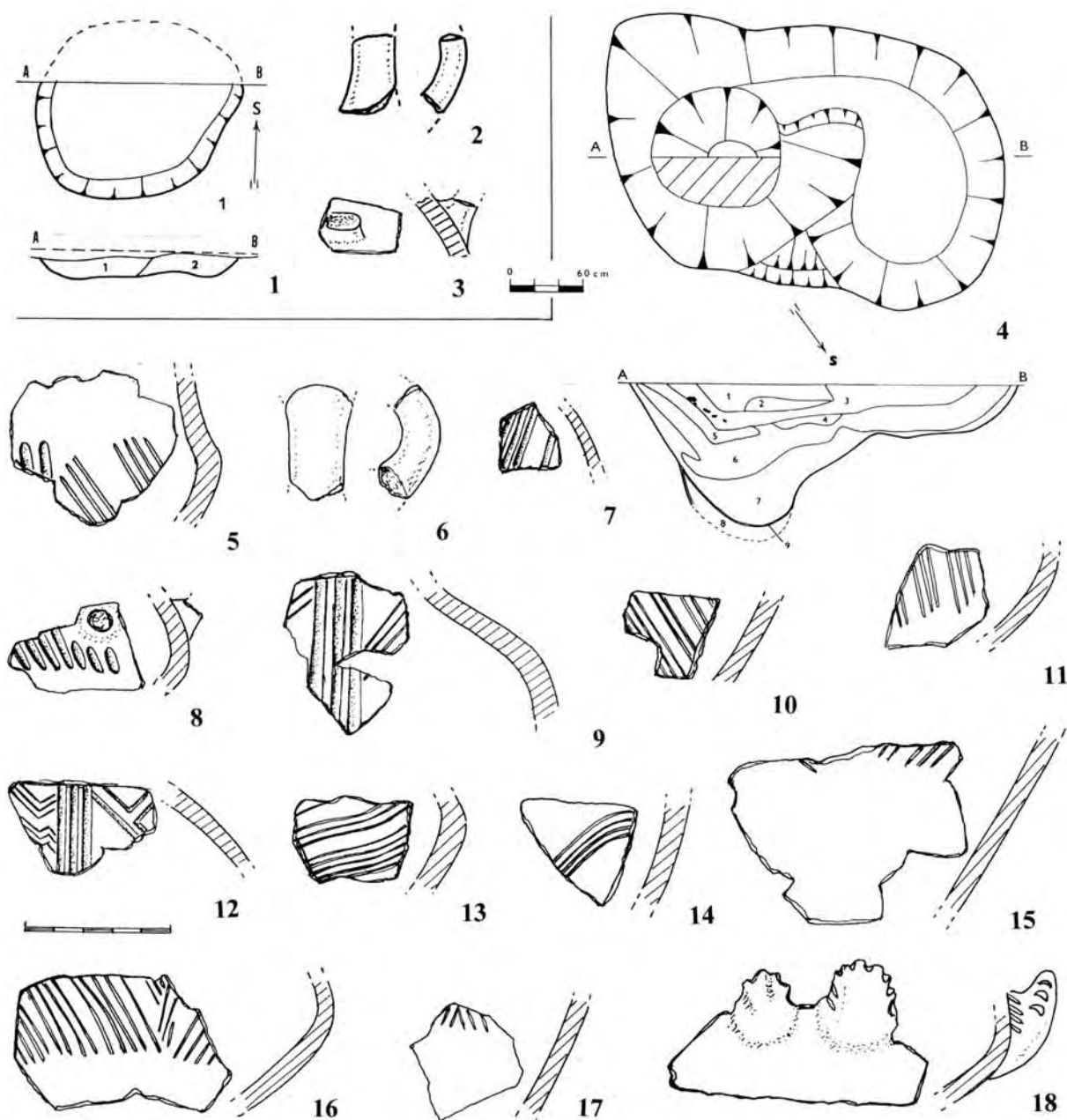
ULOŽ: M Hradec Králové; M Rychnov n. K. př. č. 1-C-18. – LIT: Výzkumy v Čechách 1996–97, 78 (*M. Beková*); Výzkumy v Čechách 1988–89, 65–66 (*J. Militký*); *Beková 1993*, 47; *Kalferst 2002*, tab. 1 (poloha jordanovského sídliště); *Dragoun – Militký – Prostředník 1997*; *Militký 2006*.

13. Krásnice, okr.Hradec Králové

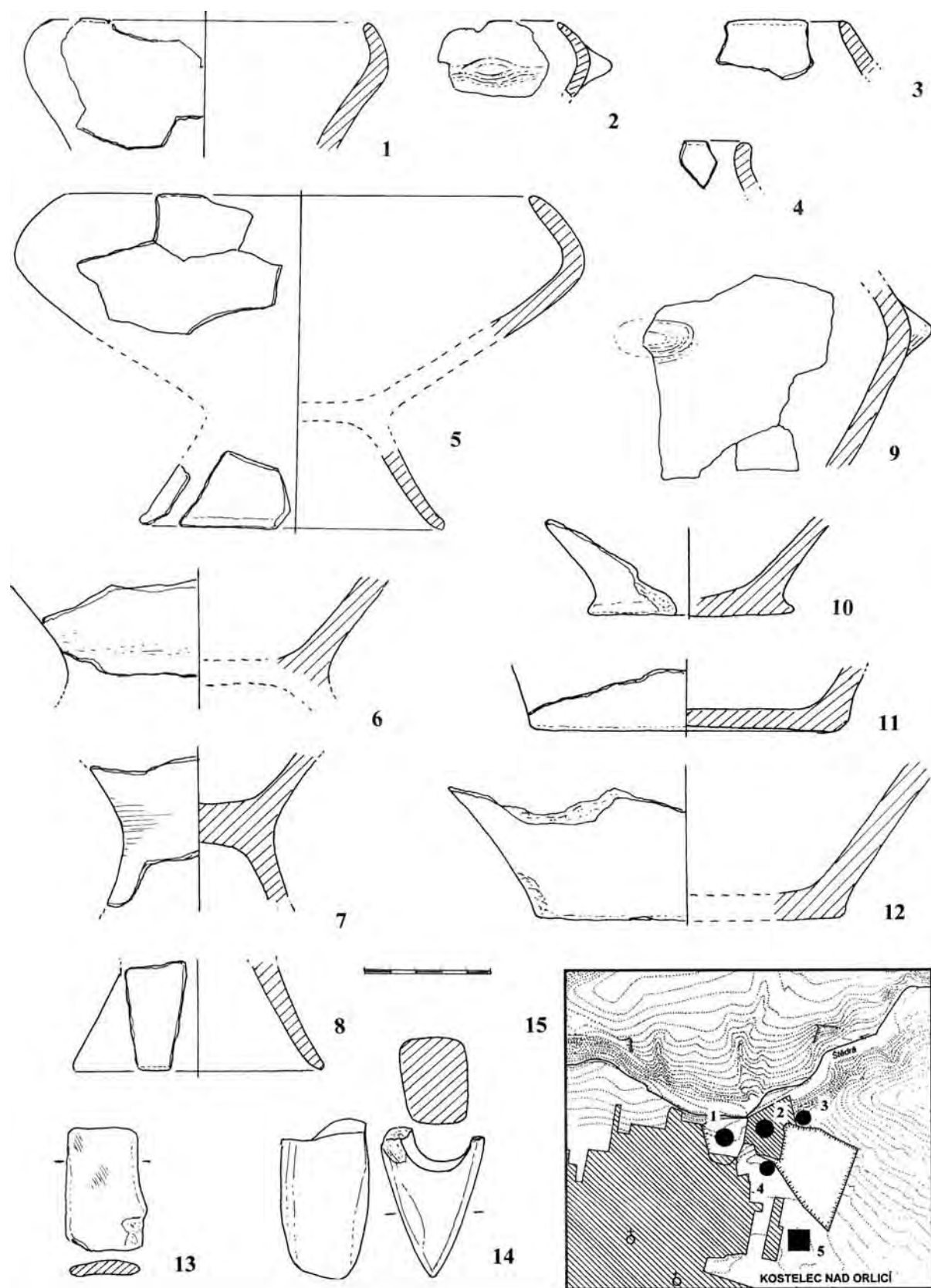
X. Osada Žižkovec. Bez údajů. **Ojedinelý nález; LGK.**

Bližze neurčený předmět (nádobá?) „kultury jordanovské“.

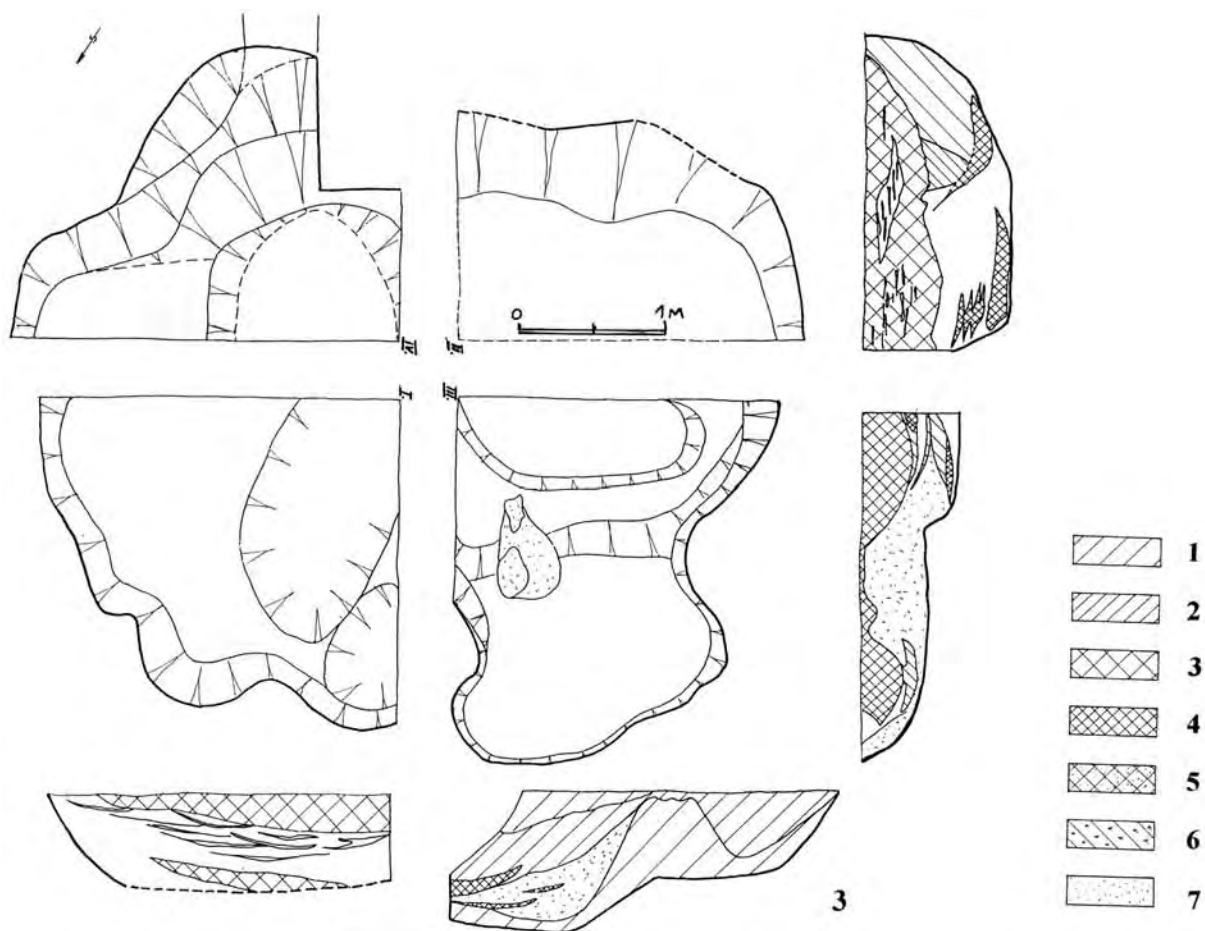
ULOŽ: M Pardubice. – LIT: *Preidel, rkp.*, 8.

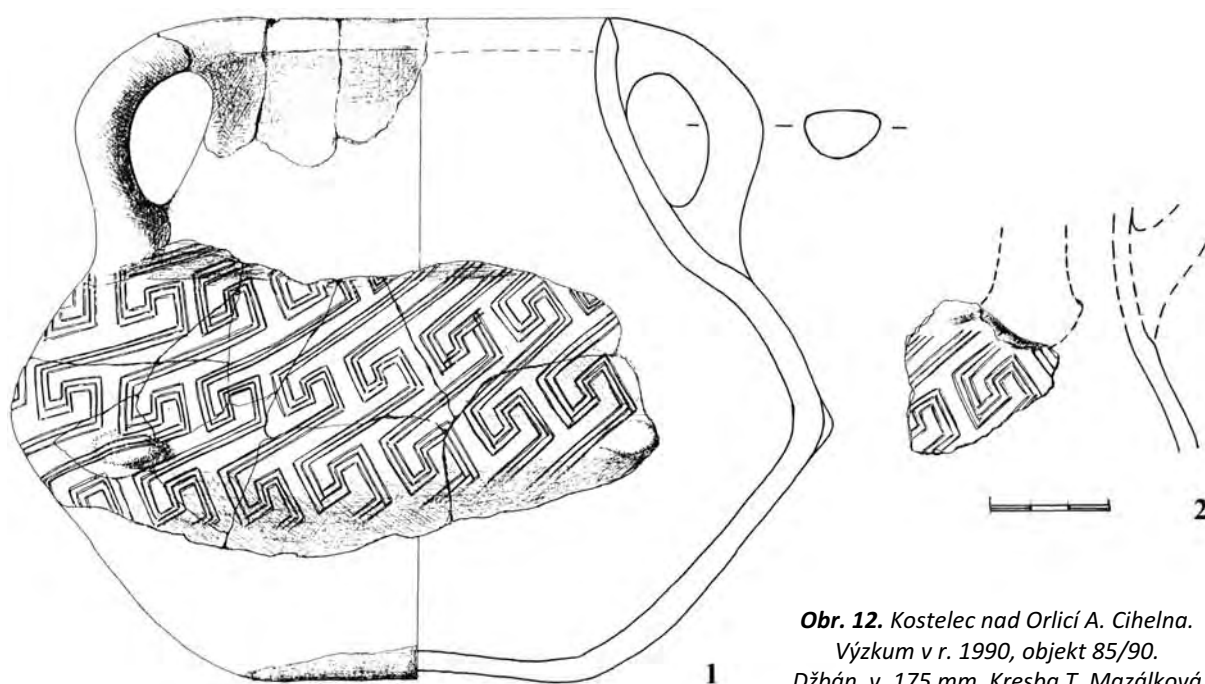
Obr. 9. Kostelec nad Orlicí A. Cihelna. Výzkum v r. 1988. 1–3 objekt 1/88; 4–18 objekt 3/88 (podle *Dragoun – Militký – Prostředník 1997*; *Militký 2006*). 2, 3, 5–18 keramika

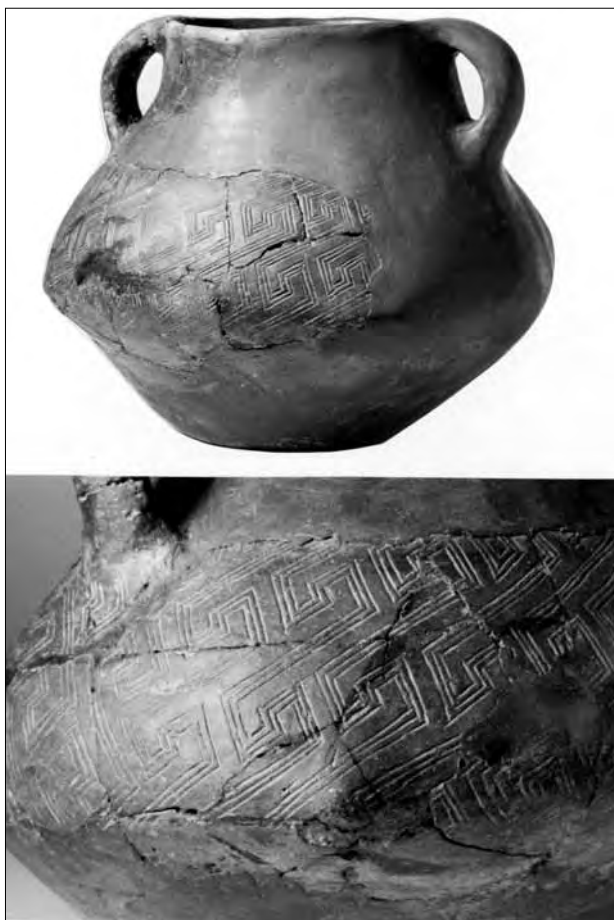
Obr. 10. Kostelec nad Orlicí A. Cihelna. Výzkum 1988. 1–14 objekt 3/88 (srv. obr. 9:4–18); 15 poloha cihelny (č. 3 poloha jordanovského sídliště, podle Dragoun – Militký – Prostředník 1997; Kalferst 2002, tab. 1).
1–12 keramika, 13, 14 kámen

Obr. 11. Kostelec nad Orlicí A. Cihelna. Výzkum v r. 1990. Objekt 85/90, půdorys a profily. Značky: 1, 2 světlejší a tmavší hnědá, 3 hnědočerná, 4 černá, 5 dto promíšená spraš, 6 dto s rozpukanou opukou, 7 spraš. Podle Dragoun – Militký – Prostředník 1997

Obr. 12. Kostelec nad Orlicí A. Cihelna. Výzkum v r. 1990, objekt 85/90. Džbán, v. 175 mm. Kresba T. Mazálková

14. Libišany, okr. Pardubice

A. Poloha „Na nivách“ mezi silnicí Sedlice-Libišany a místní vodotečí. Naleziště 20B severně od vodoteče, trasa dálnice D11; ca 230 m n. m. Sídliště VK „s vlivy lengyelské kultury“, v blízkosti hroby VK/LGK. – OKOL: Výzkum na trase dálnice v r. 2005 (M. Novák – J. Sigl). V prostoru výzkumu zjištěny dva žárové hroby, jeden bez datovatelného inventáře, druhý „s nálezy lengyelského charakteru“, který by mohl souviset „s osídlením pokročilé fáze k. s vypíchanou keramikou“, jejíž sídliště zkoumáno v r. 2005 na nalezišti 20B. ULOŽ: M Hradec Králové sine. – LIT: Novák – Sigl 2006, 65; *tíž* 2007, 90.

/Hrob (?) pozdní fáze VK, se dvěma pohárky a mísou, je z polohy SV od Libišan, při JV straně hřbitova, ppč. 341/1, zvýšený hřbet okraje labské duny, 234 m n. m.; nález na povrchu pole v r. 1983, F. Šafář; Vokolek 1995 (jako „lengyelský“ hrob); Zápotocká 1998, 225, Taf. 114:1-3/.

Foto 2. Kostelec nad Orlicí, cihelna, objekt 85/90: džbán (v. 175 mm) a detail jeho výzdoby; fotoarchiv ARÚ (H. Toušková)

15. Lochenice, okr. Hradec Králové

A. Poloha „Na šancích“ či „Na Hynkově kopci“, ppč. 606, 607, 629 (naleziště 1) na S okraji katastru, prořatá silnicí Hradec Králové–Jaroměř. Sprašová návěj mírně zvýšená, svažující se na sever k Trotině (od té vzdálena ca 300–400 m) a povlovně k V a Z. Polykulturní lokalita. **Sídliště s rondelem; VK IV, V, MMK I, LGK.** – OKOL: Výzkumy v l. 1953–54 (J. Tomský) a 1978–83 (M. Buchvaldek, J. Zeman).

Sídliště a pohřebiště (obr. 13:1). Při výzkumu v l. 1978–83 na ploše ca 1500 m² zachyceno z neolitu déledobé osídlení kultury s vypíchanou keramikou. Zatímco z fáze VK III jde jen o ojedinělé nálezy, ve IV. fázi zde došlo k vybudování kultovního areálu – rondelu ve tvaru dvojitého kruhového příkopu. S touto fází patrně souvisí i několik zlomků starší MMK z hliníků obj. 2/83, 7/83 a z povrchových vrstev. Z některých objektů jsou pak nálezy svědčící o osídlení ještě ve fázi VK V (Buchvaldek 1990, 26, obr. 3:6,10,11, tab. 7:12; 8:13,14).

Objekt č. 7/79 – kostrový hrob ml. VK/MMK I, narušený orbou, ležel v hl. 26–30 cm na úrovni podloží. Obrisy hrobové jámy nečitelné. Skrčená kostra na levém boku (infans II – dítě necelý rok staré), orient. JV–SZ, lebka a paže posunuty orbou, stejně i mísa (1), sekeromlat (2), čepel (3) a okrová hrudka (4).

Nálezy:

Mísa na nožce, kónická, okraj odorán, na okraji pupek, v. 128 mm, nožka dm 115, v. 65 mm. – *Sekeromlat* z amfibolitu, tyl odštípnut, d. 130, vývrt dm. 13–17 mm. – *Úštěp* (zlomek jádra), částečně přepálený pazourek s patinou, 38 × 29 × 17 mm. – *Hrudka okru*. Obr. 13:2 (č. 1–5).

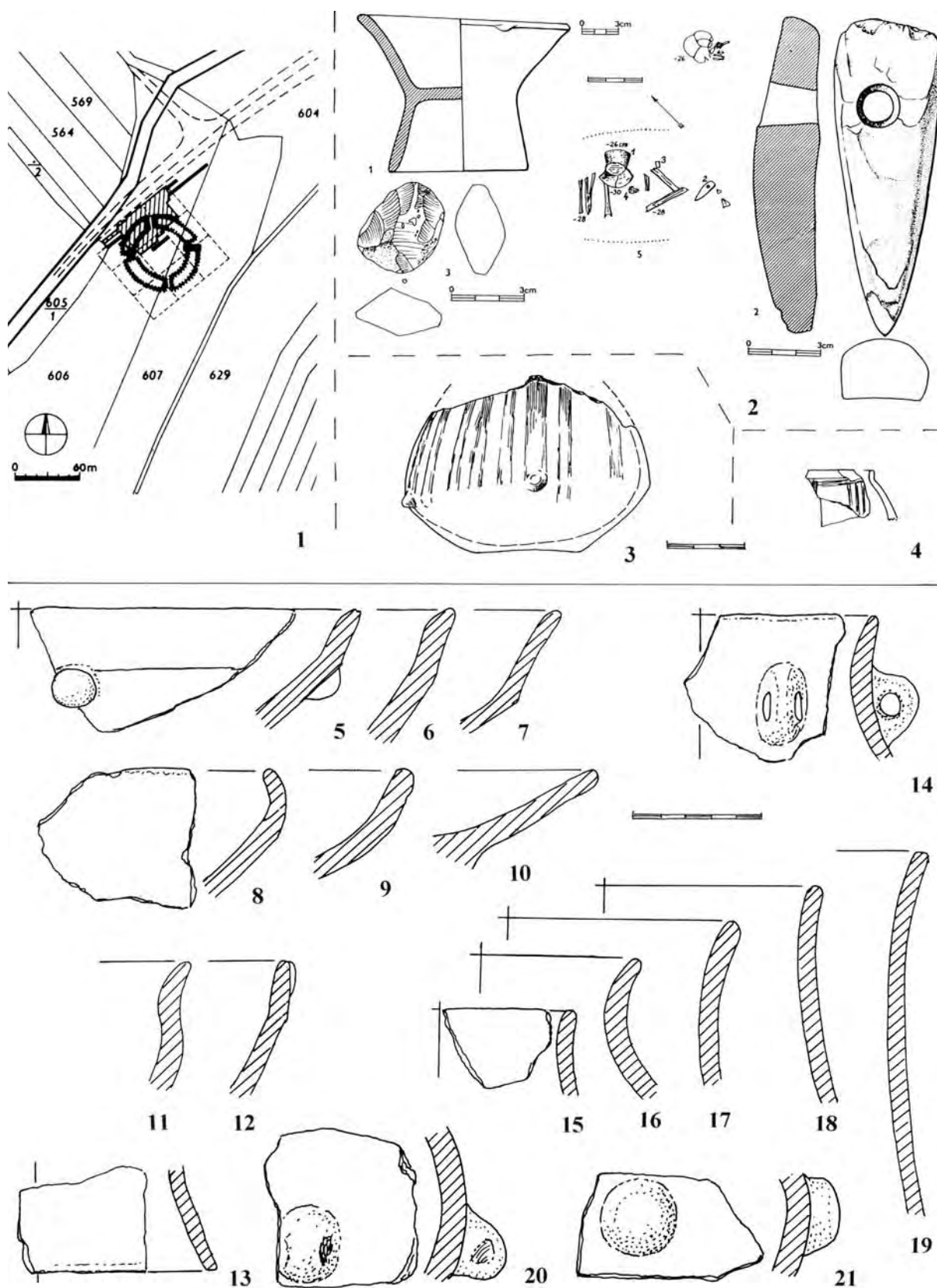
Objekt č. 2/83 – hliník (průkop větším zahloubeným komplexem). Z výplně m.j. část *pohárku starší MMK*, na výduti drobné pupíky (zach. 2), na plecích stopy po červených pruzích, nápadně tvrdě vypálený, mat. šedý, plavený, zach. v. 74 mm, obr. 13:3.

Objekt č. 7/83 – hliník VK (část většího soujámí). Z výplně mj. též 1 zl. o. se stopami *červené malby*, patrně starší MMK, obr. 13:4.

ULOŽ: M Hradec Králové, ARÚ ČSAV Praha. – LIT: Výzkumy v Čechách 1982–83, 133 (J. Zeman); Buchvaldek 1990, 13–16, obr. 3, tab. 4–8; Zápotocká 1998, 225, Taf. 116: 7/79 datuje objekt 7/79 do VK V/MMKII.

B. Jihovýchodní úpatí sprašové návěje obtékané na východní straně Trotinou, po levé straně železniční tratě Hradec Králové–Jaroměř, ppč. 649/1 (naleziště 8). Polykulturní lokalita. **Sídliště; MMK II, JORD**, přičemž nálezy MMK se soustředí v SZ části naleziště. – OKOL: Výzkum při rozšiřování tratě v l. 1975–76 (V. Vokolek).

Objekty 12, 13, 14/76 – jámy s MMK II (+ LNK) keramikou.

Obr. 13. Lochenice A. Poloha „Na šancích“ 1. Situační plán lokality s rondelem mladší k. vypíchané. – 2. Kostrový hrob 7/79. – 3. Pohár (spodek) se svislými pruhy červené malby z obj. 2/83. – 4. Okraj tenkostěnné nádoby se zbytky červené malby z obj. 7/83. – Lochenice. C. Ppč. 59, 60 u domu p. Peška čp. 41: 5–21 keramika.
Podle Buchvaldek 1990, obr. 1, 3; Vávra 1981, tab. 48–51

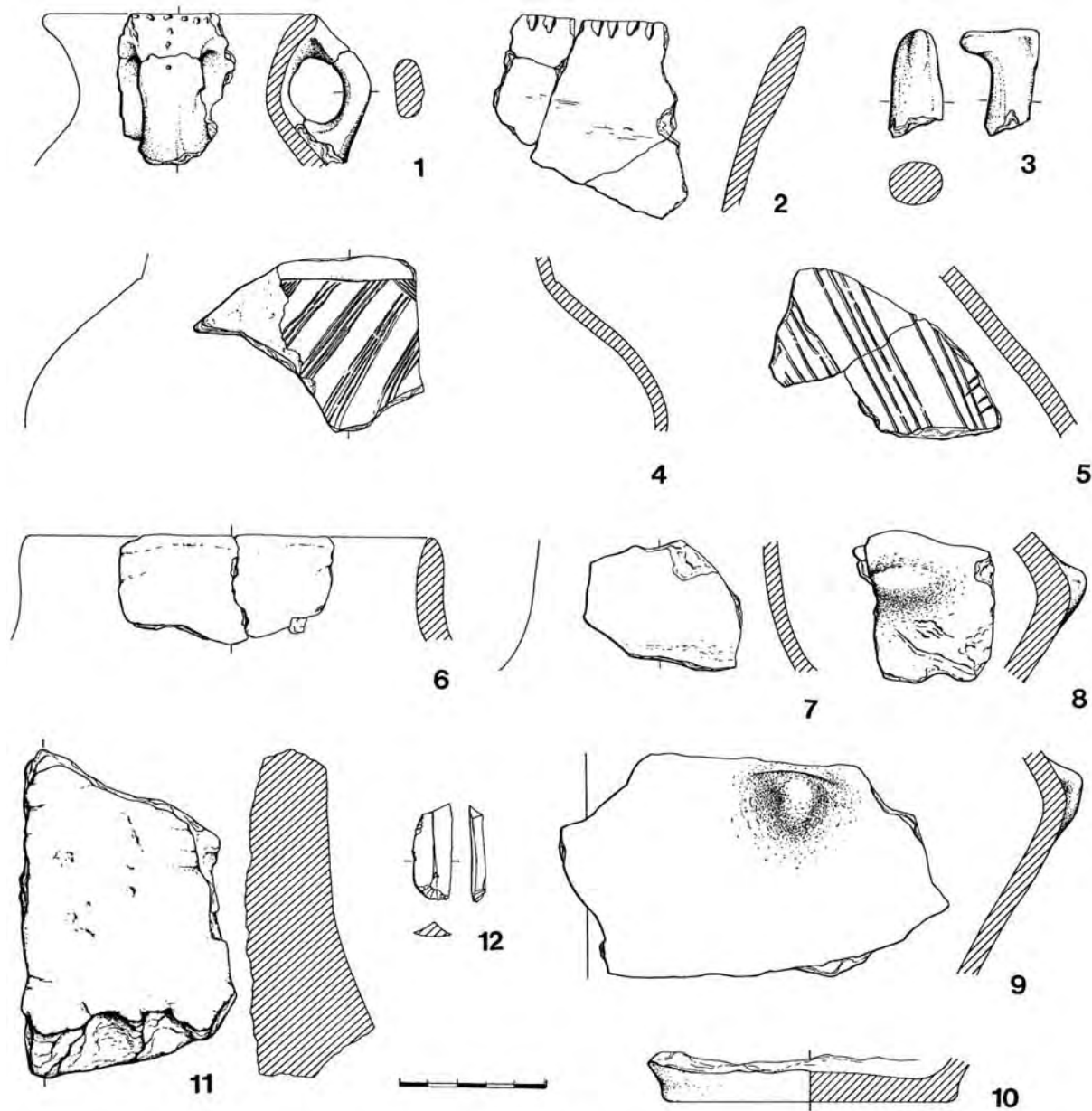
ULOŽ : M Hradec Králové č. 30632–658 (obj. 12/76), 30661–691 (obj. 13), 30692–710 (obj. 14). – LIT: BZO 1976–77, 77 (V. Vokolek); Vokolek 1980b, 59, tab. 15, 16; týž 1981b, tab. 17, 20; týž 1990c.

Objekt 10, část A – JORD. Jáma téměř čtvercového půdorysu se zaoblenými rohy a plochým dnem, rozm. 247 × 190 cm, hl. 21 cm od úrovně skrývky (+ 80 cm ornice a podbrázdí); části B a C byly starší, s keramikou LNK.

Keramik: *Džbány*. Typ s rozevřeným hrdlem (1 zl.) o-pl, ucho ploše válečkovité, ORN mělké vpichy na okraji, p2, o-dm. 90 mm, obr. 14:1. – *Typ?* Část (2 zl.) plecí, ORN krokvicové pásy ze 3–5 žlábkovitých rýh, p21, obr. 14:5. – 1 zl. h-t, hrdlo schůdkovitě odsazené, ORN dto, p21, obr. 14:4. *Mísa na nožce*. 1 zl. prohnutě kónické plášťové nožky, p2, zach. v. 45 mm, obr. 14:7. *Zásobní amfory a hrnce*. Část (2 zl. o-h) nízkého, měkce odsazeného válcovitého hrdla, p2, o-dm. 140 mm, obr. 14:6. – Část (5 zl. o-h) rozevřeného hrdla, okraj lehce zesílený, nehtovaný, p25, obr. 14:2. – 2 zl. oble lomené výdutě s nevýrazným kónickým pupkem, p2/4, obr. 14:9. – 1 zl. vd, dto, pupek oválný, p2, obr. 14:8. *Naběračka* s nožkovitou rukojetí: 1 zl. koncové části rukojeti, zach. d. 37 mm, obr. 14:3. Tvar?: ploché dno typ d.2, d-dm. 105 mm, obr. 14:10; 1 zl. o.1, p2; 36 zl. t, p. 2,25; 2 zl. t, p4.

Nekeramické nálezy. ŠI. Čepelka s odlomenou terminální částí, bazální část upravena jako škrabadlo; šedohnědý pazourek, d. 65 mm, obr. 14:12. – KA. Brousek: 1 zl., horní plocha konkávně sbrušená, ostatní strany olámané; šedý jemnozrnný pískovec, max. d. 117 mm, obr. 14:11. – Otloukač: nepravidelně tvarovaný valoun křemene, místy úderově zdrsněný, 80 × 70 × 48 mm. – KO. Zvířecí kosti. Zlomky moláru tura domácího (určil L. Peške). – MA: 6 ks.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 30570–630. – LIT: Vokolek 1980, 55–58, tab. 8, 14, 15 datuje objekt do fáze Střešovice; týž 1990c.

Obr. 14. Lochenice B. Ppč. 59, 60 u domu čp. 41. Objekt 10: 1–10 keramika, 11, 12 kámen.
Kresba T. Mazálková, M. Zápotocký

C. Severovýchodní okraj obce, ppč. 59, 60 za domem p. Peška čp. 41 (naleziště 12a). Sprašové návrší mezi potoky Olšovkou a Trotinou, nad jejich ústím do Labe; ca 250 m n. m., převýšení ca 10 m. Podle M. Vávry (1990) jde o výšinné sídliště (široká, nízká pseudoostrožna) k. lengyelské. Fortifikace nezjištěna. **Sídliště ve strategické poloze; MMK II.** – OKOL: Přestavba domu v r. 1897, záchranný výzkum L. Šnajdra (dle inv. záznamu „dvůr a zahrada p. Peška, z jam rozrušených v r. 1897“).

Keramika sídlištního rázu: zlomky nádob s plecemi rozevřenými, svislými, se zataženým okrajem, esovitě profilované; *mísy na nožce* (zl. plášťové nožky) a *hrncovitých toarů* (těž s ouškem na hrdle a polokul. pupky na výduti), obr. 13:5–21.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 9285–9291, 11227–11266. – LIT: Duška 1898, 59; Šnajdr 1902, 113; týž 1903, 4–18; Stocký 1926, 171 (sídliště „k. jordanovské“); Vávra 1981, 17, tab. 48–50 datuje do stupně MMK II; Vokolek 1990c; Vávra 1990, 184; Zápotocký 2000, 201.

D. Poloha „Na zádušním“, pole p. Hynka. **Sídliště; MMK II.** – OKOL: Nález z r. 1907.

Keramika sídlištního rázu: zlomky *mís* s rozevřenými plecemi, *mís na vysoké plášťové nožce* a *hrnců* (těž s uchem na hrdle a s pupky – jednotlivými či ve dvojicích – na okraji, hrdle a na výduti); obr. 15:5–15.

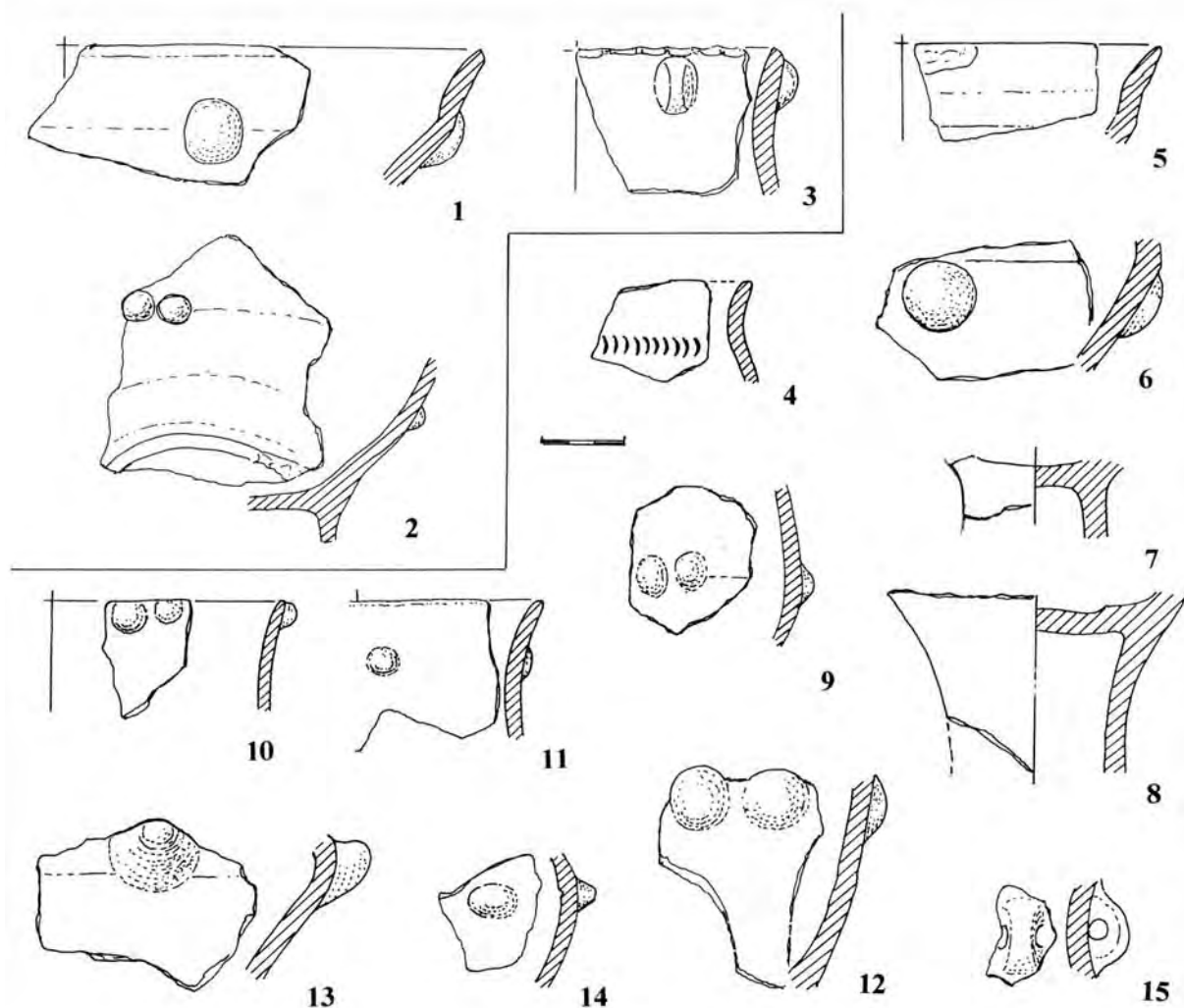
ULOŽ: M Hradec Králové č. 9286–89, 9474, 9477, 9485–88, 9494. – LIT: Vávra 1983, 17, tab. 50: 5–10; 51 datuje do stupně MMK II.

16. Mikulovice, okr. Pardubice

A. Kašparova cihelna. Polykulturní lokalita. **Sídliště; JORD.** – OKOL: Výzkum sídliště k. slezskoplatěnické v r. 1944 (W. Lung).

Podle M. Vávry „z jámy II: zl. *džbánu* (č. 3343), zl. *kónické mísy* (č. 3342); z jámy III: zl. hrdla s jamkami (č. 3345); z jámy IV: zl. stěn *džbánů* (č. 3351, ORN krokvicový pás rýh; č. 3354, ORN lomená rýha, nad ní část pole ze šikmých krátkých rýžek), dle informace a kresby V. Vokolka.“

ULOŽ: M Pardubice. – LIT: Vávra 1981, 27, tab. 20:1.2.

Obr. 15. Chrast X: 1–3. – Lochenice D. Poloha „Na zádušním“: 4–15. Keramika. Podle Frolík – Sigl 1998, obr. 15; Vávra 1981, tab. 47, 50, 51)

17. Milovice, okr. Jičín

A. Poloha „Nad vorlem“, ppč. 212. Sprašová návějí jižně od obce, polykulturní lokalita. Trasa plynovodu Hradec Králové–Jičín, úsek na Z od obce, blízko potoka, ZM 10 13-21-10; koor. 281:084. **Sídlíště; JORD.** – OKOL: Výzkum v r. 1976 (J. Hralová, M. Vávra).

Objekt II/76: jáma porušená průkopem plynovodu, prozkoumána z ca 1/3; kromě střepů k. vypíchané a zlomků BI a ŠI náležela většina střepového materiálu, ca 370 zl., k. jordanovské.

Keramika – typy zde zastoupené: *Džbány* s několika druhy výzdobných motivů (lomené pásy rýh, pole šikmých rýh, soustředné ovály a kruhy ze žlábkovitých rýh uprostřed z důlkem). – *Mísy*: (a) s prohnutě rozevřenými plecemi a ouškem, (b) s válcovitými plecemi a ouškem, (c) se zataženým okrajem. – *Mísy na nožce* (tvar?). – *Hrnce*: okraje z tvarů s s válcovitým či kónickým hrdlem. – *Amfora* (?): fragment nádoby s užším válcovitým hrdlem odsazeným od těla, zřejmě dvojkónického, úzkým žlábkem. – *Vaničky* s horiz. válečkovitým uchem. *Obr. 16; 17.*

ULOŽ: NM Praha č. 440001–414; M Hradec Králové př. č. 7/76. – LIT: *Vávra 1977*; *Výzkumy v Čechách 1976–77*, 241 (V. Vokolek); *Sigl – Vokolek 1977*, 6; *Vávra 1981*, 27, tab. 112–118.

18. Nadslav, okr. Jičín

X. Bez údajů. **Sídlíště; LGK, JORD.**

Soubor keramiky sídlíštního rázu. *Pohár/hrnec* s prohnutým rozevřeným hrdlem: 1 zl. o–h, *obr. 3:2.* – *Mísa* se zataženým okrajem a jazykovitým, svíse přesekávaným pupkem: 1 zl. o–sp, *obr. 3:3.* – *Mísa na vyšší plášťové nožce*: 1 zl. nožky, *obr. 3:4.*

ULOŽ: M Hradec Králové, bez č. – LIT: zpráva ze 17. 10. 1949 v archivu ARÚ (B. Novotný).

19. Nepolisy, okr. Hradec Králové

X. Bez údajů. **Sídlíště; LGK.**

Jáma s *amforovitou zásobnicí* (tvar?).

ULOŽ: M Nový Bydžov. – LIT: *Koudelka 1906*, 204; *Stocký 1926*, 81, 171 („nalezena ojedinele ... velká amfora v kulturní jámě“ k. jordanovské).

20. Neznášov, okr. Náchod

A. Ppč. 108/1–3,5,23–27,29,109,122/1 (= naleziště 6, rovina Z od potoka Jordán, mezi mlýnem Skořipka a cestou z Neznášova do Holohlav; 258–262 m n. m. Polykulturní lokalita. **Sídlíště; LGK.** – OKOL: Sběr a výzkum v r. 1984.

Sídlíště „lengyelská“ keramika.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 18–26/90. – LIT: *Kalferst – Sigl – Vokolek 1993*, 19; *Výzkumy v Čechách 1990–92*, 219 (J. Boček); *Novák 2003*, 143, tab. 21 (poloha).

21. Nový Bydžov, okr. Hradec Králové

A. Severozápadně od Praseku, poloha A; ZM 10: 13-21-24, 070:236 mm; 238 m n. m. – OKOL: Sběr J. Hlávko, 9., 10. 1999. **Sídlíště; LGK.**

Keramika, „lengyel“.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 497, 498/01. – LIT: *Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 83.

22. Pardubice, okr. týž

X. Bez údajů. **Ojedinelý nález; LGK.**

Nádoba „k. jordanovské“ s nálevkovitým hrdlem, na výduti 5 pupků.

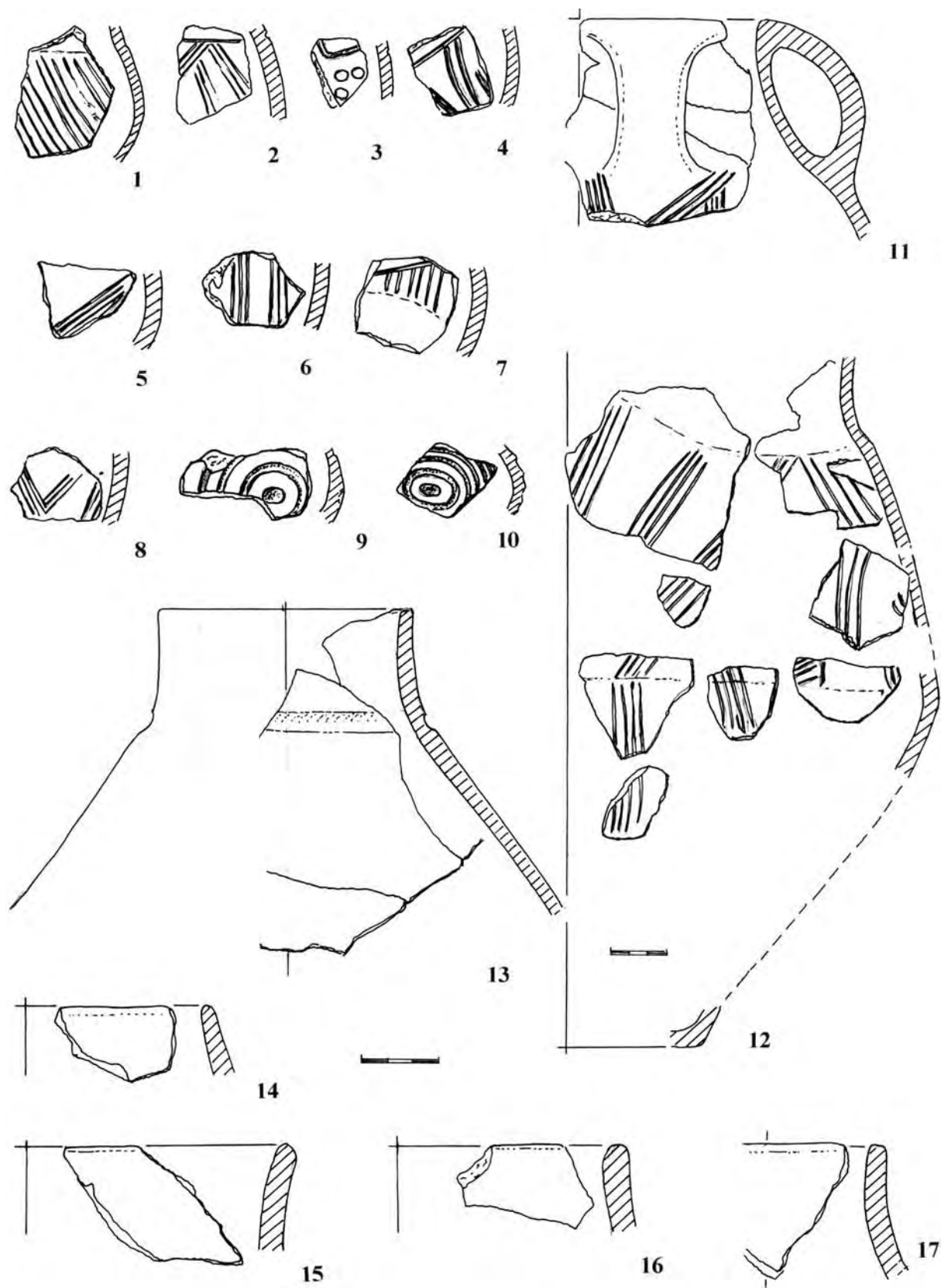
ULOŽ: ? – LIT: *Svoboda 1940.*

23. Plotiště nad Labem, okr. Hradec Králové

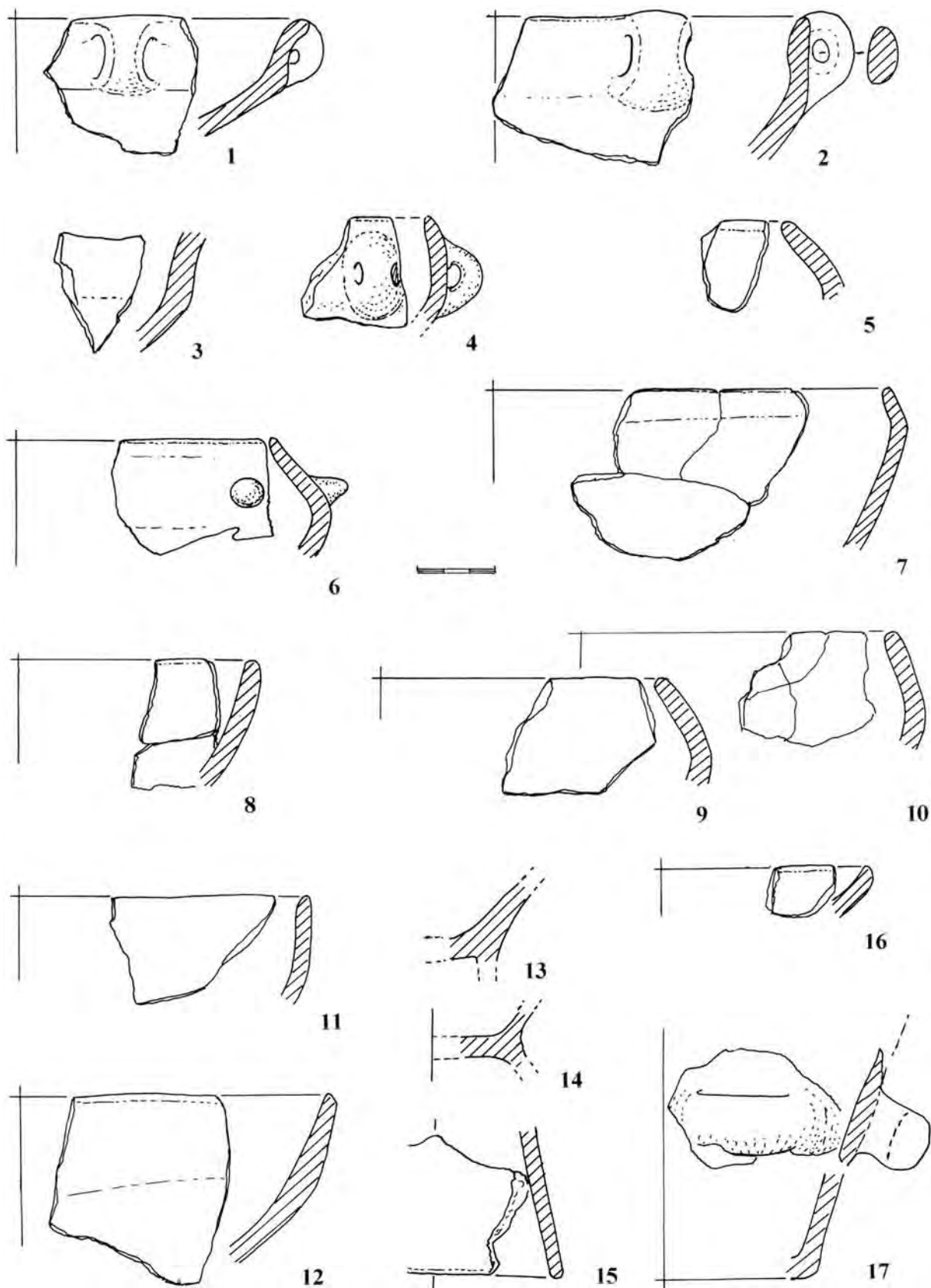
A. Poloha „U předměřické cihelny“, ppč. 1/1, 2, 3/3–4,10 na severním okraji katastru, při okraji hliníku býv. cihelny předměřického cukrovaru (srv. Předměřice A), známé četnými pravěkými nálezy. Plocha výzkumu se nacházela na JV svahu sprašové návěje (246–254 m n. m.), sklánějící se k hraně terasy spadající do inundačního území; dnešní tok Labe je ca 900 m na východ. Polykulturní lokalita. **Sídlíště, pohřebiště; MMK II.** – OKOL: Systematický výzkum v l. 1961–70 (AÚ a MVČ, ved. A. Rybová a V. Vokolek). Na ploše skrývky (více než 1 ha) pro potřebu místní cihelny odkryt kromě rozsáhlého pohřebiště z doby římské (*Rybová 1979; 1980*) i velký počet objektů z dalších období. V místech výzkumu bylo i silné osídlení pravěké, náležející především kultuře s vypíchanou keramikou (od II. až do V. fáze), včetně kruhového ohrazení obytného areálu, pak mladšímu stupni k. lengyelské, dále zde byla sídlíště a hroby mladších eneolitických skupin i z jiných období pravěku; *obr. 18.* Další výzkum probíhal v l. 1989–1990 v okrajové partii naleziště na břehu cihelny, při němž zachyceno jen osídlení eneolitické a únětické (*Vokolek 1991/92*).

Lengyelské osídlení dokládá na zkoumané ploše pouze jeden objekt:

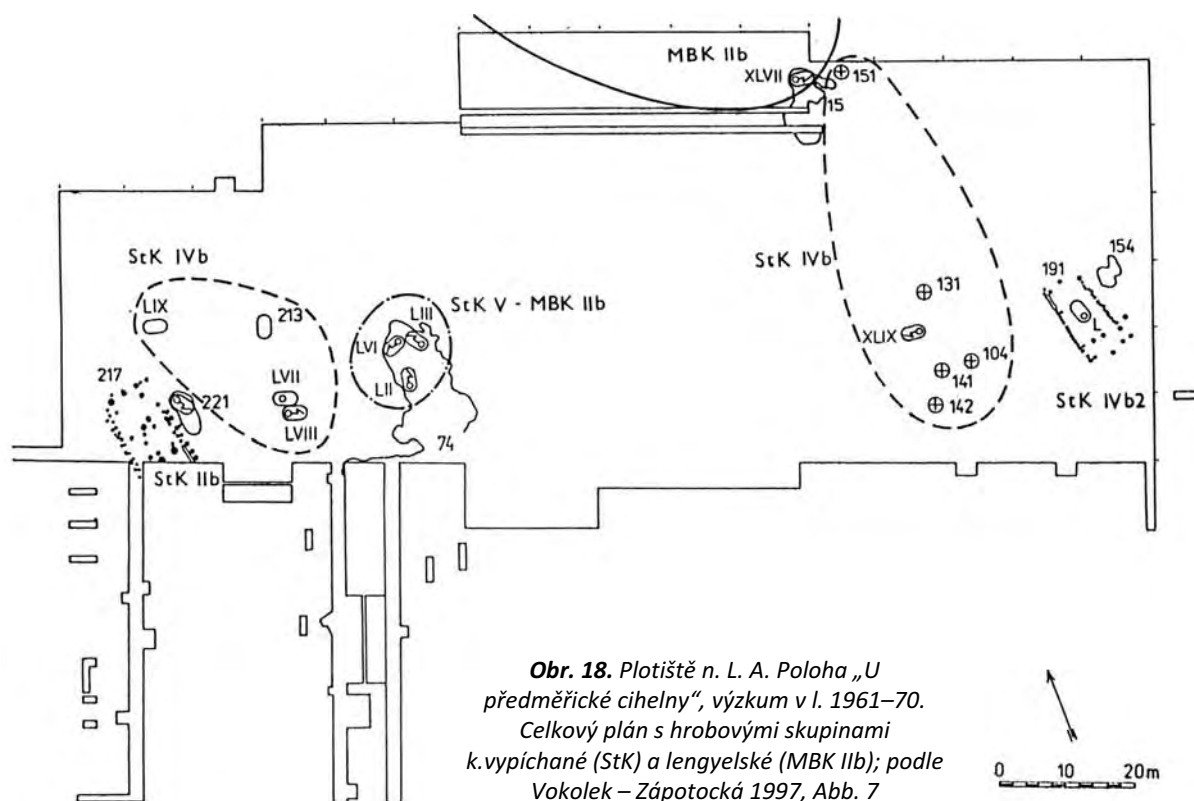
Objekt č. 71 – hliník; **MMK II.** Rozsáhlá členitá jáma ve čtvrcích II/IX, sektor beta, *obr. 19.* Stěny téměř svislé, ploché dno téměř bez prohlubní; výplň hnědočerná, v horní části téměř černá, bez znatelného zvrstvení, jen u dna místy promíšena spraší. V JZ rohu objekt narušen únětickou zásobní jámou 71A, v protilehlém rohu kůlová jáma, výplň odlišná, patřící patrně k chatě 23. Nejvíce nálezů je z horní vrstvy, do hl. 40–50 cm. Max. rozměry (bez únětické jámy 71A a kůlové jámy) 550 × 420 cm, hl. do 130 cm od povrchu.

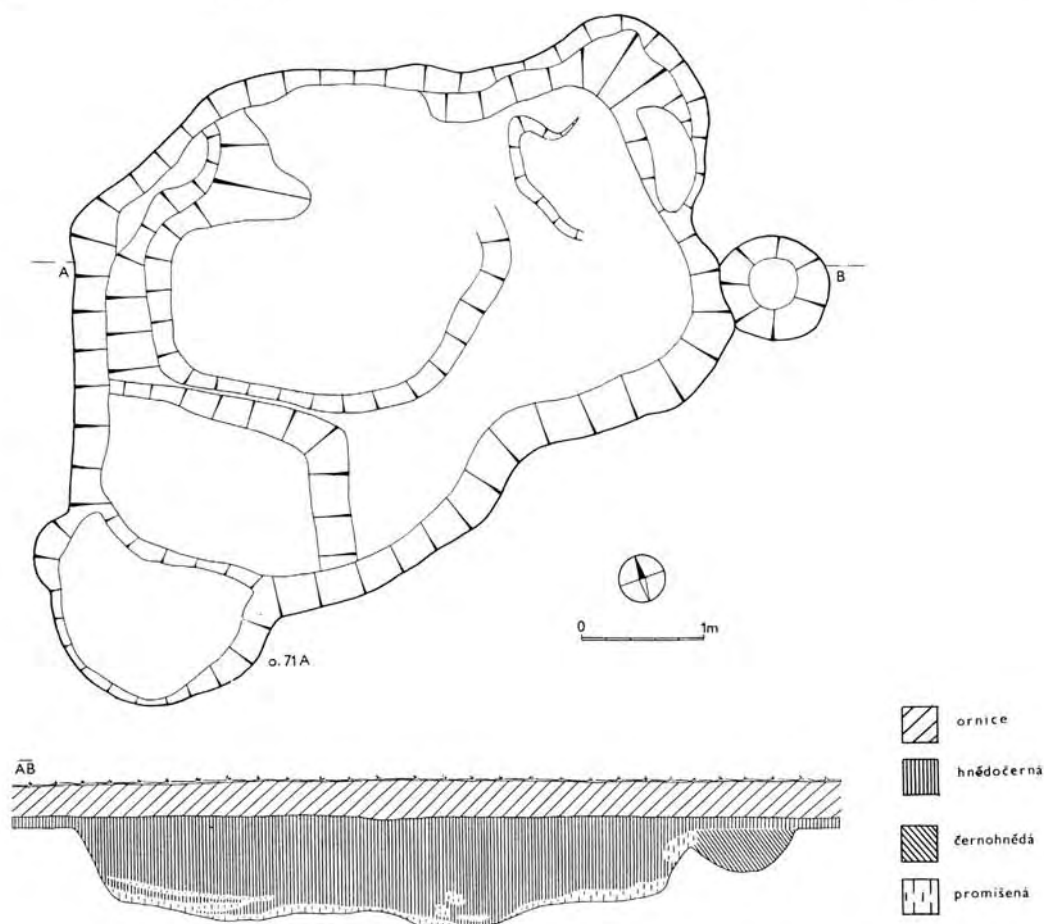
Obr. 16. Milovice A. Poloha „Nad vorlem“. Objekt II/76: 1–17 keramika. Podle Vávra 1981, tab. 112–118; srv. obr. 17

Obr. 17. Milovice A. Poloha „Nad vorlem“. Objekt II/76: 1–17 keramika. Podle Vávra 1981, tab. 112–118; srv. obr. 16

Obr. 18. Plotiště n. L. A. Poloha „U předměřické cihelny“, výzkum v l. 1961–70. Celkový plán s hrobovými skupinami k.vypíchané (StK) a lengyelské (MBK IIb); podle Vokolek – Zápotocká 1997, Abb. 7

Obr. 19. Plotiště n. L. A. Poloha „U předměřické cihelny“, výzkum v l. 1961–70. Objekt 71: půdorys a profil (srv. obr. 20). Kresba V. Vokolek

Nálezy:

Kromě mladší k. vypíchané a zlomků, u nichž je příslušnost k té či oné kultuře sporná, je ze zásypu objektu menší kolekce keramiky MMK II: *Pohár* s odsazeným válcovitým hrdlem, okraj rozevřený: horní část (7 zl. o-pl), p21, o-dm 115 mm, obr. 20:1. *Mísa na vysoké plášťové nožce*, tvar těla?: část (2 zl.) nožky, p21, dm 120 mm, obr. 20:5. *Amfora?*: 1 zl. h-pl, p21, h-dm 130 mm, obr. 20:7. *Hrnc* s rozevřeným neodsazeným hrdlem: část (3 zl.) o-pl, p21, obr. 20:2. – *Hrnc?*: 1 zl. oble lomené výdutě, p25, obr. 20:8. – Dto: 1 zl. h-pl, p2, obr. 20:6. *Putna*: 1 zl. masivního horiz. ucha, obr. 20:9. *Vanička* oválná s oblým dnem, na čelní stěně pupík z obou stran zmáčknutý: část (polovina?), p25, š. 45 mm, pův. d. ca 90 mm, obr. 20:4. *Tvar?*: 1 zl. válcovitého hrdla, p21, o-dm. 200 mm, obr. 20:3. Větší počet zlomků z plochých den typu d1, obr. 20:10,11. *Plastika antropomorfní?*: nožka kruhovitěho profilu 38 x 35 mm, zach. v. 53 mm, obr. 20:12. *Korál/závěsek* soudkovitý, hlazený, dm. 32 mm, obr. 20:13.

Nekeramické nálezy. BI: Sekera s hrotitým týlem: týlová polovina, hornina tm. šedá, p. hlazený, zach. d. 57 mm, obr. 20:14.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 90-100/63. – LIT: BZO 1 1963, 83 (V. Vokolek); Vávra 1981, tab. 20-24.

Pohřebiště (obr. 18). Ze 16 pozdně neolitických až raně eneolitických hrobů na této ploše prozkoumaných se do mladší k. lengyelské řadí bezpečně jen hrob č. 47 na samém S okraji výzkumu. Další tři hroby, č. 52, 53 a 56, tvoří skupinu vzdálenou 60-70 m východně od hrobu č. 47, poskytly málo datovacího materiálu, a lze je proto řadit jen rámcově do časového úseku od V. fáze VK do stupně MBK II; srv. obr. 21 a podrobný popis a rozbor in: Vokolek – Zápotocká 1997; Zápotocká 1998.

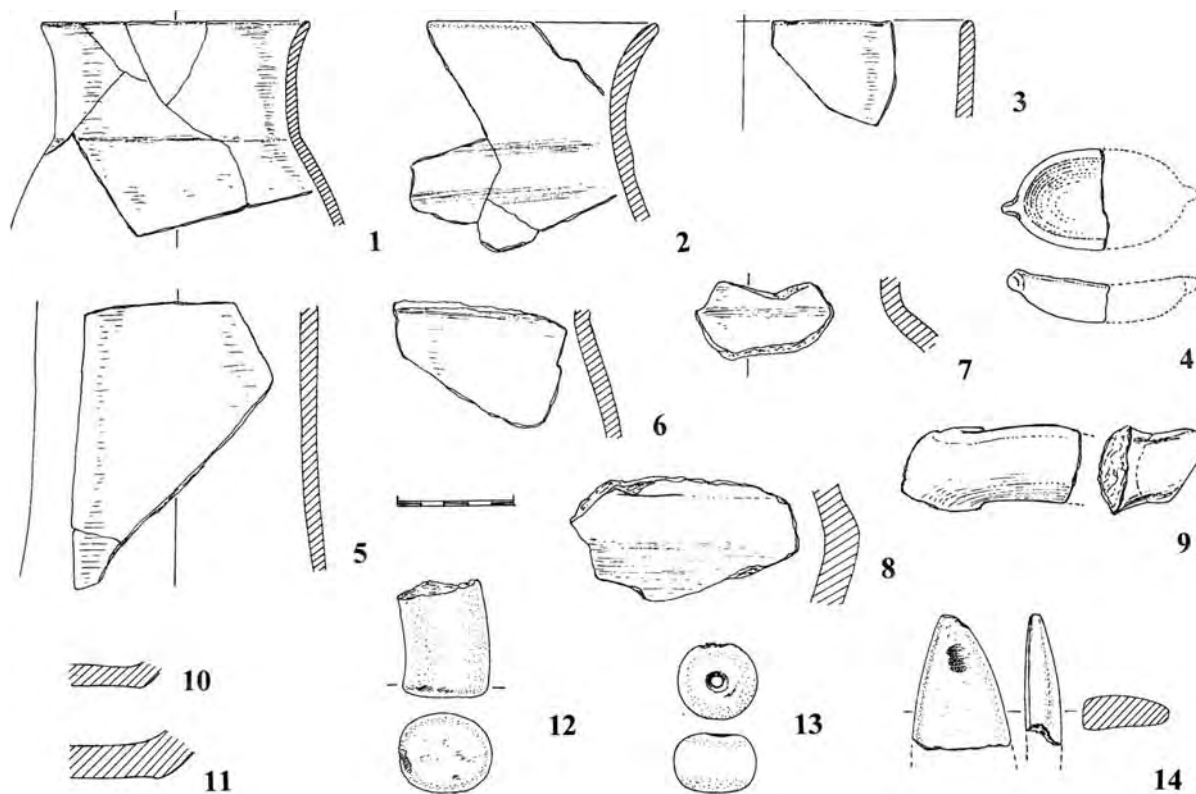
Kostrový hrob 47 (MMK II). V nepravidelně oválné jámě s plochým dnem, 125 x 90 cm, hl. 37 cm uložen kostrový pohřeb ženy 30-40leté v extrémně skrčené poloze na pravém boku, Z-V. U kolen nožka mísy, J od nohou hrnc, S od pánve střep další nádoby, na hrdle perla.

Z mísy na nožce zde jen plášťová nožka se třemi pupky ve formě zvířecích hlaviček, zach. v. 108 mm. – Hrnc dvouuchý se 4 pupky na výduti, v. 144 mm. – Závěsek/korálek kruhový, žlutavě bílý, ze spondylu?, dm. 16 mm. Obr. 21:1.

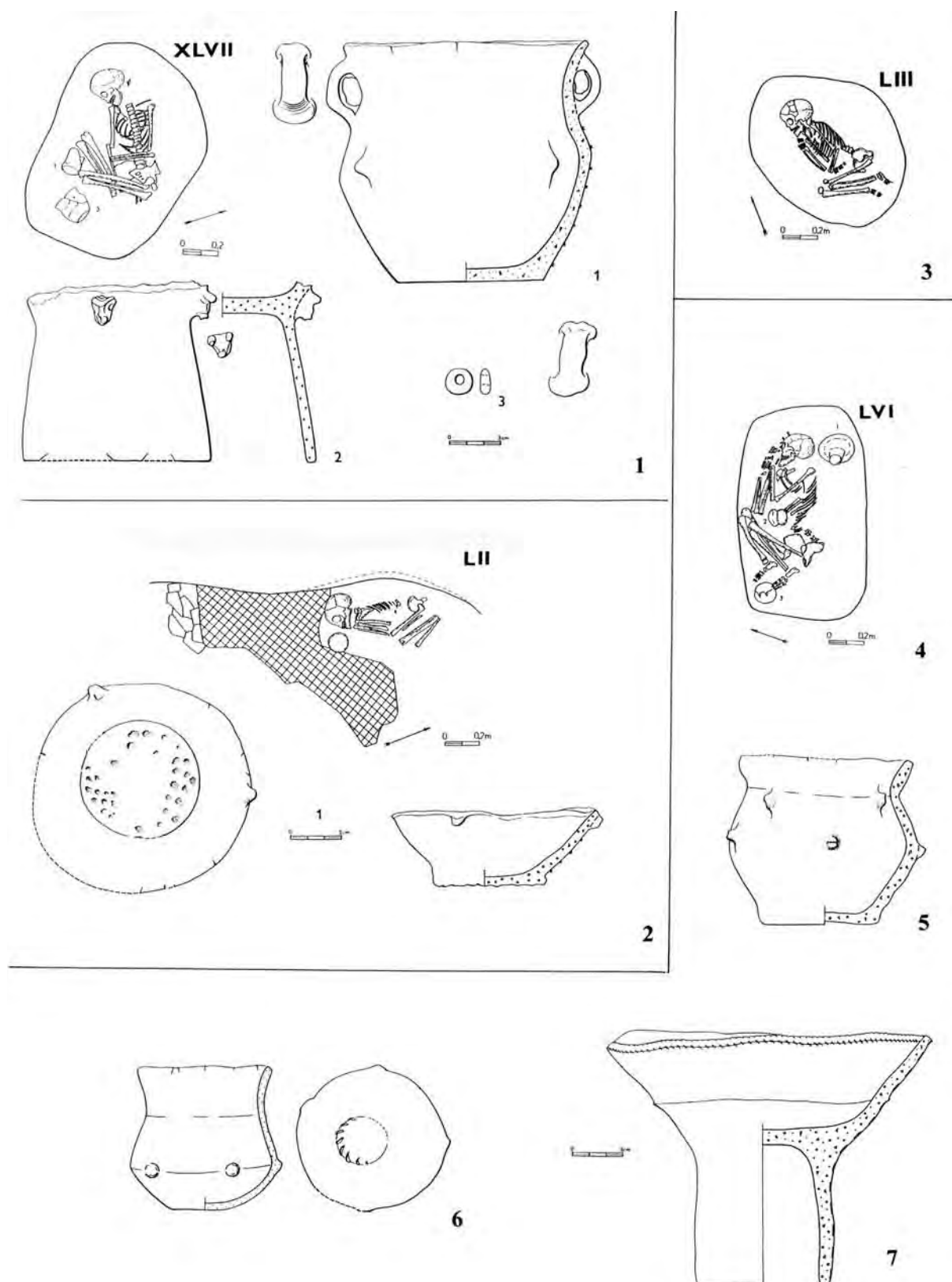
Kostrový hrob č. 52 (VK V/MMK II). V jámě původně oble obdélníkovité, 80 x 50, hl. 120 cm, ležela na pravém boku silně skrčená kostra dítěte 10-12letého, JJZ-SSV. Před obličejem miska, v zásypu nad kostrou střep a několik zlomků mazanice.

Miska kónická, na okraji zach. 2 (pův. 3) jazykovité pupky, dno odsazené, v. 45 mm. Obr. 21:2.

Kostrový hrob 53 (VK V/MMK II). V oválné jámě 105 x 82, hl. 175 cm, extrémně skrčená kostra dítěte 8-10letého uložená na pravém boku, JV-SZ, bez milodarů. Obr. 21:3.

Obr. 20. Platiště n. L. A. Poloha „U předměřické cihelny“, výzkum 1961-70. Objekt 71: 1-13 keramika, 14 zlomek sekery s hrotitým týlem; srv. obr. 19. Kresba M. Zápotocký

Obr. 21. Plotiště n. L. A. Poloha „U předměřické cihelny“, výzkum 1961–70. Kostrový hrob mladší k. lengyelské (XLVII) a hroby mladolengyelské či pozdně vypíchané (LII, LIII, LVI); srv. plán na obr. 11; podle Vokolek – Zápotocká 1997, Abb. 11, 12, 14

Kostrový hrob 56 (VK V/MMK II). V obdélníkové jámě se zaoblenými rohy o rozm. 130 × 70 a hl. 145 cm silně skrčená kostra dospělé ženy, VJV-ZSZ, na pravém boku, se třemi nádobami: za hlavou, ústím dolů mísa na nožce, mezi hrudi a kolena pohárek, v nohou hrnek:

Pohárek s trojčlenným profilem a 4 pupíky na výduti, v. 90 mm, – *Mísa na nožce* s přesekávaným okrajem, v. 152 mm, – *Hrnek* s odsazeným rozevřeným hrdlem, na odsazení hrdla a na výduti střídavě po čtyřech pupcích, v. 101 mm. Obr. 21:4–7.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: *Vokolek – Zápotocká* 1997, 48–50, Abb. 2 (mapa, poloha A), 4, 11–14; *Zápotocká* 1998, 80–112, Taf. 69–72 (datuje hrob 47 do stupně MMK II, hroby 52, 53, 56 do VK V/MMK II).

B. Součková cihelna. **Ojedinelý nález; LGK.** – OKOL: Nález z r. 1928.

Z mísy na nožce vysoká plášťová nožka, v. ca 130 mm.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 3826. – LIT: *Vávra* 1981, 18, tab. 53:1 datuje do stupně MMK II.

C. Sprašovník za domem R. Součka čp. 434 (totožný s předchozí lokalitou?). **Sídlíště; LGK.** – OKOL: Geologický průzkum v r. 1941 (K. Žebera).

„Sídlíšní jámy se střepy a pazourkovými artefakty ... jordanovské“.

ULOŽ: ? – LIT: zpráva čj. 2580/51 v ARÚ (K. Žebera).

24. Praskačka, okr. Hradec Králové

A. Poloha „Na pískách“, lokalita 23A na trase dálnice D11 (km 86,60–87,60), 232 m n. m. **Sídlíště; VK/LGK.** – OKOL: Výzkum v I. 2005–6 (M. Novák, J. Sigl, M Hradec Králové).

Sídlíště (hliníky, síla, kúlové jámy), patrně jednofázové. Keramika „z počátku pozdní d. kamenné ... s vlivy lengyel-ské kultury“.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: *Novák – Sigl* 2007, 95–98, 102.

25. Předměřice nad Labem, okr. Hradec Králové

A. Cihelna cukrovaru, ppč. 625/28 (naleziště 1), v bezprostředním sousedství plochy zkoumané v I. 1961–70 (srv. Plotiště A). **Sídlíště a pohřebiště; MMK II, LGK.** – OKOL: Nálezy z I. 1923–1926.

Jáma z r. 1923 – LGK, š. 190, hl. 140 cm; v pravém rohu jámy, rozpadlá: *zásobní amfora* se slabě esovitým profilem a plochým dnem, při okraji provrtané pupky, na výduti horiz. ucha, v. ca 550 mm, obr. 22:14; dále 1 střep s uchem a 1 zl. VK.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 4966–9. – LIT: *Domečka III*, 421, obr.; *Stocký* 1926, 172, tab. 59:19; *Novotný* 1950, obr. 11:4; *Vávra* 1981, 10, tab. 54:3–5, 55 řadí nález k pozdní k. vypíchané.

Jáma ze 16. 2. 1926 – MMK II, hl. 2,6 m.

Keramika: *Pohár* es. profilu s polokul. pupky střídavě pod okrajem a na výduti: část (3 zl.) o–sp, p2, o–dm. 200 mm, zach.v. 110 mm, obr. 23:2. – *Mísa* s rozevřenými plecemi, těsně pod nasazením plecí bochánkovitě pupky: část (3 zl.) o–sp s 1 pupkem, p21, o–dm. 240 mm, obr. 23:1. – *Hrnek* s prohnutým, měkce odsazeným hrdlem a polokul. pupky na okraji: část (2 zl.) o–h. s 1 pupkem, p2, o–dm. 240 mm, obr. 23:4. – *Tvar?*: 1 zl. výdutě s horiz. uchem, obr. 23:3.

Nekeramické nálezy. Jelení parohy (2 ks., d. 90 a 43 cm), jelení obratle „a jiné kosti“.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 14588–594. – LIT: *Domečka II*, 653; *Domečka – Sál* 1928, 200; *Vávra* 1981, 21, tab. 58 datuje do stupně MMK II.

Pohřebiště. Dne 18. III. 1925 zničeny dělníky dva žárové hroby, podle deníku z d. římské, výbava druhého hrobu však obsahovala též starší nálezy (= obj. II/1925). Poté dne 3. IV. 1925 „dalo muzeum v cihelně vykopati hrob skrčka“ (= obj. III/1925 pozdní k. vypíchané).

Žárový hrob (objekt II/1925) – MMK II. Z hrobu vybrány dělníky střepy z mísy, v níž byly spálené kosti, a střepy mísy na nožce, mezi nádobami ležel fragment kamenného nástroje a dva pazourkové odštěpky.

Keramika: *Mísa* se zataženými plecemi inv. č. 3742 (nenalezena, je dat. do ml. d. římské), podle kresby okraj olámán, v. ca 120 mm. – *Mísa na duté nízké nožce*, na výduti zachován oválný pupek (pův. 4), v. 90–98 mm, nožky 18 mm, obr. 22:3.

Nekeramické nálezy: BI: Kopytovitý klín – zlomek, d. ca 80mm (nenalezen). – ŠI: Pazourková čepelka, 37 × 15mm; dto zlomená (nenalezena), ca 22 × 16mm. – Žárový pohřeb („spálené lidské kosti“, nenalezeno).

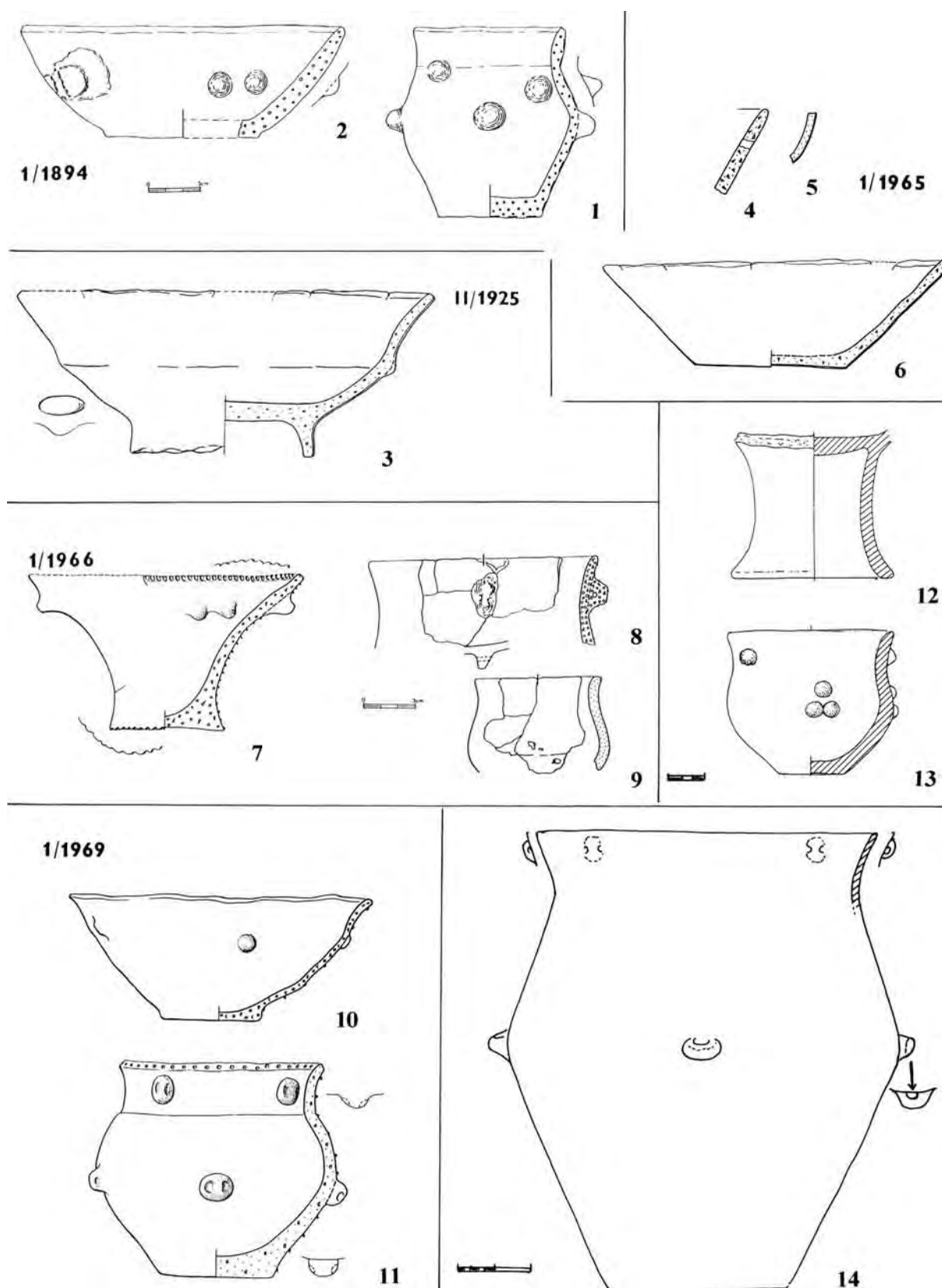
ULOŽ: M Hradec Králové 2: č. 3743, 4: č. 3499. – LIT: *Domečka II*, 605–6; *Vávra* 1981, tab. 56:1–2; *Vokolek – Zápotocká* 1997, 21, Abb. 2 (mapa, poloha A) a 16; *Zápotocká* 1998, 80, Taf. 74:A datuje do st. VK V/MMK II.

B. Cukrovar – váha (naleziště 5).

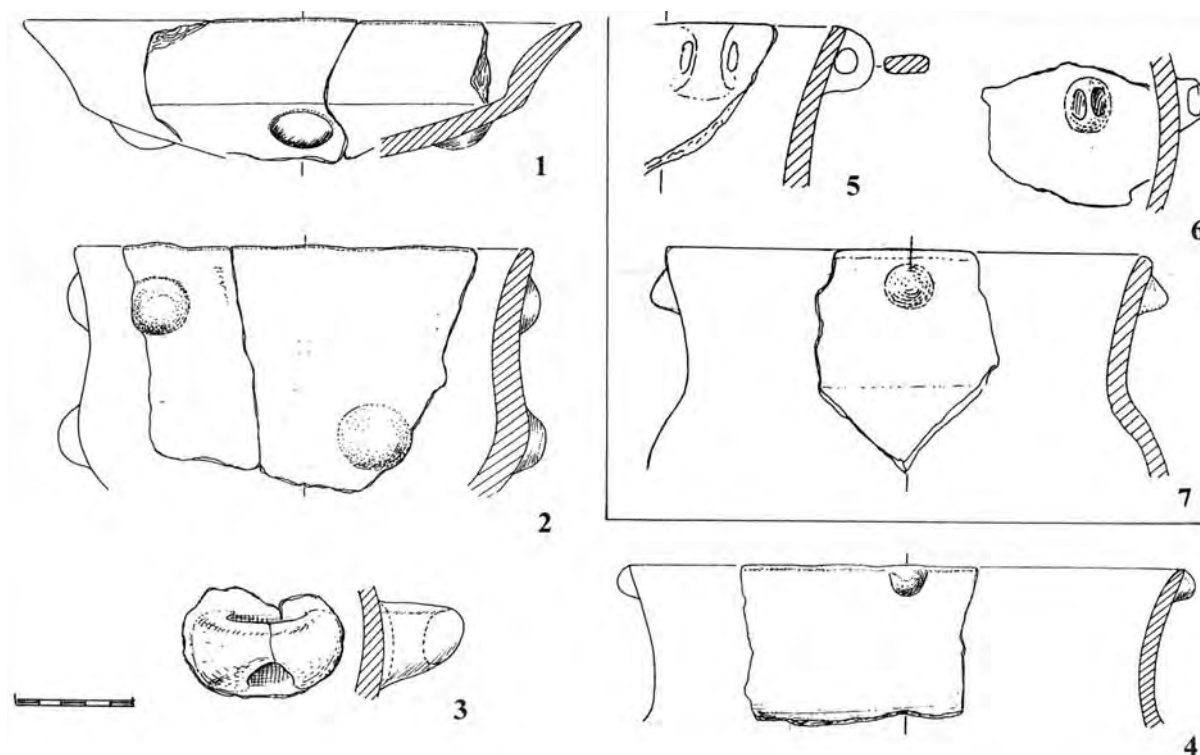
Hrob kostrový? – MMK II. – OKOL: Při hloubení základů váhy v r. 1966, ve hl. 180 cm, zničen dělníky; do muzea odevzdán v r. 1967.

Keramika: *Pohár* hrncovitý: část hrdla a stěny, na hrdle svislé ouško, o–dm 130 mm, obr. 22:8. – *Pohárek*, část, o–dm. 70 mm, obr. 22:9. – *Pohár*, dno nožkovitě zesílené (část), okraj i okraj nožky hustě přesekávané, pod okrajem 2× dvoj-pupky (pův. 4), v. 90, nožky 25 mm, obr. 22:7.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: BZO 1968, 132 (V. *Vokolek*); *Vávra* 1981, 22; *Vokolek – Zápotocká* 1997, 21, Abb. 2 (mapa, poloha B) a 16; *Zápotocká* 1998, 80, Taf. 74:B datuje do st. VK V/MMK II.

Obr. 22. Předměřice n. L. Keramika z hrobů (1–13) a jámového objektu (14); z různých poloh. A. Cihelna cukrovaru: 3 žárový hrob obj. II/1925; 12, 13 ojedinělé nálezy; 14 jáma z r. 1923. – B. Cukrovar – váha: 7–9 kostrový (?) hrob z r. 1966. – D. Dům čp. 146: 4–6 kostrový hrob (?). – E. Dům čp. 301: 10, 11 hrob obj. 1/1969. – X. Šutrovník: 1, 2 hrob z r. 1894. Č. 1–11 podle Vokolek – Zápotocká 1997, obr. 15, 16)

Obr. 23. Předměřice n. l. A. Cihelna cukrovaru. Jáma ze 16.2.1926: 1–4. – C. Písečník p. Petra. Sběr z r. 1929: 5–7. Keramika. Obr. 23–29 kresba M. Zápotocký

C. Písečník p. Petra u čp. 58, ppč. 130. **Sídliště; MMK II.** – OKOL: Nálezy z 20. let 20. stol.

Jáma z r. 1927 (jedna či dvě?: „v písečníku u statku V. Petra kulturní jáma prokopaná dělníkem. Přitom porušil i jámu druhou. Proto není to zaručený celek“).

Keramika:

Poháry. Typ s hrdlem prohnutě rozevřeným, ostře nasazeným, tělo dvojkónické s pupíky na výdutí: část (6 zl.) o-sp, p1, zach. v. 170 mm, obr. 24:2; 1 zl. h-pl, p21, o-dm. 120 mm, obr. 24:3. – Tvar? S oble dvojkónickou výdutí: část (2 zl.) pl-d, p2, d1, zach. v. 50 mm, obr. 24:5; 1 zl. pl-sp s dvojicí pupíků na výdutí, p21, vd-dm. 120 mm, obr. 24:4; 1 zl. pl-sp, výduť oblá, p1, vd-dm. 240 mm, obr. 24:8; dto, p1, vd-dm. 300 mm. S hrdlem prohnutě rozevřeným: 1 zl. o-h, p21, o-dm. 120 mm, obr. 24:6; 1 zl. dto, o-dm. 100 mm.

Pohárek zdobený, s výraznou oble lomenou výdutí: 1 zl. pl-sp, na plecích ORN horiz. pás složený z trojúhelníkových polí a šikmých pásů vytvářejících motiv negativní klikatky, naspodu na výdutí ohraničený horiz. řádkem, vše provedeno technikou jemných drobných vpichů pomocí pětizubého kolku š. 3 mm, mat. jemnozrnný, p. béžově hnědý, na plecích přeleštěný, na spodku těla hlazený na způsob velmi jemného slámování, vd-dm. 130 mm, obr. 24:9.

Mísy. 1. Typy s plecemi široce rozevřenými, prohnutými, na vnitřní straně zesílenými či nezesílenými, též s pupky pod lomem výdutě: 1 zl. o-sp, p1, o-dm. 140 mm, obr. 25:10; dto, p1, obr. 25:9; dto, p1, o-dm. 220 mm, obr. 25:20; dto s částí pupku, o-dm. 180 mm, obr. 25:8; 1 zl. h-sp se zátkovitým pupkem, p21, obr. 24:7; dto s plochým bochánkovitým pupkem, p21, obr. 25:18; část (3 zl.) o-sp s bochánkovitým pupkem, p2, o-dm. 200 mm, obr. 25:15.

2. Dto, nasazení plecí je však měkké, esovitě, též s pupky na výdutí: 1 zl. o-sp, pupek na výdutí s náznakem obvodového žlábků, p2, o-d. 220 mm, obr. 25:14; část (2 zl.) h-sp, p2, obr. 25:21. – Dto, okraj přesekávaný: 1 zl. o-vd, p1, o-dm. 180 mm, obr. 25:2.

3. Typy s rozevřenými plecemi přímými, ostře či oble odsazenými, na vnitřní straně zesílenými či nezesílenými, též s pupky na výdutí: část (3 zl.) o-sp, p2, o-dm. 240, obr. 25:6; část (2 zl.) o-sp s dvojicí pupků na výdutí, p2, o-dm. 240 mm, obr. 25:5; část (3 zl.) o-sp s pupkem na výdutí, p25, o-dm. 280 mm, obr. 25:12.

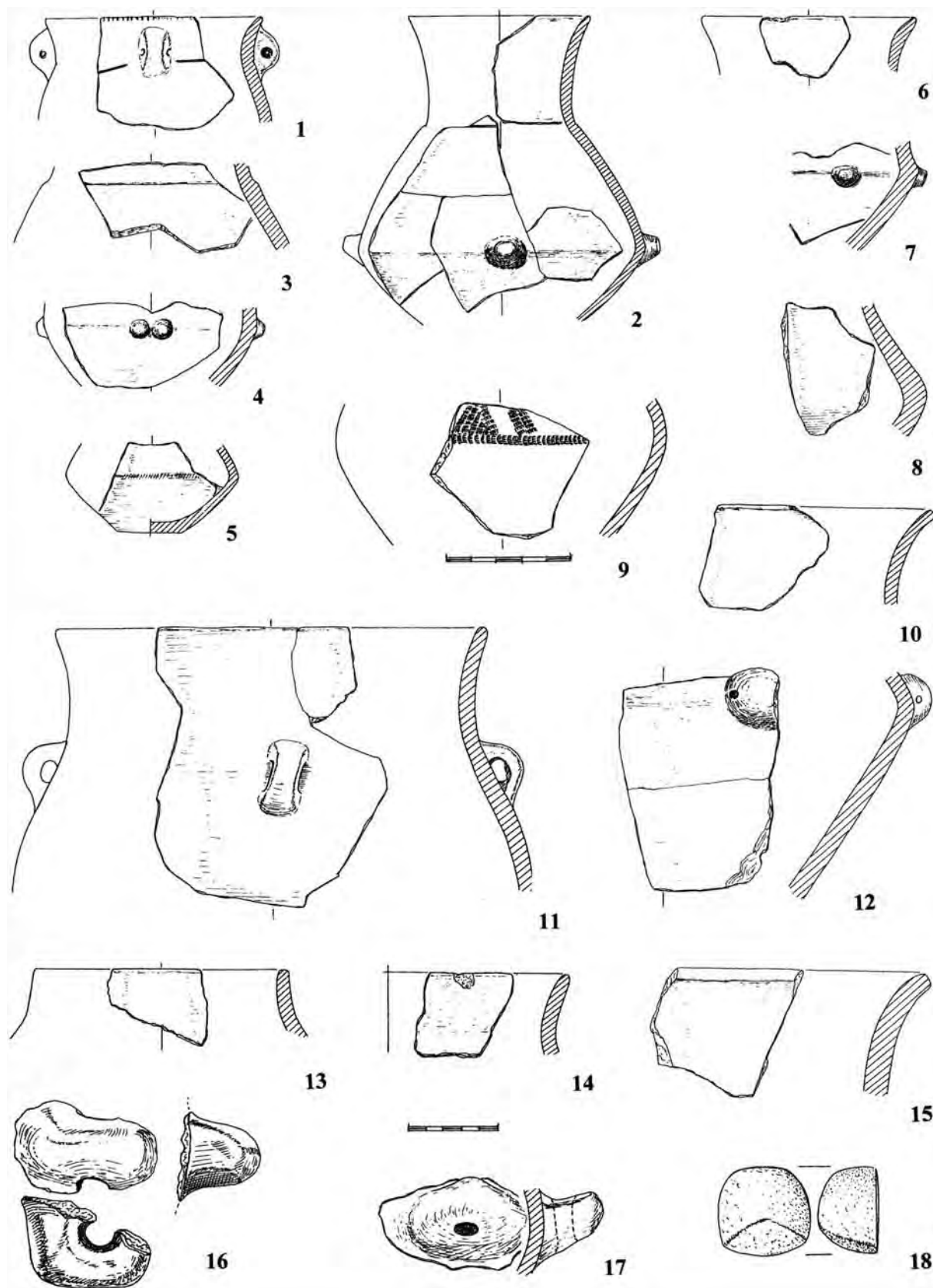
4. Typ s rozevřenými plecemi přímými, ostře nasazenými na tělo s výraznou horní výdutí, a s páskovým uchem z okraje na výduť: 1 zl. o-sp, ucho š. 31 mm, p2, o-dm. 300 mm, obr. 25:1.

5. Mísy polokulovité: 1 zl. o-sp, pod okrajem pupek, p21, obr. 25:3; dto, p21, obr. 25:4.

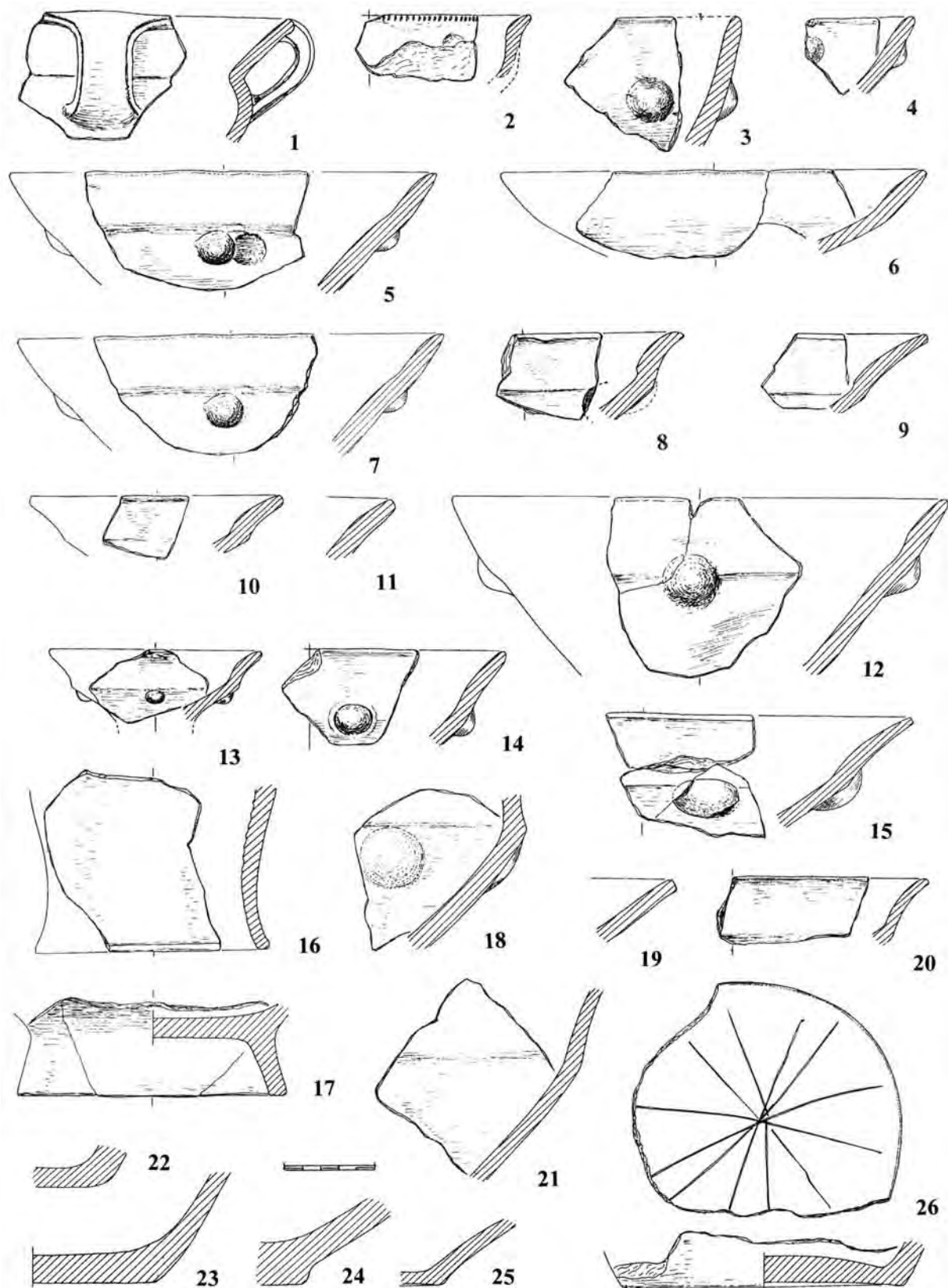
Mísy na plášťové nožce. S tělem jako mísy typu 1: 1 zl. o-d s náběhem na plášťovou nožku, pod lomem výdutě pupek, p25, o-dm 120, obr. 25:13. – Tvar?: 1 zl. vysoké esovitě prohnuté nožky, p21, dm. 130 mm, obr. 25:16; část (5 zl.) dna a nízké nožky, ORN na vnitřní straně dna zbytek červené barvy, p21, dm. 150 mm, obr. 25:17.

Putny. Tvar?: 2 zl. t. se zobákovitým horiz. uchem, p25, obr. 24:17; dto, horiz. ucho oble obdélníkovité, p25, obr. 24:16.

Hrnce. Typ s nižším prohnutým hrdlem odděleným od plecí rýhou, okraj přesekávaný, profil plynule esovitý, na hrdle ouško – provrtaný pupek: 1 zl. o-vd, p21, o-dm. 120 mm, obr. 24:1. – Typ s hrdlem rozevřeným, esovitým profilem,

Obr. 24. Předměřice n. L. C. Písečnick p. Petra. Jáma z r. 1927: 1–17 keramika, 18 kámen; srv. obr. 25

Obr. 25. Předměřice n. L. C. Písečník p. Petra. Jáma z r. 1927: 1–26 keramika; srv. obr. 24

na plecích krátké páskové ucho: část (2 zl.) o-vd s uchem š. 14 mm, p21, o-dm. 240 mm, zach. v. 160 mm, *obr.* 24:11. – Typ? S hrdlem prohnutě kónickým: 1 zl. o-h, p2, o-dm. 140 mm, *obr.* 24:13. *Tvar?* Hrdla prohnutě rozevřená: 1 zl. o-h, p2, o-dm. 200, *obr.* 24:14; dto, p2, o-dm. 240, *obr.* 24:10; dto, *obr.* 24:15; 25:11. – Hrdlo přímé, rozevřené: 2 zl. o-h, p2, *obr.* 25:19. – Výduť oble lomená: 1 zl. pl-sp s polokul. pupkem tence provrtaným, p25, vd-dm. 280 mm, *obr.* 24:12; 1 zl. pl-sp, p2. – Výduť oblá: 1 zl. vd s pupkem oble kónickým, p25. – Dna. Typ d1 (*obr.* 25:23): celkem 21 zl. a částí, 1 dno ORN z rýh jedenáctipaprsková hvězdice, d-dm. 170 mm, *obr.* 25:26. – Typ d2 (*obr.* 25:25): 5 zl. – Typ d3 (*obr.* 25:24): 1 zl. – Typ d4 (*obr.* 25:22): 1 zl. – Atypické: 85 zl. t., B1,21,2. *Keramika k. vypíchané*: 1 zl. o-h, ORN horiz. dvojřádky střídavého dvojvpichu. *Nekeramické nálezy*. KA: Brousek polokulovitý s jednou plochou sbroušenou, jemnozrnny pískovec, 50 × 30 mm, *obr.* 24:18; dto, zlomek. – Brus plochý: 1 zl., jemnozrnny pískovec, 100 × 75 × 35 mm. ULOŽ: M Hradec Králové č. 15729–795.

Jáma z dubna 1929.

Keramika:

Poháry. S hrdlem prohnutě rozevřeným: 1 zl. o-h, p1, o-dm. 70 mm, *obr.* 26:2; 1 zl. o-h, p2, o-dm. 160 mm, *obr.* 26:1; část (2 zl.) o-h, p21, o-dm. 130 mm, *obr.* 26:3.

Miniaturní pohár (?): 1 zl. sp-d, d1, p1, d-dm. 33 mm, *obr.* 26:5.

Mísy. S plecemi rozevřenými, též s bochánkovitými pupky na lomu výdutě či těsně pod ní: část (3 zl.) o-sp, p1, o-dm. 280 mm, *obr.* 26:8; 1 zl. o-sp, odlepený pupek na lomu výdutě, p21, o-dm. 300 mm, *obr.* 26:9; 1 zl. h-sp, pupek na lomu, p21, *obr.* 26:10; dto s pupkem pod lomem, *obr.* 26:11. – Mísa prohnutě kónická s polokul. pupíky pod okrajem: 1 zl. o-sp s 1 pupíkem, p21, o-dm. 220 mm, *obr.* 26:4. – Mísa polokulovitá, okraj zevnitř zesílený: 1 zl. o-sp, p2, o-dm. 280 mm, *obr.* 26:12. – Mísa (typ?) na nízké, široce rozevřené plášťové nožce: část (3 zl.) nožky, p2, dm. 140 mm, *obr.* 26:13.

Hrnce. S hrdlem rozevřeným, měkce odsazeným: 1 zl. o-pl, p21, o-dm. 260 mm, *obr.* 26:17; část (2 zl.) o-pl, pod okrajem pupek typu soví hlavičky, p21, o-dm. 220 mm, *obr.* 26:14. – S hrdlem nízkým, válcovitým, profil plynule esovitý: 1 zl. o-sp, p21, o-dm. 240 mm, *obr.* 26:19. – *Tvar?*: 1 zl. o-h s pupkem (odlepeným) pod okrajem, p21, o-dm. 260 mm, *obr.* 26:20; 1 zl. h-pl s nízkým pupkovitým uchem, p2, *obr.* 26:15; 1 zl. h-vd esovitého profilu, zátkovitý pupek na podhrdlí, p21, *obr.* 26:18.

Hrniec/amfora (?) s výraznou, oble lomenou výdutí: 1 zl. pl-sp, na výduti pupek typu soví hlavičky, p21, vd-dm. 320 mm, *obr.* 26:18. – S esovitým profilem a s uchy na hrdle: 1 zl. h-vd s úzkým ploše válečkovitým uchem, p21, *obr.* 26:16. *Putna?*: 1 zl. t. s horiz. uchem, p2, *obr.* 26:21.

Tvar?: Část (2 zl.) sp-d, d3, p21, d-dm. 60 mm, *obr.* 26:6. – 5 zl. t., p2,21.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 8358–90. – LIT: *Domečka IV*, 59–62, 114–115; *Domečka – Sál 1928*, 200 (v l. 1926–29 zde sídlištní vrstva a objekty „k. jordanovské“); *Vávra 1981*, 21, tab. 59–65, 69–72.

Sběr (předáno v r. 1929): *Hrnce* s vyšším rozevřeným hrdlem: 1 zl. o-h, na okraji páskové ouško, p2, o-dm. 120 mm, *obr.* 23:5; 1 zl. o-vd, pod okrajem kónický pupek, p21, o-dm. 180 mm, *obr.* 23:7. – *Typ?*: 1 zl. vd s pupkem typu soví hlavičky, p21, *obr.* 23:6.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 4523, 23493–4. – LIT: *Domečka IV*, 119; *Vávra 1981*, 22, tab. 72:4–6 řadí do stupně MMK II; *Vávra 1983*, 107, tab. I, II, poloha Petrovy pískovny: *obr.* 1, č. 1.

D. Čp. 146 (naleziště VI). **Kostrový hrob?; LGK**. – OKOL: Při výkopu základů domu zajistil v r. 1965 p. Tuček, do muzea předal v r. 1967.

Kostrový hrob? *Keramika*: *Mísa konická*, o-dm. 200 mm, *obr.* 22:6; dto ve střepch, o-dm. ca 130 mm, *obr.* 22:4. – *Tvar?*: část oblé výdutě, *obr.* 22:5.

Nekeramické nálezy: BI: Sekeromlat – tvar? (ponechal si náleze). – Zlomek kosti.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 130/67; J. Tuček, Předměřice n. L. čp. 146. – LIT: *Vokolek – Zápotocká 1997*, 52, Abb. 2 (mapa, poloha C) a 16; *Zápotocká 1998*, 80, Taf. 74:C řadí do stupně VK V/MMK II.

E. Novostavba domu čp. 301. **Hrob; MMK II**. – OKOL: Záchranný výzkum v r. 1969 (M. Vávra, V. Vokolek).

Hrobový nález (obj. 1/1969). Zbytek hrobové jámy se dvěma nádobami:

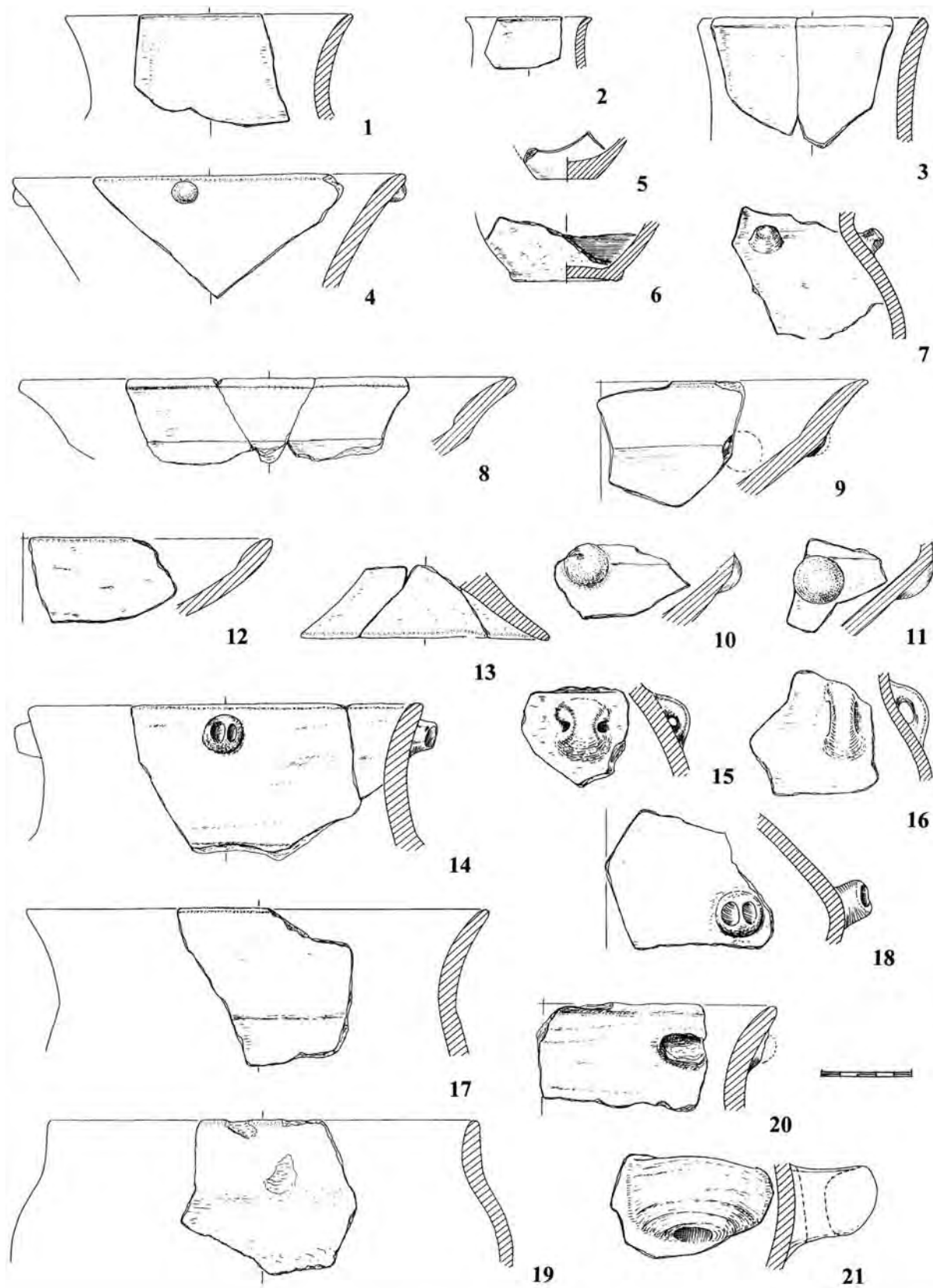
Mísa s rozevřenými plecemi, měkce profilovaná, dno odsazené, na výduti 4 okrouhlé pupky, v. 142–149 mm, *obr.* 22:10. – *Hrniec* s odsazeným hrdlem, oblou výduti a plochým dnem, okraj d'ubkovaný, zešíkmený, na hrdle a výduti střídavě 4 a 4 pupky typu soví hlavičky, v. 124 mm, *obr.* 22:11.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: BZO 1969, 135 (V. Vokolek); *Vávra 1981*, 21, tab. 57:1–2; *Vokolek – Zápotocká 1997*, 52, Abb. 2 (mapa, poloha D), 16; *Zápotocká 1998*, 80, Taf. 74:D datuje do stupně MMK II.

F. U drůbežárny, na rozhraní katastrů Předměřice a Lochenic (naleziště 8). Silážní jáma. **Sídliště, sídlištní pohřby; MMK II**. – OKOL: Záchranný výzkum v r. 1954 (Z. Tomský).

Jáma se dvěma neúplnými kostrami (objekt zničen buldozerem).

Keramika: *Hrnce*. S prohnutě kónickým hrdlem schůdkovitě odsazeným od plecí: část (4 zl.) o-pl, okraj prstovaný, na plecích masivní ouško š. 18 mm, p2, o-dm. 320 mm, *obr.* 27:6; 1 zl. h-pl, na plecích ucho š. 25 mm odlomené, p2, h-dm. ca 400 mm, *obr.* 27:7; část (2 zl.) o-h, na okraji pupek, p2, o-dm. ca 200 mm, *obr.* 27:2. – S nízkým rozevřeným hrdlem měkce odsazeným od těla se svis. plecemi: části (13 zl.) o-vd, okraj prstovaný, na plecích pupkovité ucho provrtané, p2, o-dm. 380 mm, *obr.* 27:8. – *Typ?*: 1 zl. vd s masivním pupkovitým uchem, p2, vd-dm. ca 500 mm, *obr.* 27:4.

Obr. 26. Předměřice n. L. C. Písečník p. Petra. Jáma ze IV. 1929: 1–21 keramika

Mísa na plášťové nožce, typ?: 1 zl. nožky, p2, obr. 27:9.

Amfora (?) s prohnutě válcovitým hrdlem schůdkovitě odsazeným od těla s horní (?) výdutí: část (3 zl.) h-pl, p2, h-dm. ca 150 mm, obr. 27:1.

Putna, typ?: část (5 zl.) vd s horiz. uchem, p2, obr. 27:5.

Tvar?: 1 zl. h-pl, p2, obr. 27:3. – Dna, typ d1 (obr. 27:10): 4 zl.; typ d3: 1 zl., na spodní ploše otisk spirálovité rohože, d-dm. 180 mm. – Atypické: část (5 zl.) nevýrazné výdutě, p2; 32 zl. t., B21,2.

Nekeramické nálezy. KA: brousek plochý – 1 zl., na obou stranách konkávní brusné plochy, hnědavě šedý pískovec, 105 × 85 × 16 mm, obr. 27:12. – ŠI: škrabadlo, žlutavě šedý pazourek, d. 24 mm, obr. 27:11.

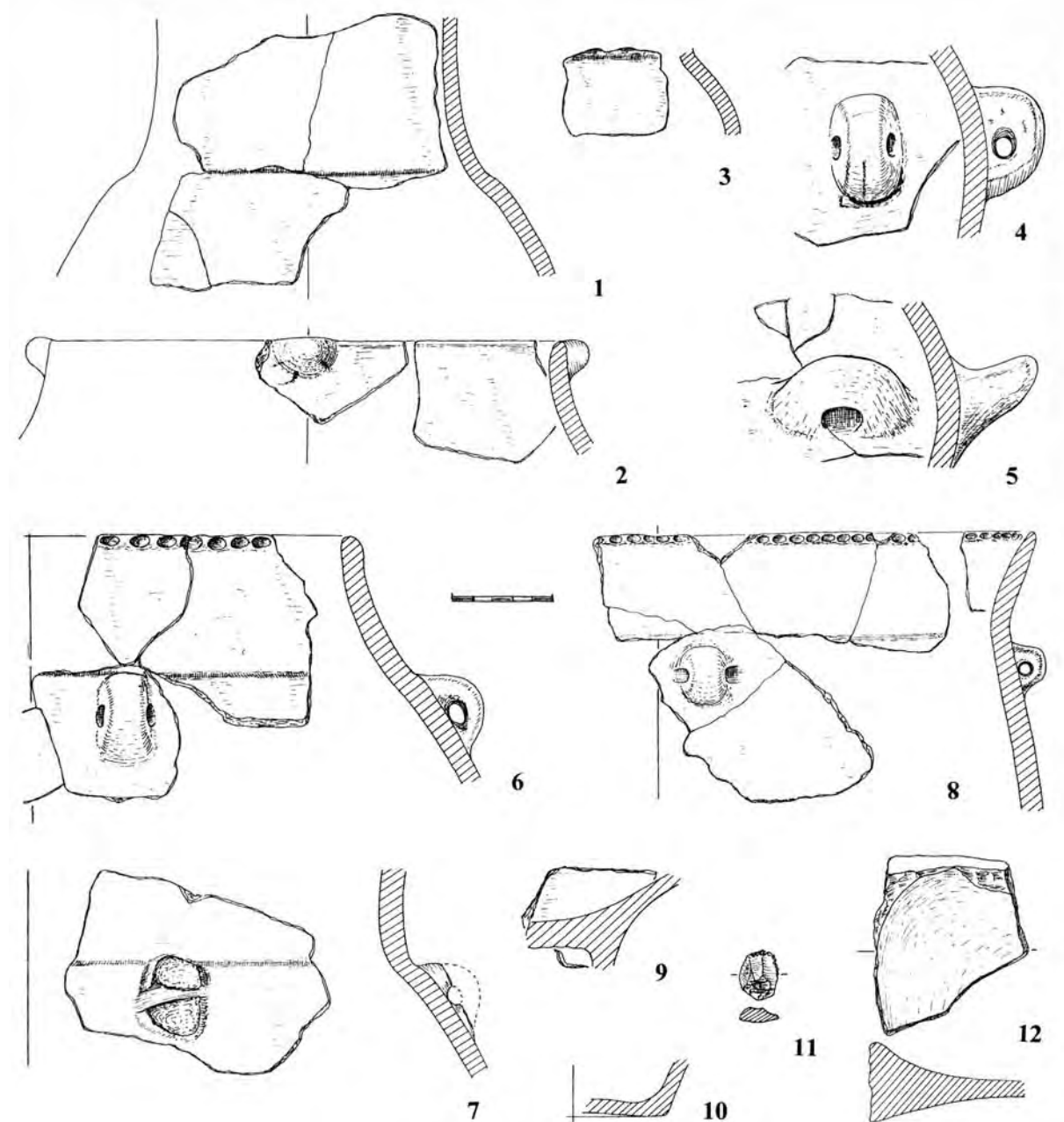
ULOŽ: M Hradec Králové č. 23526–543. – LIT: Vávra 1981, 22, tab. 73–75; Zápotocká 1998, 231 datuje do stupně MMK II.

X. "Štěrkovník". Hrob; MMK II. – OKOL: Nález z r. 1894, v r. 1932 předán se sbírkou Javůrkovou do NM.

Dvě nádoby, z jejichž uložení (hrnec překrytý převrácenou miskou) J. Neustupný 1934/35 soudil, že šlo o žárový pohřeb, podle Vokolek – Zápotocká 1997 šlo o hrob kostrový:

Mísa oble kónická, masivní, s plochým, lehce odsazeným dnem, na těle 2 okrouhlé pupky a odlomené horiz. ouško, v. 64 mm, obr. 22:2. Hrnec měkce profilovaný, s plochým dnem, na hrdle a na výdutí po 4 pupcích, v. 107, obr. 22:1.

ULOŽ: NM Praha č. 42738–39. – LIT: Duška 1898, 60; Neustupný 1934/35, 93; Vávra 1981, tab. 54:1–2; Vokolek – Zápotocká 1997, 51, obr. 15 (jako „kostrový hrob z cihelny cukrovaru“); Zápotocká 1998, 85, Taf. 73 A datuje do stupně MMK II.

Obr. 27. Předměry n. L. F. U drůbežárny. Jáma z r. 1954: 1–10 keramika, 11, 12 kámen

26. Rosice, okr. Pardubice

A. Cihelna na JZ okraji obce, hliniště na ppč. 420/2. Polykulturní lokalita. **Sídliště; MMK II.** – OKOL: Výzkum M Chrast, 5. 1964. Ze žárového hrobu k. lužické těž střepy LGK, zřejmě z porušeného sídlištního objektu.

Mísa s rozevřenými, ostře nasazenými plecemi nezesílenými: 2 zl. o-sp. – *Mísa (?) na nožce*: 1 zl. o. plášťové nožky – *Hrniec* s nižším prohnutým hrdlem ostře nasazeným na tělo s nevýraznými plecemi: 1 zl. o-pl, pod okrajem nízký zátkovitý pupek. *Obr. 31:1–4.*

ULOŽ: M Chrast č. A18, 73–75. – LIT: *Frolík 2006*, obr. 3:21–23, 29.

X. Bez údajů. **Ojedinělý nález (hrob?); MMK II.**

Amforka s trojčlenným profilem. pod okrajem 4 vodorovně provrtaná ouška, na výduti 4 okrouhlé pupky, v. 190 mm, *obr. 31:5.*

ULOŽ: M Pardubice č. 54. – LIT: *Vávra 1981*, 22, tab. 76:1; *Zápotocká 1998*, 232, Taf. 132:1 datuje do stupně MMK IIb.

27. Rosnice, obec Věstary, okr. Hradec Králové

A. Pole p. Prosa. **Sídliště; MMK II.** – OKOL: Bez údajů, z l. 1894–1917.

Z jam. *Mísa na nožce*: zl. dna a hor. části nožky. – *Hrniec/putna*: zl. horizontálního ucha. – *Tvar?*: zl. s bochánkovitým pupkem.

ULOŽ: M Hradec Králové č. 12148, 12463–4, 12466, 13193–200. – LIT: *Domečka 1900/01*, 391; *Vávra 1981*, 23, tab. 76:2–5 řadí do stupně MMK II.

28. Semonice, okr. Náchod

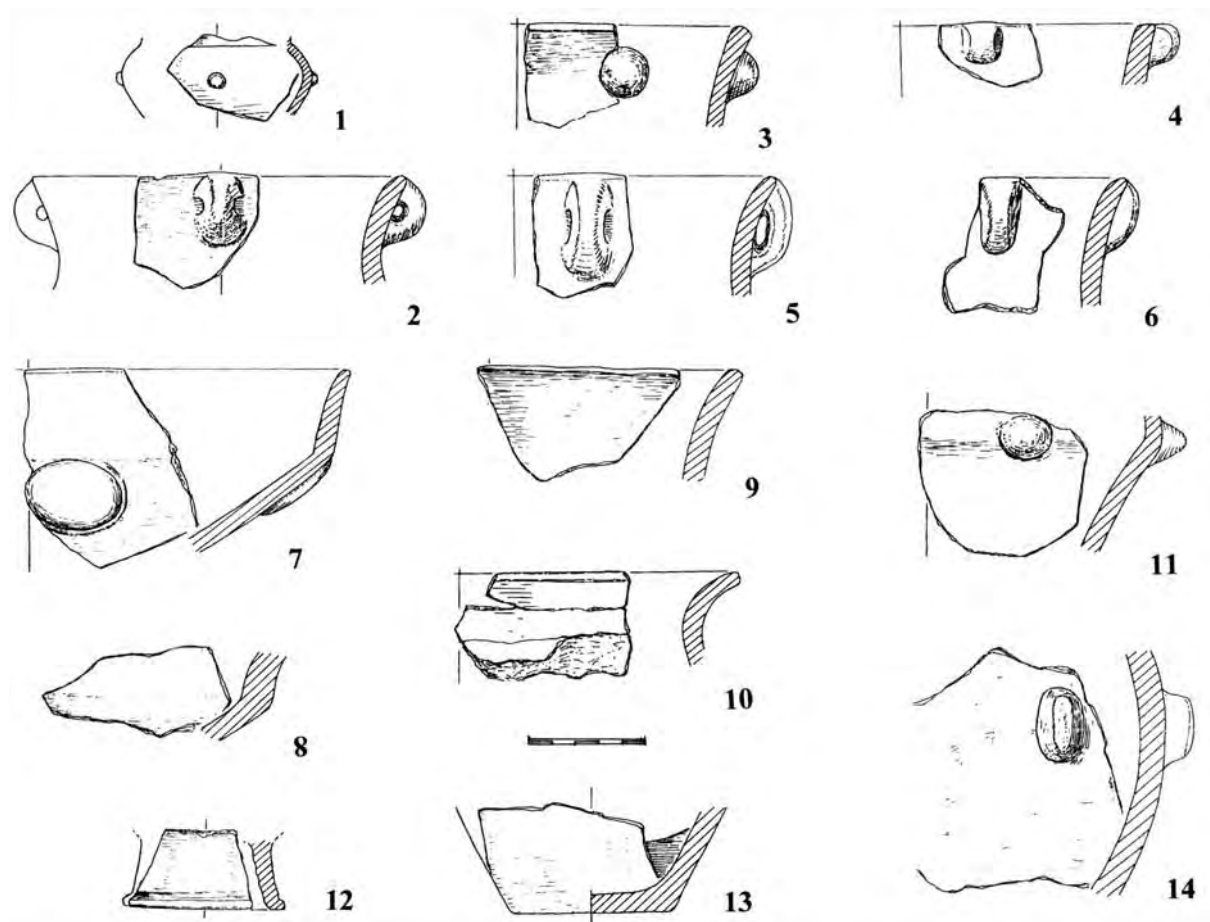
A. Trasa silnice Semonice–Černožice na SV od obce, úpatí sprašové návěje klesající od SZ k terénnímu zlomu na okraji labské nivy, ca 260 m n. m. **Sídliště; LGK.** – OKOL: Výzkum v r. 1988 (V. Vokolek).

Objekt č. 19 – patrně hliník (zkoumán jen sondou š. 1 m), v jeho středu silo datované do „pozdně lengyelského období“.

ULOŽ: M Hradec Králové sine. – LIT: *Vokolek 1989*, 23.

29. Skřivany, okr. Hradec Králové

A. Písečník p. Horáka. **Sídliště; JORD.** – OKOL: „Ojedinělý džbáněk v malé jamce na sídlišti s vypíchanou keramikou. V jamách s vypíchanou keramikou četné střepy jordan-smühlské, též malý obsidiánový nožík“, před r. 1908.

Obr. 28. Smiřice A. Dílny Čs. statků. Jáma z r. 1960: 1–14 keramika

Džbán s uchem slabě převýšeným, spodek chybí, ORN motiv šikmo šrafovaných vstřícných trojúhelníků z pásů rýh, v. ca 100 mm.

ULOŽ: M Nový Bydžov. – LIT: *Stocký 1908*, 165, obr. 1; *týž 1926*, 171, obr. 36.

30. Smidary, okr. Hradec Králové

X. Bez údajů. Sídliště, ojednělé nálezy; LGK. – LIT: *Kalferst 2005*, 99, tab. 2.

31. Smiřice, okr. Hradec Králové

A. Technické dílny Čs. státních statků, ppč. 298/2. Sídliště; MMK II. – OKOL: Porušeno při hloubení základů přístavby, výzkum v r. 1960 (K. Vorel).

Jáma (porušená).

Keramika: *Pohárek* s výraznou výduti, tenkostěnný: 1 zl. h-sp., na výduti pupík, p21, vd-dm. 90 mm, obr. 28:1.

Hrnce: S prohnutě rozevřeným hrdlem a pupky či uchy na okraji: 1 zl. o-h s ouškem – provrtaným pupkem, p2, o-

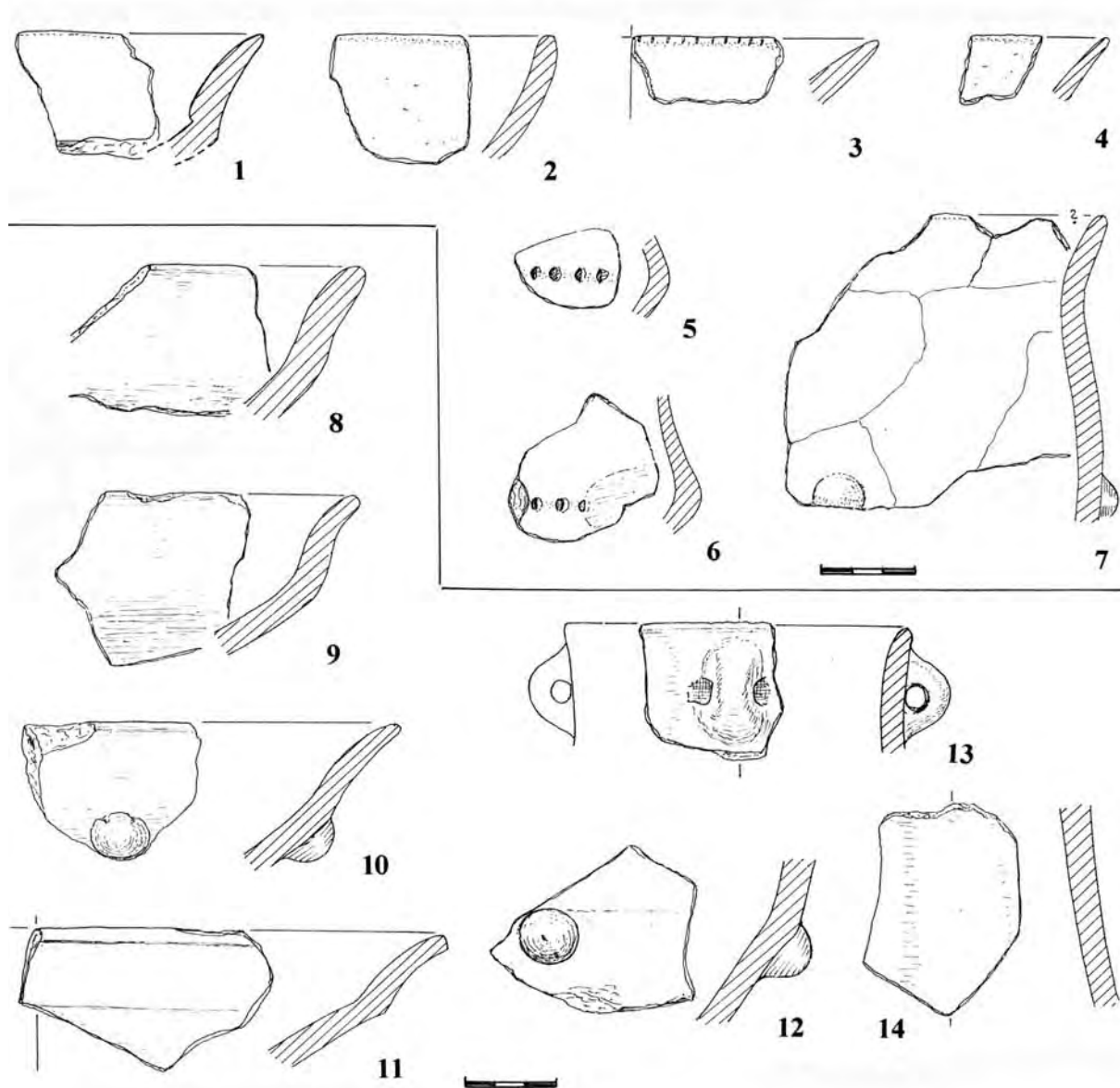
dm. 160 mm, obr. 28:3; dto s válečkovitým uchem, p2, o-dm. 220 mm, obr. 28:5; dto s polokulovitým pupkem, p2, o-

dm. 200 mm, obr. 28:3; dto s vertikálním pupkem, p2, obr. 28:6; dto s pupkem z obou stran zmačknutým, p2, o-dm.

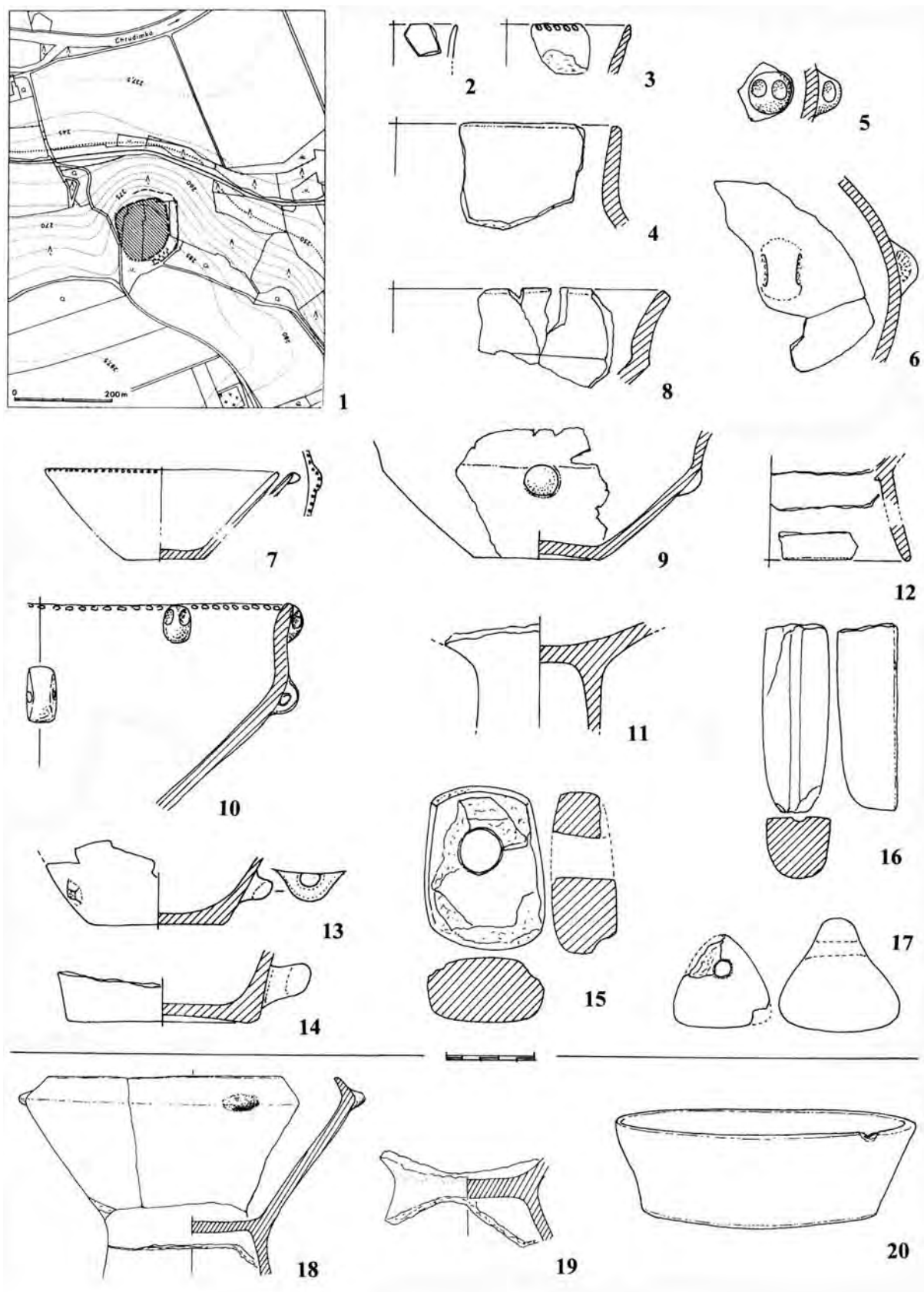
200 mm, obr. 28:4. – Tvar? 1 zl. vd-sp s kónickým pupkem na oble lomené výduti, p2, vd-dm. ca 200 mm, obr. 28:11.

Mísy: Se slabě prohnutými svislými plecemi: část (2 zl.) o-sp, pod oble lomenou výduti nízký bochánekovitý pupek s obvodovým žlábkem, p21, o-dm. 280 mm, obr. 28:7; 1 zl. h-sp, p2, vd-dm. ca 280 mm, obr. 28:8.

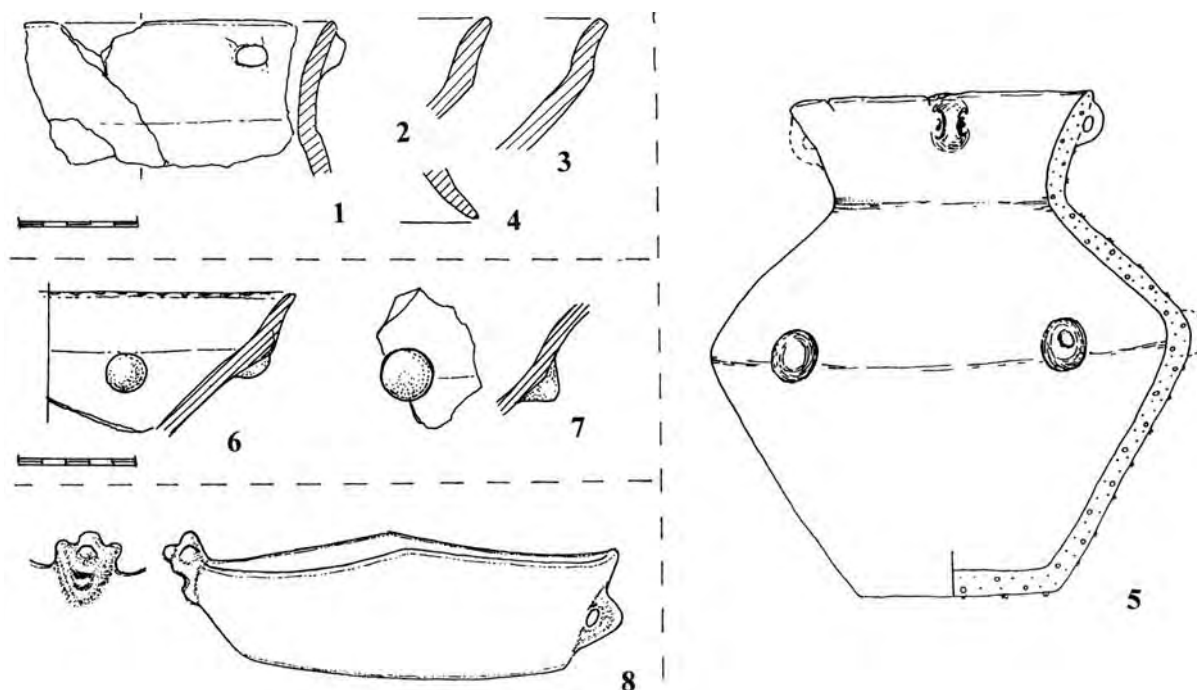
Mísa na nožce, tvar?: 1 zl. nožky, p25, dm. 70 mm, obr. 28:12.

Obr. 29. Sovětice A. Návrší „Skalka“. Z jam: 1–7. – Trotina. A. Pole J. Holého. Z jam: 8–14. Keramika

Obr. 30. Topol A. Poloha „Na hradě“, výzkum v l. 1972–83, 1 poloha; z různých objektů: 2–14, 17 keramika; 15, 16 kámen. – Třebřichy A. Cihelna. Bez údajů: 18–20 keramika. Podle Novotný 1950, obr. 26:5; Vávra 1981, tab. 41–45; Frolík 1984, obr. 8; týž 1988, obr. 34:2

Obr. 31. Rosice A. Cihelna. Jáma (?): 1–4. – Rosice X. Hrob (?): 5. – Vejvanovice X. Bez údajů: 6.7. – Velešice X. Bez údajů: 8. Keramika. Podle Frolík 1988, obr. 34:3; týž 2006, obr. 3:21–23.29; Novotný 1950, obr. 26:4; Stocký 1926, t. 26:4; Zápotocká 2000, Taf. 132:1

Tvar? S hrdlem prohnutě rozevřeným: část (3 zl.) o–h, p2, o–dm. 240 mm, obr. 28:10; 1 zl. o–h, p21, o–dm. 220 mm, obr. 28:9. – Výduť: 1 zl. vd s vertikálním pupkem, p25, vd–dm. ca 360 mm, obr. 28:14. – Dno: část (5 zl.) sp–d, d.1, p2, d–dm. 70 mm, obr. 28:13.

Nekeramické nálezy. BI: sekeromlat (?): 1 zl. s částí vývrtu o průměru ca 20 mm, hornina modravě šedá, světle vrstevnatá. – ŠI: čepelky a čepelovité ústěpy: 6 ks, hnědavý pazourek. – KOI: kostěné a parohové nástroje; šídlo, d. 90 mm; několik zl. jeleních parohů se stopami řezání a část parohového nástroje. – KO: zvířecí kosti (neurčeno). – MA: zlomky. ULOŽ: M Hradec Králové č. 23544–567. – LIT: Vokolek 1963, obr. 161; Vávra 1981, 23, tab. 77–78:1–5, datuje do stupně MMK II.

32. Sovětice, okr. Hradec Králové

A. LOK: Návrší „Skalka“ v meandru potoka Bystřice (charakterizováno jako „ostrožna – výrazná dominantní poloha“); 282 m n. m., převýšení 25–30 m. Pravěké sídliště polykulturní, fortifikace nezjištěna. **Výšinné sídliště; MMK II.** – OKOL: Výzkum na ppč. 475 v r. 1987 (J. Kalferst).

Ze zbytku dvou objektů zlomky lengyelské keramiky:

Objekt 1/87. *Poháry* s oble lomenou nehtovanou výduť: 2 zl. vd. s náběhem na pupek, mat. plavený, šedý (VK), p2, obr. 29:5,6. – *Mísa* s rozevřenými zesílenými plecemi: 1 zl. o–sp, p21, mat. dto, obr. 29:1. – *Hrnc* s nízkým rozevřeným hrdlem, svislými plecemi a nevýraznou výduť s pupky: část (6 zl. o–vd), p2, mat. písčité, obr. 29:7. – *Typ?*: 1 zl. o. rovně rozevřený, p1, mat. dto, obr. 29:4; atyp: 12 zl. t.

Objekt 11/87. Kromě slezskoplatěnické keramiky i 2 střepy LGK/VK: *Mísa oble kónická*: 1 zl., mat. plavený, obr. 29:2. – *Mísa kónická* s okrajem vroubkovaným: 1 zl., p2, mat. písčité, o–dm. 80 mm, obr. 29:3.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: Kalferst 1988, 4, tab. 4 (plán); Vokolek 1993, 23; Zápotocký 2000, 197, obr. 54 (mapa).

33. Starý Bydžov, okr. Hradec Králové

A. LOK: Obecní písničky u kóty 287. **Sídliště; LGK.** – OKOL: Nález z r. 1950.

Jáma, kúlové jamky a keramika „k. jordanovské“.

ULOŽ: ? – LIT: zprávy č. j. 4025/50, 4026/50 v archivu ARÚ (J. Tomský); Kalferst 2005, 99, tab. 2.

34. Stěžírky, okr. Hradec Králové

X. Bez údajů. **Sídliště; LGK.**

Sídliště „k. jordanovské“.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: Preidel, rkp., 8.

35. Topol, okr. Chrudim

A. LOK: Poloha „Na hradě“, ppč. 211/2. (285 m n. m., převýšení ca. 45 m). Krátká ostrožna nad levobřežní nivou Chrudimky, 125 × 115 m, plocha ca. 1 ha, zčásti zničená pískovnou. Pravěké opevněné výšinné sídliště polykulturní (kromě eneolitu též k. slezskoplatěnická, latén, slovanské hradiště); *obr. 30:1. Výšinné sídliště, sídlištní pohřeb; MMK II.* – OKOL: Výzkum v l. 1977–83 (M. Vávra, V. Vokolek).

Vnitřní zástavba. Z doby lengyelského osídlení odkryty na vnitřní ploše hradiště kromě jámových objektů četné kúly, které dokládají zástavbu sestávající z nadzemních domů jen částečně rekonstruovatelných půdorysů, s náznakem superpozic (patrně dvě stavební fáze); dále kostrový hrob a místy kulturní vrstva.

Fortifikace. Lengyelská palisáda š. 50–70 cm a hl. 85 cm, překrytá tělesem slezskoplatěnického valu, obloukovitě přehrazovala terénní šíji v J části hradiště. Kolmo na průběh palisády vybíhal v její střední části do vnitřní plochy užší žlábek – snad boční rameno palisády v místech vstupního prostoru. Nad palisádou, ve stejném směru s ní, autoři výzkumu předpokládají existenci mladší lengyelské fortifikace – zemního valu, místy s náznakem zpevnění kameny, a s ním souběžného vnějšího příkopu.

Kostrový hrob? (obj. 148): v jámě, „ve které uloženi celých nádob, případně rozbitých až na místě, a tvar jámy dokládají pozdně neolitický hrob, ale jen pravděpodobně, neboť zbytky kostí nebyly zjištěny“ (Vávra 1980, 10): *pohárky a část zásobnice.*

Nálezy: výběr z ruz. sídlištních situací na *obr. 30:2–17* podle M. Vávry (1981), který je datuje na přechod fází MMK IIa/IIb.; v keramice „se jen výjimečně setkáváme se stopami červené barvy a rýsovaná výzdoba stejně jako rytá chybí úplně“ (Vávra 1985, 77). Výsledky výzkumu jsou známé jen z předběžných zpráv.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: Výzkumy v Čechách 1976–77, 143; 1978–79, 134; 1980–81, 125; 1982–83, 183 (M. Vávra, V. Vokolek); Vokolek – Vávra 1983, *obr.* (foto sondy 11/82 s lengyelskou palisádou); Vávra 1981, 23, *tab.* 41–45; *týž* 1985, *Abb.* 1 (mapa), *Taf.* 17–20; *týž* 1990; Vávra – Vokolek 1984; Frolík – Sigl 1995, 95, *obr.* 11 (mapa); Zápotocká 1998, 231; Zápotocký 2000, 198, *obr.* 54 (mapa); Výzkumy v Čechách 2005, 280 (J. Kalferst, J. Kalferstová, L. Nováková).

36. Trotina, okr. Hradec Králové

A. LOK: Pole J. Holuba, polykulturní lokalita. **Sídliště; MMK II.** – OKOL: Bez bližších údajů, nálezy z r. 1907.

Z více sídlištních jam (z nichž také LNK a VK) získány:

Poháry hrncovitě se dvěma (?) uchy na hrdle: 4 zl.o-h z ruz. nádob, každý s 1 uchem, u obr. 29:13 o-dm. 110 mm. – Mísy s prohnutě rozevřenými plecemi, též s polokulovitými pupky pod nasazením plecí: 4 zl. o-sp, o-dm. ca 260 mm a neurč., obr. 29:8–11. – Mísa na nožce: 1 zl. plášťové nožky, obr. 29:14.

ULOŽ: M Hradec Králové, inv. č. 10198–209. – LIT: Vávra 1981, 24, *tab.* 78:6–9 a 79, datuje do stupně MMK II.

37. Třebřichy, okr. Chrudim

A. LOK: Cihelna. **Ojedinelé nálezy; JORD.** – OKOL: Bez údajů, ze sbírky místní školy.

Mísa na nožce, horní část: okraj krátce dovnitř zalomený, na ostře lomené výduti 4 jazykovité pupky, zach.v. 114, o-dm. 164 mm; obr. 30:18. – Mísa na nožce, zach. jen horní část plášťové nožky a spodek mísy, průměr hor. obvodu 88 mm; obr. 30:19. – Vanička oválná, obr. 30:20, a zlomek další.

ULOŽ: M Chrudim č. A 920, 921 (mísy); NM Praha č. 63049–50 (vaničky). – LIT: Novotný 1950, *obr.* 26:5 (vanička); Vávra 1981, 35; Frolík 1988, 11, *obr.* 34:2 (mísa).

38. Tuněchody, okr. Chrudim

A. LOK: Slavíkova cihelna. **Sídliště; LGK.** – OKOL: Výzkum A. Knor, ARÚ Praha.

Jáma, z níž „zachráněn jinak nevýrazný střepový materiál“.

ULOŽ: ? – LIT: Knor 1948, 44.

39. Úhřetice, okr. Chrudim

A. Cihelna (dříve Kopistova) na SZ okraji obce, ppč. 452/1,2; 242 m n. m. Sprašová návěš mezi říčkou Novohradkou na V a Chrudimkou na Z straně, jejíž S strana se svahovitě sklání do nivy při soutoku obou řek; *obr. 32; foto 3.* Polykulturní lokalita. **Sídliště, sídlištní pohřby; JORD, LGK.** – OKOL: Již od počátku 20. stol. narušovaly tuto plochu z obou stran cihelny: od východu cihelna Kopistova, na západní straně cihelna Slavíkova, přičemž v obou se od počátku těžby nacházely objekty z ruz. období pravěku, především z neolitu. V Kopistově cihelně už v r. 1901 prozkoumal J. L. Pič část žárového pohřebiště slezskoplatěnické kultury, současně zde byly objeveny i neolitické objekty a únětické kostrové hroby.

1. Výzkumy od 30. do 50. let 20. století

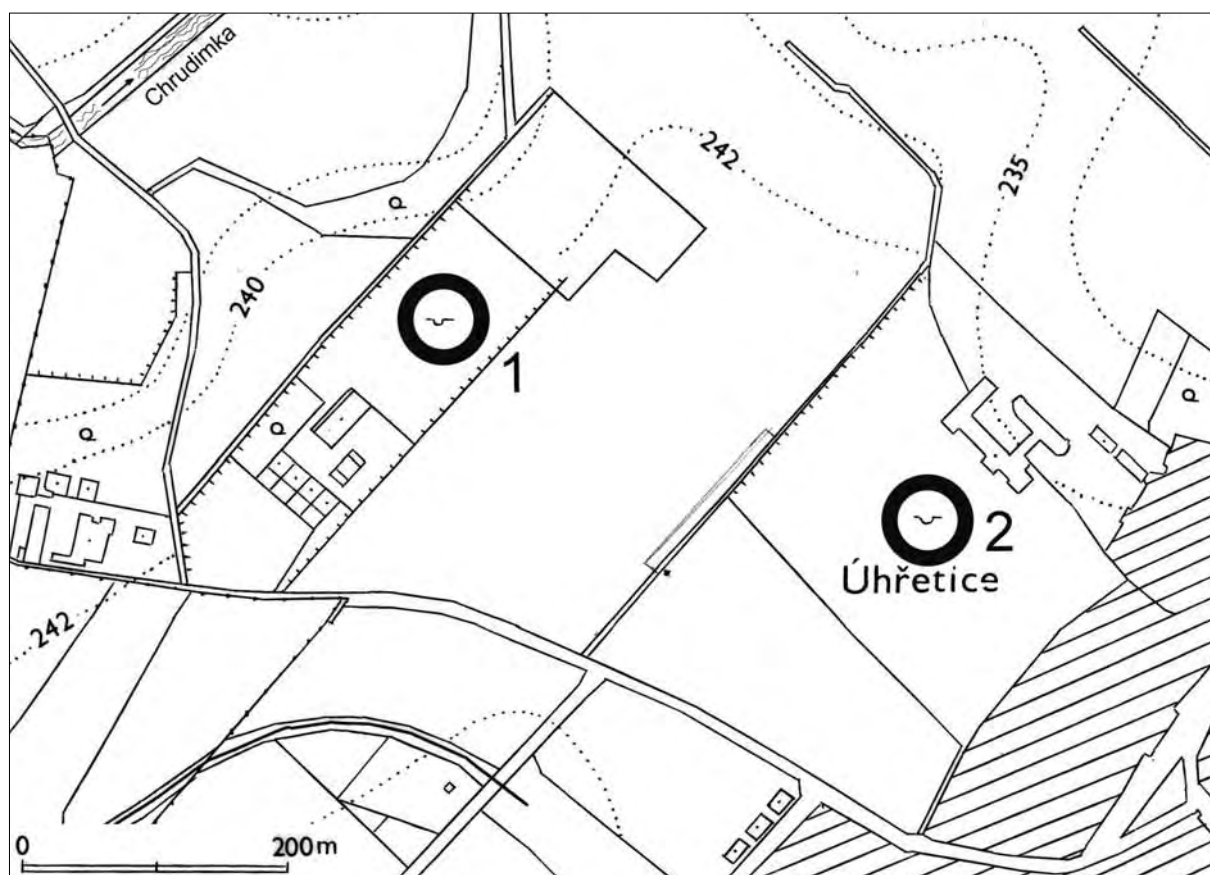
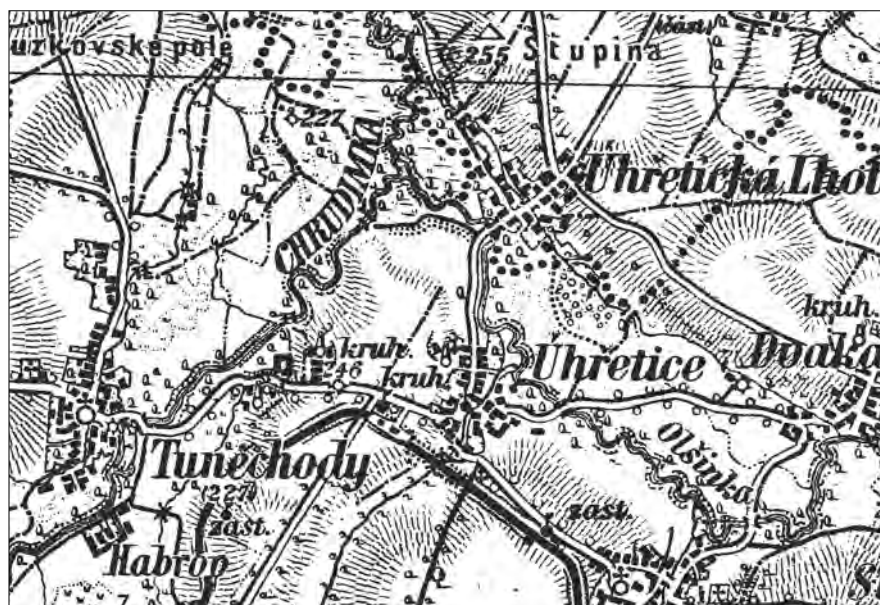
Sídlištním objektům z neolitu a eneolitu nebyla zpočátku věnována taková pozornost jako hrobům; střepový materiál z nich získával zde i ve Slavíkově cihelně jen L. Šnajdr. Prvně je zde zkoumal až v r. 1936 ing. J. Bernard pro pardubické muzeum:

Objekt 1. Kromě keramiky LNK, VK a starounětické v něm i několik střepů „jordanovských“ (M Pardubice inv. č. 2361–3).

Bez údajů. Někdy v těchto letech odtud získán: *Džbán* schussenriedského typu, s uchem nasazeným – na rozdíl od džbánů tohoto typu – na okraj; ORN: 2 horiz. žebříčky – pole šikmo rýhovaných trojúhelníků s negativní klikatkou se středovým žebříčkem, v. ca 15 cm, *obr.* 33:5.

ULOŽ: sbírka Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou UK. – LIT: Zpráva čj. 118/45 v ARÚ; Novotný 1950, *obr.* 20:3.

Další neolitické objekty zde sledoval na konci 30. a na počátku 40. let prof. B. Horák, jehož sbírku získalo muzeum v Pardubicích. Poté tu záchranné výzkumy vedli v r. 1943 A. Knor z Archeol. ústavu, v r. 1944 E. Hadač a W. Lung, v l. 1953–59 V. Vokolek a S. Vencl, a v 60. letech L. Skružný a P. Šebesta. Většina prozkoumaných objektů náležela LNK a VK (Vencl 1963, obr. 2: mapka se zakreslením těžní stěny v l. 1956–58), jordanovské nálezy z tohoto prostoru nebyly hlášeny.

Obr. 32. Uhřetice. Nahoře: Poloha cihlen („kruh.“) západně od obce, výřez ze spec. mapy 1 : 50 000.
Dole: Cihelny Slavíkova (1) a Kopistova (2) na výřezu z katastrální mapy

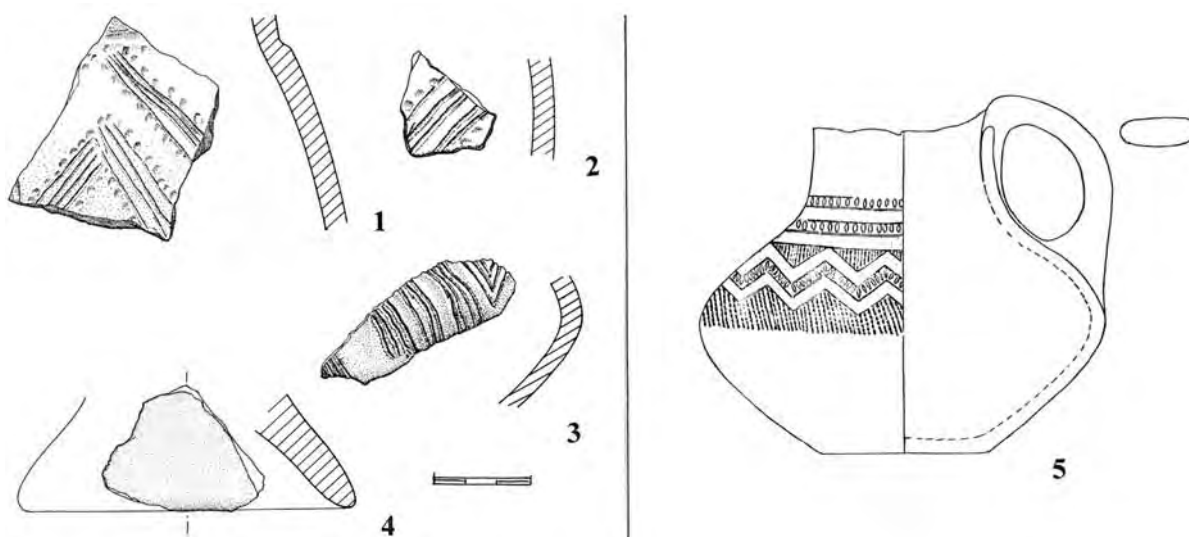
2. Výzkum v letech 1976–77 a 1979

Systematický záchranný výzkum, zahájený zde v r. 1972 M. Vávrou, se zprvu zaměřil na objekty k. vypíchané. V l. 1976–79 na Z straně cihelny (býv. Kopistovy), na ppč. 451, objeveny mj. též objekty k. jordanovské. Ukázalo se, že zde byl zachycen východní okraj rozsáhlejšího sídliště této kultury, které pokračuje dále k západu, kam však výzkum již nezasáhl, protože cihelna od r. 1980 přestala těžit.

Výzkum v l. 1976–77 a 1979, při němž prozkoumána plocha 4675 m² (obr. 34; foto 4; 7), postupoval po pásích širokých 10 m a rozdělených do sektorů 10 × 10 m. Celkem zde nalezeno 92 objektů LNK, VK, JORD, KNP a k. únětické. Aby bylo možné zvládnout celou ohroženou plochu, bylo nutné skrýt nejprve mechanicky, pomocí buldozeru, nadloží až na čitelné sprašové podloží. Tím byla ovšem odstraněna nejen ornice, ale též podloží „kulturní vrstva“, v průměru 70 cm mocná. Zřejmě z tohoto důvodu jsme zachytili jen jordanovské jámové objekty, ne však kulové stavby, jejichž existenci naznačuje mazaniceová kra – patrně spadlá stěna – v objektu 85 E; ovšem žlaby a kůly neolitických chat se zde místy uchovaly.

Objekt 31 – hliník (obr. 35; 37–48; foto 4; 5; tab. 2)

Rozsáhlý objekt nepravidelného oblého trojúhelníkovitého tvaru o rozměrech ca 20 × 19 m. Jeho východní část, prozkoumaná v r. 1976 v d. 10 m a š. 16,5 m, měla dno rozčleněné v mnoho nepravidelných jam a laloků. Hliník narušily objekty LNK, VK a KNP, které však se daly ve spodních partiích bezpečně odlišit. V sezóně 1977, kdy dokončen jeho odkryv (sektory E, F), se při V okraji hliníku našel dobře zachovaný kostrový pohřeb, uložený v době, kdy hliník již ztratil svou funkci a byl zanášen:

Obr. 33. Úhřetice A. Cihelna. Bez údajů. 1–4 sběr z l. 1976–77; 5 džbán (před r. 1939, podle Novotný 1950, obr. 20:3)

Foto 3. Úhřetice. Okraj sprašové terasy, těžené cihelnami Kopistovou (od východu) a Slavíkovou (od západu); pohled od severu. Foto 3–9 V. Vokolek

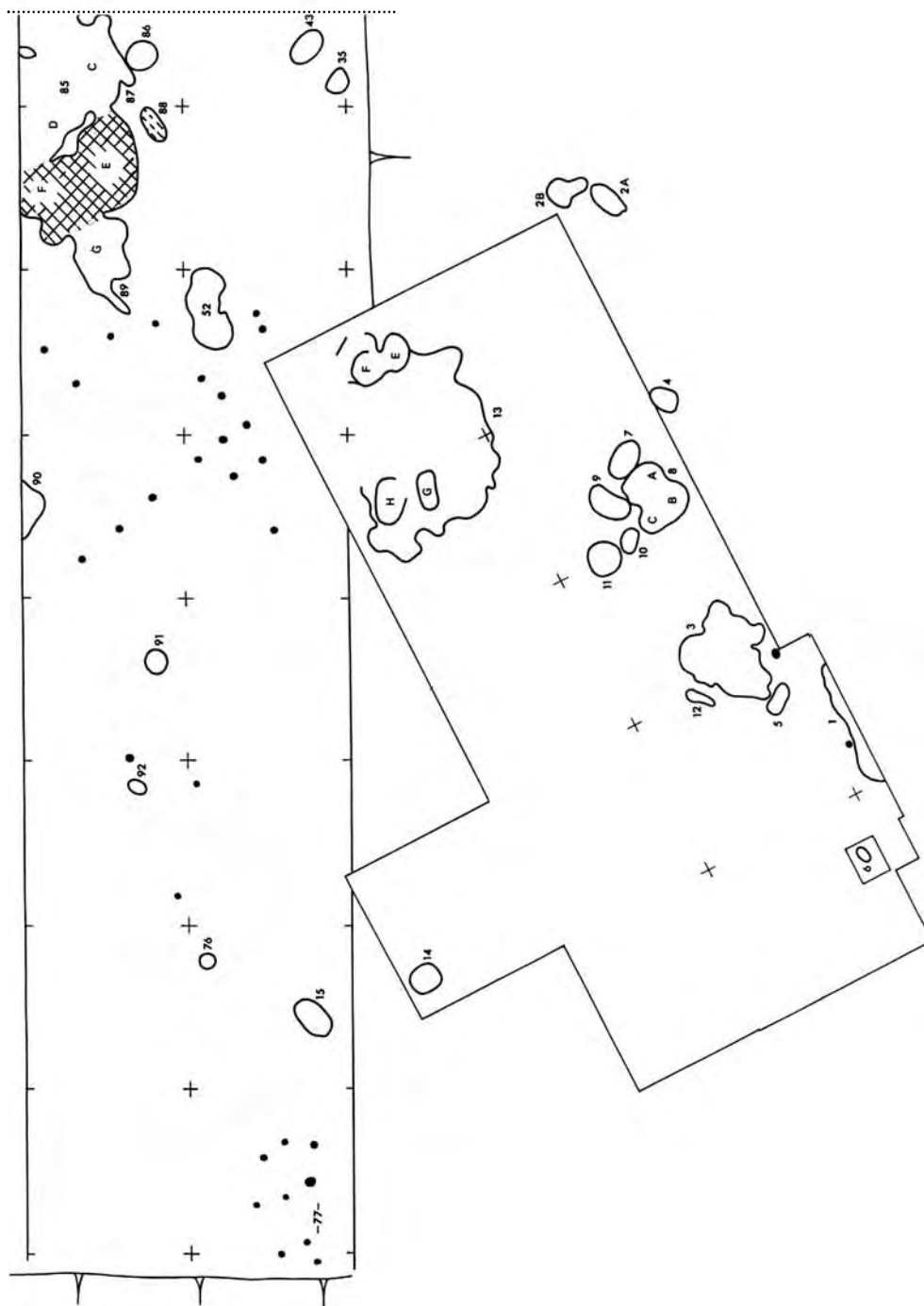
Kostrový pohřeb v sektoru F. Kostra uložena na zádech, s nohama pokrčenýma, orientovaná ve směru Z (hlava)–V, lebka zvrácena obličejem k J (obr. 35: vlevo dole; foto 5). Pohřeb byl vybaven čtyřmi nádobami:

Pohárek tvaru štíhlého bezuchého džbánku s prohnutě kónickým hrdlem, nižším tělem s výraz. výdutí a oblým spodkem bez vymezeného dna, p21, v. 85 mm, obr. 46:3. *Džbán* jednoduchý se schůdkovitě odsazeným hrdlem, ucho ploše válečkovité, dno d1 slabě zatažené, p21, v. 90 mm, obr. 46:2. *Mísa* oble dvojkónická, na výdutí 4 svisle provrtané pupky (zachovány 2): část se 2 pupky, p1, o–dm 300, zach. v. 110 mm, obr. 46:4. *Mísa na nožce* (nožka před uložením odlomena), nezjištěna.

Jordanovská keramika sídlištní provenience, získaná z jednotlivých sektorů a vrstev tohoto polykulturního hliníku mimořádné velikosti, představuje zatím nejpočetnější soubor této kultury z území východních Čech. Je ovšem

ÚHRĚTICE, objekt 31 - hliník: počty zlomků v sektorech a vrstvách									
Sektor - vrstva	LNK om.	VK om.	NEOL	JORD	KNP	atyp.	blížeší údaje	JORD - obr.	
povrch	2	8		1	1	300			
A - 1	8	36	10	45		227		37:1-19	
2	2	13	7	26		69		37:20-24; 38:1-13	
3	2	2	2	4		29		38:14-16	
4	2	4	2	2		10		38:17-2	
B - 1	13	187	468	24		3		39:1-13	
2	4	68	80	6	1	30		39:14-19	
3,4,5	3	18	17				jáma ve střední části (ve vrstvách 3,4,5)		
	2	10	32				jáma u tečné stěny (ve vrstvě 3)		
	2	30	46				jáma u J okraje (ve vrstvách 3,4)		
	4	4	10		1	1	jámka u profilu (ve vrstvách 4,5)		
C - 1	7	32	7	146		789		39:20-25; 40:1-27; 41:1-11	
2									
3	4	14	3	4		39		41:12-14	
4	2	8	1	2		22		41:15-16	
5				5			jámka ve stěně	41:17:00	
D - 1	6	29	10	35	41	916		42:1-22	
2	15	30	26	16	11	566		42:23-25; 43:1-6	
3	21	23	9	56		128		43:7-24	
4,5,6,7	6	11	17	9		32	jáma u S okraje (ve vrstvách 4,5,6)		
	8	43	20	43		163	jáma ve střední části (ve vrstvách 4-7)	44:1-11, 13-24	
			2	1	1		jámka u profilu (ve vrstvě 5)	44:12:00	
povrch	1	4	7	1	1	68	E + F - povrch sektorů	45:1-2	
E - 1	2	1	1	3	4	147		45:3-13	
2	20	9	8	51	90	578		45:14-15	
3	4	2	4	5		53		45:16-19	
4,5,6	8	5	9	5	1	26	u profilu ve 4. a 5. vrstvě		
	2	3	6		1	36	jáma ve střední části (4. až 6. vrstva)		
	2		1	4 N		4	kostrový hrob	46:2-4	
		12	6			25	kontrolní blok nad hrobem		
F - 1	7	7	4	10	7	248		47:1-3	
2	20	27	13	12	9	356		47:4-15	
3	25	9	8	7	2	104		47:16-22	
4		4	1	14		19		48:1-3	
4,5			2	5		23	jáma ve střední části	48:4-7	
	7		2	24		39	u profilu	48:8-16	
Celkem	205	654	841	4 N + 566	169	5050	= 7485 zlomků + 4 nádoby		

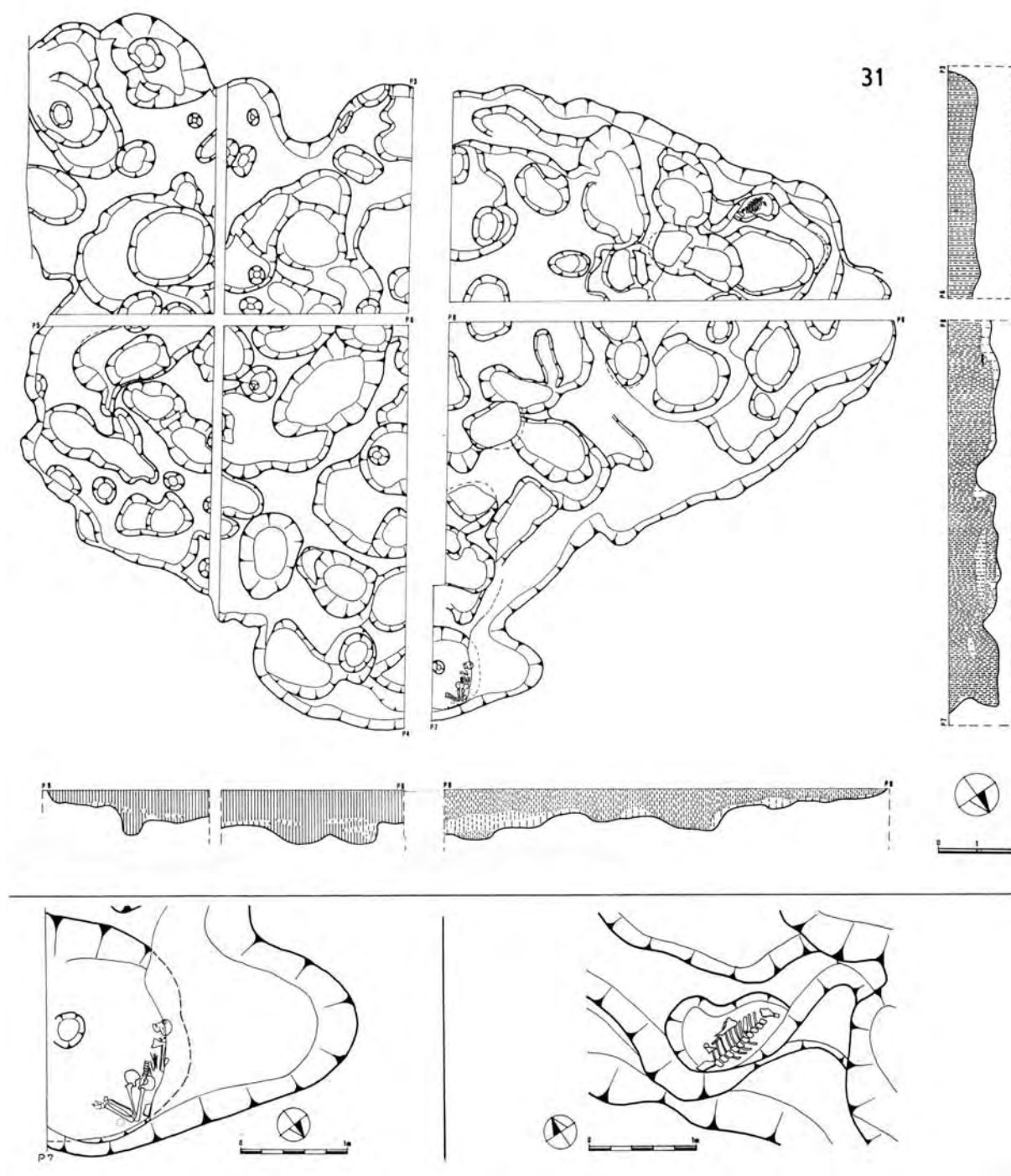
Tab. 2. Úhrětice. Objekt 31, polykulturní hliník. Keramika: počty zlomků a nádob (N) v sektorech a vrstvách podle kulturní příslušnosti (LNK, VK = k. s lineární a vypíchanou keramikou, NEOL = neolit (LNK či VK), JORD = k. jordanovská, KNP = k. nálevkovitých pohárů)

Obr. 34. Úhřetice A, Cihelna. Výzkum 1976–79, celkový plán. Sdílní objekty jordanovské kultury jisté (šikmé šrafování: hliník obj. 31; mřížka: síla obj. 50, 61, 66, 83, hliník obj. 85E, F) a nejisté (čerchané: hliník obj. 38, síla obj. 51, 79, jáma obj. 88)

částí náleзовého souboru chronologicky silně smíšeného, se silným podílem neolitické keramiky (LNK, VK) a v sektorech D, E a F je též výrazně přítomná keramika KNP. Při zpracování jsme proto postupovali tak, že jsme nejprve oddělili výzdobně a morfologicky odlišitelné zlomky jmenovaných tří kultur včetně jemně plavené nezdobené keramiky neolitického rázu. Ze zbývajících jsou pak popsány a z větší části kresleny části a zlomky tvarem a výzdobou spolehlivě jordanovské. Jejich tvarový repertoár, výzdobný styl a četnost jsou dostatečně zřejmé z obr. 37–48 a tab. 2; popis a rozbor celého souboru však rozsahem přesahuje rámec této práce a budeme se jím proto zabývat na jiném místě.

U zbývajících náleзовých kategorií jsme u tohoto objektu, stejně jako u dalších, kulturně smíšených, postupovali stejným způsobem. Z broušené industrie dokumentujeme jen nástroje typově spadající do období raného eneolitu, ne ty, které jsou kulturně ambivalentní. Ze stejného důvodu zvířecí kosti, štípanou a ostatní kamennou industrii pouze registrujeme.

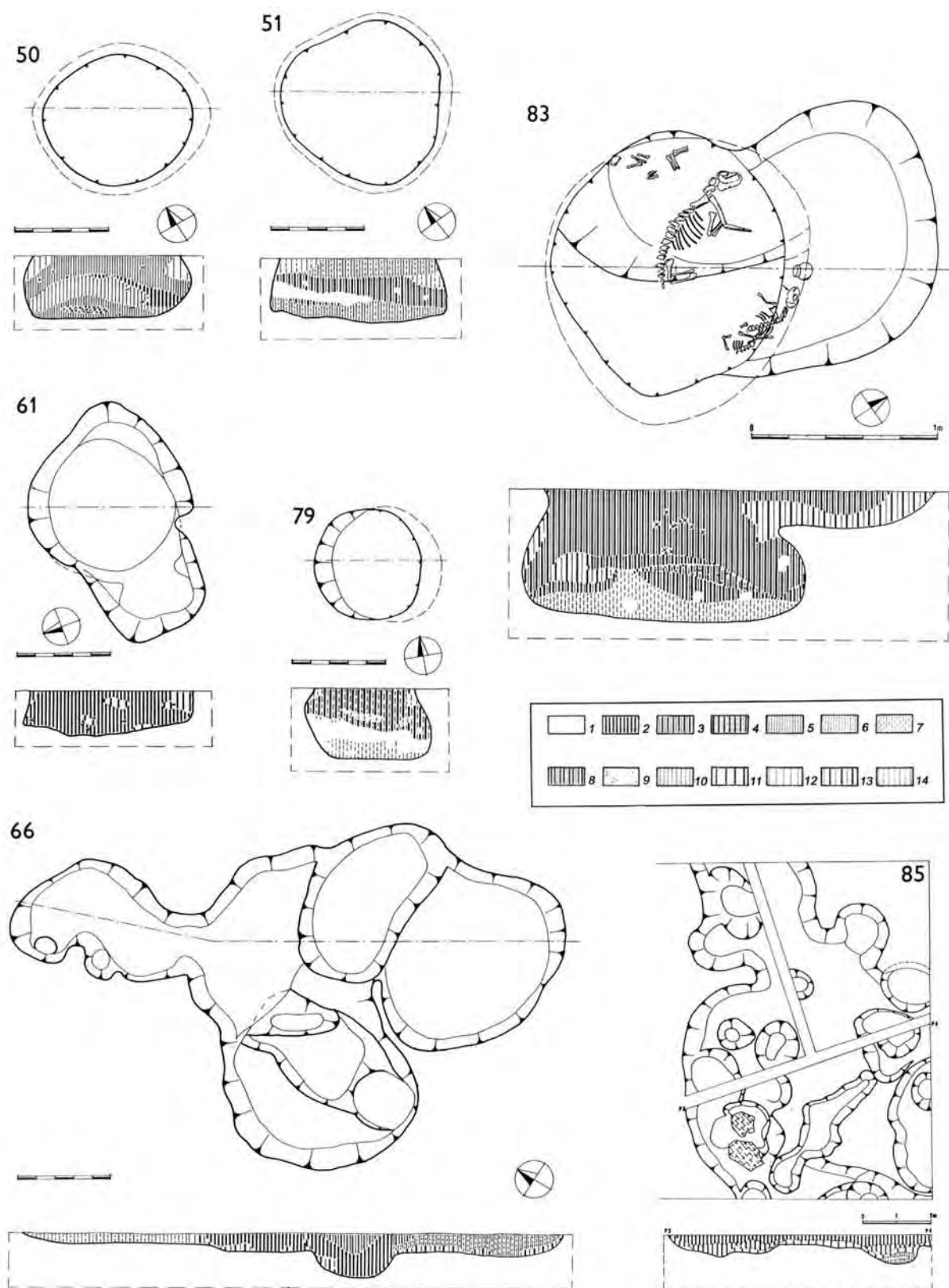
Obr. 35. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31 – polykulturní hliník. Půdorys a profily, detaily s kostrovými pohřby. Kresba V. Vokolek

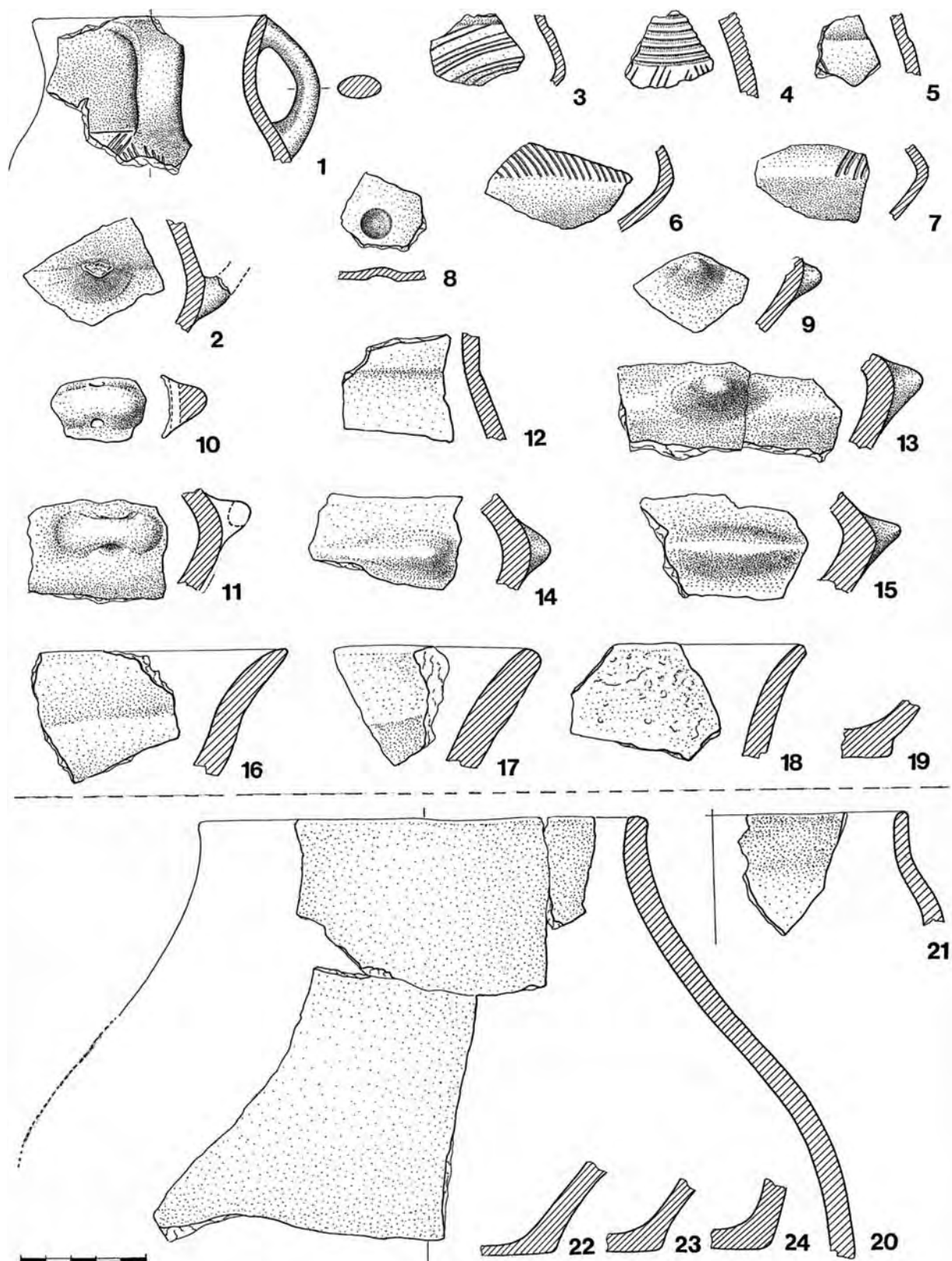
Foto 4. Úhřetice, výzkum 1976–77. Objekt 31 – hliník: východní část, odkrytá v r. 1976 (pohled od západu)

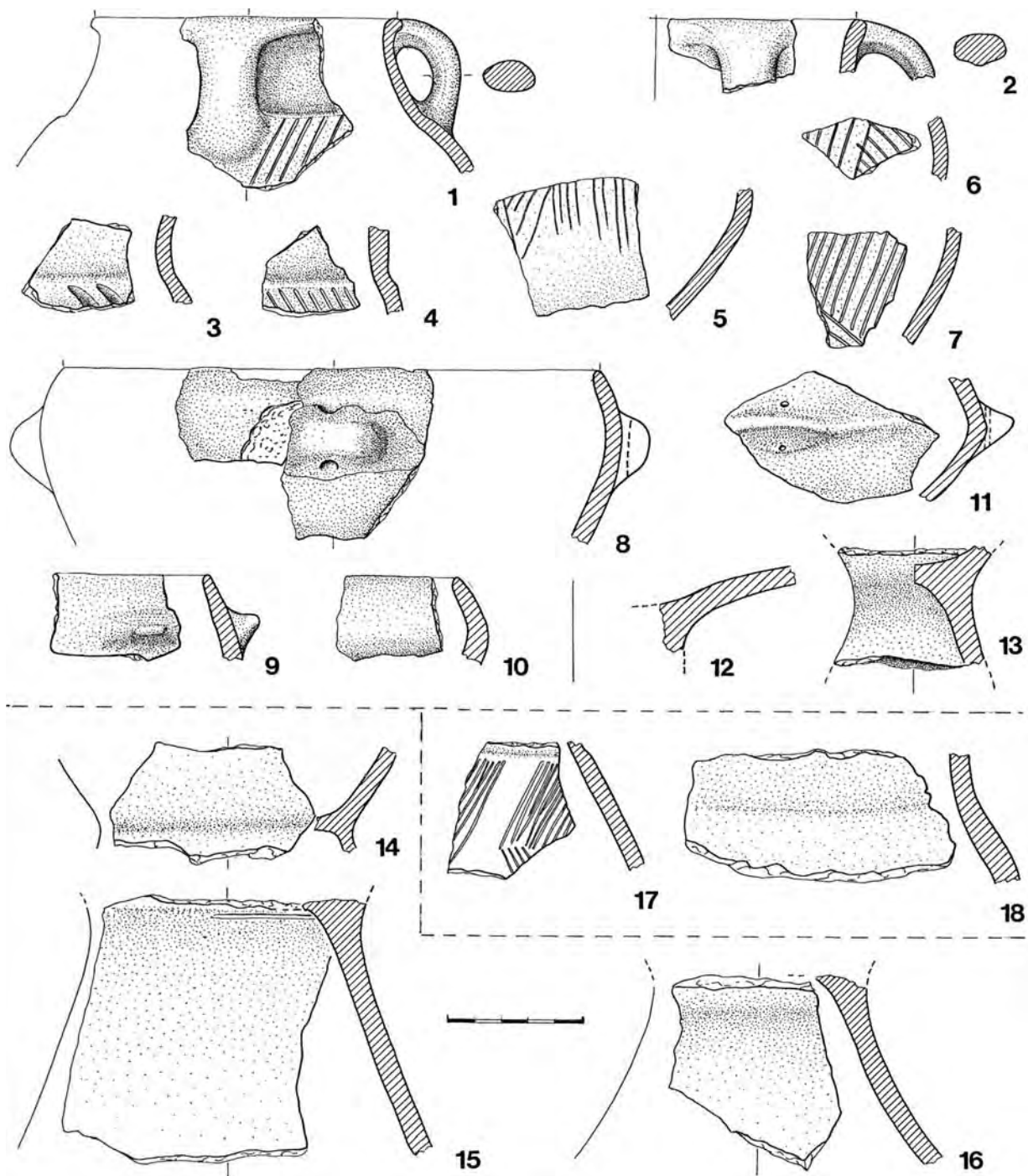
Foto 5. Úhřetice, výzkum 1976–77. Objekt 31 – hliník, sektor F: kostrový pohřeb se čtyřmi nádobami (od JV)

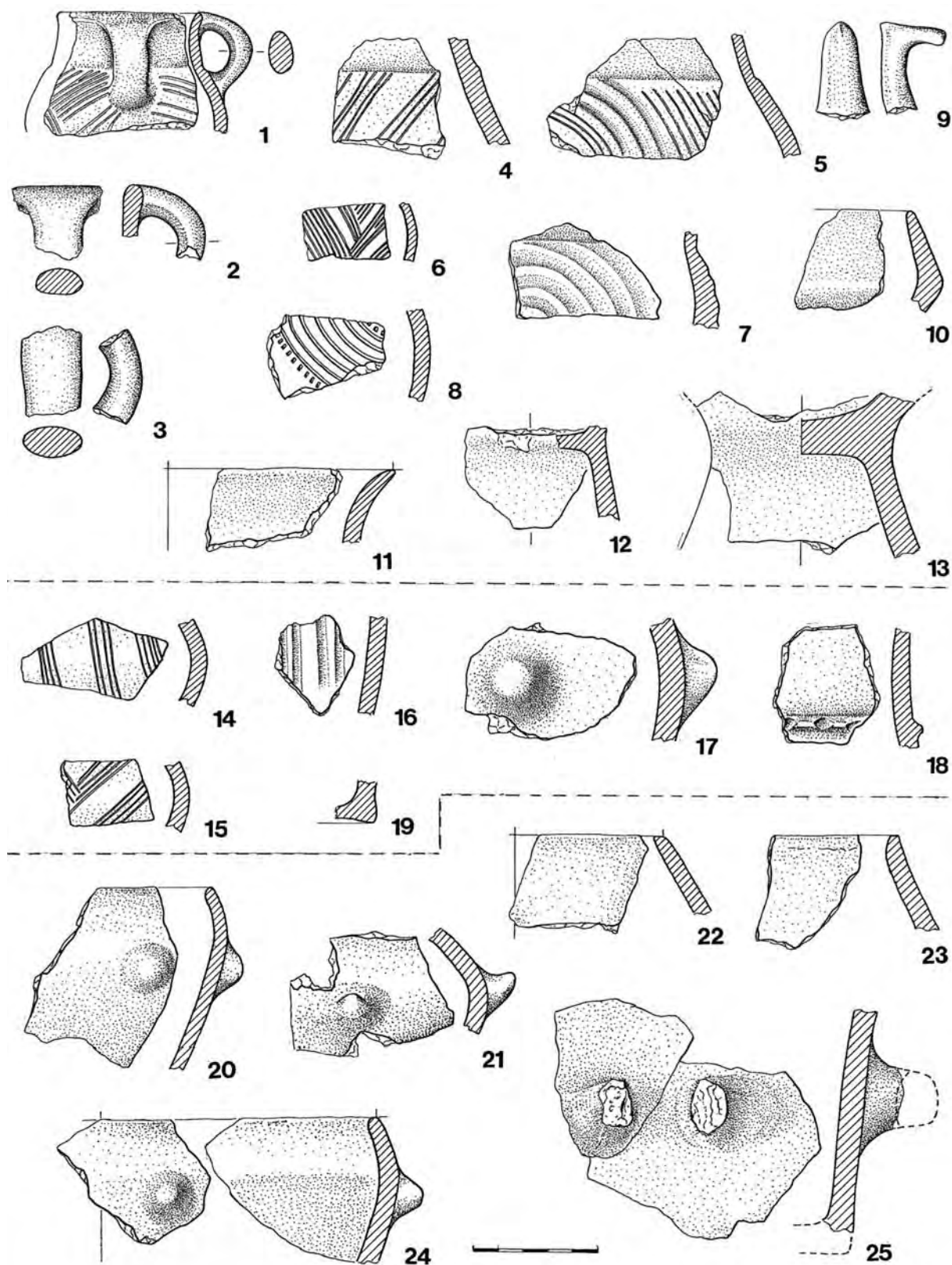
Obr. 36. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekty č. 50, 51, 61, 66, 79, 83, 85. Půdorysy a profily. Značky: 1 spráš, 2 černá, 3 hnědočerná, 4 šedočerná, 5 hnědá, 6 šedohnědá, 7 šedá, 8 černá s hnědou, 9 mazanice, 10 světle hnědá, 11–14 černá, hnědá, šedočerná, šedohnědá, promíšené spráši. Kresba V. Vokolek

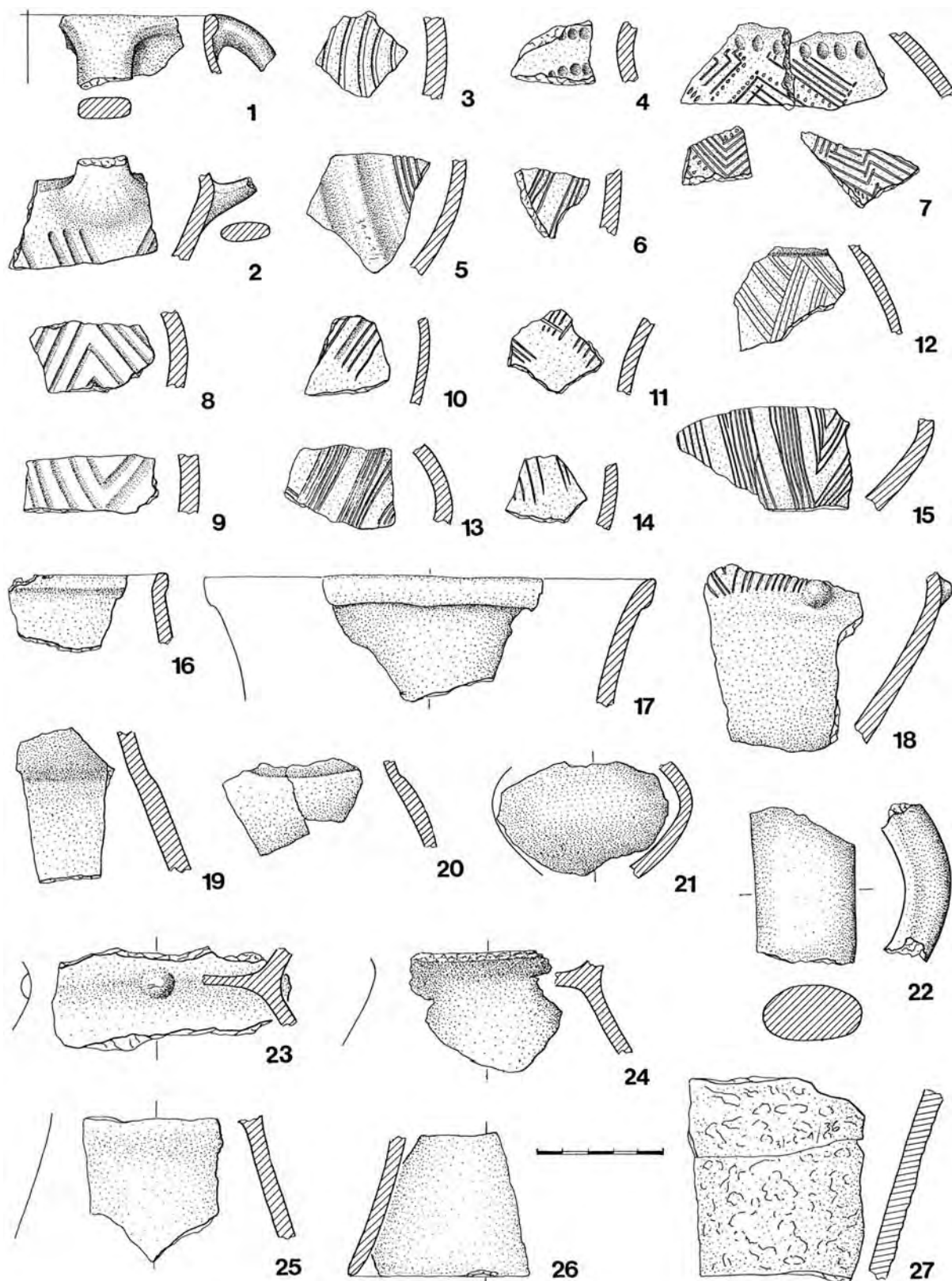
Obr. 37. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: A–1: 1–19; A–2: 20–24. Keramika.
Obr. 37–52 kresba T. Mazálková – M. Zápotocký

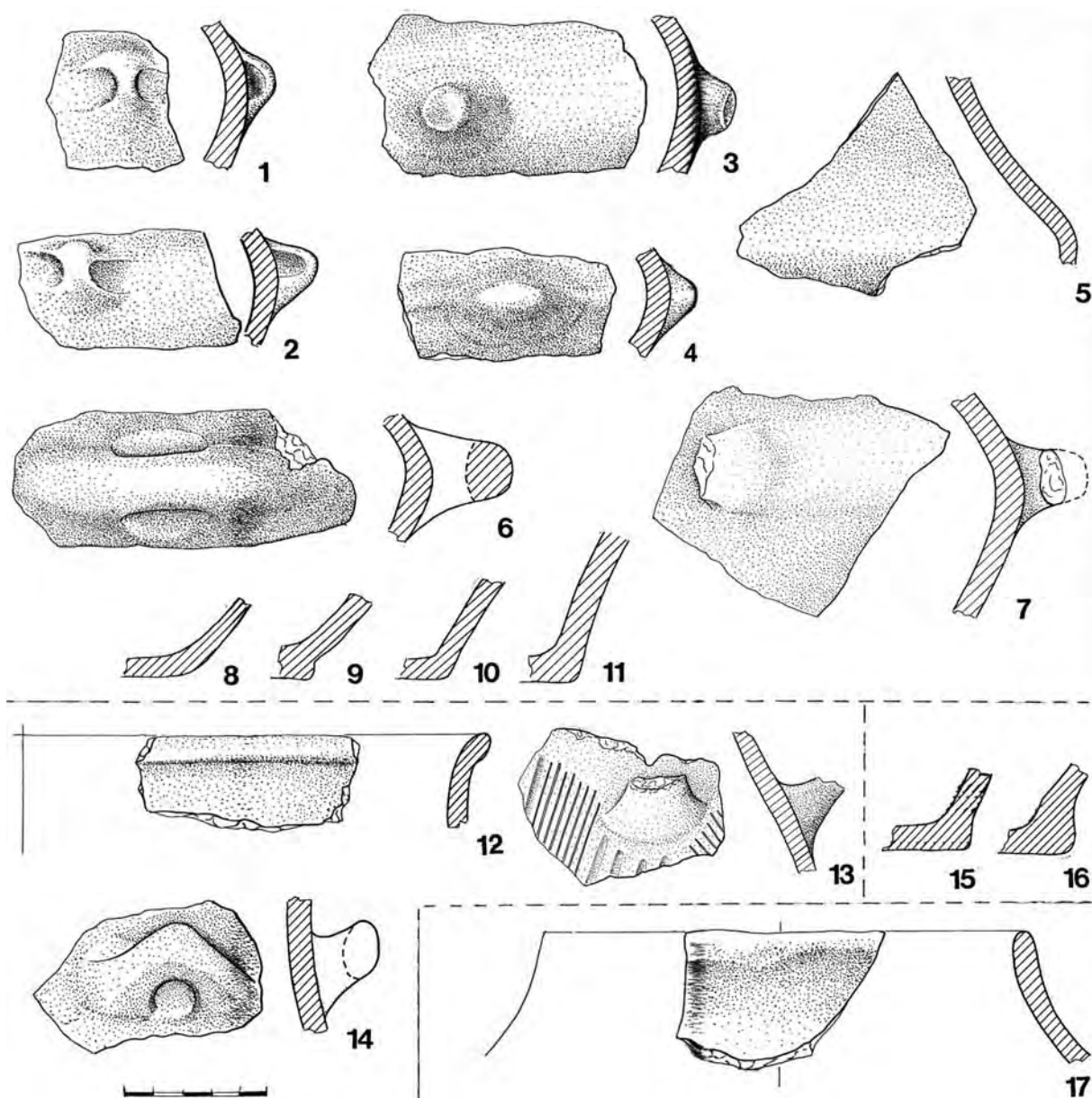
Obr. 38. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: A–2: 1–13; A–3: 14–16; A–4: 17, 18.
Keramika

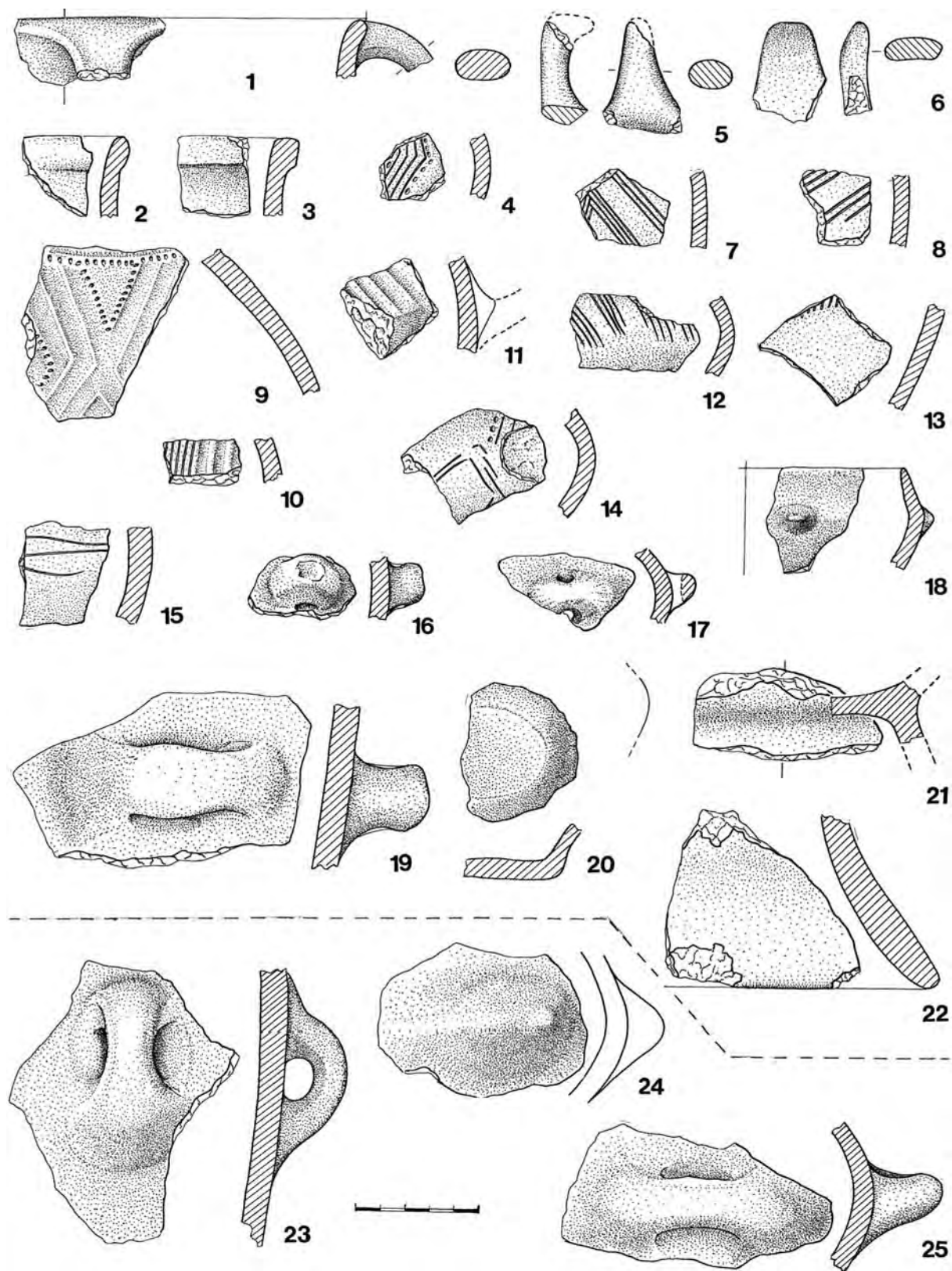
Obr. 39. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: B–1: 1–13; B–2: 14–19; C–1: 20–25.
Keramika

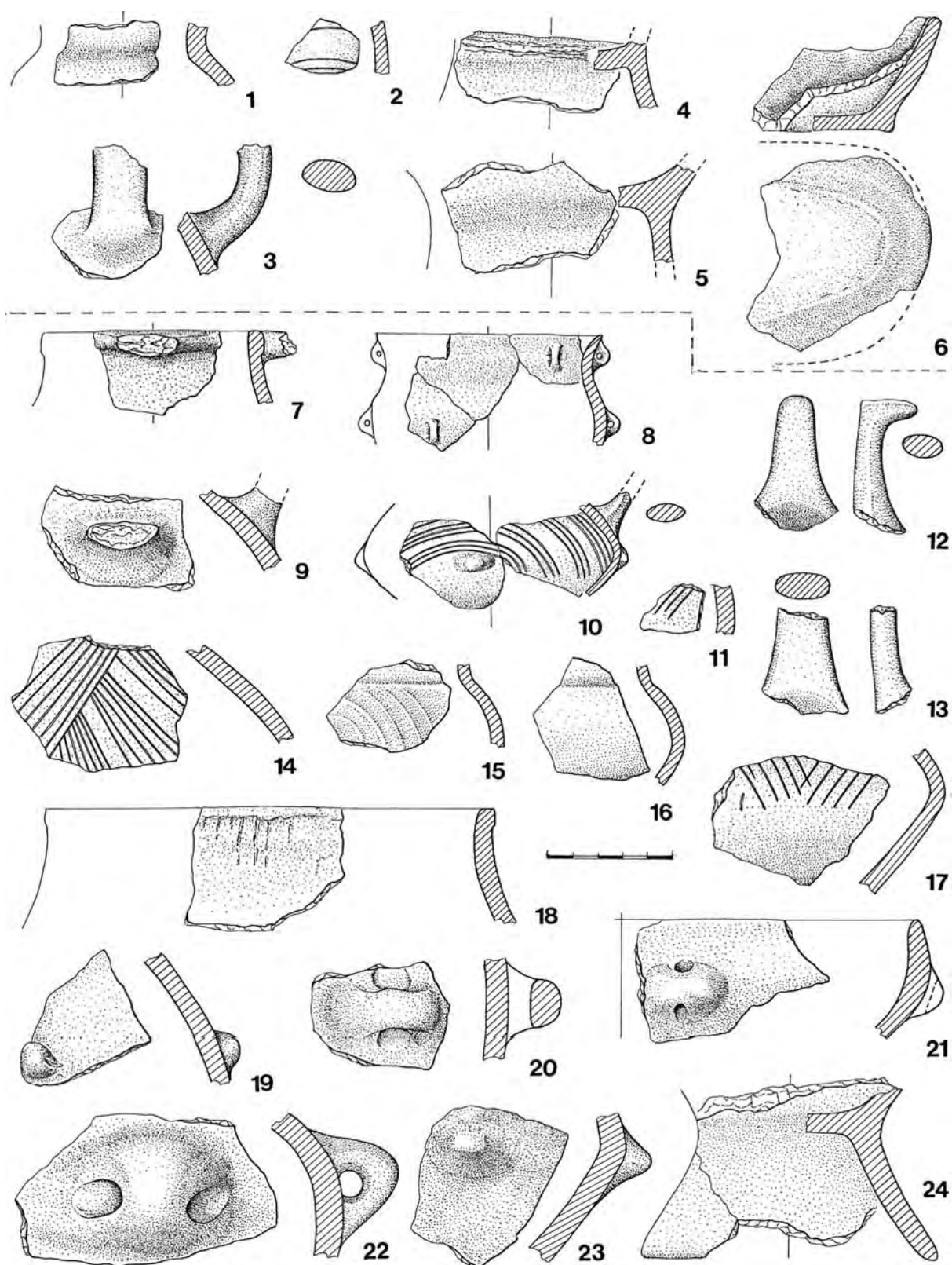
Obr. 40. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektor–vrstva: C–1: 1–27. Keramika

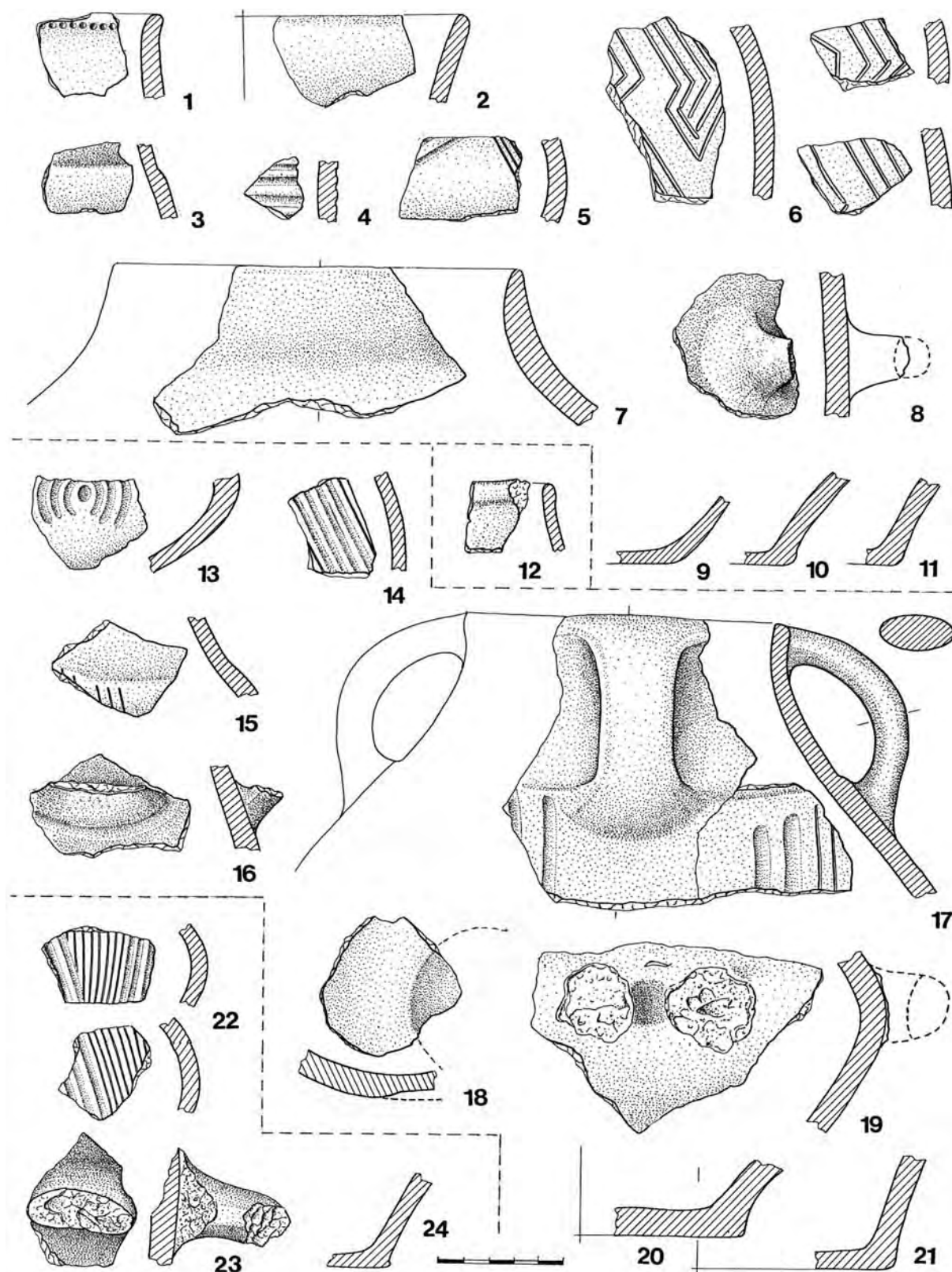
Obr. 41. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: C–1: 1–11; C–3: 12–14; C–4: 15, 16; C–5: 17. Keramika

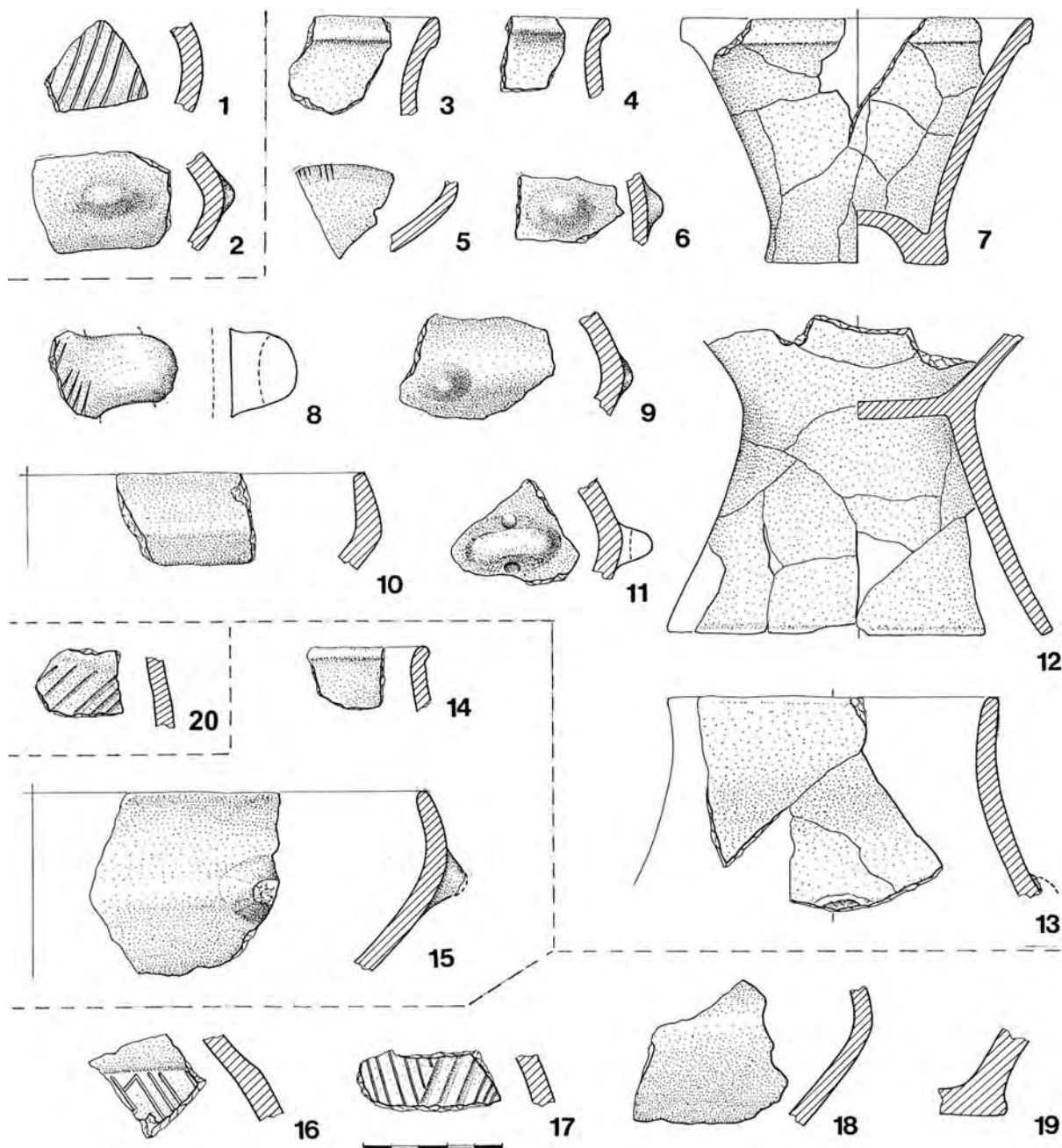
Obr. 42. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: D–1: 1–22; D–2: 23–25. Keramika

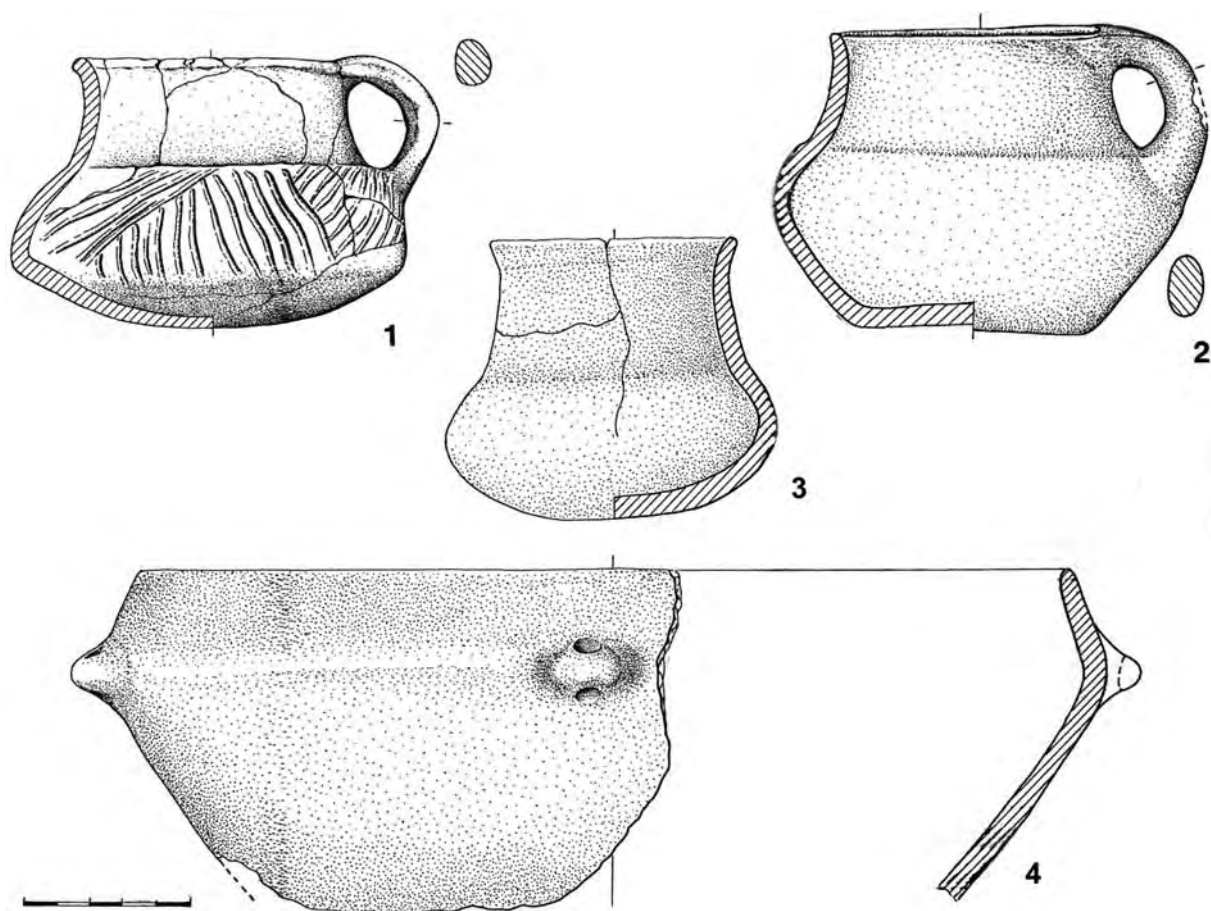
Obr. 43. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: D–2: 1–6; D–3: 7–24. Keramika

Obr. 44. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: D–4 až 7. Jáma ve střední části sektoru, vrstva 4: 1–11; vrstva 5: 13–21; vrstva 6: 22–24. Jamka u profilu ve vrstvě 5: 12. Keramika

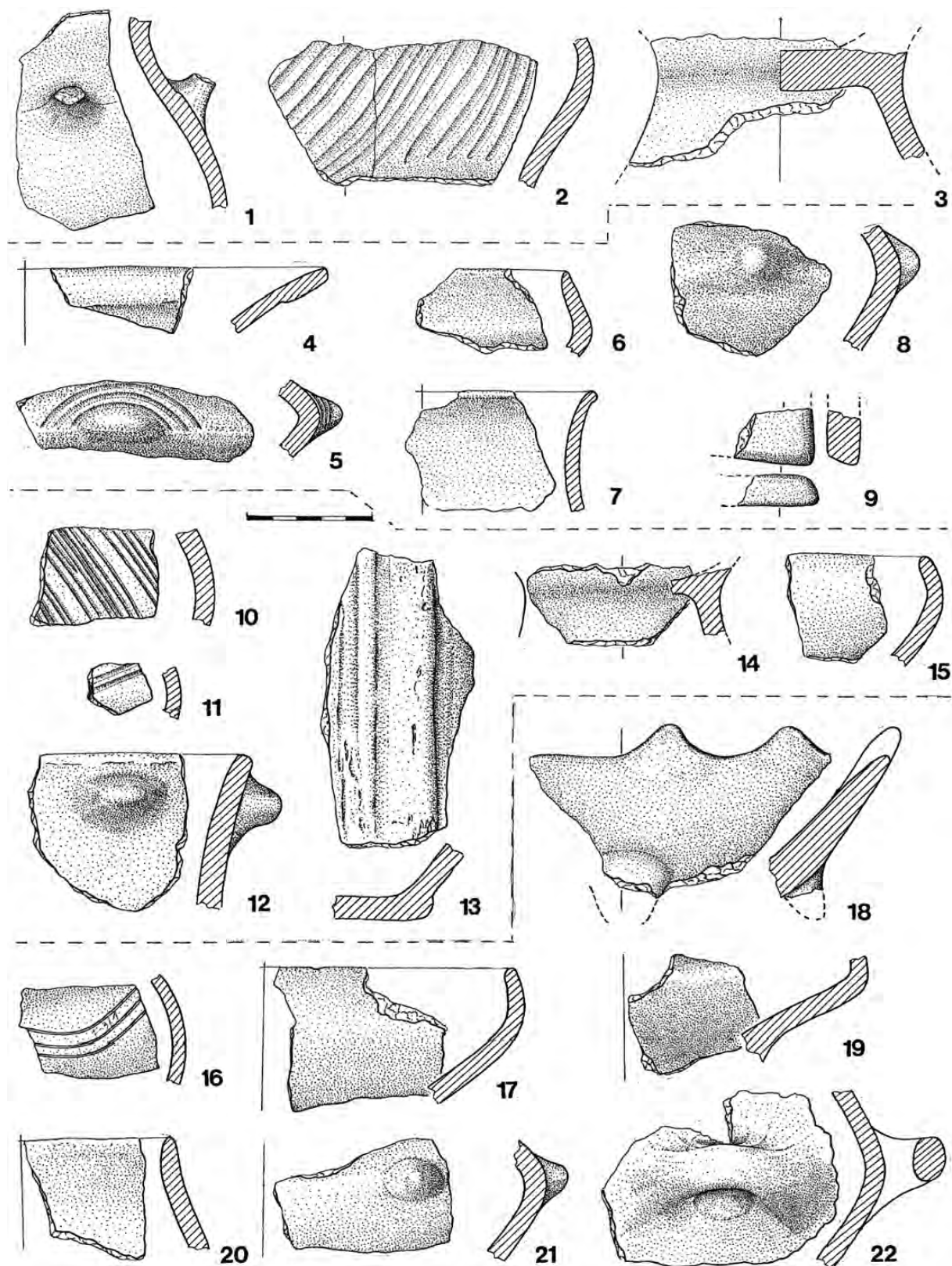
Obr. 45. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: E–1: 1,2; E–2: 3–13; E–3: 14,15; E–4: 16–19. Keramika

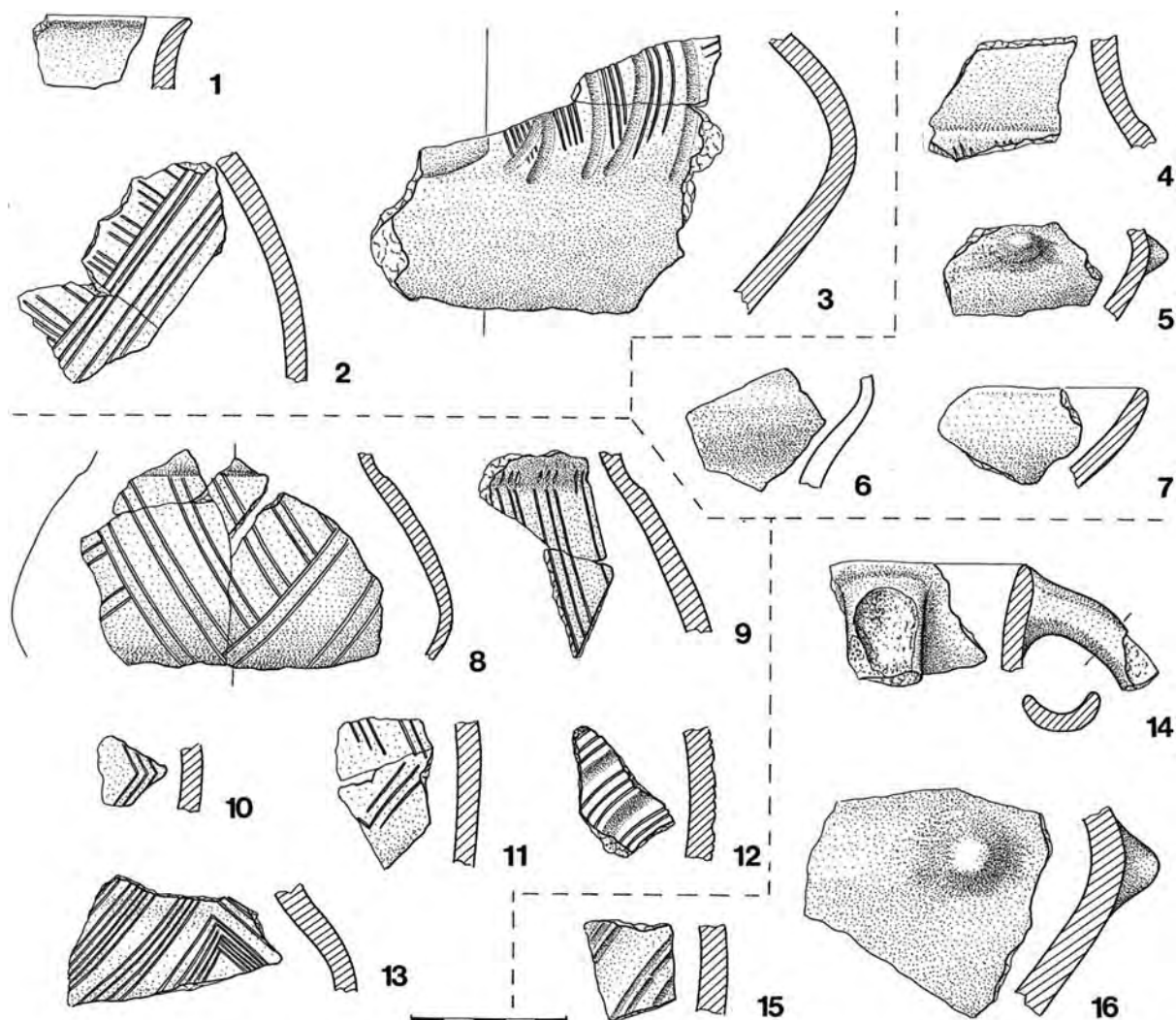
Obr. 46. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, kostrový hrob v sektoru E: 2–4. – Objekt č. 50, džbán: 1

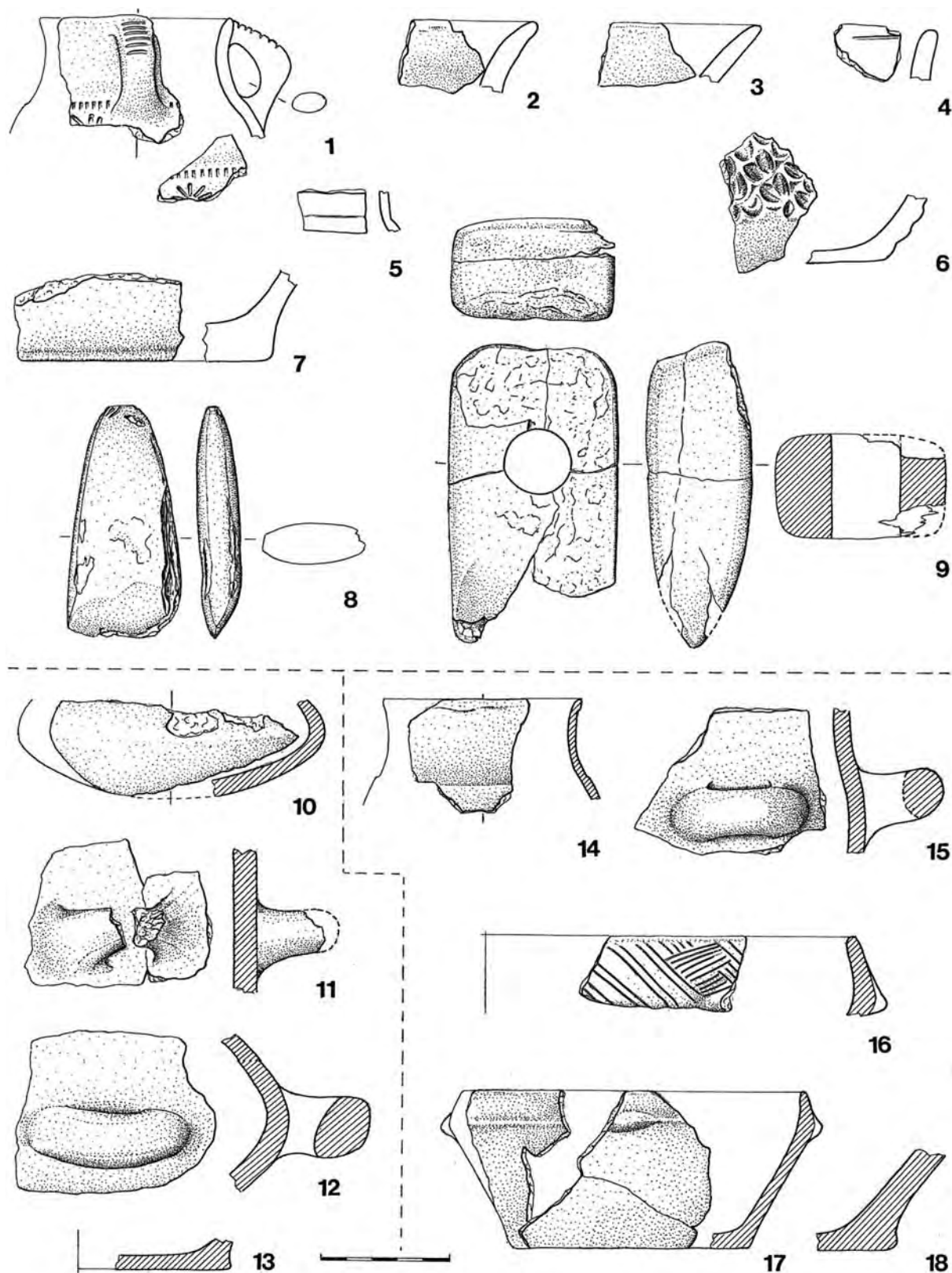
Foto 6. Úhřetice, výzkum 1976–77. Objekt 50 – silo: 1 džbán (v. 80 mm); 2 trojuchá amfora (zach. v. 310. mm)

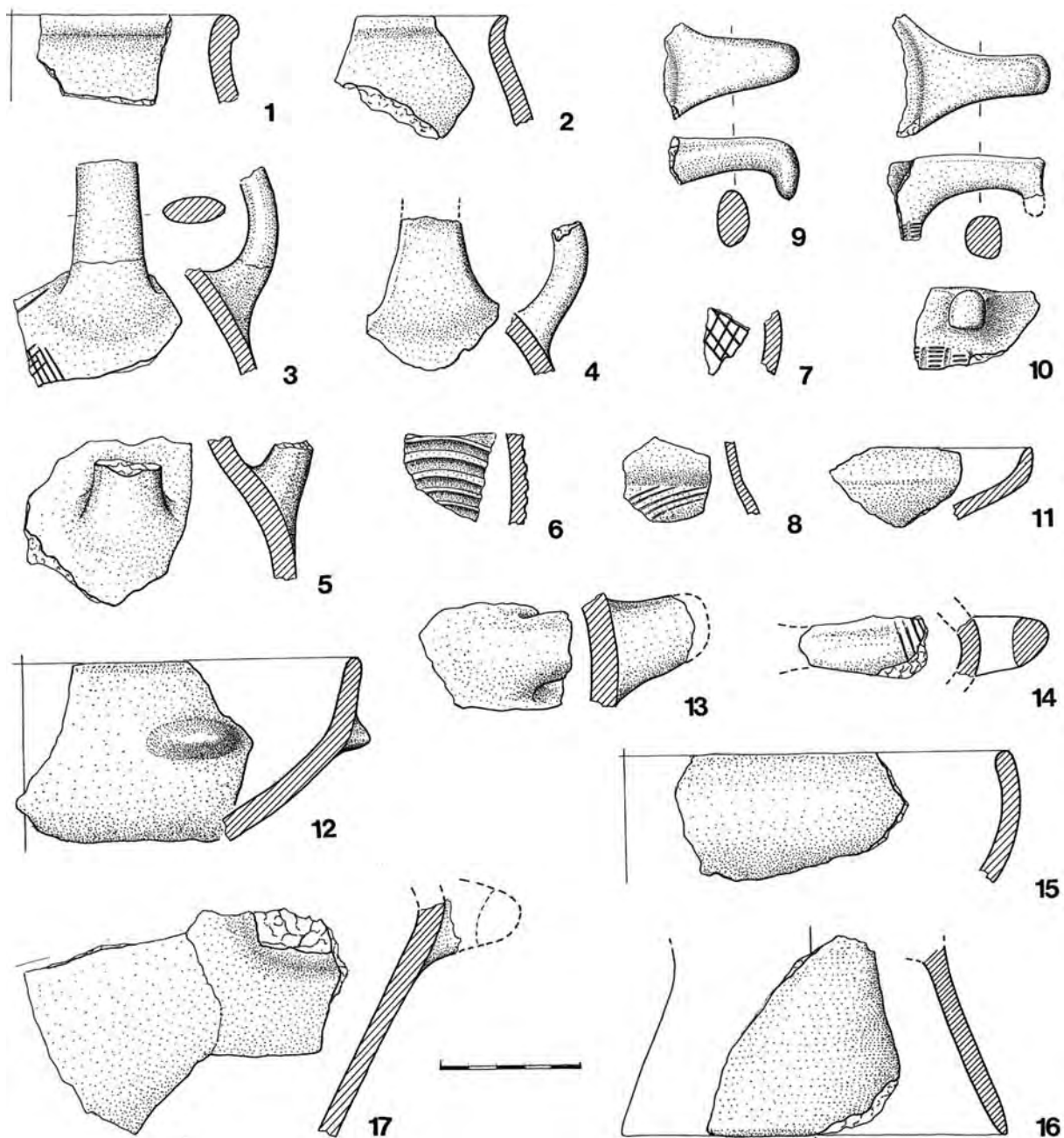
Obr. 47. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: F–1: 1–3; F–2A: 4–9; F–2B: 10–15; F–3: 16–22. Keramika

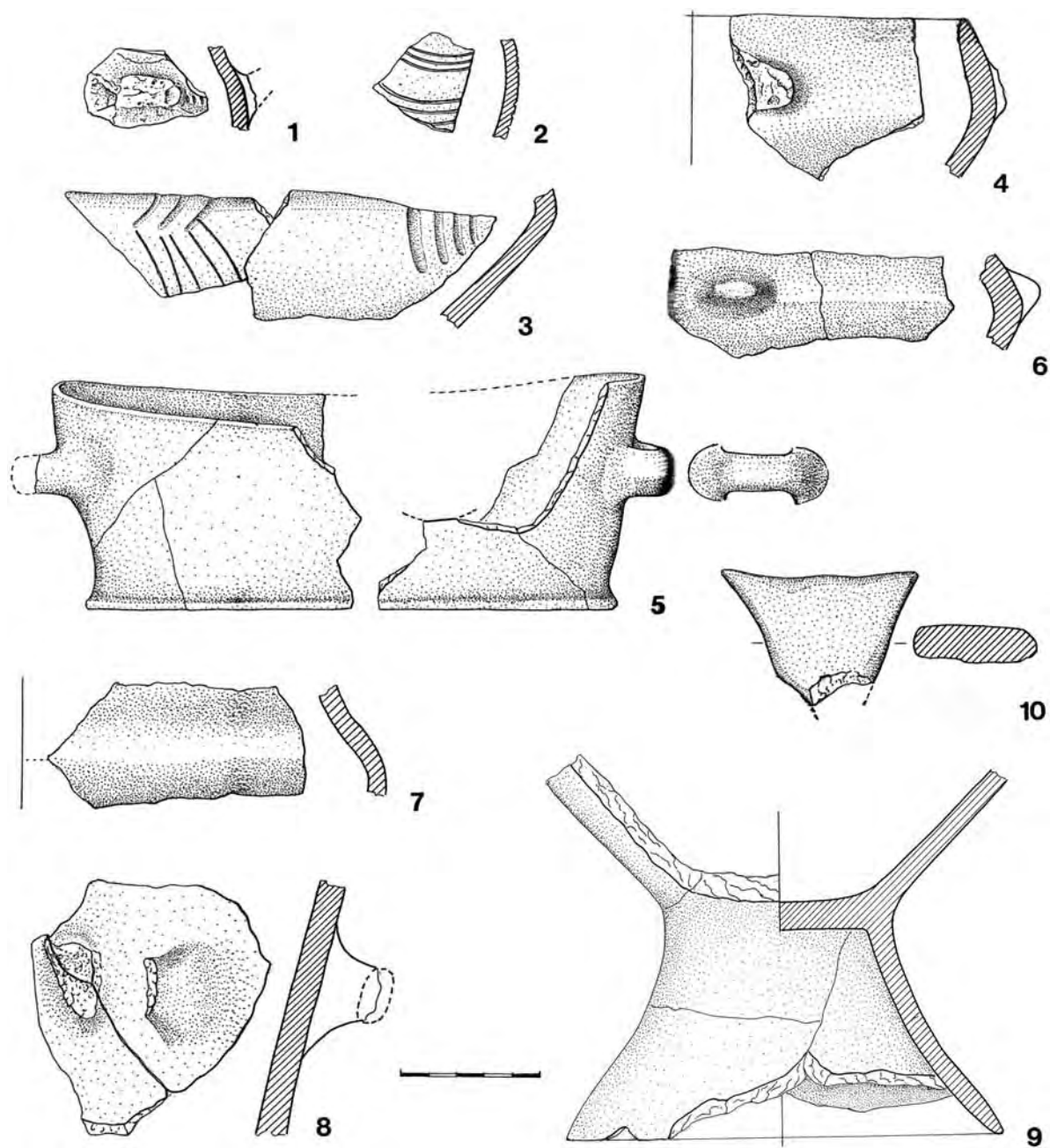
Obr. 48. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 31, sektory–vrstvy: F–4: 1–3; F–4/5: 4–7; F–5: 8–13 laloky u profilu, 14–16 u profilu). Keramika

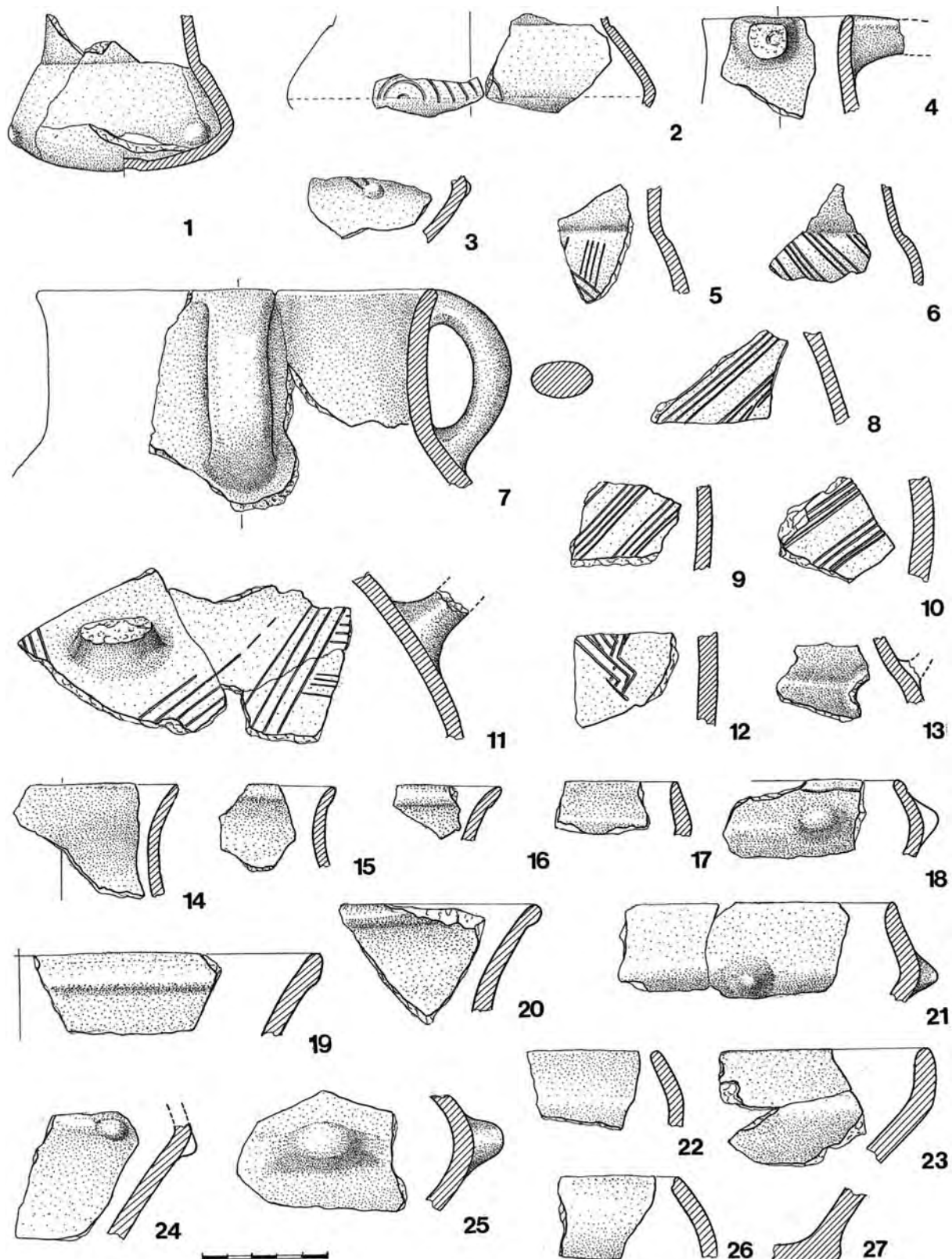
Obr. 49. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 50: 1–9. – Objekt č. 61: 10–13. – Objekt č. 83: 14–18.
Keramika, č. 8, 9 kámen

Obr. 50. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 66: 1–17. Keramika

Obr. 51. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 85, část E: 1–5; část F: 6–10 (k tomu obr. 52). Keramika

Obr. 52. Úhřetice A. Cihelna. Výzkum 1976–79. Objekt č. 85, část F: 1–27 (k tomu obr. 51:6–10). Keramika

Objekt 38 – hliník

Rozsáhlý hliník VK, který porušil objekt LNK. V částech prozkoumaných v l. 1977 a 1979 jsme pozorovali nejméně dva větší zásahy, náležející patrně k jordanovské, které se však na profilech nedaly rozeznat. V úseku D to byla patrně kruhovitá jáma, v některých úsecích – především E a H – také svrchní vrstva (dosud nezpracováno).

Objekt 50 – silo (obr. 36; 46:1; 49:1–9)

Pravidelně kruhovitá jáma zásobního charakteru. Hned od ústí se stěny rozšiřovaly do stran o 10–20 cm a v hl. 30 cm od úrovně skrývky se šikmo skláněly k plochému dnu, hl. 68 cm. Výplň: svrchu tmavohnědá, po stranách promíšená spraší, pod ní světle hnědá, sypká, zčásti krytá sytější černou. Na dně opět tmavohnědá s vrstvou rozmáčené mazanice uprostřed. Ve výplni střepy, z nichž slepen džbánek a část amfory. Průměr ústí jámy 142 × 144 cm

Nálezy:

Keramika JORD. *Džbány*. Džbán jednouchý, ucho válečkovité, ORN pás šrafovaných krokvic z úzkých žlábkových rýh, p21, v. 80 mm, obr. 46:1; foto 6:1. Dto, část (7 zl.) o-pl, ucho ploše válečkovité, oble kolínkovitě lomené; ORN na uchu: 6 horiz. žlábkových rýh, na plecích: ř. svislých dlátkovitých kolků – motiv růžice z oválných vpichů, p21, o-dm. 78 mm, obr. 49:1. Tvar?: 1 zl. o-h s náběhem na převýšené ucho, p2.

Amfora trojuchá (spodek chybí): nižší rozevřené hrdlo, oble dvojkónické tělo, okraj rovně seříznutý, profil plynulý, ucha horizontální, válečkovitá, p21, o-dm. 165 mm, vd-dm. 350 mm, foto 6:2.

Typ? Okraje: rozevřené (3 zl. o-h, p2, 21, obr. 49:2,3) a neurč. (1 zl. o., pod zaobleným okrajem rýha), p2, obr. 49:4. – Hrdla: 1 zl. h-pl, hrdlo odsazeno rýhou, p21, obr. 49:5. – Dna: 1 zl. t-d, povrch těla kryt prstovými otisky, dno nápadně tenkostěnné, obr. 49:6 (LnK/StK?); 1 zl. t-d, obr. 49:7. – Atypické: 31 zl. t.

Broušená industrie. *Sekera-teslice* plochá, oble trapezovitá, ostří asymetricky sbroušené, obité, tyl obloukovitý, obitý; hornina černá, p. leštěný, zčásti korodovaný, d. 93 mm, obr. 49:8. – *Sekeromlat motykovitý* rozpadlý na 3 ks., větší část břitové partie chybí: ostří asymetrické, tyl nerovný, úderová plocha zprohýbaná, profil oble obdélníkovitý, hornina černá, p. leštěný, zčásti oprýskaný, d. 125, obr. 49:9. – MA (2 s. včetně větších plochých zlomků, dm. 10–15 cm); KO: 2 odštěpky.

Objekt 51 – silo (obr. 36)

Nepravidelně kruhovitá jáma zásobního charakteru, jejíž stěny se hned od ústí rozšiřovaly do stran o 10–15 cm a ve hl. 62 cm od hladiny výzkumu přecházely v prohnuté dno, při JV straně hl. až 70 cm. Výplň: svrchní a spodní vrstvy šedohnědé, střední vrstva černohnědá, zčásti proložená vrstvičkou čisté spraše. Rozměry ústí: 174 × 174 cm.

Nálezy: atypické zlomky keramiky k jordanovské (?), zvířecí kosti, mazanice a kameny

Objekt 61 – silo (obr. 36; 49:10–13)

Oválná jáma k. lineární o rozm. 265 × 130 cm, s delší osou v Z-V směru, hl. 45 cm. Do její střední části zapuštěna zásobní jáma 61A kruhovitého půdorysu, horní průměr 170 cm, průměr dna 170 cm, hl. 47 cm od úrovně skrývky, v jejíž výplni větší množství dobře vypálené mazanice a střepy, též k jordanovské.

Nálezy:

Keramika JORD. *Džbán*: část (2 zl.) oble dvojkónického těla, p2, vd-dm. 120 mm, obr. 49:10.

Amfora/hrnec: 1 zl. oble dvojkónické výdutě s horiz. válečkovitým uchem, p2, vd-dm. ca 500 mm, obr. 49:12.

Vanička: část (2 zl.) svislé čelní (?) stěny s kořeny horiz. válečkovitého ucha, p2, obr. 49:11.

Typ?: část (3 zl.) plochého, nožkovitě odsazeného dna, p3, d-dm. 120, obr. 49:13.

Keramika LNK, VK a atypická: 48 zl. KA (zlomky drtidel), MA (4 s.), KO (2 s.).

Objekt 66 – silo a soujámí (obr. 36; 50)

Soujámí nepravidelného půdorysu, složené ze tří částí (A–C), z nichž část B s nálezy k jordanovské.

Část B nepravidelně oválného půdorysu s delší osou ve směru Z–V. Její Z část tvořila kruhovitá jáma 205 × 204 cm se stěnami na SZ straně strmě zešikmenými, na ostatních téměř kolnými, v JZ části o 5 cm podhloubenými. Dno v hl. 51 cm prohloubeno v J polovině do tří prohlubní navazujících na sebe v J–S směru: na J konci kruhovitá jamka o průměru 83 cm a hl. 60 cm, uprostřed oválná jáma 120 × 95, hl. 73 cm, na SV konci oválná zahloubenina 85 × 44, hl. 88 cm. Výplň: hnědočerná. Na V straně tato část navazovala na další, nepravidelně okrouhlou, s výběžkem na V straně. Tento úsek objektu se rozšiřoval ještě na dvě části: severní, s plochým dnem hl. 21 cm, a jižní, označenou jako B1, tvořenou oválnou jámou 198 × 118 cm, hl. 53 cm. Výplň: hnědočerná, naspodu černá (srv. profil).

Nálezy:

Povrch objektu. Keramika JORD. *Džbán*: 1 zl. pl, část plochého ucha, p2, obr. 50:4.

Amfory/hrnce: 1 zl. vd, část horiz. ucha, p2, obr. 50:13; část (2 zl.) vd-sp s kořenem horiz. ucha, p2, obr. 50:17.

Naběračky, lžíce: Tyčinkovitá rukojeť s krátce dolů zalomeným koncem, p2, d. 45 mm, obr. 50:9. – Tyčinkovitá rukojeť s částí stěny, kolínkovitě zalomený konec odlomený, na těle naběračky ORN: svislé žlábkovitě ryté žebříčky; p2, zach. d. rukojeti 43 mm, o-dm. naběračky ca 60 mm, obr. 50:10.

Keramika LNK a atyp.: 13 zl.

Část B.

Východní polovina (jáma B1).

1. vrstva. Keramika JORD. *Džbán?*: 2 zl. o-h, p2, o-dm. 160 mm, obr. 50:1.

Mísa na nožce: 1 zl. kónické plášťové nožky, p2, d.dm. 140 mm, obr. 50:16.

Keramika LNK, VK, atyp.: 12 zl. – KO (2 ks). MA (1 s.).

2. vrstva. Keramika atyp.: 2 zl. t. – KA: 2 zl. kvarcitu. – MA (1 s.).

Západní polovina.

1. vrstva. Keramika JORD. *Džbány*: 1 zl. h-pl, spodek páskového ucha, ORN pásy tenkých rýh, p2, obr. 50:3; dto, p2, obr. 50:5; 1 zl. t, ORN obloukovitý pás úzkých, ostře ohraničených žlábků, p21, obr. 50:6; 1 zl. h-pl, ORN obloukovitý pás rýh, p2, obr. 50:8.

Džbán/pohár?: 1 zl. o-h, krátce vyhnuté ústí, p2, obr. 50:2.

Mísy. S nízkými válcovitými plecemi a mělkým plochým spodem: 1 zl. o-sp, o2, obr. 50:11. Se zataženým okrajem: 1 zl. vd s kořenem horiz. ucha, ORN pás šikmých rýh, p2, obr. 50:14.

Keramika LNK, VK, atyp.: 36 zl.t. – BI: 1 zl. neurč. tvaru. ŠI: odstěpek sv. hnědého pazourku. KA: 2 zl. drtidel. MA (1 s.).

2. vrstva. Keramika JORD. *Džbán?*: 1 zl. t. ORN rytá mřížka, p2, obr. 50:7. – *Mísy*. S válcovitými plecemi a oblou výdutí: 1 zl. o-sp, na výduti horiz. jazykovitý pupek, p2, o-dm. 240 mm, obr. 50:12. Se slabě zataženým okrajem: 1 zl. o-sp, p21, o-dm. 280, obr. 50:15.

Keramika LNK, atyp.: 13 zl. t. – KA: 1 zl. pískovcového brousku (?). KO (1 s.); MA (1 s.).

3. vrstva. Keramika LNK, VK, atyp.: 3 zl.t. – MA (1 s.).

Objekt 79 – silo (obr. 36)

Jáma kruhového půdorysu a vakovitého profilu s plochým dnem, průměr ústí 118 × 110, hl. 79 cm. Výplň: svrchu šedočerná, níže vrstva čisté spraše a pod ní na dně šedá, místy se spraši.

Nálezy: Kromě několika zvířecích kostí a zlomků mazanice jen několik atypických jordanovských (?) střepů.

Objekt 83 – silo s hromadným pohřbem psů (obr. 36; 49:14–18; foto 8)

Objekt složen ze dvou částí, patrně současných. V jižní části jáma zásobního charakteru široce oválného půdorysu a vakovitého profilu, průměr ústí 175 × 135 cm. Dno uprostřed rozděleno v SV–JZ směru do dvou částí: V část hl. 65 cm, Z část hl. 80 cm. V jámě odkryty rituálně uložené kostry 5 psů, uložené sem již v době, kdy už byla částečně zaplněna. První jedinec (a), patrně dorostlý, ležel v S polovině ve hl. 35 (tělo) – 48 cm (lebka) na vrstvě do červena vypálené mazanice, na levém boku s hlavou na S straně, S–J, s nohama u sebe. Kostra druhého jedince (b), štěněte, silně poškozená zvířecí norou; ležela patrně na levém boku, s lebkou na J straně vztyčenou podél stěny mordou vzhůru. Kostra třetího jedince (c) ležela při SV stěně, břichem vzhůru, S–J, s lebkou na S straně v hl. 45–50 cm od hladiny výzkumu. Pod ní, dále k J, ležela ve hl. 54 cm další kostra štěněte (d). Pod kosterou prvního psa (a), při SZ straně jámy, ležela další, pátá kostra mladého jedince (e), s lebkou na SZ straně, nohama k S. Při lebce třetího z psů (c) stála při stěně jámy nádoba – džbánec, ústím obrácený k Z, který byl ukraden. Pod kosterou pátého jedince (e) ležel střep ze dna nádoby. Výplň: svrchu černohnědá s kousky mazanice, níže hnědočerná, místy se spraši, proložená čoučkou černohnědé s rozmáčenou mazanicí a na dně vrstva šedá.

Foto 7. Úhřetice, výzkum 1976–77. Celkový pohled na část sondy s hliníkem obj. 85 uprostřed (od JZ)

Foto 8. Úhřetice, výzkum 1976–77. Objekt 83 – silo s pohřbem pěti psů

Foto 9. Úhřetice, výzkum 1976–77. Objekt 85 – hliník, část F: torzo mazanicevé stěny (od JZ)

Na J straně z jámy vybíhal mělký polokruhovitý výběžek – předstupeň s pravidelně zešíkmenými stěnami a plochým dnem, d. 100, š. 131 a hl. 20 cm od hladiny výzkumu.

Nálezy:

Povrch objektu. 3 zl. t. LNK.

SZ část. 1 vrstva. Keramika atyp.: 1 zl. t. – MA (4 zl.). – 2. vrstva. Keramika LNK, VK, atyp.: 8 zl. – MA (1 s.), KO (1 s.). – 3. vrstva. Keramika atyp.: 2 zl. – MA (1 s.); KO (1 s.).

JV část. 1. vrstva. Keramika JORD. *Hrnc/putna*: 1 zl. h-t s válečkovitým horiz. uchem na plecích, p21, obr. 49:15. – Keramika VK, atyp.: 5 zl. – MA (6 zl.), KO (1).

2. vrstva. Keramika JORD. *Miska* dvojkónická: 4 zl. o-d, na oble lomené výduti zach. 1 horiz. pupek nevýrazný, p2, v. 65 mm, obr. 49:17. – Keramika LNK, atyp.: 2 zl. – MA (1 s.); KO (1 s.).

3. vrstva. Keramika JORD. *Mísa* s kónickými, dovnitř zalomenými plecemi: 1 zl. o-sp, oble lomená výduť s kořenem horiz. pupku/ucha, ORN krokvice/meандр z dvojic rýh na celé ploše okraje, p21, o-dm. 300 mm, obr. 49:16. – Keramika VK, atyp.: 3 zl. – MA (1 s.); KO (1 s.).

Mezi kostmi psů. Keramika JORD. *Džbán/pohár*: 1 zl. o-pl, prohnuté hrdlo schůdkovitě odsazené, okraj slabě zesílený, p2, o-dm. 80 mm, obr. 49:14. – Atyp.: 2 zl. – MA (7 zl.); KO (sáček: „zvířecí kosti mezi kostmi psů“); KA: Drtidlo: 1 zl. boční stěny, hornina růžově šedobílá s příměsí křemene, 170 × 80 × 90 mm.

Při lebce třetího psa (c). Keramika JORD. *Džbán* (odcizen).

Pod kostmi pátého psa (e). Keramika JORD. *Tvar?*: 1 zl. t-d, d3, p2, obr. 49:18.

Objekt 85 – hliník (obr. 36; 51; 52; foto 7; 9)

Velké soujámí, které se během výzkumu rozčlenilo na několik objektů rozdílného stáří, většinou patřící k. vypíchané. Jordanovské k. zde náležejí části E a F, přičemž se zdá, že obě přísluší k jednomu společnému objektu, který lze klasifikovat jako stavební jámu. Tento objekt měl tvar o půdorysu velké osmičky složené z oválných jam větších rozměrů, se dnem velkou pravidelným, jen místy členěným do několika prohlubní. (zcela prozkoumána byla jen část E).

Část E. Jáma nepravidelně oválného půdorysu. Její V stěna klesala šikmo do hl. 50 cm a zde přecházela do kruhové jámy 190 × 170 cm, hl. 76 cm. Nad touto jámou ležely dvě plochy mazanice spadlé Z směrem; začínaly hned od ústí jámy, kde je zčásti narušila strojová skrývka. Severní blok byl lépe zachovaný a bylo zde znatelné hlazení, snad i s bílým nátěrem. V dalších partiích této části se nacházelo ještě několik jámových prohlubní a jamek, opět pouze s keramikou k. jordanovské. – **Část F** bezprostředně navazovala na část E a členila se opět do několika prohlubní, zčásti zásobního charakteru, s nálezy opět výlučně jordanovskými.

Pro funkci tohoto soujámí jako stavební jámy v blízkosti povrchové stavby svědčí i část **mazanice stěny chaty** (foto 9), spadlé do části E a zachované v podobě dvou bloků se znatelným hlazením na vnitřní straně, svažujících se šikmo k Z. Stopy chaty sice výzkumem zjištěny nebyly, dá se ale předpokládat, že mělčí kůly nebo žlaby mohly být zničeny skrývkou, silnou 70 cm, V určité souvislosti s její stavbou mohou být dva souběžné žlaby obj. 87, 89, jejichž části jsme zjistili na okraji objektu 85.

Nálezy: Část E.

Povrch: Keramika JORD. *Džbány*: 1 zl. t, ORN obloukovité pásy, ryté trojlinie, p2, obr. 51:2; 1 zl. vd s kořenem ucha, ORN úzký rytý žebříček, p2, obr. 51:1. – Keramika VK, atyp (37 zl.). – ŠI-odpad: 16 zl. porcelanitu v celk. váze 1,3 kg. – MA (1 valoun).

Západní polovina.

1.-3. vrstva: Keramika LNK, VK, atyp.: 77 zl. – ŠI-odpad: 4 zl. porcelanitu. – KO (3 s., paroh). – MA (2 s.).

Východní polovina.

1. vrstva: Keramika JORD. *Džbán*: část (2 zl.) vd-sp, výduť oble lomená, ORN obloukovitý pás z úzkých žlábků – rytý svislý klikatkový pás, p21, obr. 51:3. – *Mísa* se zataženým okrajem: 1 zl. o-sp, na výduti kořen ucha, p21, o-dm. 200 mm, obr. 51:4. – *Hrnc*: část (3 zl.) t, p3. – *Vanička* oválná se 2 protilehlými horiz. uchy, stěny ve střední partii snižené, dno odsazené: 2 části (11 zl.) o-d, dno vytažené v patku, p2, v. 75-85 mm, obr. 51:5. – Keramika LNK, VK, atyp.: 41 zl. – BI: odštěpek stěny. – ŠI: čepelka. – KA: 2 zl. drtidel. – MA (2 s.). – KO (1 s.).

2. vrstva: Keramika atyp.: 7 zl. – KA: polovina drtidla. – MA (1 s.). – KO (1 s.)

Část F.

Povrch: Keramika JORD. *Džbán*: 1 zl. h-t, kořen ucha, p2, obr. 52:13. *Hrnc* (?): část (2 zl.), oble lomená výduť, p2, vd-dm. 350 mm, obr. 51:6. – Keramika VK, atyp.: 52 zl.

Západní polovina.

1. vrstva: Keramika JORD. *Džbány*: část (2 zl.) o-pl, ucho ploše válečkovité, p21, o-dm. 160 mm, obr. 52:7; 1 zl. o-h, p21, o-dm. 90 mm, obr. 52:14; 1 zl. h-pl, ORN krokvicové. pásy ryté, p21, obr. 52:5; 1 zl. vd-sp, ORN na výduti pupík, šikmá dvojlínka rytá, p2, obr. 52:3; 1 zl. t, ORN šikmé pásy rýh, p21, obr. 52:8; dto, obr. 52:9. – *Poháry?* 1 zl. o-h, okraj hladce lištovitě zesílený, p2, o-dm. 240 mm, obr. 52:19; 1 zl. o-h, okraj ovalený, p2, obr. 52:16; dto, obr. 52:20; 1 zl. vd-sp, na výduti polokulovitý pupík, p2, obr. 52:24. – *Mísy*. S okrajem dovnitř zataženým: 1 zl. o-sp, pod okrajem horiz. rýha, na výduti oble kuželovitý pupek, p2, obr. 52:18; 1 zl. o-vd, p2, obr. 52:22. – Keramika LNK, VK, atyp.: 115 zl. – ŠI: 2 čepele, 2 ks. neoprac., porcelanit. – KA: 1 zl. drtidla, 1 zl. brousku. – MA (1 s.). – KO (1 s.).

2. vrstva: Keramika JORD. *Džbán*: část (2 zl.) h-vd, hrdlo ostře schůdkovitě odsazené, výduť oble lomená, ORN půlobloukovitý pás rýh s důlkem uprostřed, p2, vd-dm. 150 mm, obr. 52:2. – *Džbán?*: 1 zl. t, ORN spodek rytého, šikmo šrafovaného trojúhelníku/rhombu ukončený drobným meandrem, p2, obr. 52:12. – *Mísa* s okrajem dovnitř zataženým: 1 zl. o-vd, p2, obr. 52:26. – *Vanička?*: 1 zl. t, kořeny horiz. ucha, p2, obr. 51:8. – *Typ?*: 1 zl. t-d, d3, p2, obr. 52:27. – Keramika VK, atyp.: 30 zl. – KA: blok porcelanitu. – MA (1 s.). – KO (1 s.).

3. vrstva: Keramika jen VK, atyp., celkem 21 zl. – KA: 2 zl. brousků. – MA (1 zl.). – KO (1 s.).

Východní polovina

1. vrstva: Keramika JORD. *Džbán*y: část (3 zl.) h–pl, kořen ploše válečkovitého ucha, ORN krokvicovitý motiv z pásů rýh, p21, obr. 52:11; 1 zl. t, ORN šikmé pásy rýh, p21, obr. 52:10.

Džbán/pohár: 1 zl. o–h, okraj vně ovalený, p21 obr. 52:15. – *Pohár/hrnec*: 1 zl. h–vd, p2, vd–dm. 260 mm, obr. 51:7. – *Mísy*. S dovnitř zalomeným okrajem: 1 zl. o–vd, p2, obr. 52:17; 1 zl. o–sp, na oble lomené výduti kuželovitý pupek, p, obr. 52:21. – S nízkými válcovitými plecemi: část (2 zl.) o–sp, p2, obr. 52:23. – Keramika VK, atyp.: 57 zl. – KA: drtidlo, 1 zl. brousku. – KO (1 sáček., paroh). – MA (1 s.).

2. vrstva: Keramika JORD: *Džbán*: 1 zl. h–vd, ORN šikmé pásy rýh, p21, obr. 52:6. – *Džbán/pohár*: část (5 zl.) h–d, hrdlo schůdkovitě odsazené, tělo se spodní výduti, na níž 4 pupíky, spodek zploštělý s nevýrazným omfalem (dm 16 mm), p21, zsch. v. 65 mm, obr. 52:1. – *Mísa na nožce*: část (8 zl.) spodku, nožka kalichovitě rozevřená, p21, nožka dm. 150 mm, obr. 51:9. – *Amfora/hrnec*: 1 zl. vd, na výduti oválný horiz. pupek, p2, obr. 52:25. – Keramika VK, atyp.: 4 zl. – KO (1 s.). – MA (1 s.).

3. vrstva: Keramika VK, atyp: 10 zl. – ŠI: čepelka. – KO (1 s.). – MA (1 s.).

Objekt 88 – jáma

Jáma vanovitěho tvaru, orientovaná S–J; tvarem připomíná tento objekt neolitické úzké žlabovité útvary, označované někdy jako kultovní.

Nálezy: atypické střepy jordanovského rázu.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: *Vokolek 1977*; *týž 1978*; *týž 1980a*; *Výzkumy v Čechách 1976–77*, 150 (V. *Vokolek*); *dto 1978–79*, 141 (V. *Vokolek*); *Květina 2001b*.

40. Úhřetická Lhota, okr. Pardubice

A. LOK: Hrana srázu nad říčkou Novohradkou, ppč. 272, 290, 291/3, 325. Polykulturní lokalita (též k. lužická a slezskoplatěnická). **Sídlíště; LGK.** – OKOL: Sběr v r. 1978 (V. *Vokolek*).

Ojedinelé střepy „lengyelské“.

ULOŽ: M Hradec Králové. – LIT: *Výzkumy v Čechách 1978–79*, 141 (V. *Vokolek*).

41. Vejvanovice, okr. Chrudim

X. Bez údajů. **Sídlíště?; MMK II.** – OKOL: Ze školní sbírky.

Mísy s prohnutě rozevřenými plecemi: 1 zl. o–sp. s polokulovitým pupkem, okraj důlkovaný, o–dm. 210, zach. v. 55 mm; 1 zl. h–sp. s kuželovitým pupkem; obr. 31:6.7.

ULOŽ: M Chrudim č. A 939, 940. – LIT: *Vávra 1981*, 25, tab. 46A, datuje do stupně MMK II; *Frolík 1988*, 23, obr. 34:3.

42. Velešice, o. Sběř, okr. Jičín

X. Bez údajů (před r. 1926). **Sídlíště?; LGK.**

Vanička loďkovitá, oválná, na čelní straně zoomorfní hlavička, na opačné straně ouško; obr. 3:8.

ULOŽ: M Nový Bydžov; NM č. 41767 (odlitek vaničky z M Nový Bydžov). – LIT: *Stocký 1926*, 172 „k. jordanovská“, tab. 56:20,21; *Novotný 1950*, obr. 26:4.

43. Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí

A. LOK: Cihelna Na Krětě; ZM10 14-31-13; koor. 234:076; terasa nad inundací Loučné, 288–292 m n. m. **Sídlíště; LGK/JORD?.** – OKOL: Sběry a výzkum v l. 1994–98 (D. Vích).

Objekt 1 z r. 1995: střepy, mazanice, kameny, broušené a štípané nástroje, zvířecí kosti, spálená kůstka.

Objekt 2 z r. 1996: z profilu vybrány střepy.

ULOŽ: M Hradec Králové př. č. 188–195/96, 6/97, 198–205/98. – LIT: *Vích – Bokolek 1997*, 24; *Vích – Soukup 2008*, 112 (otázka datování: KNP či JORD?).

OKOL: Výzkumy v l. 1998–9 (M. Beková).

Objekt – hliník: střepy, ŠI, MA.

ULOŽ: M Rychnov nad Kněžnou. – LIT: *Kalferst – Sigl – Bokolek 1999*, 26; *Beková 2001*; *Vích 2001*, 72, 75, tab. 4:1–5,7–12,14–17; 5:5,6,8–17.

B. Průhony. Parc. č. 4128/195 na V okraji města, ca 1 km od předchozí lokality. **Sídlíště; JORD.** – OKOL: Stavba rod. domu, výzkum D. Vích, M. Soukup.

Objekt – hliník (?), d. na profilu 6,3 m (sonda). Keramika (149 zl., z nich 17 typických). Tvary: zlomky *džbánu* nezdobeného, *mísy* s dovnitř zalomeným okrajem, *mísa na vyšší plášťové nožce*, *hrnců* s kónickými plecemi a z výduté dvoj-kónických hrnců, též s horiz. uchem na výduti. – ŠI.

ULOŽ: M Vysoké Mýto. – LIT: *Vích – Soukup 2008*.

44. Vysoké Veselí, okr. Jičín

X. LOK: Katastr obce (patrně z cihelny na Z okraji obce). **Sídlíště; LGK.** – OKOL: 1. Bez údajů. 2. Z pozůstalosti B. Špačka z Vysokého Veselí.

1. **Sídlíště „k. jordanovské“.** – 2. *Pohár na nožce „lengyelský“.*

ULOŽ: 1. M Nový Bydžov, 2. M Jičín č. 12408. – LIT: *Stocký 1926*, 171; *Výzkumy v Čechách 2005*, 306 (E. *Ulrychová*); *Bláha – Kalferst – Sigl 2007*, 44.

3. RANĚ ENEOLITICKÉ OSÍDLENÍ VÝCHODNÍCH ČECH (MZ)

3.1. Historie bádání (tab. 3)

První nálezy z tohoto období dochované ve sbírkách hradeckého a Národního muzea pocházejí z let 1894 a 1897 (dvojice nádob hrobové proveniencie z Předměřic a jámové objekty z Lochenic: *Duška 1898; Šnajdr 1902; 1903; Neustupný J. 1934/35*). Další přibyly mezi l. 1900 a 1918, v době působení L. Domečky a F. Žaloudka, takže prof. A. Stocký v monografii z r. 1926, která se na desetiletí stala základním dílem o mladší době kamenné v Čechách (*Stocký 1926*), jich zde eviduje již sedm: dvě z Hradecka (Lochenice, Předměřice n. L.), jednu z Chrudimska (Chrast) a zbývající čtyři z kraje svého někdejšího působitiště – Novobydžovska (Nepolisy, Skřivany, Velešice, Vysoké Veselí). V textu o nich pojednává v kapitole „Lengyelská skupina“, v soupisu (s. 170–172 s mapkou) je vede pod označením „keramika jordansmühlská“, které se v 1. pol. 20. stol. obecně užívalo též pro nálezy lengyelské.

Do doby Stockého monografie sestával nálezový fond jen z jednotlivých nádob či menších kolekcí. Až během 20. let získalo hradecké muzeum první větší sídlištní soubory z Plotiště-Součkovy cihelny a především z Předměřic-cihelny a pískovny p. Petra. Materiály z těchto tří poloh zůstávají dodnes nejkvalitnějšími nálezovými celky mladšího lengyelu z východních Čech. Ze 30. let je ohlášen první nález jordanovských střepů z úhřetické cihelny (výzkum J. Bernarda pro pardubické muzeum), odkud pochází též unikátní džbán schussenriedského typu, první a zatím jediný nález z konce jordanovského období z této části země. Před r. 1940 je kromě předchozích známo či v literatuře avizováno ještě dalších devět lokalit, tři jordanovské (Hradištko u Žeretic, Nadslav, Třebřichy) a šest uváděných jako „lengyelské“ či „jordanovské“; ovšem čtyři z nich, známé ze soupisu H. Preidla (Bohdaneč, Češov, Krásnice, Stěžírky), jsou, stejně jako „jordanovská“ nádoba z Pardubic, neznámé či neidentifikovatelné, a proto nejisté. Ze 40. let jsou hlášeny „lengyelské“ jámové objekty z cihel v Plotištích (průzkum geologa K. Žebery v r. 1941) a Tuněchodech (záchranný výzkum A. Knora z pražského ARÚ), jordanovské střepy se našly též při výzkumu slezskoplatěnického sídliště v Mikulovicích, vedeném v r. 1944 W. Lungem (M Kolín).

Z nálezového fondu známého do doby 2. světové války a krátce po ní vychází v r. 1950 studie B. Novotného „Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu“ (*Novotný 1950*), v níž je uváděno

doba nálezů či doba jejich získání	ojed. nálezy; bez údajů	sběry	výzkumy, záchranné akce	lokality - datování:			
				MMK I	MMK II	JORD	LGK (MMK II / JORD ?)
1890-1899		2	1		15C, 25X, 27A		
1900-1914	2	1	1		9A, 15D, 36A		6A
před r. 1918	3		2		9X	29A	19X, 42X, 44X
1920-1929	1		2		25A, 25C		23B, 25A
1930-1939			1			39A	39A
před r. 1940	9					7X, 18X, 37A	1X, 3X, 10C, 13X, 22X, 34X
1940-1949			3			16A	23C, 38A
1950-1959		1	3		25F	39A	15A, 33A
1960-1969		1	5		23A, 25B, 25E, 26A, 31A		25D
1970-1979		2	7	10D, 15A	8A, 15B, 35A	15B, 17A, 39A	5B, 15A, 40A
před r. 1981	4	1			11X, 26X, 41X		5X, 30X
1980-1989		2	9	5A	5A, 10B, 32A, 35A	12A	4A, 4B, 5C, 10A, 20A, 28A
1990-1999		2	3		5D	12A	2A, 21A, 43A
2000-2008			3			43B	14A, 24A

Tab. 3. Nálezy lengyelské a jordanovské kultury z východních Čech: doba a způsob získání, datování: MMK I, II = starší a mladší stupeň kultury s moravskou malovnou keramikou, JORD – jordanovská kultura, LGK – lengyelská k. (nejisté zda MMK II či JORD). Čísla lokalit: srv. soupis nálezů

celkem 10 východočeských lokalit s nálezy tzv. „nepomalované keramiky moravského rázu“ a tři jordanovské: kromě Úhřetic ještě Skřivany a Třebřichy.

V poválečném období se výzkumná činnost do konce 50. let omezovala na záchranné akce vedené na dříve již známých polohách (Lochenice, Předměřice n. L., Úhřetice). V 60. letech se těžištěm výzkumné aktivity hradeckého muzea stal systematický výzkum polykulturní lokality v Plotištích (1961–1970, ved. A. Rybová a V. Vokolek), kde bylo mladolengyelské období zastoupeno jedním hliníkem a skupinou kostrových hrobů (Vokolek – Zápotocká 1997). Další hrobové nálezy byly získány při záchranných akcích na katastru sousedních Předměřic.

Za období vrcholné výzkumné aktivity, pokud jde o raný eneolit, lze označit 70. léta včetně první poloviny let osmdesátých. Zkoumána byla tehdy pětice lokalit, sice polykulturních, ale s materiály, které nálezový fond sledovaného období značně rozšířily. Už v r. 1972 započal výzkum v úhřetické cihelně, vedený M. Vávrou, který pak pokračoval v l. 1976–77 a 1979 (V. Vokolek) a přinesl objev dosud nejpočetnější kolekce jordanovské kultury z východních Čech. Další lokalitou byla ostrožna „Na hradě“ u Topolu, kde bylo v l. 1977–1983 zkoumáno hrazené výšinné sídliště, jehož starší stavební fáze spadá do mladolengyelského období (M. Vávra, V. Vokolek); výsledky této významné akce známe zatím jen z předběžných zpráv (Vávra – Vokolek 1984). Na další lokalitě, sprašové návěži „Na šancích“ u Lochenic, byla odkryta v l. 1978–83 část mladoneolitického sídliště s rondelem a s doklady kontaktu se starší k. lengyelskou (ved. M. Buchvaldek, J. Zeman, Prehist. ústav UK Praha; Buchvaldek 1990). Čtvrtou lokalitou se stala poloha „Na výsluní“ v Holohlavech, kde v l. 1982–83 při výzkumu mladoneolitického rondelu zachyceny též stopy osídlení staršího a mladšího lengyelského stupně (ved. J. Kalferst; Kalferst – Vávra 1998). Poslední z významných raně eneolitických lokalit zkoumaných v těchto letech je ostrožna na jižní straně návrší Pumberka v Chrudimi: v l. 1985–86 zde síť sond zachycen průběh obranného příkopu a stopy vnitřní zástavby (ved. V. Vokolek; Vokolek 1987).

Stav bádání do konce 70. let sumarizuje kandidátská práce M. Vávry (Vávra 1981); závěry, rozšířené na území celých Čech, autor publikoval odděleně o k. lengyelské (Vávra 1986; 1994) a k. jordanovské (Vávra 1989). V soupisu eviduje z východočeských regionů celkem 19 lokalit: z nich na 13 je přítomna keramika klasifikovaná jako mladší lengyel (st. MMK IIa/b, b) a na 7 lokalitách keramika jordanovská. Jeho závěry o kulturním a časovém zařazení nálezů, opřené o hlubokou znalost materiálu i střeoevropské problematiky daného období, plně odpovídaly úrovni poznání své doby a co se lengyelského období týče, s našimi vcelku souhlasí (srv. dále).

V průběhu posledních dvou desetiletí přibyly nečetné materiály z akcí vyvolaných velkoplošnými stavbami, především komunikací; z větší části ještě nezpracované, avizované v ročníkách Zpravodaje hradeckého muzea: v r. 1987 Hněvčeves, Sovětice, 1988 Semonice, 1990 Holohlavy, 2005 Libišany, Praskačka (ved. J. Kalferst, J. Sigl, V. Vokolek). Překvapujícím objevem z těchto let jsou dvě sídliště jordanovské kultury, jedno v Kostelci n. Orlicí (ved. M. Beková, J. Militký; Kalferst 2002), druhé ve Vysokém Mýtě (M. Beková, D. Vích, M. Soukup; posledně Vích – Soukup 2008), nacházející se už vně starého sídelního území, na komunikačních směrech spojujících východočeské regiony se střední Moravou a Kladskem.

3.2. Nálezová základna³

Z východních Čech dnes známe nálezy spadající s větší či menší jistotou do sledovaného období z katastrů 44 obcí. Většina z nich leží na území okresu Hradec Králové (18 = 41 %), podstatně méně jich je z okresů Chrudim (8), Pardubice (7), Jičín (6), Náchod (3), a jen po jednom katastru je z okresů Rychnov n. Kněžnou a Ústí n. Orlicí. Podle počtu lokalizovaných nalezišť (tab. 1, sloupec „poloha“) zcela převažují obce s jedinou lokalitou (25 katastrů, z toho A: 23; A, X – 2 katastry) a pak ty s nelokalizovanými nálezy (X: 12 katastrů). Více lokalit či mikrolokalit má ze svého katastru hlášeno sedm obcí: z nich nejvíce – šest – mají Předměřice (A–F), další po čtyřech (A–D: Holohlavy, Chrudim, Lochenice), třech (Plotiště A–C) a dvou lokalitách (A, B: Hněvčeves, Vysoké Mýto).

Podle druhu aktivity je ze 66 poloh (tab. 1) určena převážná část jako **sídliště** (47 = 71 %), z nich 6 jako **výšinné** či **strategické polohy**. Ze 12 lokalit (= 18 %) pocházejí ojedinělé nálezy keramiky, přičemž u většiny z nich se dá z charakteru nálezů soudit opět na sídlištní prostředí. **Pohřební aktivity** jsou doloženy rovněž na 12 lokalitách, a to ve formě hrobů kostrových (1 lokalita jistá, 3 nejisté), žárových (3 jisté, 1 nejistá), sídlištních pohřbů (2) a pohřbů neurčitěho druhu (2), přičemž pět z nich bylo z polohy, na které byly zjištěné též sídlištní objekty.

³ K úplnosti nálezové základny: Do soupisu jsme nezahrnuli některé nálezy v literatuře mylně avizované jako „lengyelské“ (Benátky, Cerekvice, Jeřice, Libišany, Řestoky, Vraclav, Želkovice), u nichž se prokázalo jiné datování (pro Benátky – Želkovice srv. Kalferst – Zápotocký 1991, 407).

Nálezový fond tvoří takřka výlučně **keramika**, zčásti ve formě větších či menších souborů, většinou ale jde o nálezy ojedinělé, bez údajů či nezpracované. Přítomnost ostatních nálezových kategorií je minimální, také proto, že materiály ze sběrů, obsahující kromě keramiky též broušenou či štípanou industrii, pocházejí často z polykulturních lokalit. Stejně tak není kulturně čistá ani větší část jámových objektů s nekeramickými nálezy (srv. objekty z lok. č. 15B, 17A, 25C a téměř všechny objekty z Úhřetic, lok. č. 39A).

3.3. Přírodní prostředí a rozsah raně eneolitické ekumeny

Naleziště našeho seznamu se soustřeďují do tří sídelních regionů: Chrudimska, Hradecka a na střední tok Cidliny (obr. 1). Jejich rozložení se tak zhruba kryje se sídelními oblastmi, jak se tyto utvářely od počátku zemědělského pravěku, a v rámci Čech označeny jako neolitické sídelní oblasti č. 1 – Chrudim-Pardubice, č. 2 – Hradec Králové–Jaroměř–Hořice, č. 3 – Chlumecko–Nový Bydžov–Jičín, resp. oblast Cidlina (Paolů – Zápotocká 1979, 287, obr. 1, 2).

1. Sídelní region Chrudimsko čítá ve sledovaném období 13 katastrů s 13 lokalitami. Dělí se do dvou částí, jež lze interpretovat jako dva mikroregiony či sídelní komory. K **severní**, na dolním toku Chrudimky, mezi Chrudimí a Pardubicemi, patří lokality při Chrudimce či na dolním toku Novohradky (od S k J): 2A, 22X, 40A, 38A, 39A, 41X, 35A, 10A–D, stranou od nich leží lok. č. 16A. Lok. č. 37A ca 3 km západně od Chrudimi naznačuje existenci samostatné sídelní komory také na potoce Bylance, souběžné s Chrudimkou. **Jižní skupinu** tvoří zbývající tři naleziště na potoce Žejbru, který je levým přítokem Novohradky: z nich dvě leží přímo na jmenovaném potoce (lok. č. 26A, X; 9A, X), třetí ca 1,5 km západně od něj (lok. č. 6A).

Konfigurace raně eneolitického osídlení na Chrudimsku je tedy obdobná jako v neolitu (srv. *Květina 2001a*, 685, obr. 1–3), ovšem skicovaná podstatně nižším počtem lokalit.

Z geomorfologického hlediska (*Boháč – Kolář 1996*) se dvě nejsevernější nacházejí ještě na území Východolabské tabule, zbývající na ploše Svitavské pahorkatiny. Klimaticky (*Krásný et al. 1982*) spadají lokality na Chrudimce ještě do okrsku A3 (teplý, mírně suchý, s mírnou zimou), lokality na Žejbru již do okrsku B3 (mírně teplý, mírně vlhký, s mírnou zimou, pahorkatinový).

2. Sídelní region Hradecko. Patří sem 12 katastrů při pravém břehu Labe, přičemž většina lokalit tvoří téměř souvislý pás táhnoucí se v délce ca 18 km při okraji první nezaplavované terasy (od J k S: lok. č. 23A–C, 25A–F, 15A–D, 36A, 31A, 5A–D, 28A, 11X), zbývající čtyři leží západně od Labe, ca 3–4 km od jeho toku (lok. č. 34X, 27A, 8A, 20A). Geomorfologicky se všechny jmenované lokality nacházejí na území Východočeské tabule, klimaticky spadají katastry na Labi jižně od ústí Orlice do okrsku A3, severně odtud do okrsku B2 (mírně teplý, mírně suchý, převážně s mírnou zimou).

3. Sídelní region na středním toku Cidliny tvoří 9 katastrů, z nich opět většina je situovaná při řece (od J k S: lok. č. 21A, 29A, 30A, 42X, 44X, 7X), zbývající tři na jejím levobřeží, ca 2–2.5 km západně od jejího toku (lok. č. 19X, 33A, 3X). Geomorfologická situace je zde stejná jako u Hradeckého regionu, klimaticky se lokality na Cidlině zhruba až po Nový Bydžov nalézají v okrsku B2, severněji – podobně jako ty v jižním subregionu Chrudimska – už v okrsku B3.

Lokality při okraji či vně sídelních regionů. Jde o deset zbývajících katastrů, které lze rozdělit do tří skupin:

a) Čtyři katastry na labském pravobřeží mezi Pardubicemi a Hradcem Králové (lok. č. 1X, 13X, 14A, 24A), všechny ale nejisté či neověřené. Pokud se jejich existence resp. kulturní určení potvrdí, svědčily by o existenci menší sídelní komory v prostoru mezi Hradeckem a Chrudimskem.

b) Trojice katastrů mezi horním Labem a středním tokem Cidliny (lok. č. 4A,B, 17A, 32A). Také tato naleziště se dají nejspíše považovat za příznak sídelních buněk, v tomto případě ležících mezi Hradeckem a střední Cidlinou: jedné na horním toku Bystřice, druhé na jejím přítoku Javorce.

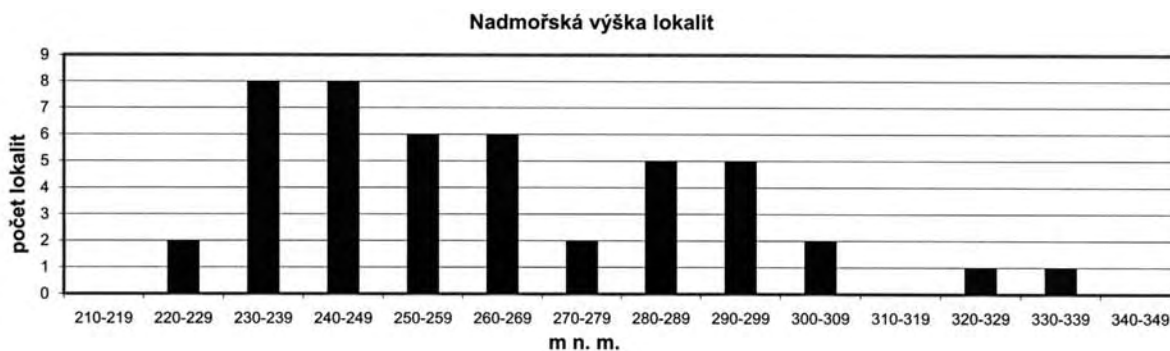
c) Tři sídlištní lokality, všechny jordanovské, svou polohou izolované od ostatních:

1. Sídliště ve Vysokém Mýtě (lok. č. 43A,B) na středním toku Loučné leží ca 18 km východně od nejbližších lokalit chrudimského sídelního regionu.

2. Sídliště v Kostelci n. O. (lok. č. 12A), na levém břehu Divoké Orlice, dělí od nejbližších lokalit Hradeckého regionu vzdálenost ca 30 km.

3. Sídlištní materiál z katastru Nadslavi (lok. č. 18X), u pramene Mrliny, je od sídlišť na střední Cidlině vzdálen ca 12 km.

Všechny tři lze interpretovat jako sídelní buňky sledující dálkové komunikační směry spojující východní Čechy se sousedními sídelními oblastmi – se střední Moravou (Vysoké Mýto), Kladskem (Kostelec n. Orlicí) a Pojizeřím (Nadslav); nápadná je v této souvislosti absence nálezů ve směru na Kolínsko a oblast středních Čech.

Obr. 53. Nadmořská výška východočeských raně eneolitických lokalit (mladší lengyelská a jordanovská kultura)

Závěr (s otázníkem). Přírodní poměry raně eneolitického osídlení vcelku odpovídají situaci předchozího neolitu v této části Čech (k té srv. *Rulf 1983* a nověji *Květina 2001a*; *Končelová 2005*; *Kalandřík 2005*; *Anýž et al. 2006*). Nadmořská výška (*obr. 53*) se u většiny katastrů pohybuje v intervalu 230–300 m n. m., jen dva leží níže (220–229 m n. m.: Bohdaneč, Krásnice) a čtyři nad touto hranicí (300–309 m n. m.: Češov, Kostelec n. O.; 320 m n. m.: Nadslav; 330 m n. m.: Chlum). Podle geobotanické mapy ČSSR, listy XVI (Hradec Králové) a XXII (Jihlava), jsou potencionální přirozenou vegetací katastrů ve všech třech sídelních regionech dubohabrové háje, většinou při hranici s údolní nivou krytou luhy a olšinami (srv. též *Neuhäuslová et al. 2001*). Tomu odpovídají i půdní poměry, vyznačující se převahou kvalitních hnědozemí na spraši; v podloží převažují křídové sedimenty (*Kalandřík 2005*, 120).

Otevřenou otázkou zůstává, jaký byl rozsah osídlení konkrétně v době obou sledovaných kultur. Předchozí závěry totiž do značné míry relativizuje vysoký podíl kulturně neurčených lokalit – 45 % (v soupisu a na *tab. 1* ve sloupci „datování“ s určením „LGK“). Ty sice s max. pravděpodobností patří skutečně do období tzv. pozdně lengyelského horizontu, čímž ale zároveň není vyloučeno, že část z nich by mohla patřit lengyelizované V. fázi k. s vypíchanou keramikou (srv. kap. Datování). Výsledný obraz by pak vyžadoval korekci. Výrazný rozdíl mezi mapou na *obr. 1* a mapami lokalit kulturně určených (*obr. 54*; *57*) nevylučuje, že sídelně-geografická situace obou kultur mohla být odlišná. Lokality starší a mladší MMK (*obr. 54*) jsou zkoncentrované na Chrudimsku a Hradecku, ale chybí na Cidlině a na Pardubicku. Pro východočeskou oblast by tento stav, pokud by se potvrdil, nevylučoval možnost paralelní existence (formou sídelních enkláv?) mladší lengyelské k. s komunitami pozdní fáze k. s vypíchanou keramikou. Proti tomu mapa jordanovských lokalit (*obr. 57*) svědčí o sídelní aktivitě zasahující už do všech tří sídelních regionů včetně hlavních komunikačních směrů.

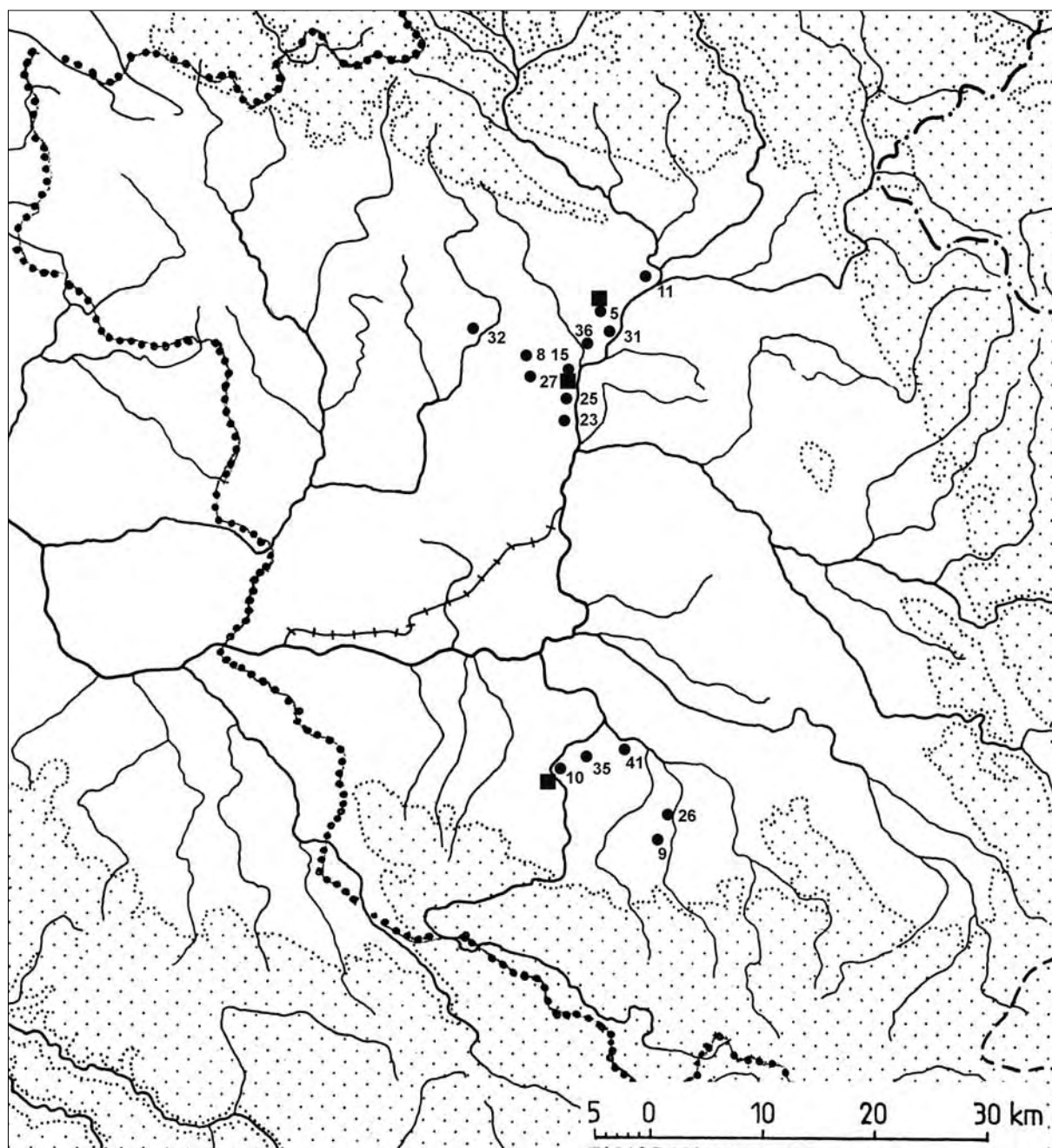
3.4. Datování a charakter osídlení

Situace na přechodu od neolitu do eneolitu, s jejímž řešením započato v 50. letech minulého století, se vyjasňovala postupně: zprvu byla rozpoznávána existence jednotlivých horizontů a formací, a teprve později, ve světle větších nálezových souborů, vystupovaly její obrysy zřetelněji. Pro relativní chronologii tohoto období se jako „body obratu“ dá vytknout několik objevů. Tím prvním je zjištění B. Novotného (*Novotný 1950*), že v materiálu, který on sebral ke své doktorské práci na téma „Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu“ lze rozlišit tři skupiny: kromě vlastní moravské malované keramiky a jordanovské skupiny ještě tzv. nepomalovanou keramiku moravského rázu. Dalším krokem bylo poznání, že část tvarů z té poslední skupiny není lengyelská, ale že patří závěrečné, páté fázi kultury s vypíchanou keramikou (*Steklá 1959*, 256). Následovalo vydělení tzv. pozdně lengyelského horizontu (*Zápotocká 1969*) jako přechodného období mezi neolitem a eneolitem, během něhož ve střední Evropě proběhl kontakt a konflikt (či vyrovnání) nejmladších generací domácího „páskového“ lidu, reprezentovaného k. s vypíchanou keramikou, s expanzním tlakem a kolonizací pozdních skupin lengyelské kultury. Autorka rozčlenila toto období do tří fází: starší (pozdní fáze k. vypíchané keramiky, fáze VK V), střední (komplexy rázu Horní Cetno a Praha Střešovice) a mladší (jordanovská skupina). V téže době E. Neustupný (*1969*) definoval závěr neolitu a raný eneolit vcelku shodnou sekvencí: český lengyel (následující po mladší VK, který kladl ještě do mladšího neolitu) – lengyel typu Střešovice – Jordanów – Schussenried. Pro první, mladolengyelský úsek eneolitu se dalším významným krokem stalo prokázání existence dvou fází (*Zápotocká 1981*): starší – fáze Horní Cetno, paralelní s moravským stupněm MMK Iib, s nímž je v podstatě totožná,

a mladší – fáze Střešovice, časově i celkovým výrazem odpovídající nejmladší moravské k. malované, fázi MMK IIc, resp. uničovské skupině MMK. V souladu s takto danou periodizací je koncipováno i zhodnocení role lengyelské kultury v Čechách M. Vávry (1994).

V posledních desetiletích se pozornost zaměřila spíše na pozdně lengyelský úsek raného eneolitu, který je v Čechách, stejně jako na Moravě a ve Slezsku, dobou jordanovské kultury. Formou materiálových prací i šíře zaměřených studií k němu přispěla řada autorů; výsledkem jsou především návrhy na zpřesnění periodizace (Lüning 1976; Vávra 1989; Zápotocký – Dreslerová 1996; Zápotocký 1996; Lichardus 1998; posledně Dobeš – Kostka – Stolz 2007).

Pro naše téma je podstatné, že prakticky všechny soubory až dosud použité k vypracování relativní chronologie staršího a středního úseku raného eneolitu, tj. lengyelské a epilengyelské resp. jordanovské kultury, pocházejí z území středních a severozápadních Čech (včetně Mladoboleslava: Horní Cetno). Jak uvidíme dále, nálezový stav ve východních Čechách odpovídá středočeské situaci jen zčásti.

Obr. 54. Lengyelská kultura ve východních Čechách (číslování lokalit jako na obr. 1). Značky: čtverec – nálezy rázu staršího stupně (MMK I), kruh – nálezy mladšího stupně (MMK II)

Východočeské nálezy popsané či evidované v soupisu se chronologicky dělí do čtyř skupin, z nichž první tři jsou časově a kulturně určitelné, do čtvrté spadají nálezy avizované jako „lengyelské“ či „jordanovské“, avšak nezpracované či nezjištěné, určení jejich kulturní příslušnosti je proto sporné.

1. Keramika rázu staršího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou (v soupisu a na *tab. 1* s určením „MMK I“) se nalezla na třech místech, z nichž dvě leží na Hradecku, třetí na Chrudimsku. V **Lochenicích** (lok. č. 15A) se při výzkumu rondelu z doby mladší k. vypíchané (fáze VK IV) v přílehlých objektech našly zlomky pohárků, též se zbytky červeně malovaných pruhů, vzhledem odpovídající starší MMK (*obr. 13:3,4; Buchvaldek 1990, 13–16*). Ráz starší MMK má též miska na nožce nalezená spolu s archaickým sekeromlatem v hrobě 7/79 (*obr. 13:2, č. 1*).

Také na druhé lokalitě, v **Holohlavech** (lok. č. 5A), došlo k obdobně významnému objevu na ploše s rondelem mladší k. vypíchané. Jáma-silo č. 5 zde obsahovala keramiku rázu starší MMK, sice beze stop po malbě, ale s rytým ornamentem na těle poháru a na jedné z mís (*obr. 2:3, č.1–6; Kalferst – Vávra 1998*). Zde se interpretace obou autorů poněkud liší: podle J. Kalfersta je jáma mladší než rondel, podle M. Vávry zase fakt, že jáma ležela blíže centra rondelu, ukazuje spíše na její souvislost s aktivitami uvnitř ohrazeného areálu a tedy na současnost s rondelem.

Třetí východočeskou lokalitou s keramikou rázu starší MMK je **Chrudim**, poloha „Pod požární zbrojnicí“ (lok. č. 10D), kde v jednom z objektů mladší k. vypíchané (fáze VK IVa2/b1) byl nalezen zlomek tenkostěnného pohárku s červenou malbou.

V případě Lochenic a Holohlav autoři shodně uvažují o možnosti, že keramika starší MMK je buď importem, nebo svědčí o účasti lidí z prostředí lengyelské kultury při budování tamních rondelů (*Buchvaldek 1990, 27; Kalferst – Vávra 1998, 76; stejně tak Kazdová – Peška – Mateiciucová 1999, 100*). Také pohárek z Chrudimi je podle materiálu, provedení i analogií interpretován jako import, v tomto případě se uvažuje konkrétně o moravském prostředí fáze MMK Ib. Pohárek, stejně jako další zde přítomné tvary mimočeské provenience – nádoby malopolské skupiny Samborzec-Opatów – jsou zde zřejmým dokladem kontaktů mezi mladší VK a Moravou a zprostředkovaně též s Malopolskem (*Zápotocká 2004, 45*).

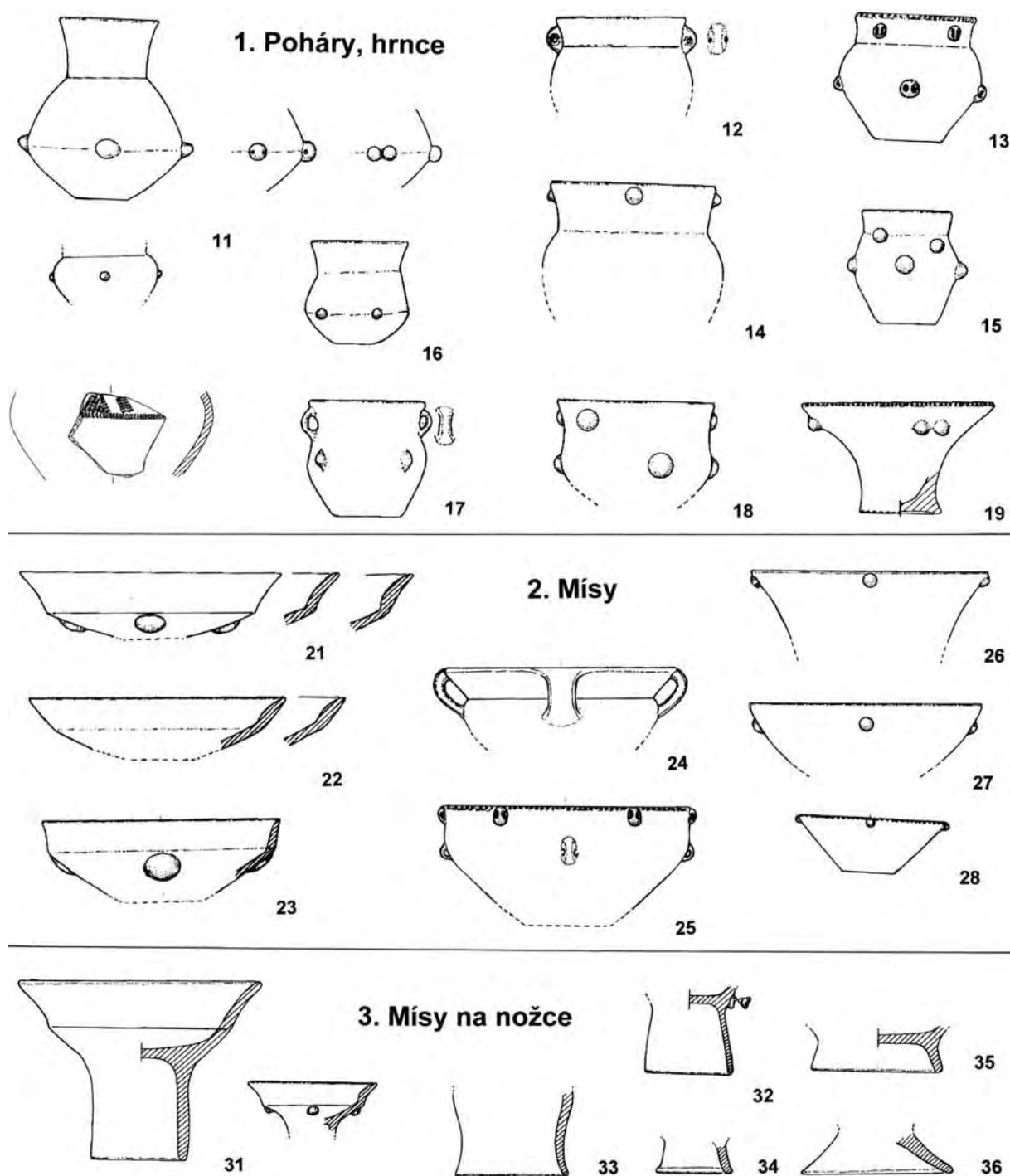
Z geografického hlediska je možné, že v době mladšího stupně k. vypíchané keramiky, kam spadá trojice lokalit s keramikou starší MMK, byla tato část země vystavena působení lengyelské civilizace silněji než ostatní regiony Čech (*Vávra 1994, 242*). Na keramice VK se vliv MMK, působící a posléze šířící se sem z Moravy, „projevil hlavně ve změně a bohatství nových tvarů jemné i hrubé keramiky. ... Obdobnou situaci konstatujeme na střední a severní Moravě, kde kontinuální osídlení s k. vypíchanou přetrvalo až do mladšího stupně“ (*Zápotocká 2004, 33*).

Pro vzájemný vztah obou kultur je tedy k dispozici už více dokladů z okruhu hmotné kultury (tvary a výzdoba keramiky, antropomorfní plastika, broušená industrie) a architektury (rondely), které ukazují na silný lengyelský vliv na mladší stupeň k. vypíchané (fáze VK IV, V). Při řešení této problematiky se až dosud vycházelo ze skutečnosti, že chybí objekty či nálezové soubory, které by svědčily o fyzické přítomnosti komunit starší MMK na území Čech. Jáma 5 z Holohlav by pro ni mohla být prvním, a zatím jediným, dokladem – ovšem za předpokladu, že by platila Kalferstova interpretace zdejší situace, tj. pokud by tato jáma byla skutečně mladší než rondel z doby mladší k. vypíchané.

2. Soubory a ojedinělé nálezy mladšího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou (v soupisu a na *tab. 1* s určením „MMK II“) známe celkem z 15 katastrů a 20 lokalizovatelných poloh, z čehož 5 katastrů leží na Chrudimsku, 9 na Hradecku, 1 na středním toku Bystřice (mapa *obr. 54*).

Keramika. Typové spektrum (*obr. 55; 56*) je sestaveno především podle šesti sídlištních souborů (Plotiště A, jáma, *obr. 20:1–14*; Předměřice A, jáma, *obr. 23:1–4*; Předměřice C, jámy z r. 1927, *obr. 24; 25*; Předměřice C, jáma z r. 1929, *obr. 26*; Předměřice F, jáma z r. 1954, *obr. 27*; Smiřice A, jáma, *obr. 28*; Topol A, *obr. 30: 1–17*) a výbavy několika hrobů (Plotiště A, *obr. 21*; Předměřice A, B, D, E, X, *obr. 22*; Rosice X, *obr. 31:5*), které společně se zdají už dostatečně početné, aby obsáhly alespoň hlavní tvary a typy hrncířské produkce. Menší soubory, zčásti na úrovni sběrů, a jednotlivě nalezené nádoby už zpravidla opakují formy přítomné v předchozích celcích (Holohlav A, *obr. 2:4–12*; Chrast A, *obr. 3:5*; Chrast X, *obr. 15:1–3*; Chrudim B, *obr. 8*; Lochenice C, *obr. 13:5–21*; Lochenice D, *obr. 15:4–15*; Předměřice A, *obr. 22:14*; Předměřice C, *obr. 23:5–7*; Rosice A, *obr. 31:1–4*; Sovětice A, *obr. 29:1–7*; Trotina A, *obr. 29:8–14*; Vejvanovice X, *obr. 31:6,7*).

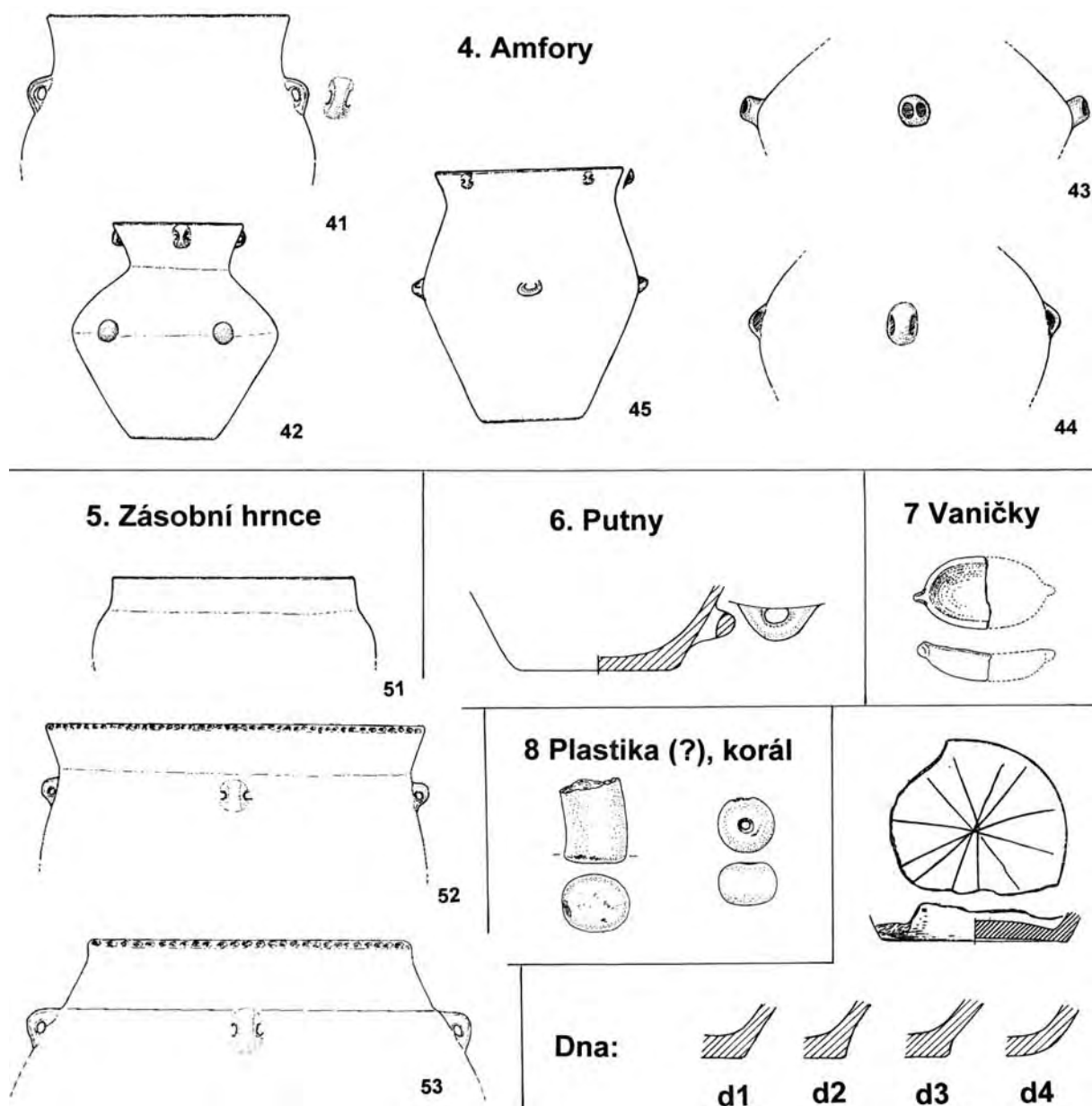
Nádoby (*obr. 55; 56*). Tvary: 1. poháry a hrnce, typy 11–19; 2. mísy, typy 21–28; 3. mísy na nožce, typy 31–36; 4. amfory, typy 41–44; 5. zásobní hrnce, typy 51–53; 6. putny (jen spodky těla); 7. vanička (miniaturní). Ze srovnání s mladolengyelskými komplexy ze sousedních oblastí – z Moravy a středního Podunají na straně jedné a stř.–sz. Čech a Slezska na straně druhé – je zřejmé, že typář v této podobě je stále ještě

Obr. 55. Lengyelská kultura stupně MMK II ve východních Čechách. Keramika, tvary a typy: 1. poháry, hrnce, 2. mísy, 3. mísy na nožce

značně nekompletní. Proto také číslování typů v rámci jednotlivých tříd považujeme za předběžné, užitě *ad hoc*; předpokládáme, že v rámci celkového zpracování české skupiny lengyelské kultury bude korelovat s typologií keramiky stupně MMK II (srv. Koštuřík 1973; Podborský 1993, obr. 64, 65; Čížmář – Pavúk – Procházková – Šmíd 2004; Kalábková – Cheben – Moník 2007).

Nádoby charakterizuje takřka úplná absence **výzdoby**. Jen vzácně se vyskytne důlkování či přesekávání okraje (obr. 15:3; 22:11; 27:6,8; 30:10 a d.) či výdutě (obr. 29:5,6). Vhloubená výzdoba v podobě širokých svazků rýh je jen na střepech z Chručimi B, obr. 8:5,6. Stopy červené barvy se dochovaly na zlomku mísy na nízké nožce obr. 25:17 z Předměřic C a zmiňuje je M. Vávra z Topola A.

Obr. 56. Lengyelská kultura stupně MMK II ve východních Čechách. Keramika, tvary a typy: 4. amfory, 5. zásobní hrnce, 6. putny, 7. vaničky, 8. plastika, korál. Dna, formy d1–d4

Naopak typické jsou **výčnělky** ve formě pupků (oble kónických, plochých, polokulovitých, oválných, včetně pupků typu tzv. sovích hlaviček, kupř. obr. 26:14,18), aplikované jednotlivě či ve dvojicích, hlavně na pohárek a hrncích, mísách i amforách. Na všech tvarech včetně zásobních hrnců a puten, se vyskytují těž ucha, nejčastěji válečkovitá pod okrajem či na hrdle pohárů, hrnců i amfor a rozměrných zásobních nádob, na amforách a putnách těž ucha horizontální. Široké páskové ucho je na střepu ostře profilované mísy z Předměřic C, obr. 25:1.

Datování keramiky. Složení souborů vcelku odpovídá stupni MMK II. Pro bližší časové zařazení je možno poukázat na dva momenty:

a) Relativně častá přítomnost tvarů a znaků, jako jsou: mísy s rozevřenými plecemi na extrémně nízkém spodku (obr. 23:1), výrazně zesílené plece mís (obr. 25:12,15), pupky umístěné pod ostře lomenou výdutí mís (obr. 15:6), často ploché (obr. 25:18), těž ohraničené žlábkem či rýhou (obr. 28:7), zvonovitě profilovaná nožka mísy (obr. 25:16), pupky typu soví hlavičky (obr. 26:14), charakteristických pro mladší úsek tohoto stupně (Podborský 1993, 122; Kalábková – Cheben – Moník 2007, 75), vede k závěru, že těžiště vý-

chodočeského mladolengyelského osídlení spadá do doby moravské fáze MMK IIB. Ve středních Čechách se s těmito znaky setkáváme v horizontu nálezů typu Horní Cetno, braném dnes za nejstarší fázi české skupiny lengyelské, resp. mladolengyelské kultury; obvykle je tato fáze, střídající nebo částečně paralelní s koncovou, pátou fází k. s vypíchanou keramikou, synchronizovaná s fází MMK IIB (srv. výše), event. s přechodem fází MMK IIa/b (Vávra 1994, 244).

b) Pokud vezmeme v úvahu: 1. delší životnost většiny typů mladolengyelského období – což se týká zejména rozměrnějších užitkových nádob, v našich souborech silně zastoupených; 2. převahu souborů malých, tvarově nepřilíš reprezentativních, jejichž typový rozpis (obr. 55; 56) proto nelze brát za vyčerpávající, a navíc ještě: 3. výskyt prvků, které nevylučují datování do mladšího, střešovického horizontu, jako jsou zlomek mísy se širokým páskovým uchem (obr. 25:1), analogické střešovické, či svazky rýh na střepech z Chrudimi B (obr. 8:5,6), pak je pravděpodobné, že období východočeského lengyelu se neomezovalo jen na jeden horizont, paralelní se středočeskou fází Horní Cetno, ale přesahovalo do střešovické fáze (= MMK IIC dle Podborský 1993, 124, či tzv. předjordanovský horizont LgK IVa: Čižmář – Pavúk – Procházková – Šmíd 2004, 217).

Cenným dokladem externích vztahů východočeského lengyelu je **zlomek pohárku z Předměřic C**, jámy z r. 1927, s výraznou oble lomenou výduť (obr. 24:9). Výzdobu na plecích tvoří pás složený z trojúhelníkových polí a šikmých pásů sestávajících z řádků otisků pětizubého kolku; z jejich uspořádání na dochovaném zlomku lze soudit, že společně vytvářely motiv negativní klikatky. Výzdobné schema a patrně i tvar jsou blízké „trojčlenným“ pohárům aichbühlského typu (kupř. Reinert 1923, Taf. 11; Gut – Strobel 1996, Abb. 6). Geograficky nejbližším nálezem podobného tvaru a zčásti i výzdoby je fragment poháru (?) z jámy 1 ze západočeských Radčic, přisuzovaný kultuře aichbühlské (Neustupný 1961, 313, Taf. 41; Lüning 1976, 181, Taf. 75:1) či starší fázi kultury münchshöfenské (Lichardus 1998, Taf. 12:14; podobně Lüning 1976, 154, Anm. 83). Stejně jako poháry staršího stupně lengyelské kultury, nacházené na sídlišťích mladší VK (srv. výše) či příbuzné bavorské skupiny Oberlauterbach (Petrasch 1994) a interpretované jako prestižní předměty či dary, představuje i tento pohárek cizí prvek, v tomto případě původem z opačného směru, nejspíše ze západních Čech, z Plzeňska. Je tak cenným dokladem relativní současnosti východočeského mladšího lengyelu s aichbühlskou či starší münchshöfenskou kulturou.

Kromě nádob se v mladolengyelském kontextu objevily ještě tři druhy výrobků z pálené hlíny: **Plastika**, nejspíše zda antropo- či zoomorfní, je zastoupena válcovitou nožkou (obr. 20:12) z Plotiště A, obj. 71. Z téhož objektu je i **soudkovitý korál** (obr. 20:13). Korále tohoto druhu byly zřejmě oblíbenou ozdobou už v předchozím období: souprava korálů soudkovitého i válcovitého tvaru se našla spolu se zoomorfní plastikou a keramikou z počátku mladšího stupně k. vypíchané v obj. 17 v Jaroměři a podobná kolekce, z níž se dal sestavit celý náhrdelník, je z destrukce pece obj. 15 téže kultury v Plotištích (Vokolek 2002, 17, obr. 2:8–15). **Kuzelovité zátěže** (obr. 30:17), jaké zná mj. i k. moravské malované keramiky (Podborský 1993, obr. 88:24,25), pocházejí z Topola A.

Z **broušené industrie** se v souborech z tohoto období vyskytly sekeromlaty (celé či ve zlomcích: Lochenice A, kostrový hrob, obr. 13:2 – ml.VK/MMK I; Předměřice A, hrob II/25; Předměřice D, kostrový hrob; Smiřice A, jáma), motyka s kopytovitým ostrím (Topol A, obr. 30:15) a týl sekerky s hrotitým týlem (Plotiště A, hliník obj. 71, obr. 20:14). Jde vesměs o tvary z raného eneolitu známé, v případě motyk a sekery s přihroceným týlem pro toto období typické (Zápotocký 2002, 179). **Štípaná industrie** je známa či hlášena z Plotiště C (z jam), Předměřice A (žárový hrob), Předměřice F (jáma, obr. 27:11), Smiřice A (jáma). Z kategorie „**ostatní kamenná industrie**“ se v souborech vyskytla drtidla (Holohlavy D, žárový hrob), brousky, resp. jejich zlomky (Předměřice F, jáma, obr. 27:12), brousek s podélným žlábkem (Topol A, obr. 30:16) a brousek polokulovitý s jednou plochou sbroušenou (Předměřice C, jáma, obr. 24:18). Jako **ozdobný závěsek** patrně sloužil kulovitý provrtaný korálek ze spondylu z hrobu 47 z Plotiště A (obr. 21:1, č. 3).

Charakter osídlení. Keramika sídlištního rázu, svědčící o existenci sídlištního prostředí, je celkem z 15 katastrů (tab. 1). Ze 17 poloh lokalizovaných a dvou nelokalizovaných náleží většina (12) sídlišťím v otevřené, rovinné poloze, dalších pět poloh je výšinných resp. strategických. U **rovinných sídlišť** jsou informace o nálezovém prostředí minimální: 1× povchová vrstva (15A), 1× hliník (23A), 6× jámové objekty, vesměs bez bližší charakteristiky (15B, 25A, F, 27A, 31A, 36A), 1× z výplně hrobu lužické kultury (26A) a 3× zcela bez údajů (9A, X, 11X, 15D).

Výšinná sídliště, resp. sídliště ve strategické poloze jsou známa z pěti katastrů: Chlum-Na vrších, Chrudim-Pumberka, Lochenice, lok. č. 15C, Sovětice-Skalka, Topol-Na hradě (Vávra 1990), přičemž v celých Čechách je mladolengyelské osídlení doloženo na 25 výšinných polohách (Zápotocký 2000, 221, mapa obr. 64). Z uvedené pětice představují Chlum a Lochenice polohou spíše typ sídlišť ve strategické poloze. Výraznými výšinnými polohami jsou dvě lokality, obě prokazatelně hrazené. V **Topolu** chránila

ostrožnu o ploše ca 1 ha fortifikace, dle autorů výzkumu dvoufázová, tvořená nejprve palisádou, poté zemním valem, místy s náznakem zpevnění kameny, a vnějším příkopem (Vávra 1985; obr. 30:1). V **Chrudimi-Pumberkách** se výšinné sídliště typu nepravé ostrožny nacházelo na svažitém výběžku jazykovitého tvaru o ploše též ca 1 ha, vybíhajícím z návrší Pumberk k jihu (270–290 m n. m., převýšení ca 25 m; obr. 5; 6). Příkop, chránící ostrožnu na přístupné severní straně, měl tvar širokého žlabu typu Sohlgraben, š. 5–6 m a hl. ca 150 cm, s plochým dnem a stěnou na vnější straně šikmou, na vnitřní straně strmější; délka příkopu na sondáži sledované ploše dosahovala ca 80 m.

Při výzkumech obou výšinných sídlišť byly zachyceny též **obytné stavby**, resp. části půdorysů. V Topolu patřily lengyelské sídelní fázi kromě jámových objektů četné kůly, o nichž ved. výzkumu (M. Vávra, V. Vokolek) uvádějí, že jsou dokladem zástavby sestávající z nadzemních domů jen částečně rekonstruovatelných půdorysů, s náznakem superpozic, patrně ze dvou stavebních fází.

Lépe jsme na tom v případě Chrudimi-Pumberk, odkud je k dispozici plán výzkumu (obr. 6). Torza většího počtu půdorysů, tvořících zástavbu na vnitřní, ohrazené ploše, jsou soustředěna do pásu při vnitřní straně příkopu. V sondě IX je dobře patrná část **trapezovitého půdorysu S–J** (či SSZ–JJV) směru, d. ca 13 m, š. ca 3 m (u severního čela) až ca 5 m (na jižním konci chaty). Stopy dalších půdorysů neurč. tvaru ve formě kratších úseků paralelních žlábků, většinou též severojižní orientace, zachytily i další sondy. Trapezovitá obydlí jsou v této části střední Evropy charakteristickým znakem pozdně lengyelského horizontu. Z Čech známé případy spadají do doby pozdní k. vypíchané, jsou relativně široké a jejich půdorys je zpravidla vymezen kůly. Také žlábků vymezené trapezovité půdorysy z Března, Bylan a Postoloprta jsou relativně široké, s užší severní domovní stěnou d. 4,5–8 m (Soudský 1969; Pleinerová 1984). Torza žlábkových půdorysů na plánu z Chrudimi-Pumberk však uspořádáním připomínají spíše typické osady brzešć-kujawské skupiny pozdní k. vypíchané, sestávající z úzkých a dlouhých žlabových trapezů, převážně S–J orientace, s užší stěnou obrácenou k severu, často seskupených těsně vedle sebe tak, že mezery mezi nimi jsou minimální (kupř. Czerniak 2002, obr. 3, 4, 8; Grygiel 2008, 1854, ryc. 1486). Šířkou zadní stěny – 3 m – je část půdorysu ze sondy IX, dlouhého ca 13 m, blízká kúlovému půdorysu trapézovitěho domu k. vypíchané z Roztok (Kuna 1991, 31, obr. 3).

Pokud tedy přisuzujeme torza úzkých trapezovitých půdorysů z Chrudimi-Pumberk mladšímu lengyelu, dostáváme se tím do jistého rozporu: výše jmenované analogie jsou převážně z prostředí mladší až pozdní k. vypíchané, zatímco domy lengyelské a epilengyelské mají naopak půdorysy obdélníkové, relativně široké, vymezené žlábků, kůly i kombinovaně, zčásti žlábků, zčásti kůly (kupř. Košťurík – Šebela 1992, 189, obr. 1–3; Pavúk – Bátora 1995). Vysvětlením by mohlo být, že pozdní lengyel užíval v Čechách, podobně jako v jiných oblastech svého rozšíření (Carneiro 2002, 51), více typů obytných staveb, obdélníkových i trapezovitých (srv. mírně trapezovitý žlabový půdorys z Třebestovic, řazený do jordanovské kultury: Čtverák – Rulf 1989, obr. 2).

Hroby či nálezy patrně hrobové provenience, známé ze 4 katastrů, svědčí o užívání obojího ritu, zárovňého (Holohlavy D; Předměřice A, X) i kostrového (Plotiště A, Předměřice B) a v jednom případě i o pohřbívání do sídlištních objektů (Předměřice F); blíže k nim v partii o pohřebním ritu českého lengyelu st. MMK II: Zápotocká 1998, 116.

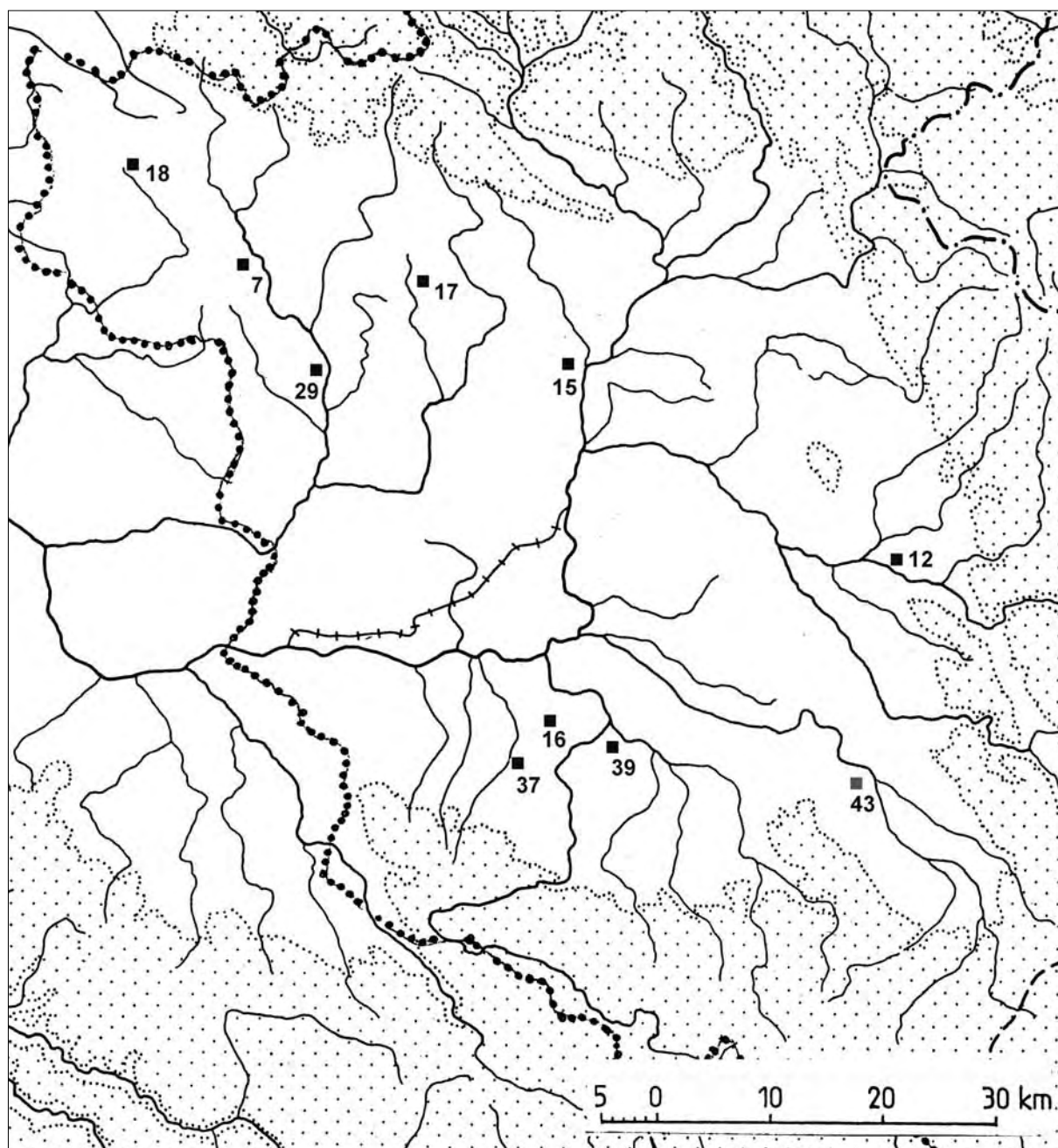
3. Jordanovská kultura (v soupisu a na *tab. 1* s určením „JORD“). Nálezy je přítomna na 10 katastrech rozptýlených ve všech třech sídelních regionech (Chrudimsko: lok. č. 16, 37, 39; Hradecko: lok. č. 15; střední Cidlina: lok. č. 7, 29; Javorka: lok. č. 17) i na komunikačních směrech na Moravu (lok. č. 43), Kladsko (lok. č. 12) a na Pojizeří (lok. č. 18). Jordanovských lokalit je tedy o něco méně než lokalit mladší MMK. V literatuře je sice u dalších deseti nálezů, dnes nezvěstných, užito označení „kultura jordanovská“ (srv. soupis nálezů), které ale nepovažujeme za spolehlivé, protože jde vesměs o údaje z 19. či 1. poloviny 20. stol., kdy se takto běžně označovala i keramika mladší MMK, a řadíme je proto mezi blíže nedatované, „lengyelské“ (srv. níže).

Keramika. Z pěti lokalit známe jen jednotlivé džbánky či kolekce několika zlomků: Hradištko X, obr. 3:1; Mikulovice A; Nadslav X, obr. 3:2–4; Skřivany A; Třebřichy A, obr. 30:18–20. Ze zbývajících pěti lokalit jsou k dispozici větší soubory, získané z jednoho (Lochenice B, obr. 14; Milovice A, obr. 16; 17; Vysoké Mýto B), tří (Kostelec n. O. A, obr. 9; 10; 12) a deseti jámových objektů (Úhřetice A, obr. 37–52). Z nich nálezově nejbohatší je hliník 31 (*tab. 2*; obr. 37–48), jehož podrobnější rozbor připravujeme; menší soubory získány ještě ze sil 50 (obr. 49:1–9), 61 (obr. 49:10–13), 66 (obr. 50), 83 (obr. 49:14–18) a z hliníku 85 (obr. 51; 52). Keramický inventář z úhřetických objektů je natolik početný a navíc stylově jednotný, že na jeho základě – a s přihlédnutím k souborům z dalších lokalit – bude možné charakterizovat jordanovskou keramiku východočeské oblasti ve značné úplnosti.

Z **nádob** identifikujeme tvary: 1. poháry, 2. džbány zdobené i nezdobené, 3. mísy, 4. mísy na nožce, 5. amfory, 6. zásobní hrnce, 7. vaničky, ze zvláštních tvarů: miska na pupkovitých nožkách, naběračky. Tvarová náplň je tedy takřka shodná jako v předchozím mladolengyelském období, podstatně méně je v našem materiálu typů hrnců a amfor, chybí putny. Novým tvarem jsou typické džbány a jejich výzdoba.

Výzdoba je aplikovaná kromě džbánů výjimečně též na hrdle mís a na těle naběraček s tyčinkovitým držadlem. Hlavní prvky výzdoby: ryté linie, tečkované linie, úzké a široké žlábků přímé i obloukovité. Motivy z nich kombinované: (a) rektilineární: krokvicové, rhomboidní, meandrovité a patrně též prosté vertikální, složené z pásů rýh či žlábků jednotlivých či v pásech, též lemovaných řádkem vpichů; (b) kurvilineární, ve formě půloblouků s pupíkem či jamkou uprostřed, půloblouků lemovaných vpichy, vlnitých pásů; a vzácně, zřejmě jako doplňkový motiv: (c) růžice složené z vpichů.

Datování. Bližší závěry v tomto směru přinese až připravovaný podrobnější rozbor. Předběžně lze říci, že z hlediska tvarové náplně odpovídá keramika z východočeských lokalit keramice staršího jordanovského stupně ve středních Čechách. Odlišná je ovšem bohatá a motivicky velmi pestrá výzdoba,

Obr. 57. Jordanovská kultura ve východních Čechách (číslování lokalit jako na obr. 1)

blízká spíše ornamentaci keramiky střešovického horizontu a uničovské skupiny z geograficky blízké severní Moravy (Rybníček–Troubelice: *Zápotocká* 1969; *Koštuřík* 1973). Celkově lze říci, že výzdobou působí archaičtěji než středočeská starší jordanovská, je ale mladší než střešovická fáze či s ní paralelní uničovská skupina (= MMK IIc dle *Podborský* 1993, či LgK IVa podle *Čížmář – Pavúk – Procházková – Šmíd* 2004).

Z mladších jordanovských fází je v oblasti znám jediný nálezy: džbán z Úhřetic (*obr.* 33:5), sice s výzdobou schussenriedského typu, ale na rozdíl od těchto džbánů má ucho nasazené na okraj.

Broušených nástrojů typických pro toto období se v jordanovských souborech vyskytlo několik: břitová polovina sekeromlatu se symetrickým ostrím z Kostelec n. O. A (*obr.* 10:14), motyka s kopytovitým ostrím (*obr.* 49:9) a lichoběžníkovitá sekerka s kopytovitým ostrím a obloukovitým týlem (*obr.* 49:8) z Úhřetic; k datování *Zápotocký* 2002, 179. **Štípaná industrie** je známa či hlášena z Lochenic B (*obr.* 14:11) a Úhřetic (porcelanitové nástroje a odpad), z **ostatní kamenné industrie** jen pískovcové brousky, resp. jejich zlomky (Lochenice B, *obr.* 14:11).

Charakter osídlení. Všechny známé jordanovské sídlištní polohy leží v rovinném, otevřeném terénu, většina z nich při hraně terasy nad říční či potoční nivou (Kostelec n. O. A, Lochenice B, Mikulovice A, Milovice A, Nadslav X, Skřivany A, Třebřichy A, Úhřetice A, Vysoké Mýto B). Výšinná sídliště, resp. sídliště ve strategické poloze, jichž je na území české skupiny této kultury identifikováno osmnáct (*Zápotocký* 2000, 220, mapa *obr.* 65), v této oblasti chybí.

Informace o prostředí sídlišť jsou dosud minimální. Ze 6 lokalit jsou hlášené jámové objekty. Kostelec n. O. A: objekty na dvou polohách, vzdálených od sebe ca 200 m; na té první silo, jáma s pecí a jáma patrně předpecní, na druhé jáma s pecí (?); Lochenice B: čtvercová jáma neurčité funkce s plochým dnem, ca 2 × 2,5 m; Mikulovice A a Milovice A: jámy bez bližších údajů; Vysoké Mýto B: patrně hliník. Z Nadslavi X pochází soubor sídlištní keramiky bez údajů a ve Skřivanech A se jordanovské střepy našly v jámách k. vypíchané; k džbánu ze Skřivan srv. níže.

Více poznatků poskytl jen **výzkum v Úhřeticích** (*obr.* 34). Podmínky ve zdejší cihelně, která patří zároveň k nejvýznamnějším polykulturním lokalitám na Chrudimsku, nebyly pro zachycení sídlištních situací bohužel příznivé. Značně razantní skřívka buldozerem až na čitelné sprašové podloží odstranila ornici včetně podložní vrstvy o síle v průměru 70 cm, proto bylo možné zachytit a zkoumat jen objekty zasahující hlouběji pod tuto vrstvu. Na ploše o rozloze téměř 0,5 ha zachyceno celkem 10 objektů, které cele či z části a s větší či menší jistotou spadají do doby jordanovské kultury: 3 hliníky (obj. 31, 38?, soujámí 85 EF), 6 zásobních jam-sil (obj. 50, 51?, 61 B, 66, 79?, 83) a 1 jáma neurčité funkce (obj. 88). Nálezově bezkonkurenčně nejbohatší z nich byl hliník 31, kvalitní soubory získány i ze sil 50, 61, 66, 83 a z hliníku 85EF; ovšem slabší či silnější intruze předchozích neolitických kultur (LNK, VK) byla přítomna prakticky ve všech.

Objekty na ploše úzce obdélníkovité sondy, d. 180 m, š. 18–20 m, se nacházely rozptýlené od JZ k SV v pásu o délce ca 80 m: jejich seskupení začíná od JZ hliníkem/soujámím 85 EF, následuje ca 30 m široký úsek se dvěma silami a jámou (obj. 79, 83, 88), pak dvojice hliníků 31, 38 a za ní k SZ do vzdálenosti ca 20 m silo 66 a trojice sil 50, 51, 61. Stopy povrchové zástavby z důvodu značné skřívky chybí, za její indicie však můžeme považovat – kromě hliníků, svou kapacitou sloužících zřejmě ke stavebním účelům – též dva bloky interpretované jako část mazanice stěny chaty (*foto* 9) šikmo se svažující do zasypané části E hliníku 85. Půdorys příslušné stavby, která by dle místa i šikmé polohy obou bloků měla stát kdesi v těchto místech, sice výzkumem zjištěn nebyl, otázkou je, zda jeho částí nemohly být úseky dvou souběžných žlabů obj. 87, 89, vzdálené od sebe ca 8 m, při okraji objektu 85.

Jedinými **hrobovými** nálezy jordanovské kultury až dosud známými z východních Čech jsou dva pohřby z Úhřetic, jeden **lidský** (kostrový pohřeb při V stěně hliníku 31, uložený ve skrčené poloze, hlavou k Z a s pohledem směřujícím k jihu, doprovázený čtyřmi nádobami) a jeden **zvířecí** (pohřeb pěti psů v silu 83, jehož rituální charakter je zřejmý z uložení koster i z faktu, že při lebce jednoho z psů postaven džbán). Je možné, že z hrobů, zničených či nepovšimnutých, pocházely i nálezy celých nádob – džbánů z Hradištka (*obr.* 3:1), Skřivan a Úhřetic (*obr.* 33:5), event. též fragmeny mís na nožce a vanička z Třebřich (*obr.* 30:18–20).

4. Nálezy keramiky lengyelského rázu kulturně-chronologicky nevýrazné (v soupisu a na *tab.* 1 s určením „LGK“). Označeny jsou takto nálezy a soubory, jejichž kulturní zařazení je nejisté nebo neověřené: patří sice s vysokou pravděpodobností do tzv. pozdně lengyelského horizontu (srv. výše), nejsou ale kulturně určené a mohou být proto mladolengyelské nebo jordanovské, ale vyloučena není ani jejich příslušnost k závěrečné fázi k. s vypíchanou keramikou. V našem soupisu jde o materiály z 27 katastrů, získané z lokalit polohově určených (A–C: 23) i neurčených (X: 10). Patří k nim celkem tři druhy nálezů:

a) Soubory keramiky, jejichž typové složení je z hlediska kulturní příslušnosti ambivalentní (MMK/JORD/V. fáze VK), mj. i proto, že běžná kuchyňská a zásobní keramika, která je převažující slož-

kou většiny sídlištních souborů, si podržela obecně lengyelský ráz až do staršího stupně jordanovské kultury (*Sankot – Zápotocký, v tisku*). Nádoby těchto tříd (amfor, hrnců) se proto ukazují do značné míry jako chronologicky průběžné a určit, zda jsou mladolengyelské nebo už jordanovské, se většinou nedá ani u těch, které se dochovaly celé, natožpak u jejich zlomků. Ke zlomu v tomto směru dochází až v mladším stupni jordanovské kultury, kdy „lengyelské“ tvary byly vystřídány hrnci s okrajovou lizénou, typickými pak pro mladší úsek raného eneolitu i pro následující starší a střední eneolit.

b) Materiály z dosud nezpracovaných výzkumů a sběrů, taxované jen obecně jako „lengyelské“.

c) Nálezy neznámé, avizované v literatuře zhruba do 50. let minulého století jako „jordanovské“, jejichž určení jsme nemohli ověřit (Bohdaneč, Česov, Krásnice, Nepochy, Pardubice, Plotiště C, Starý Bydžov, Stěžírky, Velešice, Vysoké Veselí).

4. ZÁVĚR

Skupiny lengyelského původu, reprezentující ve východních Čechách období raného eneolitu, střídají zde, podobně jako v sousedství – na střední Moravě a ve středních Čechách – osídlení V. fáze kultury s vypíchanou keramikou. Keramika staršího stupně lengyelské kultury (MMK I), vzácně se vyskytující na lokalitách mladší VK, je cenným dokladem kontaktů mezi oběma sousedními kulturami. Teprve soubory mladšího stupně MMK, typovou skladbou shodné s moravskými, jsou svědectvím kolonizační vlny přinášející trvalé osídlení (*Zápotocká 1970; 49; Vávra 1994, 244*).

Následující nálezevý horizont zde tvoří soubory a ojedinělé nálezy jordanovské kultury; její keramika zde má specifický výraz, jímž se odlišuje od jordanovské keramiky staršího stupně ze středních Čech a naopak je blízká keramice uničovské skupiny pozdní MMK na severní Moravě; předpokládáme, že její pozici blíže vymezení analýza souboru z úhřetického hliníku 31.

Ze soupisu (kap. 2) je zřejmé, že poznatky o raném eneolitu, trvajícím ca šest století (4500/4400–3800 před Kr.: *Neustupný 2008, 15*) jsou ve srovnání s jinými úseky východočeského pravěku dosud značně podprezentované. Počet lokalit, z nichž navíc 45 % zůstává kulturně neurčených, je příliš nízký, než aby se v materiálu z nich mohla v úplnosti odrazit celá vývojová sekvence, všechny její fáze. Nepřekvapuje proto, že jsme zde byli schopni odlišit spolehlivě jen dva horizonty: mladolengyelský a raně- či starojordanovský, což je nápadný rozdíl v porovnání s podstatně podrobnější relativní chronologií raného eneolitu, jaká se dnes rýsuje pro oblast středních a severozpadních Čech (*Zápotocký 1996, tab. 3; Pleslová-Štiková 1998, Abb. 88; Neustupný 2008, 56*).

Podobně jsme na tom i s poznatkami o úrovni společensko-hospodářských poměrů. Ráz lokalit, objektů i dochovaného mobiliáře z lengyelské i jordanovské fáze ukazuje standardně na zemědělský charakter sídel. Jediným symptomem zvýšené společenské stratifikace, jíž by se raný eneolit měl odlišovat od neolitu, jsou mladolengyelská výšinná sídliště. Je zde ale další faktor, který je v souvislosti s tímto obdobím třeba brát v úvahu, a sice nápadná koncentrace měděných artefaktů, kterou se východočeské regiony vyznačují. Jde sice vesměs o předměty postrádající nálezevý kontext, s ohledem na typologickou vazbu většiny z nich je ale jisté, že většina spadá právě do období raného eneolitu (*Dobeš 1992*).

Na závěr ještě poznámka jako memento: předložená práce může posloužit jako příklad, jak se v depozitářích stále ještě ukrývají po desetiletí nepropracované nálezy, schopné na tak širokém území, jakým jsou východní Čechy, modifikovat koncepci celých pravěkých období.

LITERATURA

- Beková, M. 1993: Akce a nálezy muzea v Rychnově nad Kněžnou za léta 1990–1992, Zpravodaj MHK 19, 47–48.*
Beková, M. 2001: Přehled archeologických akcí muzea v Rychnově nad Kněžnou v letech 1997 až 2000, Zpravodaj MHK 27, 9–14.
Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2004: Přírůstky archeologické sbírky hradeckého muzea v letech 2000–2003, Zpravodaj MHK 30 – Supplementum, 3–142.
Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2007: Přírůstky archeologické sbírky AO MVČ za rok 2006, Zpravodaj MHK 33, 31–45.
Boháč, P. – Kolář, J. 1996: Vyšší geomorfologické jednotky České republiky. Český úřad zeměměřický a katastrální. Praha.

- Buchvaldek, M.* 1990: Lochenice. Osídlení v mladší době kamenné. Pohřebiště lidu se zvoncovitými poháry. In: Lochenice, z archeologických výzkumů na katastru obce. Praehistorica 16. Praha, 13–49.
- Carneiro, A.* 2002: Das neolithische Haus von Münchendorf, Drei Mahden in Niederösterreich. Ein Beitrag zu den langgestreckten Bauten der Endphase der Lengyelkultur, *Archaeologia Austriaca* 86, 45–53.
- Czerniak, L.* 2002: Settlements of the Brześć Kujawski type on the Polish Lowlands, *Archeologické rozhledy* 54, 9–22.
- Čižmář, Z. – Pavúk, J. – Procházková, P. – Šmíd, M.* 2004: K problému definování finálního stádia lengyelské kultury. In: Zwischen Karpaten und Ägäis – Gedenkschrift für Viera Němejcová-Pavúková. Rahden/Westf., 207–232.
- Čtverák, V. – Holodňák, P. – Sigl, J.* 2007: Žernov tzv. řeckého typu z Chrudimi, *Archeologie ve středních Čechách* 11, 313–333.
- Čtverák, V. – Rulík, J.* 1989: Nálezy horizontu jordanovské kultury z Třebestovic, okr. Nymburk, *Památky archeologické* 80, 5–29.
- Dobeš, M.* 1992: Die Beziehungen der Kupferindustrie Böhmens und Mährens zu dem Balkan zur Zeit des ältesten Kupferhorizontes, *Studia Praehistorica* 11–12, 334–338.
- Dobeš, M. – Kostka, M. – Stolz, D.* 2007: Sídliště kultur jordanovské a nálevkovitých pohárů v Praze-Ďáblicích, *Archeologie ve středních Čechách* 11, 79–124.
- Domečka, L.* 1935: Krajina při Divoké Orlici a jejích přítocích v době předhistorické. Hradec Králové (zvl. otisk z „Osvěty lidu“ č. 61, 63, 65).
- Domečka, L.* I–IV: Nálezové deníky. Rkp. v M Hradec Králové.
- Domečka, L. – Sál, F. L.* 1928: Královéhradecko. Díl I., část 1. Místopis soudního okresu Královéhradeckého. Hradec Králové.
- Dragoun, Z. – Militký, J. – Prostředník, J.* 1997: Kostelec nad Orlicí, výzkum v r. 1988. Nálezová zpráva čj. 811/97 v archivu ARÚ Praha.
- Duška, J.* 1898: Nálezy předhistorické v kraji Královéhradeckém. Hradec Králové.
- Frolík, J.* 1981: Archeologické nálezy Chrudimsko (Chrudim). Chrudim.
- Frolík, J.* 1983: K počátkům Chrudimi, *Archeologické rozhledy* 35, 517–539.
- Frolík, J.* 1988: Archeologické nálezy Chrudimsko (T–Z). Chrudim.
- Frolík, J.* 1989: Archeologické památky Hlinecka a Chrastecka. Hlinsko.
- Frolík, J.* 2006: Doplnky k nálezům z cihelny v Rosicích u Chraští (okr. Chrudim). In: *Vita archaeologica – sborník Víta Vokolka*. Hradec Králové–Pardubice, 81–94.
- Frolík, J. – Sigl, J.* 1995: Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny. Hradec Králové.
- Frolík, J. – Sigl, J.* 1998: Chrudim v pravěku a středověku. Chrudim.
- Gut, A. – Strobel, M.* 1996: Neue Erkenntnisse aus einer alten Grabung. Die Untersuchungen des Biberacher Zahnarztes Heinrich Forschner in Aichbühl (Lkr. Biberach), *Fundberichte aus Baden-Württemberg* 21, 179–212.
- Grygiel, R.* 2008: Neolit i początki epoki brązu w rejonie Brześcia Kujawskiego i Osłoniek. Tom II-3. Środkowy neolit. Grupa brzesko-kujawska kultury lendzielskiej. Łódź.
- Hájek, L.* 1968: Kultura zvoncovitých pohárů v Čechách. *Archeologické studijní materiály* 5. Praha.
- Kalábková, P.* 2007: Charakteristika osídlení lengyelské kultury v regionu Uničovska, *Pravěk NŘ* 17, 41–71.
- Kalábková, P. – Cheben, M. – Moník, M.* 2007: Kostelec na Hané. Sídliště lengyelské kultury. Olomouc.
- Kalandřík, M.* 2005: Přírodní prostředí neolitického a eneolitického osídlení východních Čech. In: I. Pavlů (ed.), *Bylany–Varia* 3. Praha, 119–128.
- Kalferst, J.* 1984: Druhá sezóna výzkumu neolitického kultovního areálu v Holohlavech, *Zpravodaj KMVČ* 11/1, 13–18.
- Kalferst, J.* 1988: Třetí sezóna výzkumu na stavbě K. P. Benzina v Cerekvici nad Bystřicí, *Zpravodaj KMVČ* 15/1, 3–18.
- Kalferst, J.* 2002: Sídliště v Kostelci nad Orlicí, okr. Rychnov nad Kněžnou, *Zpravodaj KMVČ* 28, 63–76.
- Kalferst, J.* 2005: K vyhodnocení soupisů archeologických aktivit na Bydžovsku, *Zpravodaj KMVČ* 31, 93–100.
- Kalferst, J.* 2006: Neolitická plastika kance ze Sovětic, okr. Hradec Králové. In: *Vita archaeologica – sborník Víta Vokolka*. Hradec Králové–Pardubice, 123–127.
- Kalferst, J. – Sigl, J.* 1985: Archeologické nálezy v roce 1984, *Zpravodaj KMVČ* 12/1, 5–20
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V.* 1992: Archeologické přírůstky v Muzeu východních Čech v Hradci Králové v letech 1990 a 1991, *Zpravodaj KMVČ* 18, 7–29.
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V.* 1993: Archeologické přírůstky muzea v Hradci Králové v roce 1992, *Zpravodaj KMVČ* 19, 5–19.

- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1999: Přírůstky sbírky AO MVČ v Hradci Králové za roky 1998 a 1999, Zpravodaj KMVČ 25, 3–31.
- Kalferst, J. – Vávra, M. 1998: Neolitický kruhový příkop v Holohlavech, okr. Hradec Králové. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Turnov–Hradec Králové, 75–83.
- Kalferst, J. – Zápotocký, M. 1991: Sídliště ze staršího období kultury nálevkovitých pohárů u Benátek, okr. Hradec Králové, Archeologické rozhledy 43, 376–410.
- Kazdová, E. – Peška, J. – Matejciucová, I. 1999: Olomouc-Slavonín (I). Sídliště kultury s vypíchanou keramikou. Olomouc.
- Knor, A. 1948: Přehled archeologického výzkumu za r. 1939–1946. II. Neolitické nálezy z r. 1941–1946, Zprávy památkové péče 8, 43–46.
- Knor, A. 1953: Neolitické chaty v Úhřeticích na Chrudimsku, Archeologické rozhledy 5, 589–593.
- Končelová, M. 2005: Struktura osídlení lidu s lineární keramikou ve východních Čechách, Archeologické rozhledy 57, 651–706.
- Koštuřík, P. 1973: Die Lengyel-Kultur in Mähren. Die jüngere mährische bemalte Keramik. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně I/6. Praha.
- Koštuřík, P. – Šebela, L. 1992: Eneolitická sídliště v Dolních Věstonicích, Pravěk NŘ 2, 183–204.
- Koudelka, J. 1908: Praehistorické nálezy na Bydžovsku, Památky archeologické 22, 199–204.
- Krásný, J. et al. 1982: Vysvětlivky k základní hydrologické mapě ČSSR 1 : 200 000, list 13 – Hradec Králové. Ústřední ústav geologický. Praha.
- Kuna, M. 1991: Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách 1980–1985. Historie výzkumu, popis lokality a sídlištních objektů, Muzeum a současnost 10/I, 23–51.
- Květina, P. 2001a: Neolitické osídlení Chrudimska, Archeologické rozhledy 53, 682–703.
- Květina, P. 2001b: K otázce datování sídliště LnK v Úhřeticích. In: Metlička, M. (ed.), Otázky neolitu a eneolitu našich zemí 2001. Plzeň, 95–101.
- Lichardus, J. 1998: Die Frühkupferzeit in Böhmen und ihre Verbindungen zu den westlichen und südlichen Nachbarn. Probleme der chronologischen und kulturellen Deutung, Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde 6/7, 9–89.
- Lüning, J. 1976: Schussenried und Jordansmühl. In: Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa. Band Vb: Westliche Mitteleuropa. Fundamenta A 3 (Hrsg. H. Schwabedissen). Köln–Wien, 122–187.
- Militký, J. 2006: Nálezy z pozdní doby halštatské až časně laténské z polykulturního sídlištního areálu v Kostelci nad Orlicí (okr. Rychnov nad Kněžnou). In: Vita archaeologica – sborník Víta Vokolka. Hradec Králové–Pardubice, 175–190.
- Neuhäuslová, Z. et al. 2001: Mapa potenciální vegetace České republiky. Praha.
- Neustupný, E. 1961: Die westlichen Kulturen im böhmischen Äneolithikum. In: L'Europe à la fin de l'âge de la pierre. Prague, 313–320.
- Neustupný, E. 1969: Der Übergang vom Neolithikum zum Äneolithikum und der Ausklang der Lengyel-Kultur. In: Symposium über den Lengyel-Komplex und die benachbarten Kulturen (Nitra – M. Vozokany 1967), Študijné zvesti AÚ SAV 17, 271–291.
- Neustupný, E. 2008: Časný eneolit. In: E. Neustupný (ed.), Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Praha, 38–59.
- Neustupný, J. 1934/35: Žárový hrob lengyelský v Předměřicích, Památky archeologické 40, 93.
- Novák, M. 2003: Pozdně halštatské sídliště v Neznášově, okres Náchod, Zpravodaj KMVČ 29, 142–182.
- Novák, M. – Sigl, J. 2006: Archeologický výzkum na trase dálnice D11 v roce 2005, Zpravodaj KMVČ 32, 63–66.
- Novák, M. – Sigl, J. 2007: Výsledky záchranného archeologického výzkumu na stavbě dálnice D11 v úseku Osice–Hradec Králové, Zpravodaj KMVČ 33, 78–112.
- Novotný, B. 1950: Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu, Obzor prehistorický 14, 163–260.
- Pavúk, J. – Batora, J. 1995: Siedlung und Gräber der Ludanice-Gruppe in Jelšovce. Nitra.
- Petrusch, J. 1994: Die Einflüsse der Lengyel-Kultur auf die mittelneolithische Entwicklung in Südostbayern. In: Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888–1988. Brno–Łódź, 208–217.
- Píč, J. L. 1903: Kulturní jámy u Chrasti na Chrudimsku, Památky archeologické 20, 329–334.
- Píč, J. L. 1909: Starožitnosti země České. Díl III, sv. 1. Čechy za doby knížecí. Praha.
- Pleinerová, I. 1980: Kultovní objekty z pozdní doby kamenné, Památky archeologické 71, 10–60.
- Pleinerová, I. 1984: Häuser des Spätlengyelhorizontes in Březno bei Louny, Památky archeologické 75, 7–49.
- Pleslová-Štiková, E. 1998: Das Äneolithikum (Jung- und Endneolithikum) Mitteleuropas. In: J. Preuss (ed.), Das Neolithikum in Mitteleuropa. Band 1/2. Weissbach, 351–370.
- Podborský, V. 1993: Lid s moravskou malovanou keramikou. In: V. Podborský (ed.), Pravěké dějiny Moravy. Brno, 108–144.

- Preidel, H. rkp.: Verzeichnis der Jordansmühler Kultur in Böhmen. Rkp. v archivu ARÚ Praha.
- Reinert, H. 1923: Die Chronologie der jüngeren Steinzeit in Süddeutschland. Augsburg.
- Rulj, J. 1983: Přírodní prostředí a kultury českého neolitu a eneolitu, Památky archeologické 74, 35–95.
- Rybová, A. 1979, 1980: Platiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.–5. Jahrhundert u. Z., Památky archeologické 70, 353–489; 71, 93–224.
- Sankot, P. – Zápotocký, M. v tisku: Eneolitický sídlištní areál (jordanovská a řivnáčská kultura) s kruhovým objektem – rondelem v Tuchoměřicích, okr. Praha-západ, Památky archeologické.
- Schránil, J. 1928: Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens. Berlin-Leipzig.
- Sigl, J. – Vokolek, V. 1977: Záchrané výzkumy, terénní průzkumy a další akce AO K MVČ v roce 1976, Zpravodaj K MVČ 4/2, 3–11.
- Sigl, J. – Vokolek, V. 1982: Archeologické nálezy v letech 1980–1981, Zpravodaj K MVČ 9, 5–14.
- Soudský, B. 1969: Étude de la maison néolithique, Slovenská archeológia 17, 5–96.
- Steklá, M. 1959: Třídění vypíchané keramiky, Archeologické rozhledy 11, 211–260.
- Stocký, A. 1908: Praehistorický výzkum okolí Nového Bydžova r. 1907, Památky archeologické 23, 165–168.
- Stocký, A. 1926: Pravěk země české I. Věk kamenný. Praha.
- Svoboda, B. 1940: Pardubický kraj v pravěku. In: Sborník města Pardubic. Pardubice, 14–25.
- Šnajdr, L. 1902: Tätigkeitsbericht. In: Mitteilungen der k. k. Centralcommission für Erforschung u. Erhaltung der Baudenkmale N.F. 28, 111–120.
- Šnajdr, L. 1903: Příspěvek k časovému určení neolitické keramiky v Čechách. Zvl. otisk z Časopisu společnosti přátel starožitností českých 11, 6–18, 57–63.
- Vávra, M. 1977: Archeologický výzkum v Milovicích v r. 1976, Zpravodaj K MVČ 4/2, 13–14.
- Vávra, M. 1981: Lengyelská kultura ve východní polovině Čech. Kandidátská práce. Archeologický ústav ČSAV, Praha.
- Vávra, M. 1983: Dva pozdně lengyelské objekty z Předměřic nad Labem, Acta Musei Reginaehradecensis, B (spol. vědy) 16, 107–114, 124–126.
- Vávra, M. 1985: Lengyelské opevnění v Topolu a poznámky k mladoneolitickým kruhovým areálům, Sborník filosofické fakulty brněnské univerzity E 30, 73–79.
- Vávra, M. 1986: Die Anfänge der Lengyel-Kultur in Böhmen und ihre Interpretation. In: Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur. Nové Vozokany 1984. Nitra-Wien, 297–304.
- Vávra, M. 1989: Die Jordanów-Gruppe Böhmens. In: Das Äneolithikum und die früheste Bronzezeit (C14 3000–2000 b.c.) in Mitteleuropa: kulturelle und chronologische Beziehungen, Praha 1986. Praehistorica 15. Praha, 71–74.
- Vávra, M. 1990: Die Höhsiedlungen der Lengyel-Kultur in Böhmen, Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte 73, 183–189.
- Vávra, M. 1994: Die Lengyel-Kultur in Böhmen. In: Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888–1988. Brno-Lódz, 241–247.
- Vávra, M. – Vokolek, V. 1984: Výzkum hradiště v Topolu, Zpravodaj K MVČ 11/1, 40–43.
- Vencl, S. 1963: Příspěvek k poznání východočeské skupiny šáreckého stupně keramiky volutové, Acta Musei Reginaehradecensis 5, 3–63.
- Vích, D. 2001: Eneolitické nálezy na českomoravském pomezí, Pravěk NŘ 11, 61–100.
- Vích, D. – Soukup, M. 2008: Doklad staroneolitického sídliště ve Vysokém Mýtě-Průhonicích (okr. Ústí nad Orlicí), Archeologie ve středních Čechách 12, 107–112.
- Vích, D. – Vokolek, V. 1997: Nálezy získané do sbírek AO MVČ v letech 1996–97, Zpravodaj K MVČ 23, 3–27.
- Vokolek, V. 1962: Pravěk východních a severovýchodních Čech. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1963: Neolitický objekt ve Smiřicích, Archeologické rozhledy 15, 501–502.
- Vokolek, V. 1977: Záchraný výzkum v Úhřeticích v r. 1976, Zpravodaj K MVČ 4/2, 15–19.
- Vokolek, V. 1978: Záchraný výzkum v Úhřeticích v r. 1977, Zpravodaj K MVČ 5/1, 12–19.
- Vokolek, V. 1980a: Záchraný výzkum v Úhřeticích v r. 1979, Zpravodaj K MVČ 7/1, 4–7.
- Vokolek, V. 1980b: Záchraný výzkum v Lochenicích, část I, Zpravodaj K MVČ 7/1, 29–64.
- Vokolek, V. 1981a: Eneolitický hrob z Platišť n. L. a pohřebiště zvoncovitých pohárů z Předměřic n. L., Archeologické rozhledy 33, 481–486.
- Vokolek, V. 1981b: Záchraný výzkum v Lochenicích, část II, Zpravodaj K MVČ 8/1, 50–70.
- Vokolek, V. 1982: Výzkum slezskoplatěnického hradiště v Topolu v r. 1981, Zpravodaj K MVČ 9/1, 24–29.
- Vokolek, V. 1985: Nálezy při stavbě vodojemu v Holohlavech, Zpravodaj K MVČ 11/1, 40–64.
- Vokolek, V. 1986: Výzkum v Chrudimi-Pumberkách, Zpravodaj K MVČ 13/1, 50–55;

- Vokolek, V. 1987: Archeologický výzkum v Chrudimi-Pumberkách v r. 1986, Zpravodaj KMVČ 14/1, 30–37.
- Vokolek, V. 1989: Záchraný výzkum na trase silnice v Semoničích a Černožicích, Zpravodaj KMVČ 16, 20–25.
- Vokolek, V. 1990: Pravěk Pardubicka. In: Dějiny Pardubic I. Pardubice.
- Vokolek, V. 1990: Přehled nálezů na katastru obce. In: Lochenice, z archeologických výzkumů na katastru obce. Praehistorica 16. Praha, 153–159.
- Vokolek, V. 1991/1992: Výzkum v Plotištích nad Labem v letech 1990–1991, Zpravodaj KMVČ 18, 52–54.
- Vokolek, V. 1993: Počátky osídlení východních Čech. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1993a: Eneolitický objekt v Plotištích nad Labem, Pojizerský sborník 1, 7–15.
- Vokolek, V. 1995: Nález lengyelské keramiky z Libišan, Archeologické rozhledy 47, 506–508.
- Vokolek, V. 2002: Neolitická zoomorfní nádoba z Jaroměře, Archeologické rozhledy 54, 314–318.
- Vokolek, V. 2007: Katalog sbírky oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea II. Nálezy do roku 1913 (Neolit a eneolit), Fontes Archaeologici Pragenses 32. Praeae.
- Vokolek, V. – Vávra, M. 1983: Výzkum hradiště v Topolu v r. 1982, Zpravodaj KMVČ 10/1, 19–23.
- Vokolek, V. – Zápotocká, M. 1997: Neolithische Gräber und Gräberfelder in Plotiště n. L. und Předměřice n. L., Bezirk Hradec Králové, Památky archeologické 88, 5–55.
- Vokolek, V. – Zápotocký, M. 1990: Východní Čechy ve středním eneolitu. Otázka zásahu bošácké skupiny, Památky archeologické 81, 28–58.
- Zápotocká, M. 1969: Die Stichbandkeramik zur Zeit des späten Lengyel-Horizontes. In: Symposium über den Lengyel-Komplex und die benachbarten Kulturen (Nitra – M. Vozokany 1967), Študijné zvesti AÚ SAV 17, 541–574.
- Zápotocká, M. 1970: Die Stichbandkeramik in Böhmen und in Mitteleuropa. In: Schwabedissen, H. (Hrsg.), Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa, Teil II. Fundamenta, Reihe A, Band 3. Köln-Wien, 1–66.
- Zápotocká, M. 1981: Horní Cetno – soubor pozdně lengyelské keramiky z Pojizeří. In: Praehistorica 8, Varia archaeologica 2. Praha, 43–50.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums. Praha.
- Zápotocká, M. 2004: Chrudim. Příspěvek ke vztahu české skupiny kultury s vypíchanou keramikou k malopolské skupině Samborzec-Opatów, Archeologické rozhledy 56, 3–55.
- Zápotocký, M. 1996: Raný eneolit v severočeském Polabí, Archeologické rozhledy 48, 404–459.
- Zápotocký, M. 2000: Cimbura und die Höhensiedlungen des frühen und älteren Äneolithikums in Böhmen. Památky archeologické – Supplementum 12. Praha.
- Zápotocký, M. 2002: Eneolitická broušená industrie a osídlení regionu Čáslav – Kutná Hora. In: Pavlů, I. (ed.), Bylany Varia 2. Praha, 159–228.
- Zápotocký, M. – Dreslerová, D. 1996: Jenštejn. Eine neuentdeckte frühäneolithische Gruppe im Mittelböhmen, Památky archeologické 87, 5–58.

OSTBÖHMEN IM FRÜHÄNEOLITHIKUM: LENGYEL-KULTUR UND JORDANÓW-KULTUR

1. Einführung

Die Arbeit beschäftigt sich vorwiegend mit der Bearbeitung von bedeutenden frühäneolithischen Fundorten (Chrudim-Pumberka, Plotiště n. L., Předměřice n. L., Úhřetice), die V. Vokolek in den 60.–80. Jahren des 20. Jhdts. untersuchte. Zu den bedeutendsten gehört die Siedlung aus der Ziegelei in Úhřetice. Ihre Untersuchung brachte die bisher zahlreichste Kollektion von der Jordanów-Kultur in Böhmen, welche die Phase, die in anderen Siedlungsregionen fast nicht vertreten ist, repräsentiert. Die weiteren wichtigeren Kollektionen aus Museumssammlungen wurden ebenfalls bearbeitet. Mit Hilfe von Angaben aus der Literatur und aus dem Archiv des Prager Archäologischen Institutes wurde eine Dateibase von Fundorten zusammengestellt. Sie umfasst die Angaben zu zwei folgenden Formationen des Lengyel-Kreises, die auf dem Gelände Ostböhmens den Zeitabschnitt des frühen Äneolithikums repräsentieren. Es handelt sich um die jüngere Stufe der Kultur mit mährischer bemalter Keramik (jüngere MBK = jüngere LGK) und die Jordanów-Kultur (Jord. K.); Abb. 1, Taf. 1.

2. Katalog der Funde aus 44 Katastern, Abb. 2–52.

3. Frühäneolithische Besiedlung Ostböhmens

3.1. Forschungsgeschichte (Taf. 3). Die ersten Funde stammen aus den Jahren 1894 und 1897 (Duška 1898; Šnajdr 1902, 1903; Neustupný J. 1934/35). Weitere hängen eng mit der Wirkung von L. Domečka und F. Žaloudek in den Jahren 1900–1918 zusammen. In der Monografie von A. Stocký (1926) wurden sieben ostböhmische Fundorte zum damaligen Zeitpunkt registriert. Die größeren Siedlungskollektionen wurden allerdings erst im Verlaufe der zwanziger Jahre gewonnen (Plotiště n. L., Předměřice n. L.). Aus dem Fundbestand, der bis vierziger Jahre bekannt wurde, schöpft die Studie „Le group de Jordanów (Jordansmühl) et les influences sudorientales en Bohême“ von B. Novotný (1950). In den Jahren 1961–1970 verlief die systematische Grabung unter der Führung von A. Rybová und V. Vokolek in Plotiště. In seinem Verlaufe wurden u. a. Siedlungsobjekte und Gräber der jüngeren MBK aufgedeckt (Vokolek – Zápotocká 1997). Die Zeit der Spitzenaktivität in den Untersuchungen stellen die siebziger Jahre sowie der Anfang der achtziger Jahre dar. Damals wurden fünf frühäneolithische Fundorte untersucht. Es handelt sich um Úhřetice – die Siedlung der Jordanów-Kultur (Vokolek 1980a); Topol – die Befestigung von der Höhengiedlung der jüngeren mährisch-bemalten Keramik (Vávra – Vokolek 1984); Lochenice und Holohlavy – die Siedlung der Kultur mit Stichbandkeramik (StK) mit einem Rondell und Belegen des Kontakts mit der älteren Lengyel-Kultur (Buchvaldek 1990; Kalferst – Vávra 1998); Chrudim – die befestigte Höhengiedlung der jüngeren MBK (Vokolek 1987). Den Zustand am Ende der siebziger Jahre summieren die Arbeiten von M. Vávra (Vávra 1986, 1989, 1994). In den letzten zwanzig Jahren wurden einige Materiale aus den Grabungen, welche aus Anlass der Errichtung von großflächigen Bauten (vor allem Strassen) realisiert wurden, gewonnen. Sie wurden bisher nur teilweise bearbeitet. Die Entdeckung von Siedlungen der Jordanów-Kultur in Kostelec nad Orlicí (Führung: M. Beková, J. Militký; Kalferst 2002) sowie in Vysoké Mýto (Vích – Soukup 2008) auf den Fernstrecken außerhalb des alten Siedlungsgebietes ist überraschend.

3.2. Fundbasis. Die Anzahl von Katastern und lokalisierten Fundorten; Gliederung nach der Art der Aktivität: Siedlungen (47 = 71 %) – sechs von ihnen auf den Höhen- oder strategischen Lagen, vereinzelt Funde der Keramik (12 Fundorte), Begräbnisaktivitäten (12 Fundorte); Taf. 1.

3.3. Naturumwelt und Umfang der frühäneolithischen Oikumene. Die Fundorte konzentrieren sich in drei Siedlungsregionen: Chrudim, Hradec Králové und der mittlere Flusslauf der Cidlina (Abb. 1). Ihre Verteilung entspricht im Prinzip den Siedlungsgebieten, welche sich seit dem Anfang der landwirtschaftlichen Urgeschichte bildeten (neolithische Siedlungsgebiete Nr. 1–3: Pavlů – Zápotocká 1979, Abb. 1, 2). Außerhalb ihrer Grenze sind drei Siedlungsfundorte der Jordanów-Kultur situiert. Sie können als Siedlungsenklaven auf den Strecken, welche das Ostböhmen mit dem Mittelmähren (Vysoké Mýto), dem Glatz (Kostelec n. Orlicí) und dem Jizera-Gebiet (Nadslav) verbunden, interpretiert werden.

Es bleibt die Frage des Umfanges der Besiedlung konkret in der Zeit von beiden gefolgten Kulturen. Vorangehende Schlüsse relativiert allerdings die Tatsache, dass das Verzeichnis mehrere Fundorte (45 %) ohne kulturelle Bestimmung umfasst (jüngere MBK/Jord. K ?, im Kap. 2 und auf der Taf. 1 als „LGK“). Sie gehören höchstwahrscheinlich zum späten Lengyel-Horizont. Es kann aber nicht ausgeschlossen werden, dass ihr Teil mit der V., lengyelisierten Phase der StK in Verbindung ist. Der markante Unterschied zwischen der Karte (Abb. 1) und den Karten mit Fundorten mit der kulturellen Bestimmung (Abb. 54, 57) schließt nicht aus, dass die siedlungsgeographische Situation von beiden Kulturen unterschiedlich sein konnte. Die Fundorte der älteren und jüngeren MBK (Abb. 54) sind in den Regionen Chrudim und Hradec konzentriert. In der Region Pardubice sowie in dem Cidlina-Gebiet werden sie nicht vertreten.

Für den ostböhmischen Raum würde nicht dieser Zustand – im Fall seiner Bestätigung – die Möglichkeit der parallelen Existenz (Form von Siedlungsenklaven?) der jüngeren MBK mit Kommunitäten der späten StK ausschließen. Erst die Karte der Jordanów-Funde (Abb. 57) zeugt von der Siedlungsaktivität in allen drei Siedlungsregionen einschließlich der wichtigsten Fernverbindungsstrecken.

3.4. Datierung und Charakter der Besiedlung. Die Problematik des Überganges vom Neolithikum zum Äneolithikum; die Frage des späten Lengyel-Horizontes, der in drei Phasen (ältere = spätere StK; mittlere = jüngere Lengyel-Kultur, Phase Horní Cetno und Střešovice; jüngere = Jord. K) gegliedert ist (Zápotocká 1969, 1981). Die Arbeiten, die sich mit der Präzisierung von der Periodisierung der Jordanów-Kultur beschäftigen: Neustupný 1969; Lüning 1976; Vávra 1989; Zápotocký – Dreslerová 1996; Zápotocký 1996; Lichardus 1998; Dobeš – Kostka – Stolz 2007). Für unser Thema ist wichtig, dass fast alle Kollektionen, die bisher für die Bearbeitung der relativen Chronologie des älteren und mittleren Abschnittes des frühen Äneolithikums, d.h. der jüngeren Lengyel-Kultur und der epilengyelzeitlichen Jordanów-Kultur verwendet wurden, stammen aus Mittel- und Nordwestböhmen. Der Fundbestand in Ostböhmen entspricht der hiesigen Situation nur teilweise.

Die ostböhmischen Funde, die in dem Verzeichnis in dem Kap. 2 beschrieben und erfasst sind, werden chronologisch in vier Gruppen gegliedert. Die ersten drei Gruppen können chronologisch und kulturell bestimmt wer-

den. In der vierten Gruppe werden die Funde, die angeblich für die „Lengyel-“ oder „Jordanów-“ Funde – allerdings ohne Bearbeitung oder Feststellung – gehalten sind, umfasst:

1. Die Keramik mit dem Charakter der älteren Stufe der Kultur mit mährischer bemalter Keramik (Stufe MBK I) wurde auf drei Orten (Karte Abb. 54): in Lochenice (Abb. 13; Buchwaldek 1990), Holohlavý (Abb. 2:3, Nr.1–6; Kalferst – Vávra 1998) bei der Untersuchung von Rondellen der Kultur der jüngeren StK und in Chrudim im Objekt von der StK der Phase IVa2/b1 ergraben. Im Fall von Lochenice und Holohlavý setzen die Autoren übereinstimmend voraus, dass die Keramik der älteren MBK die Anwesenheit der Menschen aus dem Milieu der Lengyel-Kultur bei der Errichtung von den hiesigen Rondellen belegt. Der kleine Becher aus Chrudim sowie weitere anwesende Formen von ausländischer Provenienz (Gefäße der kleinpolnischen Gruppe Samborzec–Opatów) beweisen eher den Handel oder die Kontakte der jüngeren StK mit Mähren und vermittelt auch mit Klempolen (Zápotocká 2004).

Aus dem geografischen Sicht kann man voraussetzen, dass dieses Gelände in der Zeit der jüngeren Stichbandkeramikkultur, aus der unsere drei Fundorte mit der Keramik der älteren MBK stammen, unter dem Lengyel-Einfluss stärker als andere Regionen Böhmens war. Die bemalte Ware in den Komplexen der jüngeren StK ist in allen Fällen ähnlich wie in Mittelböhmen für Import gehalten.

2. Fundkomplexe und Einzelfunde der jüngeren Stufe der Kultur mit mährischer bemalter Keramik (Stufe MBK II) sind aus 15 Katastern bekannt (Karte Abb. 54).

Das Spektrum von keramischen Typen (Abb. 55, 56) ist vorwiegend auf Grund von sechs Siedlungskomplexen (Plotišť A, Grube, Abb. 20:1–14; Předměřice A, Grube, Abb. 23:1–4; Předměřice C, Gruben aus dem Jahre 1927, Abb. 24, 25; Předměřice C, Grube aus dem Jahre 1929, Abb. 26; Předměřice F, Grube aus dem Jahre 1954, Abb. 27; Smiřice A, Grube, Abb. 28; Topol A, Abb. 30:1–17) und Ausstattungen aus einigen Gräbern (Plotišť A, Abb. 21; Předměřice A, B, D, E, X, Abb. 22; Rosice X, Abb. 31:5) zusammengesetzt. Die Gefäßformen: 1. Becher und Töpfe, Typen 11–19; 2. Schüsseln, Typen 21–28; 3. Schüsseln auf dem Fuss, Typen 31–36; 4. Amphoren, Typen 41–44; 5. Vorratstöpfe, Typen 51–53; 6. Butten (nur Körperböden); 7. Miniaturwanne. Im Vergleich mit den Junglengyel-Komplexen aus den benachbarten Gebieten ist offenbar, dass das Typenrepertoire (Abb. 55, 56) bisher nicht komplett ist. Mit Rücksicht darauf ist die Nummerierung von den Typen vorläufig. Es kann vorausgesetzt werden, dass sie im Rahmen der gesamten Bearbeitung der böhmischen Gruppe der Lengyel-Kultur mit der Typologie der Keramik der Stufe MBK II korrelieren wird.

Für die Gefäße ist die fast vollkommene Absenz der Verzierung charakteristisch. Getupfte und gekerbte Ränder (Abb. 15:3; 22:11; 27:6,8; 30:10 usw.) oder getupfte Linien an der Körperwölbung (Abb. 29:5,6) kommen ausnahmsweise vor. Die geritzte Verzierung ist nur auf den Scherben Abb. 8:5,6 vertreten. Die Spuren nach der roten Farbe erwähnt M. Vávra aus Topol. Die Knubben von verschiedener Form sind typisch. Bei allen Gefäßformen einschließlich der Vorratstöpfe und Butten treten auch walzenförmige Henkel auf. Der breite Bandhenkel ist nur auf der Scherbe Abb. 25:1 vertreten.

Die Zusammensetzung von den keramischen Komplexen entspricht vorwiegend dem Fundbestand der Stufe MBK II. Das häufige Vorkommen von Formen und Merkmalen, welche im Rahmen dieser Stufe für jüngere gehalten sind, führt zum Schluss, dass der Schwerpunkt der ostböhmisches Junglengyel-Besiedlung in die Phase MMK IIb sowie in die mittelböhmische Phase Horní Cetno (= bisher der älteste Abschnitt der böhmischen Gruppe der Lengyel-Kultur) datiert werden kann. Es ist allerdings unsicher, ob sie sich mit der Endphase der StK wechselt oder parallel läuft. Nach Indizien hatte nicht die Zeit der Lengyel-Kultur in Ostböhmen einen Horizont. Sie dauerte bis die Phase Strěšovice (= MMK IIc oder sog. Vor-Jordanów-Horizont, IgK IVa: Čížmář – Pavúk – Procházková – Šmíd 2004). Den wertvollen Beleg von externen Beziehungen stellt ein Bruchstück des kleinen Bechers aus Předměřice C dar (Abb. 24:9). Nach der Verzierung kann man voraussetzen, dass es aus dem Westen (vermutlich aus der westböhmischen Siedlungsregion), aus dem Raum der Aichbühler Kultur oder der älteren Phase der Münchshöfener Kultur (Radčice: Neustupný 1961, Taf. 41; Lüning 1976, Taf. 75:1) importiert wurde.

Neben den Gefäßen treten Gegenstände, wie Bruchstück einer Plastik (Abb. 20:12), Koralle aus Ton (Abb. 20:13) und Gewicht (Abb. 30:17) in dem Junglengyel-Kontext auf. Im Fall von Steingeräten handelt es sich dann um Äxte (Abb. 13:2), die Hacke (Abb. 30:15), das spitznackige Beil (Abb. 20:14), die unzählreiche Abschlagindustrie (Abb. 27:11), Reibmühlen, Schleifsteine, den Schleifstein-Pfeilstrecker (Abb. 30:16) und die kleine Koralle aus Spondylus (Abb. 21:1, Nr. 3).

Zum Charakter der Besiedlung. Aus 17 lokalisierten und 2 nicht lokalisierten Fundorten haben 12 den Charakter der Flachsiedlungen in der offenen und ebenen Lage. Im Fall von fünf Fundorten handelt es sich um die mehr oder weniger ausgeprägte Höhenlagen. Zu den Flachsiedlungen existieren die Informationen nur von einzelnen Objekten (Gruben, Lehmgruben). Die Höhengründungen bzw. die Siedlungen in der strategischen Lage: Chlum–Na vrších, Chrudim–Pumberka, Lochenice C, Sovětice–Skalka, Topol–Na hradě (Vávra 1990), wobei Chlum, Lochenice und Sovětice eher einen Typ der Siedlungen in der strategischen Lage vertreten. Die ausdrucksvollen Höhenlagen sind nur zwei, beide mit der nachweisbaren Verschanzung. Es handelt sich um Topol (Geländesporn, ca. 1 ha, in der ersten

Phase mit der Palisade, dann Graben mit dem Erdwall: Abb. 30; Vávra 1985) und Chrudim-Pumberka (unechter Geländesporn, ca. 1 ha, mit dem Graben; Abb. 5, 6). Auf beiden Fundorten wurden ebenfalls die Teile von Grundrissen der Wohnbauten festgestellt: in Topol Pfostenhäuser, in Chrudim die Hausgrundrisse mit Fundamentgräbchen. In Chrudim (Abb. 6) wurden die Reste von mehreren solchen Grundrissen auf der Fläche bei der Innenseite des Grabens konzentriert. In der Sonde IX konnte gut ein Teil des trapezförmigen Grundrisses (Länge: 13 m, Breite: 3–5 m) beobachtet werden. Die trapezförmigen Wohnbauten stellen in diesem Raum Mitteleuropas das charakteristische Merkmal für den Lengyel-Horizont dar. Aus Böhmen sind relativ breite Hausgrundrisse mit Pfosten- oder Gräbchenkonstruktion aus der Zeit der späten StK bekannt (Soudský 1969; Pleinerová 1984). Die Reste von den Fundamentgräbchen auf dem Plan aus Chrudim-Pumberka erinnern allerdings mit ihren engen und langen Grundrissen eher an die Häuser der Brześć-Kujawski-Gruppe der späten StK (z. B. Czerniak 2002; Grygiel 2008, Abb. 1486) an. Es ist wahrscheinlich, dass die späte Lengyel-Kultur mehrere Typen von den Wohnbauten vom rechteckigen oder trapezförmigen Grundriss in Böhmen (vgl. leicht trapezförmiger Fundamentgräbchen aus Třebestovice aus der Zeit der Jordanów-Kultur: Čtverák – Rul’f 1989, Abb. 2), ähnlich wie in anderen Gebieten (Carneiro 2002, 51) verwendete.

Die Gräber oder die Funde vom Grabcharakter zeugen von der Verwendung vom Brand- (Holohlavý D; Předměřice A, X) sowie Körpergräbern (Plotiště A, Předměřice B): Zápotocká 1998, 116.

3. Die Jordanów-Kultur ist in 10 Katastern sowie in allen drei Siedlungsregionen und neu auch auf den Fernrichtungen nach Mähren, Glatz und Jizera-Gebiet (Abb. 57) vertreten.

Keramik. Aus 5 Fundorten stammen nur Einzelfunde von Krügen oder Kollektionen mit einigen Scherben. Die größeren Fundkomplexe stehen aus Kostelec n. O. (Abb. 9–12), Lochenice (Abb. 14), Milovice (Abb. 16, 17), Vysoké Mýto B) und vorwiegend aus Úhřetice zur Verfügung. Im letzten Fall handelt es sich um zehn Objekte, aus denen die Lehmgrube 31 (Abb. 37–48, Taf. 2) das reichste Objekt ist (sie wird selbständig analysiert). Die kleineren Kollektionen stammen aus den Silos 50, 61, 66, 83 und aus der Lehmgrube 85 (Abb. 49–52). Der keramische Fundbestand aus den Objekten in Úhřetice ist zahlreich und im Stil organisch. Mit Rücksicht darauf und auch mit Hilfe von den Materialien aus anderen Fundorten wird es möglich die Jordanów-Keramik des ostböhmisches Raumes ziemlich gut charakterisieren.

Gefäßformen: 1. Becher, 2. Krüge (verzierte, unverzierte), 3. Schüsseln, 4. Schüsseln auf dem Fuss, 5. Amphoren, 6. Vorratstöpfe, 7. kleine Wannen; besondere Gestalten: kleine Schüssel auf Füßen in Form von Knubben, Schöpfkellen. Das Repertoire von den Formen ist im Prinzip fast gleich wie in der Junglengyel-Zeit. Nur die Anzahl von Typen der Töpfe und Amphoren ist einigermassen in unserem Material niedriger, wobei die Butten völlig fehlen. Die neue Form stellen die Krüge und ihre Verzierung dar. Die Verzierung ist ausnahmsweise auch auf den Schüsseln und Kellen appliziert. Verzierungselemente: geritzte Linien, punktierte Linien, enge oder breite und direkte oder gebogene Rillen dar. Die Motive haben (a) die rectilineare Form: Sparren-, Rhomboid-, Mäandermuster, die aus Linien- oder Rillenbänder zusammengesetzt sind, auch mit Einstichen bordiert; (b) die curvilineare Form: Halbbögen mit Knubbe oder Grübchen in der Mitte, Halbbögen mit der Bordüre aus Einstichen, gewellte Bänder.

Nach Formen steht die Keramik aus den ostböhmisches Fundorten der mittelböhmisches Keramik der älteren Stufe der Jordanów-Kultur nah. Doch die reiche Verzierung mit bunten Motiven sieht anders aus. Sie ähnelt sich vielmehr dem Dekor des Střešovice-Horizontes und der nordmährischen Uničov-Gruppe (Rybníček – Troubelice: Zápotocká 1969; Košťurík 1973; Podborský 1993). Es kann sagen, dass die Verzierung mehr archaisch wirkt als die der mittelböhmisches älteren Jordanów-Stufe und zugleich etwas jünger als die der Střešovice-Phase und der Uničov-Gruppe (= MMK IIc nach Podborský 1993 oder LgK IVa nach Čižmář – Pavúk – Procházková – Šmíd 2004). Wir hoffen, dass die mehr ausführliche Analyse die näheren Schlüsse bringt.

Steinindustrie: eine Hälfte der Axt mit symmetrischer Scheide (Abb. 10:14), die Hacke (Abb. 49:9), der trapezförmige Beil (Abb. 49:8), die Abschlagindustrie (Abb. 14:11), Schleifsteine aus Sandstein (Abb. 14:11).

Zum Charakter der Besiedlung: Alle bekannten Jordanów-Siedlungen dehnen sich auf dem offenen, ebenen Gelände aus. Die Mehrheit von ihnen ist bei der Kante einer Terrasse über der Fluss- oder Bachau situiert. Die Höhsiedlungen bzw. die Siedlungen in der strategischen Lage (18 Fundorte auf dem Gebiet der böhmischen Gruppe der Jordanów-Kultur: Zápotocký 2000, 220, Karte Abb. 65) fehlen vollkommen in diesem Raum. Die Informationen über Siedlungsstrukturen sind minimal (nur einzelne Grubenobjekte). Mehrere Erkenntnisse brachte die Untersuchung in Úhřetice, wo zehn Objekte im Streifen von Breite ca. 80 m auf der Fläche der engen, rechteckigen Sonde (ca. 0,5 ha) ergraben wurden (Abb. 34). Wegen starker Abdeckung fehlen die Spuren nach der oberflächigen Bebauung. Neben den Lehmgruben belegen noch zwei Blöcke – ein Teil der Hauswand (Foto 9) – in der Lehmgrube 85 ihre Anwesenheit.

Grabfunde: 2 Begräbnisse aus Úhřetice – 1 Menschengrab (Körpergrab, W–O, Gesicht zum S, 4 Gefäße, in der Lehmgrube 31), 1 Tiergrab (Grab mit fünf Hunden und einem Gefäß, im Silo 83). Aus den Gräbern konnten ursprünglich auch die Einzelfunde von ganzen Gefäße oder ihre Fragmente stammen (Hradištko, Abb. 3:1; Skřivany; Třebřichy, Abb. 30:18–20; Úhřetice, Abb. 33:5).

4. Funde der Keramik von Lengyeler Art sind in dem Fundverzeichnis und auf der Taf. 1 als „LGK“ bezeichnet. Die Keramikfunde, deren kulturelle Einordnung unsicher oder nicht beglaubigt ist, gehören zwar höchstwahrscheinlich zum sog. spätlengyeler Horizont, sind aber kulturell nicht zu bestimmen. Sie können dem Junglengyeler- oder Jordanów-Horizont, wie auch in die Endphase der StK gehören (vgl. Kap. 3.1, 3.4). Solche Funde stammen aus 27 Katastern – aus den lokalisierten (Taf. 1, Spalte „poloha“, A–C: 23x) sowie nicht lokalisierten (X: 10x) Lagen. Es handelt sich um (a) Funde, deren Typeninhalte vom kulturellen Gesichtspunkt ambivalent ist (MMK/JORD/späte StK ?). Es verursacht auch die Tatsache, dass die Gebrauchskeramik den lengyelen Charakter bis die ältere Stufe der Jordanów-Kultur behaltete (Sankot – Zápotocký, im Druck). Weiter sind es (b) die Materiale aus bisher nicht bearbeiteten Untersuchungen und Oberflächensammlungen, die in den Vorberichten als „lengyelzeitliche“ vorläufig datiert wurden. Und zuletzt (c) die verschollene Funde, welche in der Literatur etwa bis 1950 als „Jordanów-Funde“ bezeichnet wurden.

4. Schluss

Die Gruppen von Lengyeler Herkunft, die in Ostböhmen die Periode des Frühäneolithikums repräsentieren, wechseln hier – ähnlich wie in Mittelmähren und in Mittelböhmen – die Besiedlung der späten StK. Die Keramik der älteren Stufe der Lengyeler-Kultur (MBK I), die selten auf den Fundorten der jüngeren StK vorkommt, belegt die Kontakte zwischen beiden benachbarten Kulturen. Erst die Fundkomplexe der jüngeren Stufe der MBK, deren Struktur sich den mährischen Fundkomplexen sowie der lokalen Lengyeler-Gruppe Mittel- und Nordwestböhmens (Phase Horní Cetno, ggf. noch Phase Střešovice) nähert, zeugen von der Kolonisationswelle, die eine dauernde Besiedlung brachte. Den folgenden Horizont bilden hier die Fundkomplexe sowie die Einzelfunde der Jordanów-Kultur. Ihre nähere Datierung (die frühere oder ältere Stufe?) bringt erst die vorbereitete Analyse.

Aus dem Fundverzeichnis (Kap. 2) folgt, dass die bisherigen Erkenntnisse von dem Frühäneolithikum (ca. 4500/4400–3800 v. Chr.: Neustupný 2009, 15) bisher wenig im Vergleich mit anderen Abschnitten der ostböhmerischen Urgeschichte repräsentativ sind. Mit Rücksicht auf seine sechshundertjährige Dauer ist die Anzahl von den Katastern (44 Kat.) mit den Funden von beiden Kulturen zu niedrig (wobei mehrere Fundorte – 45 % – vom Lengyeler-Charakter nicht näher kulturell bestimmt wurden). Diese Tatsache erschwert die Darstellung von der Entwicklungssequenz, was der Vergleich mit der wesentlich mehr ausführlichen relativen Chronologie des frühen Äneolithikums Mittelböhmens bestätigt.

Vít VOKOLEK
NÁRODNÍ MUZEUM, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 68, 115 79 PRAHA 1

MILAN ZÁPOTOCKÝ
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, PRAHA, v. v. i., LETENSKÁ 4, 118 01 PRAHA 1